

Hallituksen esitys eduskunnalle metropolihallintoa koskevaksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki metropolihallinnosta, laki metropolialueen liikennejärjestelmää ja joukkoliikennettä koskevien tehtävien hoitamisesta ja laki pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa koskevasta yhteistoiminnasta. Lisäksi esityksessä ehdotetaan metropolihallinnon perustamisen johdosta tehtäväksi eräitä muutoksia kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastamisesta annettuun lakiin, vesilakiin, kiinteistönmuodostamislakiin, metsälakiin, vesihuoltolakiin, joukkoliikennelakiin, joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annettuun lakiin, maantielakiin, ratalakiin, ilmailulakiin, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annettuun lakiin, alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista annettuun lakiin, maankäyttö- ja rakennuslakiin, ympäristönsuojelulakiin, luonnonsuojelulakiin, maa-aineslakiin ja rakennusperinnön suojelemisesta annettuun lakiin.

Esityksen tavoitteena on koota ja järjestää metropolialueen maankäyttöä, asumista ja liikennettä koskevien tehtävien hoitaminen metropolihallinnolle. Lain tarkoituksena on myös luoda edellytyksiä metropolialueen kuntarajat ylittävälle kansanvaltaiselle päätöksenteolle ja edistää alueen sosiaalisesti, taloudellisesti ja ympäristöllisesti kestävää kehitystä ja vahvistaa alueen kansainvälistä kilpailukykyä ja elinvoimaa.

Metropolihallinto olisi metropolialueen asukkaiden itsehallintoon perustuva julkisoi-keudellinen yhteisö, johon sovellettaisiin pääosin kuntalain kuntayhtymää koskevia säännöksiä. Metropolihallinnon jäsenkuntia olisivat Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen, Sipoo, Kerava, Tuusula, Järvenpää, Kirkkonummi, Vihti, Nurmijärvi, Mäntsälä, Hy-

vinkää ja Pornainen. Laissa annettaisiin Lohjalle ja Porvoolle mahdollisuus tietyin edellytyksin liittyä metropolihallinnon jäsenkunnaksi. Maantieteellisesti metropolialue muodostuisi jäsenkuntien alueista. Metropolihallinnon ylintä päätösvaltaa käyttäisi metropolialueen kuntien asukkaiden neljäksi vuodeksi kerrallaan metropolivaaleilla valitsema metropolivaltuusto. Ensimmäiset metropolivaalit pidettäisiin metropolialueella lain voimaantuloa seuraavien kunnallisvaalien yhteydessä.

Metropolihallinto hoitaisi metropolialueella sille edellä tarkoitetuissa erityislaeissa säädettyjä tehtäviä maakäytön, asumisen, liikenteen, aluekehittämisen ja ympäristöpalvelujen toimialoilla. Metropolihallinnon tehtävänä olisi tämän lisäksi metropolialueen asunto- ja maapolitiikan strateginen suunnittelu ja kehittäminen sekä ilman laadun seuranta, ilmastomuutoksen strategiatyö ja seututiedon ylläpito ja tuottaminen. Lisäksi metropolihallinto voisi tarjota jäsenkunnilleen vuokra-asuntotuotannon rakennuttamispalveluja. Metropolihallinto voisi hoitaa myös sille erikseen säädettyjä muita tehtäviä. Metropolihallinnon jäsenkunnat voisivat perussopimuksessa sopia, että metropolihallinto voisi ottaa hoitaakseen jäsenkunniltaan muitakin kuin edellä tarkoitettuja tehtäviä. Metropolihallinto kattaisi toiminnastaan aiheutuvat menot jäsenkuntien maksuosuuksilla, valtion rahoituksella ja palveluista perittävillä asiakasmaksuilla.

Ehdotettu lainsäädäntö on tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään vuoden 2017 alussa.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT	7
1 JOHDANTO	7
2 NYKYTILA	8
2.1 Perustuslaki ja kansainväliset sopimukset	8
2.2 Kuntalaki.....	9
2.2.1 Kuntien tehtävät ja yhteistoiminta.....	9
2.2.2 Kuntayhtymä yhteistoiminnan muotona	10
2.2.3 Osallistuminen ja vaikuttaminen	10
2.3 Vaalit ja vaalilaki	11
2.4 Kielilaki ja kuntien kielellinen asema	12
2.5 Maakuntajaotus, maakuntajakolaki ja laki alueiden kehittämistä ja rakennerahastotoiminnasta.....	13
2.6 Kuntarakennelaki, vireillä olevat kuntajakoselvitykset ja alueen kuntarakenne.....	14
2.7 Helsingin seudun yhteistyörakenteet	15
2.8 Maankäyttö ja rakentaminen	16
2.8.1 Maankäyttö- ja rakennuslaki.....	16
2.8.2 Alueidenkäytön ohjausjärjestelmä	16
2.8.3 Yhdyskuntarakenne.....	19
2.9 Asuminen ja asuntomarkkinat.....	19
2.10 Helsingin seudun kuntien liikennetehtävät sekä jäte- ja vesihuolto.....	21
2.10.1. Laki pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoon ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta	21
2.10.2 Liikenne	21
2.10.3 Ympäristö-, vesi- ja jätehuolto	24
2.11 Työssäkäynti ja väestö	24
2.11.1 Työlliset ja työssäkäynti	24
2.11.2 Väestökehitys.....	25
2.11.3 Valikoiva muuttoliike.....	26
2.11.4 Segregaatiokehitys	27
2.11.5 Väestöntiheys.....	27
2.12 Seudun kansantaloudellinen merkitys.....	28
2.13 Helsingin seudun kunta- ja yhteistyörakenteiden kehittämisvaiheita	28
2.14 Kansainvälinen kehitys	29
2.14.1 Ruotsi, Tukholma.....	29
2.14.2 Norja, Oslo	30
2.14.3 Tanska, Kööpenhamina	31
2.14.4 Saksa, Stuttgart.....	32
2.14.5 Irlanti, Dublin.....	32
2.14.6 Kanada, Montreal	33
2.14.7 Yhteenveto kansainvälisestä vertailusta	34
2.15 Nykytilan arviointi	36
2.15.1 Nykyisten yhteistoimintarakenteiden toimivuus	36
2.15.2 Alueiden käytön ohjaus	37
2.15.3 Asuminen	38

2.15.4	Liikenne	39
2.15.5	Ympäristö-, vesi- ja jätehuollon toimivuus	40
2.15.6	Väestönkehitys	40
2.15.7	Seudun kansainvälinen kilpailukyky tulevaisuudessa	41
2.16	Toteuttamisvaihtoehdot	42
2.16.1	Keinot yhdyskuntarakenteen ja maankäytön, asumisen ja liikenteen ongelmien ratkaisuksi	42
2.16.2	Metropolihallinnon hallintomalli	42
2.16.3	Metropolihallinnon rahoituksen järjestäminen	43
2.16.4	Metropolivaltuuston valinta ja vaalit	43
2.16.5	Metropolihallinnon tehtävät	44
2.16.6	Metropolihallinnon alueellinen toimivalta	46
3	ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	46
3.1	Metropolihallinnon perustamisen ja lakiehdotuksen keskeiset tavoitteet	46
3.2	Lakiehdotukset ja lain rakenne	47
3.3	Lain tarkoitus ja tavoitteet	48
3.4	Metropolihallinto, sen jäsenkunnat ja metropolialue	48
3.5	Metropolihallinnon toimiala ja tehtävät	48
3.5.1	Maankäyttö	49
3.5.2	Asuminen	49
3.5.3	Liikenne	50
3.5.3	Vesi- ja jätehuolto ja ympäristö	50
3.5.4	Aluekehittämissuhteet	50
3.6	Metropolivaltuusto ja metropolivaalit	51
3.6.1	Metropolivaltuusto	51
3.6.2	Metropolivaalit	51
3.6.3	Äänioikeus ja vaalikelpoisuus	52
3.7	Metropolialueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamisoikeudet	52
3.8	Erinäiset säännökset	53
3.8.1	Metropolisopimus	53
3.8.2	Kuntien maksuosuuksien määräytyminen	53
3.8.3	Valtiolta siirtyvien tehtävien hoitamisen korvaaminen	53
3.8.4	Kuntajaon muutokset ja metropolihallinto	53
3.9	Metropolihallinnon perustaminen, ensimmäiset metropolivaalit ja metropolihallinnon järjestäytyminen	53
3.9.1	Perussopimus ja metropolisopimus	53
3.9.2	Ensimmäiset metropolivaalit ja metropolihallinnon järjestäytyminen	54
3.9.3	Muut siirtymäsäännökset	54
4	ESITYKSEN VAIKUTUKSET	54
4.1	Vaikutuksista yleisesti	54
4.2	Taloudelliset vaikutukset	55
4.2.1	Yleistä esityksen taloudellisista vaikutuksista	55
4.2.2	Vaikutukset kuntien tehtäviin	57
4.3	Vaikutukset kuntien hallintoon ja toimintaan	58
4.3.1	Vaikutukset kuntien toimintaan ja päätöksentekoon	58
4.3.2	Vaikutukset kunnalliseen demokratiaan, asukkaiden vaikutusmahdollisuuksiin ja poliittiseen järjestelmään	59
4.4	Vaikutukset viranomaisten toimintaan	60

4.4.1	Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus).....	61
4.4.2	Ministeriöt	61
4.4.3	Uudenmaan liitto.....	61
4.5	Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, liikenteeseen, asumiseen ja ympäristöön	61
4.5.1	Yhdyskuntarakenne.....	61
4.5.2	Asuminen	62
4.5.3	Liikenne	62
4.5.4	Ympäristö	63
4.6	Yhteiskunnalliset vaikutukset	63
4.6.1	Sosiaaliset vaikutukset.....	63
4.6.2	Ihmisiin kohdistuvat vaikutukset	63
4.6.3	Vaikutukset tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen.....	65
4.6.4	Aluekehitysvaikutukset.....	66
4.6.5	Tietoyhteiskuntavaikutukset.....	67
4.6.6	Henkilöstövaikutukset.....	67
4.6.7	Vaikutukset yrityksiin ja työnantajiin	68
5	ASIAN VALMISTELU	69
5.1	Valmisteluvaiheet ja -aineisto	69
5.2	Muu metropolialueeseen liittyvä valmistelu	71
5.3	Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	71
6	RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ	71
	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	72
1	LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	72
1.1	Laki metropolihallinnosta	72
1.1.1	1 Luku. Yleiset säännökset.....	72
1.1.2	2 Luku. Metropolivaalit.....	75
1.1.3	2 luku. Metropolivaalit.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
1.1.4	3 luku. Metropolialueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamisoikeudet	77
1.1.5	3 luku. Metropolialueen asukkaiden muut osallistumis- ja vaikuttamisoikeudet	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
1.1.6	4 Luku. Erinäiset säännökset.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
1.1.7	5 Luku. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset	78
1.2	Laki metropolialueen liikennejärjestelmää ja joukkoliikennettä koskevien tehtävien hoitamisesta.....	81
1.3	Laki pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa koskevasta yhteistoiminnasta	82
1.4	Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastamisesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta	82
1.5	Laki vesilain 3 luvun 5 §:n muuttamisesta.....	82
1.6	Laki kiinteistönmuodostamislain 33 §:n muuttamista	82
1.7	Laki metsälain 2 §:n muuttamisesta.....	82
1.8	Laki vesihuoltolain 5 §:n muuttamisesta.....	82
1.9	Laki joukkoliikennelain muuttamisesta	82
1.10	Laki joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta	83
1.11	Laki maantielain muuttamisesta.....	83
1.12	Laki ratalain muuttamisesta	84
1.13	Laki ilmailulain 86 §:n muuttamisesta.....	84
1.14	Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain 7 §:n muuttamisesta ...	84
1.15	Laki alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista annetun lain muuttamisesta	84

1.16	Laki maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta.....	85
	4 a Luku.Metropolikaava	87
1.17	Laki ympäristönsuojelulain 12 ja 13 §:n muuttamisesta.....	100
1.18	Laki luonnonsuojelulain 33 §:n muuttamisesta.....	100
1.19	Laki maa-aineslain muuttamisesta	100
1.20	Laki rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain 5 ja 7 §:n muuttamisesta.....	100
2	TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	101
3	VOIMAANTULO.....	101
4	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	101
4.1	Yhdenvertaisuus.....	101
4.2	Vaali- ja osallistumisoikeudet.....	101
4.3	Omaisuuuden suoja.....	102
4.4	Kielelliset oikeudet	103
4.5	Vastuu ympäristöstä.....	104
4.6	Oikeusturva.....	104
4.7	Kunnallinen itsehallinto ja itsehallinto kuntaa suuremmalla alueella.....	105
4.8	Hallinnolliset ja jaotukset.....	106
	LAKIEHDOTUKSET	107
	Laki metropolihallinnosta	107
	Laki metropolialueen liikennejärjestelmää ja joukkoliikennettä koskevien tehtävien hoitamisesta.....	114
	Laki pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa koskevasta yhteistoiminnasta.....	115
	Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastamisesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta.....	116
	Laki vesilain 3 luvun 5 §:n muuttamisesta	116
	Laki kiinteistönmuodostamislain 33 §:n muuttamisesta	117
	Laki metsälain 2 §:n muuttamisesta	118
	Laki vesihuoltolain 5 §:n muuttamisesta	118
	Laki joukkoliikennelain muuttamisesta.....	119
	Laki joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta ..	120
	maantielain muuttamisesta	121
	Laki ratalain muuttamisesta.....	122
	Laki ilmailulain 86 §:n muuttamisesta	124
	Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain 7 §:n muuttamisesta	124
	Laki alueiden kehittämisestä ja rakennerrahastotoiminnan hallinnoinnista annetun lain muuttamisesta.....	125
	Laki maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta	128
	Laki ympäristönsuojelulain 12 ja 13 §:n muuttamisesta	139
	Laki luonnonsuojelulain 33 §:n muuttamisesta.....	139
	Laki maa-aineslain muuttamisesta	140
	Laki rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain 5 ja 7 §:n muuttamisesta	141
	LIITE	142
	RINNAKKAISTEKSTIT	142
	Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastamisesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta.....	142
	Laki vesilain 3 luvun 5 §:n muuttamisesta	142
	Laki kiinteistönmuodostamislain 33 §:n muuttamisesta	143

Laki metsälain 2 §:n muuttamisesta	144
Laki vesihuoltolain 5 §:n muuttamisesta	145
Laki joukkoliikennelain muuttamisesta.....	146
Laki joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta .	149
Laki maantielain muuttamisesta	150
Laki ratalain muuttamisesta.....	152
Laki ilmailulain 86 §:n muuttamisesta	155
Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain 7 §:n muuttamisesta	156
Laki alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista annetun lain muuttamisesta	157
Laki maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta	163
Laki ympäristönsuojelulain 12 ja 13 §:n muuttamisesta	184
Laki luonnonsuojelulain 33 §:n muuttamisesta.....	185
Laki maa-aineslain muuttamisesta	185
Laki rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain 5 ja 7 §:n muuttamisesta	187

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Helsingin seudulla, johon kuuluvat pääkaupunkiseudun kaupungit Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen sekä näitä ympäröivät 10 muuta kuntaa: Kirkkonummi, Hyvinkää, Pornainen, Tuusula, Kerava, Järvenpää, Nurmijärvi, Mäntsälä, Sipoo ja Vihti, asuu 26 prosenttia koko maan väestöstä eli yhteensä noin 1 400 000 asukasta. Tämä on merkittävä osuus maamme 16 suurimman kaupunkiseudun yhteenlasketusta väestömäärästä, joka on 4,65 miljoonaa asukasta.

Väestö tulee keskittymään Helsingin seudulle tulevaisuudessa yhä vahvemmin. Vuosien 2000–2013 aikana Helsingin seudulla väestö kasvoi noin 190 000 asukkaalla ja vuoteen 2040 mennessä seudun väestön on ennakoitu kasvavan vielä noin 300 000 asukkaalla. Myös maan työpaikoista merkittävä osuus on keskittynyt pääkaupunkiin ja sitä ympäröiviin kuntiin. Helsingin seudulla osuus koko maan työpaikoista on 33 prosenttia. Seudun merkitystä koko Suomen kansantalouden näkökulmasta korostaa myös se, että sen osuus koko maan bruttokansantuotteesta on 36 prosenttia. Muun muassa väestömäärä, maakunnan rajat ylittävä työssäkäyntialue sekä kansantaloudellinen merkitys erottavatkin Helsingin seudun Suomen muista kaupunkiseuduista.

Helsingin metropolialueen käsitteellä viitataan tavallisesti Helsingin seudun 14 kunnan muodostamaan kokonaisuuteen. Metropolialueena Helsinki ei poikkea maailman muista metropoleista, joille tunnusomaista on päätojsenteon hajautuminen, joka vaikeuttaa kuntarajat ylittävien ja koko metropolialueelle kasautuvien erityisten ongelmien ratkaisua. Metropolialueilla nämä ongelmat ovat usein muuta maata suurempia ja ongelmien vaikutukset heijastuvat laajemmalle alueelle sekä koko maan kansantalouden kehitykseen.

Väestömäärän kasvaessa metropolialueen taajama-alueet laajenevat ja keskuskaupun-

gin ohella myös kehyskuntien väestö kasvaa merkittävästi. Tämä merkitsee pendelöinnin kasvua muun muassa kohtuuhintaisten asuntojen puutteen vuoksi, mikä osaltaan rajoittaa alueiden kilpailukykyä. Helsingin metropolialueen väestökasvu ja taajama-alueiden laajeneminen edellyttävät alueen yhdyskuntarakenteen yhtenäistä suunnittelua.

Seudun maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamiseen liittyviin ongelmiin on pyritty vaikuttamaan niin kunta- ja palvelurakennemuutoksessa (Paras) kuin kuntauudistuksessa sekä kuntien vapaaehtoisella yhteistyöllä samoin kuin valtion ja seudun kuntien välisillä maankäytön, asumisen ja liikenteen aiesopimuksilla. Helsingin seudulla on eri vuosikymmeninä tehty useita selvityksiä alueen yhteistyön tiivistämisestä ja la-
kisääteistämisestä.

Kuntauudistusta ohjaavassa kuntarakennelaissa (1698/2009) Helsingin metropolialuetta koskee erityinen selvityssperuste, jonka perusteella alueen 14 kuntaa ovat velvollisia selvittämään kuntaliitosta.

Kuntauudistus pohjautuu pääministeri Kattaisen hallituksen ohjelmaan, jonka mukaan hallitus toteuttaa koko maan laajuisen kuntauudistuksen. Sen tavoitteina on vahvoin peruskuntiin pohjautuva kuntarakenne. Helsingin seudun näkökulmasta keskeisiä ovat linjaukset, joiden mukaan vahvan peruskunnan tulisi kyetä vastaamaan tuloksellisesta elinkeinopolitiikasta ja kehittämistyöstä sekä kyetä vastaamaan tehokkaasti yhdyskuntarakenteiden hajautumiskehitykseen. Metropolialueella kunta- ja palvelurakennetkaisu korostuvat erityisesti kansallisen kilpailukyvyn ja kasvupotentiaalin kannalta. Hallitusohjelman mukaan myös tarve metropolialuetta koskevalle erillislailla selvitetään.

Hallitus hyväksyi 29.8.2013 rakennepoliittisen ohjelman talouden kasvuedellytysten vahvistamiseksi ja julkisen talouden kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi. Rakennepoliittisen ohjelman mukaan metropolialueen

kilpailukyky varmistetaan, estetään segregatiota sekä tehostetaan maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnittelua ja toteutusta edistämällä alueen kuntaliitoksia ja kokoamalla sen tueksi metropolihallinto.

Kuntaliitosten ja yhteisen hallinnon kokonaisuudesta tehdään päätökset vuoden 2015 alkuun mennessä ja uusi rakenne tulee voimaan viimeistään vuoden 2017 alusta. Kuntia kannustetaan etenemään itse käynnistämällä kuntaliitosselvitysalueilla. Alueen kokonaisuuden varmistamiseksi valtiovarainministeriö asettaa alueelle erityisen kuntajakoselvittäjän. Kuntajakoselvitykset toteutetaan kuntarakennelain edellyttämässä aikataulussa.

Lisäksi perustetaan metropolihallinto, jonka päättävä toimielin on vaaleilla valittu valtuusto. Metropolihallinto hoitaisi metropoliselvityshenkilöiden suositusten mukaisesti alueen kilpailukyvyn sekä elinkeino- ja innovaatiopolitiikan, maankäytön, asumisen ja liikenteen toteuttamisen sekä segregatioon, työvoimaan ja maahanmuuttoon liittyvien seudullisten kysymysten ratkaisemisen. Metropolivaltuusto hyväksyisi metropolikaavan ja sen toimeenpano-osan, joka ohjaisi kuntien päätöksentekoa maankäytön, asumisen ja liikenteen asioissa. Tämän tulee varmistaa, että valtion kanssa yhdessä päätetyt kaavoitus- ja asuntotavoitteet täyttyvät.

Metropolihallinnolle osoitetut seudulliset julkishallinnon tehtävät siirrettäisiin kunnista, kuntayhtymistä ja valtionhallinnosta. Metropolihallintoon liittyvän lainsäädännön valmistelu käynnistetään nopealla aikataululla rinnan kuntaliitosselvitysten kanssa. Valmistelussa metropolihallinnon tehtävien tarkka sisältö ja laajuus ovat kytköksissä esiselvityksen mukaisesti alueella tapahtuvien kuntaliitosten laajuuteen ja merkittävyyteen.

2 Nykytila

2.1 Perustuslaki ja kansainväliset sopimukset

Perustuslain 121 §:ssä säädetään kunnallisesta ja muusta alueellisesta itsehallinnosta. Suomi jakautuu kuntiin, joiden hallinnon tulee perustua kunnan asukkaiden itsehallintoon. Perustuslain 121 §:n mukaan kuntien

itsehallinnon keskeiset elementit ovat seuraavat:

1. kuntien hallinnon tulee perustua kunnan asukkaiden itsehallintoon;
2. kuntien hallinnon yleisistä perusteista säädetään lailla;
3. kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla; ja lisäksi
4. kunnilla on verotusoikeus.

Perustuslain 121 §:n mukaan kunnille voidaan antaa tehtäviä vain lailla. Laissa säädettyjä tehtäviä on mahdollista tämentää asetuksella.

Säädettäessä kunnille tehtäviä on huolehdittava, että kunnilla on tosiasialliset edellytykset taloudellisesti suoriutua tehtävien hoidosta eli riittävä rahoitus tehtävien hoitamiseksi. Valtio ei voi vapautua jonkin oikeuden toteuttamisvastuustaan pelkästään siirtämällä lailla tätä tarkoittavia tehtäviä kunnille. Perustuslakivaliokunta on mietinnöissään usein viitannut tähän ns. rahoitusperiaatteeseen ja katsonut sen olevan perustuslailla suojattu. Rahoitusperiaatteen tulee toteutua sekä valtakunnallisella tasolla että yksittäisen kunnan tasolla. Se kytkeytyy ennen kaikkea kunnan oikeuteen päättää omasta taloudestaan.

Yksilöiden oikeudesta osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen säädetään perustuslain 2 §:ssä. Lisäksi 14 §:n 4 momentin mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. 14 §:ssä säädetään myös vaali- ja osallistumisoikeuksista. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella 18 vuotta täytäneellä Suomen kansalaisella on oikeus äänestää valtiollisissa vaaleissa ja kansanäänestyksessä. 3 momentin mukaan 18 vuotta täytäneillä Suomen kansalaisilla ja maassa vakinaisesti asuvilla ulkomaalaisilla on oikeus äänestää kunnallisvaaleissa ja kunnallisissa kansanäänestyksessä sen mukaan kuin lailla säädetään. 2 momentin mukaan kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen.

Perustuslain 17 §:n 1 momentin mukaan suomi ja ruotsi ovat kansalliskieliä. Pykälän 2 momentin mukaan jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa

asiassaan omaa kieltään, suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä turvataan lailla. Kielellisistä oikeuksista säädetään yleislakina voimassa olevassa kielilaissa (423/2003) sekä erityislainsäädännössä.

Perustuslain 122 §:n mukaan hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan. Tarkoituksena on ensisijaisesti turvata palvelut niin suomen kuin ruotsin kielellä, mikä ei kuitenkaan edellytä yksikielisten yksiköiden muodostamista tätä tarkoitusta varten.

Kuntia koskevaa lainsäädäntöä säädettyäessä on otettava huomioon myös Euroopan neuvoston hyväksymään Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjaan (SopS 65 ja 66/1991) sisältyvät velvoitteet. Peruskirja saatettiin Suomessa voimaan asetuksella (1181/1991) vuoden 1991 lokakuun alusta. Peruskirja on periaatteessa tuomioistuimissa suoraan sovellettavaa oikeutta, mutta sen määräykset ovat niin väljiä, että käytännössä niitä käytetään lähinnä tulkintaan vaikuttavina itsehallintoa tukevin periaatteina. Suurin merkitys peruskirjalla on lakeja säädettyäessä. Peruskirjan 3 artiklan mukana paikallinen itsehallinto on paikallisviranomaisten oikeutta ja kelpoisuutta säännellä ja hoitaa julkisia asioita omalla vastuullaan. Tätä oikeutta käyttävät valtuustot, tai kokoukset, joiden jäsenet on valittu salaisessa äänestyksessä vapailla välittömillä vaaleilla, yhtäläisen ja yleisen äänioikeuden periaatteen mukaisesti, ja joilla voi olla niille vastuussa olevia toimenpanevia elimiä. Tämä määräys ei millään tavoin vaikuta kansalaiskokousten tai kansanäänestysten järjestämiseen tai muunlaiseen kansalaisten suoraan osallistumiseen, milloin se on lainsäädännössä sallittu. 4 artiklan mukaan julkisista tehtävistä tulee yleensä ensisijaisesti huolehtia kansalaista lähinnä olevien viranomaisten. Annettaessa jokin tehtävä muulle viranomaiselle on otettava huomioon tehtävän laajuus ja luonne sekä tehokkuus- ja taloudellisuusvaatimukset.

2.2 Kuntalaki

2.2.1 Kuntien tehtävät ja yhteistoiminta

Kuntalain (365/1995) 2 §:ssä säädetään yleisesti kunnan tehtävistä ja niiden hoitamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan kunta hoitaa itsehallinnon nojalla itselleen ottamansa ja sille laissa säädettyt tehtävät. Kunnille ei saa antaa uusia tehtäviä tai velvollisuuksia taikka ottaa pois tehtäviä tai oikeuksia muuten kuin säätämällä siitä lailla. 2 momentin mukaan kunta voi sopimuksen nojalla ottaa hoitaakseen muitakin kuin itsehallintoonsa kuuluvia tehtäviä.

Kunnan tehtävät jakautuvat 1) kunnan itsehallintonsa nojalla itselleen ottamiin tehtäviin (yleinen toimiala), 2) kunnan lakisääteisiin tehtäviin (erityinen toimiala) sekä 3) kunnan sopimuksen nojalla hoidettavakseen ottamiin (toimeksiantotehtävät).

Kuntalain 2 §:n 3 momentissa säädetään yleisesti kunnan tehtävien hoitamisesta. Kunta voi hoitaa laissa säädetty tehtävänsä itse, yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa ja hankkia tehtävien hoidon edellyttämiä palveluja myös muilta palvelujen tuottajilta.

Kuntalain 76 §:ssä säädetään yhteistoiminnan muodoista. Pykälän 1 momentin mukaan kunnat voivat sopimuksen nojalla hoitaa tehtäviään yhdessä. 2 momentin mukaan kunnat voivat sopia, että tehtävä annetaan toisen kunnan hoidettavaksi yhden tai useamman kunnan puolesta taikka että tehtävän hoitaa kuntayhtymä. 3 momentin mukaan kunnat voivat myös sopia, että kunnalle tai sen viranomaiselle laissa säädetty tehtävä, jossa toimivaltaa voidaan siirtää viranhaltijalle, annetaan virkavastuulla toisen kunnan viranhaltijan hoidettavaksi.

Kuntalain 76 §:n 4 momentin mukaan kunnan velvollisuudesta kuulua kuntayhtymään jollakin toimialalla ja määrätillä alueella säädetään erikseen. Kuntien lakiin perustuvia yhteistoimintavelvoitteita on muun muassa erikoissairaanhoidon, maakuntakaavoituksen ja alueiden kehittämisen, palo- ja pelastustoimen, sosiaali- ja perusterveydenhuollon sekä ympäristöterveydenhuollon tehtävien hoidossa. Pääkaupunkiseudun kunnille on laissa säädetty yhteistoimintavelvoite jätehuollon ja joukkoliikenteen suunnittelun järjestämisestä koskeissa tehtävissä. Yhteistoimintavelvoitteiden osuus kuntien menoista on noin 60 prosenttia.

2.2.2 Kuntayhtymä yhteistoiminnan muotona

Kuntayhtymä on merkittävin kuntien yhteistoimintamuodoista, vaikka niiden määrä on vähentynyt. Vuonna 2013 kuntayhtymiä oli yhteensä 155. Kuntayhtymämallia käytetään yleensä silloin, kun on kyse useita kuntia käsittävästä yhteistoiminnasta.

Pääosa kuntayhtymistä on vapaaehtoisia. Tietyillä tehtävälalueilla erityislainsäädäntö velvoittaa kunnat keskinäiseen yhteistoimintaan ja kuulumaan kuntayhtymään (sairaanhoitopiirit, erityishuoltopiirien kuntayhtymät, maakuntien liitot).

Kuntayhtymä on jäsenkunnista erillinen, itsenäinen julkisoikeudellinen oikeushenkilö. Perussäännökset kuntayhtymän perustamisesta, hallinnon ja päätöksenteon järjestämisestä, taloudesta ja purkamisesta sisältyvät kuntalain 78–86 pykälisiin.

Kuntayhtymä perustetaan kuntien välisellä, jäsenkuntien hyväksymällä perussopimuksella. Perussopimuksessa voidaan tarkemmin sopia kuntayhtymän voimaantulosta ja toiminnan aloittamisesta. Perussopimuksessa on muun muassa mainittava kuntayhtymän nimi, kotipaikka, tehtävät ja jäsenkunnat. Kuntalain 78 §:n 3 momentin mukaisesti perussopimuksessa on sovittava myös yhtymän hallinnon järjestämiseen, talouteen, hallintoon, talouden tarkastukseen sekä yhtymästä eroamisesta ja purkamiseen liittyvistä kysymyksistä.

Kuntalain 78 §:n mukaan perussopimuksessa on sovittava edelleen kuntayhtymän toimielinten jäsenten tai yhtymäkokousedustajien lukumäärästä ja äänivallan perusteista. Äänivallan perusteet on siten lähtökohtaisesti sovittavissa. Äänivallan perusteena voidaan käyttää muun muassa kunnan asukaslukua tai peruspääomaosuutta. Myös äänivallan rajoituksista on lähtökohtaisesti mahdollista sopia.

Kuntayhtymän perussopimuksen muuttaminen tapahtuu jäsenkuntien valtuustojen päätöksillä. Perussopimusta voidaan myös ns. pakkokuntayhtymissä muuttaa, jos muutosta kannattaa vähintään kaksi kolmasosaa jäsenkunnista ja niiden asukasluku on vähintään puolet kaikkien jäsenkuntien yhteenlasketusta asukasluvusta. Ns. pakkokuntayhtymissä jäsenkuntaa ei kuitenkaan voida ilman

suostumustaan velvoittaa osallistumaan uuden vapaaehtoisten tehtävien hoitamiseen ja näistä aiheutuviin kustannuksiin.

Kuntayhtymässä päätösvaltaa käyttävät jäsenkunnat yhtymäkokouksessa tai perussopimuksessa määrätty jäsenkuntien valitsema toimielin, yleensä yhtymävaltuusto. Kuntayhtymällä voi olla myös muita perussopimuksen mukaisia toimielimiä. Yhtymäkokousedustajan valitsee jäsenkunnan kunnanhallitus tai valtuuston päättämä kunnan muu toimielin.

Vaalikelpoisuudesta kuntayhtymän toimielimiin säädetään kuntalain 82 §:ssä. Vaalikelpoinen kuntayhtymän toimielimiin on henkilö, joka on kuntalain 33 §:n mukaan vaalikelpoinen kuntayhtymän jäsenkunnan luottamustoimeen, pois lukien välittömästi kunnallishallintoa koskevia valvontatehtäviä hoitava valtion virkamies ja saman kuntayhtymään pysyväisluonteisessa palvelussuhteessa oleva henkilö. Vaalikelpoisuudesta muihin kuin yhtymäkokouksen tai perussopimuksessa määrätyn jäsenkuntien valitsemman päätösvaltaa käyttävän toimielimen jäseneksi säädetään pykälän 2 ja 3 momentissa. Kuntayhtymän perussopimuksessa voidaan sopia, että kuntayhtymän muun toimielimen kuin yhtymäkokouksen jäsenten ja varajäsenten tulee olla jäsenkuntien valtuutettuja.

Kuntayhtymän jäsenkunnat ovat rajoittamattomassa vastuussa kuntayhtymän veloista ja perussopimuksessa on sovittava kuntien välisestä vastuunjaosta. Sellaisten menojen rahoituksesta, joita ei muutoin saada kateuiksi, vastaavat jäsenkunnat siten kuin kuntien vastuunjaosta on perussopimuksessa sovittu.

Jäsenkunta voi erota kuntayhtymästä. Eroaminen tapahtuu valtuutettujen toimikauden päättyessä jäsenkunnan ilmoitettua eroamisesta toimikauden päättymistä edeltävän kalenterivuoden loppuun mennessä, mikäli perussopimuksessa ei ole muuta sovittu. Tämä ei koske pakkojäsenyyteen perustuvia kuntayhtymiä.

2.2.3 Osallistuminen ja vaikuttaminen

Kuntalaissa on korostettu kuntalaisten osallistumista ja vaikuttamista kokoamalla tätä koskevat säännökset erilliseen lukuun. Siinä

säädetään muun muassa ääni- ja äänestys oikeudesta, osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista, tiedottamisesta sekä kunnallisesta, neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä ja aloiteoikeudesta. Se, mitä kuntalain 27–29 §:ssä säädetään koskien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia, aloiteoikeutta ja tiedottamista kunnassa on soveltuvin osin voimassa myös kuntayhtymissä.

Äänioikeus kunnassa toimitettavissa kunnallisvaaleissa on kuntalain 26 §:n mukaan Suomen sekä muun Euroopan unionin jäsenvaltion, Islannin ja Norjan kansalaisella, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja jonka kotikuntalaisia tarkoitettu kotikunta kyseinen kunta on väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan 51. päivänä ennen vaalipäivää päivän päättyessä. Äänioikeus kunnallisvaaleissa on myös muulla edellä säädetty edellytykset täyttävällä ulkomaalaisella, jos hänellä tuolloin on ollut kotikunta Suomessa kahden vuoden ajan. Äänestys oikeuden perusteet ovat samat kuin äänioikeuden perusteet. Kunnan osa-aluetta koskevassa kansanäänestyksessä äänestys oikeus on vain henkilöllä, jonka asuinpaikka on asianomaisella kunnan osa-alueella (Kuntal. 26 §).

Kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista säädetään kuntalain 27 §:ssä. Valtuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan.

Kuntalain 28 §:n mukaan kunnan asukkaalla on oikeus tehdä kunnalle aloitteita sen toimintaa koskevissa asioissa. Jos valtuuston toimivaltaan kuuluvassa asiassa aloitteen tekijöinä on vähintään kaksi prosenttia äänioikeutetuista kunnan asukkaista, asia on otettava valtuustossa käsiteltäväksi viimeistään kuuden kuukauden kuluessa asian vireille tulosta.

Kuntalain 30 §:n mukaan valtuusto voi päättää, että kunnalle kuuluvasta asiasta toimitetaan kansanäänestys. Kansanäänestys on neuvoa-antava, ja se voidaan toimittaa koko kuntaa tai jotakin kunnan osa-aluetta koskevaksi. Kaikilla äänestys oikeutetuilla on yhtäläinen äänestys oikeus. Äänestys on salainen. Kansanäänestysaloitteen voi kuntalain 31 §:n mukaan tehdä vähintään viisi prosenttia äänioikeutetuista kunnan asukkaista. Valtuus-

ton on viipymättä päätettävä, toimitetaanko aloitteesta tarkoitettu kansanäänestys. Menettelystä kunnallisessa kansanäänestyksessä säädetään laissa neuvoa-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä (656/1990).

2.3 Vaalit ja vaalilaki

Kuntalain 1 §:n 2 momentissa säädetään, että kunnan päätösvaltaa käyttää asukkaiden valitsema valtuusto. Edelleen kuntalain 9 §:ssä säädetään, että valtuuston jäsenet ja varajäsenet valitaan kunnallisvaaleissa vaalivuotta seuraaviksi neljäksi kalenterivuodeksi ja, että kunnallisvaalit toimitetaan välittöminä, salaisina ja suhteellisina yhtäläiseen äänioikeuteen perustuen. Vaalilain (714/1998) 144 §:n mukaan kunnallisvaalien vaalipäivä on lokakuun neljäs sunnuntai.

Kuntaa laajemmalla alueella toimitettavista alueellisista (paikallisista) vaaleista on toistaiseksi ollut vähän kokemuksia. Käytännössä ainoat kokemukset on saatu vuosina 2005–2012 toteutetusta Kainuun hallintokokeilusta. Kokeilun tarkoituksena oli hankkia kokemuksia maakunnallisen itsehallinnon vahvistamisen vaikutuksista Kainuun kehittämiseen, kunnallisten palvelujen järjestämiseen, kansalaisten osallistumiseen, kunnallishallintoon, valtion aluehallinnon toimintaan sekä maakunnan ja valtion keskushallinnon suhteeseen. Kainuun hallintokokeilusta annettua lakia (343/2003) sovellettiin Kainuun maakunnassa Kajaanin ja Kuhmon kaupunkien sekä Hyrynsalmen, Paltamon, Puolangan, Ristijärven, Sotkamon ja Suomussalmen kuntien alueella (kokeilualue). Kainuun maakunta toimi kokeilulain 3 §:n mukaan laissa tarkoitetuissa tehtävissä maakunnan asukkaiden itsehallintoon perustuvana julkisoikeudellisena yhteisönä. Maakunnan tehtävänä oli muun muassa huolehtia maakunnan suunnittelusta, alueiden kehittämisestä, terveydenhuollosta, sosiaalihuollosta ja koulutuksesta sekä niiden rahoituksesta tietyin rajoituksin. Samoihin aikoihin Kainuun hallintokokeilun kanssa säädettiin myös laki seutuvaltuustokokeilusta (62/2004), joka sisälsi samantyyppisen sääntelyn seutuvaltuuston vaaleista kuin Kainuun hallintokokeilulaki. Seutuvaltuustokokeilulakia ei koskaan käy-

tännössä sovellettu ja se kumottiin vuonna 2008.

Kainuun hallintokokeilusta annetun lain 8 §:n mukaan maakunnan päätösvaltaa käytti maakunnan asukkaiden neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan valitsema maakuntavaltuusto. Maakuntavaltuuston vaalit toimitettiin samanaikaisesti kunnallisvaalien kanssa. Vaaleilla valittua valtuustoa perusteltiin merkittävillä tehtävillä ja niitä koskevan päätöksenteon kansanvaltaisuuden turvaamisella. Myös perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 65/2002 – HE 198/2002 vp) korostettiin, että hallintojärjestelmän kansanvaltaisuus lieventää tehtävien siirrosta johtuvaa kuntien asukkaiden osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien kaventumista kokeilun alueen kunnissa. Vaikka kunnilta maakunnalle lakiehdotuksen perusteella siirtyvät tehtävät olivat kuntien ns. pakollisia tehtäviä, ei sääntelyn nähty rajoittavan kuntien yleistä toimialaa tai niiden oikeutta itsehallintonsa mukaisesti hoitaa vapaaehtoisesti itselleen ottamiaan tehtäviä. Maakunnalle ei myöskään siirretty kaikkia kuntien pakollisia tehtäviä. Valiokunta katsoi, että hallintokokeilua koskeva sääntely voidaan kokonaisarvioon perusteella tällaisessa kokeiluyhteydessä toteuttaa tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Kainuun maakuntavaltuustossa oli alun perin 39 jäsentä. Kustakin hallintokokeilun alueen kunnasta valittiin maakuntavaltuutettuja kunnan asukasmäärän osoittamassa suhteessa, kuitenkin vähintään yksi. Toisaalta maakuntavaalien poliittinen suhteellisuus määräytyi niin, että kokeilun alue oli yhtenä vaalipiirinä. Kuntien edustavuuden ja poliittisen suhteellisuuden yhteensovittaminen osoittautui käytännössä hankalaksi, mistä johtuen maakuntavaalien vaalijärjestelmä muodostui vaikeaselkoiseksi ja huonosti toimivaksi.

Vuoden 2004 maakuntavaalien kokemusten perusteella vaalijärjestelmää muutettiin vuonna 2006 (laki Kainuun hallintokokeilusta annetun lain muuttamisesta 764/2006) siten, että kuntakiintiöt poistettiin ja maakunta toimi yhtenä vaalipiirinä. Samalla kuitenkin valtuuston kokoa kasvatettiin 59:ään. Tätä lainmuutosta koskeneessa lausunnossaan eduskunnan perustuslakivaliokunta (PeVL 22/2006 vp.) totesi muun muassa, että perustuslain kannalta merkityksellisiä ovat ehdo-

tukset kuntakohtaisesta ehdokasasettelusta ja kuntakohtaisista kiintiöistä luopumisesta maakuntavaltuuston vaaleissa. Valtuutettujen lukumäärä määräytyy ehdotuksen perusteella kokeilun alueen yhteenlasketun asukasluvun mukaan ja kokeilun alue muodostaa maakuntavaaleissa yhden vaalipiirin. Tässä vaalijärjestelmässä on mahdollista, että yhdestä tai useammasta kokeilun alueen kunnasta ei tule ehdokasta valituksi maakuntavaltuustoon. Tätä mahdollisuutta jossain määrin vähentää se, että valtuutettujen lukumäärä kasvaa ehdotetun sääntelyn perusteella 39:stä 59:ään. Riski ei kuitenkaan kokonaan poistu. Maakuntahallinnon etäisyyteen liittyvä kysymys muodostuu valiokunnan mielestä aiempaa vakavammaksi tilanteessa, jossa jostakin kunnasta ei tulisi lainkaan valituksi valtuutettua maakuntavaltuustoon tai jossa jonkun kunnan asukkaat voisivat vaalijärjestelmän takia saada muihin verrattuna olennaisesti merkittävämman aseman. Kainuun maakuntahallinnon voidaan katsoa vaalijärjestelmän ehdotetun muutoksen seurauksena perustuvan nykyistä selkeämmin kokeilun alueen kuntien asukkaiden sijasta maakunnan asukkaiden itsehallintoon, mikä on perustuslailla suojatun kunnallisen itsehallinnon kannalta ongelmallista.

2.4 Kielilaki ja kuntien kielellinen asema

Julkisen vallan on perustuslain mukaisesti huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Viranomaisten tulee toiminnassaan vaalia maan kielellistä kulttuuriperintöä ja edistää molempien kansalliskielten käyttämistä. Jos olosuhteet sitä edellyttävät, julkisen vallan on ryhdyttävä erityistoimenpiteisiin kansalliskieliin liittyvien sivistyksellisten tai yhteiskunnallisten tarpeiden turvaamiseksi.

Kielellisen jaotuksen perusyksikkö on kunta. Kunta on joko yksikielinen tai kaksikielinen. Kuntien kielellinen jaotus määrittää myös muiden viranomaisten kielellisen jaotuksen: sen perusteella määräytyy kuntayhtymien, esimerkiksi sairaanhoitopiirien kielellinen jaotus. Jos kuntayhtymään kuuluu sekä suomen- että ruotsinkielisiä kuntia tai

vain yksi kaksikielinen kunta, kuntayhtymä on kaksikielinen.

Kielilain (423/2003) mukaiset kielelliset oikeudet ja velvollisuudet määräytyvät pääosin kunnan tai muun viranomaisen kielellisen jaotuksen perusteella. Erityislainsäädännössä säädetään kielellisistä oikeuksista eräillä hallinnonaloilla, jotka osittain poikkeavat kunnan kielellisestä asemasta. Kaksikielisen viranomaisen on tarjottava palveluja ja toimittava muutoinkin pääsääntöisesti molemmilla kielillä. Hallintoasiassa asian käsittelykieli määräytyy asianomaisen kielen perusteella.

Kielilain mukaan jokaisella on oikeus käyttää kaksikielisen viranomaisen kanssa asioissaan kanssa suomea tai ruotsia. Viranomaisen tulee toiminnassaan omaloitteisesti huolehtia siitä, että yksityishenkilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Viranomaisen tulee sekä palvelussaan että muussa toiminnassaan osoittaa käyttävänsä molempia kieliä. Kaksikielisen viranomaisen tulee palvella suomeksi ja ruotsiksi ja yhteydenotoissaan yksityishenkilöihin ja oikeushenkilöihin käyttää näiden kieltä, suomea tai ruotsia, jos se on tiedossa tai kohdulla selvitettävissä, taikka molempia.

Helsingin seudun 14 kunnasta Espoo, Helsinki, Kauniainen, Kirkkonummi, Sipoo ja Vantaa ovat kaksikielisiä ja muut yksikielisiä suomenkielisiä. Porvoo ja Lohja ovat kaksikielisiä. Koko maan ruotsinkielisestä väestöstä noin 28 prosenttia (lähes 81 000 henkilöä) asuu Helsingin seudun alueella. Heidän osuutensa seudun kokonaisväkimäärästä on noin 6 prosenttia. Ruotsinkielisten vanhusten ja lasten määrä metropolialueen kaksikielissä kunnissa kasvaa ja on suhteellisesti suurempi kuin mitä ruotsinkielisen väestön suhteellinen määrä kokonaisuudessaan on.

2.5 Maakuntajaotus, maakuntajakolaki ja laki alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnasta

Suomi on jaettu alueiden kehittämistä ja alueiden käytön suunnittelua varten maakuntiin. Valtioneuvosto päättää maakuntajakolain (1159/1997) nojalla maakuntien lukumäärän, alueet ja nimet asianomaisia maakuntien liittoja ja kuntia kuultuaan. Kussakin

maakunnassa maakunnan yleisestä kehittämisestä, kuntien yhteistyön edistämisestä, maakunnan suunnittelusta sekä EU:n rakennerahasto-ohjelmaehdotuksen alueellisesta laatisemisesta vastaa maakunnan liitto (laki alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista 7/2014).

Maakuntajakolain mukaan maakunnaksi määrätään alue, johon kuuluvat kunnat muodostavat toiminnallisesti ja taloudellisesti sekä alueen suunnittelun kannalta tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden.

Maakunnista annetun valtioneuvoston päätöksen (799/2009) 1 §:n 1 kohdan mukaan Uudenmaan maakuntaan kuuluvat Askola, Espoo, Hanko, Helsinki, Hyvinkää, Inkoo, Järvenpää, Karkkila, Kauniainen, Kerava, Kirkkonummi, Lapinjärvi, Lohja, Loviisa, Myrskylä, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Porvoo, Pukkila, Raasepori, Sipoo, Siuntio, Tuusula, Vantaa ja Vihti.

Alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista annetun lain (7/2014) 3 §:n mukaan alueella tarkoitetaan maakuntajakolain mukaisia maakunnan alueita tai valtion aluehallintoviranomaisten toimialueita sekä valtakunnallisessa toiminnassa Manner-Suomen aluetta. Lain 5 §:n mukaan vastuu alueiden kehittämisestä on kunnilla ja valtiolla sen mukaan kuin em. laissa säädetään. Alueiden kehittämiseen liittyvien tehtävien hoitamisesta kussakin maakunnassa vastaa maakunnan liitto aluekehittämisviranomaisena. Maakunnan liitto on kuntayhtymä, jossa alueen kuntien on oltava jäseninä. Pykälässä tarkoitettu kuntayhtymä on muun muassa Uudenmaan liitto - kuntayhtymä, jonka jäsenkuntia ovat edellä mainitut Uudenmaan maakunnan kunnat.

Maakunnan suunnitteluun kuuluvat maankäyttö- ja rakennuslain 25 §:ssä tarkoitettu maakuntasuunnitelma, muuta alueiden käytön suunnittelua ohjaava maakuntakaava sekä maakunnan kehittämisen lähipuosisien tavoitteet osoittava maakuntaohjelma. Maakuntaohjelma sisältää maakunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin, kulttuuriin ja muihin erityispiirteisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet, kuvauksen maakunnan kehittämisen kannalta keskeisistä hankkeista ja muista olennaisista toimenpiteistä, laadittavista yhteistyösopimuksista tavoitteiden saavuttami-

seksi ja tarvittaessa määrittelyn alueen kuntien yhteistyöalueista sekä suunnitelman ohjelman rahoittamiseksi. Maakunnan liitto vastaa erilaisten aluekehittämisohjelmien valmistelusta (kuten EU:n rakennerahasto-ohjelmien alueellisten ohjelmien laatiminen) sekä voi myöntää maakunnan kehittämisrahaa ja Euroopan aluekehitysrahaston varoja hankkeisiin.

Maakunnan liitto vastaa aluekehittämisen strategisesta kokonaisuudesta. Alueiden kehittämiseen liittyvät tehtävät ovat monipuolisia ja niitä ovat toteuttamassa useat eri tahot. Kehittämistyötä ja suunnitelmia tehdään yhdessä eri toimijoiden kanssa, joista keskeisiä ovat valtion viranomaiset kuten elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, työmarkkina- ja elinkeinoelämää edustavat järjestöt, maakunnan keskuskaupungit ja muut kunnat sekä yliopistot ja muut oppilaitokset. Maakunnallisena yhteistyöelimenä toimii maakunnan yhteistyöryhmä, jonka asettaa maakunnan liiton hallitus.

Maakunnan liitto kehittää alueensa elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä, vastaa alueellisen pitkän ja keskipitkän aikavälin koulutustarpeiden ennakoinnin yhteensovittamisesta ja alueellisten koulutustarpeiden valmistelusta osana koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnittelua sekä alueellisten luonnonvarojen ja ympäristöä koskevien suunnittelumenettelyjen käynnistämisestä sekä kulttuuria koskevien suunnitelmien ja kehittämistoimenpiteiden yhteensovittamisesta maakunnan muun suunnittelun kanssa. Edelleen maakuntien liitot vastaavat myös maakunnan liikennejärjestelmäsuunnitelman suunnittelumenettelyn käynnistämisestä, siihen liittyvän yhteistyön johtamisesta ja kyseisen suunnittelun yhteensovittamisesta muun maakunnan suunnittelun kanssa. Tämä tehtävä ei kuitenkaan koske Helsingin seutua. Lisäksi liitoilla on eräitä ennakointiin sekä kuntien ja muiden toimijoiden ja kansainvälisen yhteistyön edistämiseen liittyviä tehtäviä.

2.6 Kuntarakennelaki, vireillä olevat kuntajakoselvitykset ja alueen kuntarakenne

Kuntarakennelaisa (1698/2009) säädetään kuntajaon muuttamisen edellytyksistä ja kun-

tajaon muuttamisesta koskevasta päätöksen tekomenettelystä. Kuntajaon kehittämisen tavoitteena on lain 2 §:n mukaan elinvoimainen, alueellisesti eheä ja yhdyskuntarakenteeltaan toimiva kuntarakenne.

Kuntarakennelain väliaikaisella muutoksella säädetään myös kuntauudistuksen toteuttamisesta ja kunnan velvollisuudesta selvittää kuntien yhdistymistä. Yhdistymistä tulee selvittää mikäli kunta täyttää laissa mainitut selvityksiperusteet.

Helsingin metropolialueella, joka lain 3 §:n mukaan käsittää Helsingin seudun 14 kunnan muodostaman kokonaisuuden sovelletaan lain 4 d §:n työpaikkaomavaraisuus-, työssäkäynti- ja yhdyskuntarakennepäätösten sijasta omaa selvityksiperustettaan. Näiden kuntien tulee lain 4 e §:n mukaan selvittää yhdistymistä alueilla, joilla on merkittävä yhdyskuntarakenteen eheyttämistarve yhteisen keskustajaman ja sen kasvupaineen vuoksi ja jotka muodostavat toiminnallisen kokonaisuuden sekä ovat perusteltuja alueen kokonaisuuden kannalta. Kuntien tulee kuitenkin osallistua yhdistymisselvityksiin muiden kuntien kanssa, jos se on tarpeen toiminnallisen kokonaisuuden muodostamiseksi. Yhdistymisselvityksessä, johon osallistuu jokin Helsingin metropolialueen kunnista, on lisäksi arvioitava kuntien yhdistymisen suhdetta metropolihallinnon tarpeeseen erityisesti yhdyskuntarakenteen eheyttämisen, joukko liikenteen ja sosiaalisen asuntotuotannon näkökulmasta.

Metropolialueen kuntiin sovelletaan myös lain 4 c §:n mukaista palveluperustetta ja 4 f §:n mukaista talousperustetta. Palveluperusteella tulee kuntien, joissa on alle 20 000 asukasta, selvittää kuntien yhdistymistä alueella, jossa on palveluiden järjestämisen, rahoittamisen ja kehittämisen kannalta riittävä väestöpohja ja kyky omaan palvelutuotantoon; erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kannalta vähintään noin 20 000 asukasta sekä perusopetuksen laadukkaan ja yhdenvertaisen järjestämisen kannalta alle yksivuotiaiden ikäluokan koko vähintään noin 50. Talousperusteella kuntien tulee selvittää yhdistymistä, jos kunnan rahoituksen riittävyyttä tai vakavaraisuutta kuvaavat talouden tunnusluvut täyttävät vähintään yhden 4 f:ssä mainituista edellytyksistä.

Seudulla on menossa tällä hetkellä neljä kuntarakennelain mukaista selvitystä kuntien yhdistymisestä. Valtiovarainministeriön 16.12.2013 asettama erityinen kuntajakoselvitys koskee Espoon, Helsingin, Kauniaisten, Vantaan ja Keravan kaupunkeja sekä Kirkkonummen, Sipoon, Tuusulan ja Vihdin kuntia ja sen on määrä valmistua 30.11.2014 mennessä. Hyvinkään, Keravan ja Järvenpään, Nurmijärven, Mäntsälän, Pornaisten, Tuusulan ja Sipoon käynnistämän kuntajakoselvityksen on määrä valmistua syksyllä 2014. Sipoo ja Pornainen ovat lisäksi mukana kuntajakoselvityksessä Loviisan, Porvoon, Askolan, Myrskylän ja Lapinjärven kuntien kanssa, joka myös valmistuu syksyn 2014 aikana. Myös Espoo, Kauniainen, Kirkkonummi ja Vihti ovat käynnistäneet rakennelain mukaisesti kuntajakoselvityksen. Länsi-Uudellamaalla ei ole tällä hetkellä meneillään kuntajakoselvityksiä.

Helsingin seudun kuntarakenne on heterogeeninen ja kuntien kokoerot alueella ovat suuret. Asukasluvultaan suurin kunnista on Helsinki, jossa asui vuoden 2014 alussa 613 000 asukasta ja pienin hieman yli 5 000 asukkaan Pornainen. Maapinta-alaltaan suurin kunta on 580 neliökilometrin Mäntsälä ja pienin 6 neliökilometrin kokoinen Kauniainen.

2.7 Helsingin seudun yhteistyörakenteet

Helsingin seudun kunnat tekevät yhteistyötä monien palvelujen järjestämisessä. Yhteistyötä tehdään vaihtelevin kuntakokoonpanoin, paikoin 14 kunnan kesken, paikoin tätä pienemmällä, paikoin laajemmalla alueella: esimerkiksi Uudenmaan liittoon kuuluvat kaikki Uudenmaan 26 kuntaa ja Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri -kuntayhtymään (jäljempänä HUS) 24 kuntaa. Yhteistyötä tehdään Helsingin seudulla 14 kunnan, Kuuma-seudulla 10 kunnan, Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymässä (jäljempänä HSL) 7 kunnan ja Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymässä (jäljempänä HSY) sekä pääkaupunkiseudulla 4 kunnan kesken.

Taloudellisesti merkittävimmät lakiin perustuvat kuntien yhteistyöalat ovat erikoissairaanhoido, seudullinen joukkoliikenne ja jä-

tehuolto sekä ammattikorkeakoulutus. Keskeisten ja erityisesti maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteisten tehtävien hoito, niiden valmistelu ja päätöksenteko tapahtuu lakisääteisissä kuntayhtymissä tai kunnissa kuten Uudenmaan liitossa, HSL:ssä sekä HSY:ssä ja lisäksi HUS:issa. Lakisääteisiä tehtäviä hoitavia niin kutsuttuja pakkokuntayhtymiä ovat myös pelastuslaissa (379/2011), erikoissairaanhoidolaissa (1062/1989) ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/1977) tarkoitetut kuntayhtymät.

Yhteistyötä on myös järjestetty vapaaehtoiselta pohjalta monilla eri toimialoilla. Lisäksi kunnat ovat osakkaina monissa yhteisesti omistetuissa, muun muassa seudun kilpailukyvyyn kehittämiseen ja kansainväliseen markkinointiin sekä infrastruktuurin ylläpitoon, omistamiseen ja hankintaan keskittyvissä osakeyhtiöissä. Sopimuksiin pohjautuvaa yhteistyötä on muun muassa seudullisessa vedenhankinnassa ja vedenpuhdistuksessa.

Vapaaehtoista yhteistyötä varten on myös perustettu seudullisia johtavien luottamushenkilöiden yhteistyöelimä. Näihin kuuluvat muun muassa Helsingin seudun yhteistyökokous, joka koordinoi kuntien päätöksentekoa ja strategista toimintaa. Siihen kuuluvat kuntien johtavat luottamushenkilöt. Pääkaupunkiseudun kaupungeilla on kaupunkien ylimmän luottamushenkilöjohdon yhteistyöelin, pääkaupunkiseudun neuvottelukunta. Sen toiminta perustuu em. kaupunkien solmi- maan yhteistyösopimukseen. Neuvottelukunta hyväksyy mm. pääkaupunkiseudun strategian. Keski-Uudenmaan kunnat (Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo, Tuusula ja Vihti, ns. Kuuma-kunnat) ovat tehneet vuonna 2003 sopimuksen strategisesta kumppanuudesta. Sen tarkoituksena on uudistaa palveluita ja kehittää alueen vetovoimaa. Myös yleiskaavayhteistyö on aloitettu. Osa kunnista järjestää taloushallintoa ja ympäristöpalveluja yhteisissä palvelukeskuksissa. Sekä lakisääteisillä että vapaaehtoisen yhteistyön toimitelillä on useita valmisteluelimiä ja valmisteluun osallistuu laaja joukko luottamushenkilöitä sekä viranhaltijoita.

Lohja ja Porvoo ovat Uudenmaan liiton ja HUS:n jäsenkuntia. Maakuntaa suppeammalla alueella Lohja ja Porvoo tekevät yhteistyö-

tä naapurikuntiensa kanssa pääosin sosiaali- ja terveys-, pelastus-, koulutus- sekä ympäristöpalveluihin liittyen. HSY vastaa ilmanlaadun seurannasta molemmissa kunnissa.

2.8 Maankäyttö ja rakentaminen

2.8.1 Maankäyttö- ja rakennuslaki

Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999, jäljempänä MRL) tuli kokonaisuudessaan voimaan 1.1.2000.

Maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteena on edellytysten luominen hyvälle elinympäristölle sekä ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävälle kehitykselle. Tavoitteena on myös turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävinä olevista asioista. Alueidenkäytön suunnittelun tavoitteet on tältä pohjalta määritelty lain 5 §:ssä ja rakentamisen ohjauksen tavoitteet lain 12 §:ssä.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaisesti on maankäyttö- ja rakennuslain toimivuudesta tehty kokonaisarvio, joka valmistui helmikuussa 2014. Arvioinnin taustalla on lain voimassaoloaikana monin tavoin muuttunut toimintaympäristö ja tarve tarkastella alueidenkäytön ja rakentamisen ohjauksen säädöspohjaa sekä sen perusteella muotoutuneita käytäntöjä nykypäivän ja näköpiirissä olevien tulevaisuuden haasteiden näkökulmasta. Arvioinnissa todettiin, että laki on lähtökohdiltaan ja keskeisiltä säännöksiltään edelleen toimiva vastaamaan alueidenkäytön suunnittelun ja rakentamisen ohjauksen haasteisiin. Kaikki alueidenkäytön suunnittelun ja rakentamisen ohjauksen kannalta tärkeät asiat eivät kuitenkaan ole edistyneet myönteisesti. Tämä on nostanut esille säännösten tarkistamis- ja kehittämistarpeita, joita toteutetaan osauudistuksilla. Näistä ensimmäinen on hallituksen rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanoon liittyvä maankäyttö- ja rakennuslain muutosesitys, jota koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2014. Muutosesityksessä painottuvat toimivan kilpailun edistämistä ja kunnan maapolitiikan harjoittamista koskevat

säännökset. Muut arviointiin perustuvat lain osauudistukset jäävät toteutettaviksi seuraavalla hallituskaudella.

2.8.2 Alueidenkäytön ohjausjärjestelmä

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen alueidenkäytön ohjausjärjestelmään kuuluvat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, maakuntakaava, yleiskaava ja asemakaava. Järjestelmä on hierarkkinen siten, että yleispiirteisempi kaava ohjaa yksityiskohtaisemman kaavan laadintaa ja muuttamista. Alueidenkäytön suunnittelulle on laissa asetettu tavoitteet, joita täydentävät kullekin kaavamuodolle säädetyt omat sisältövaatimukset ja oikeusvaikutukset. Metropolialueella maankäyttöä ohjaavat pääosin sama lainsäädäntö ja suunnittelujärjestelmä kuin muuallakin maassa. Ohjausjärjestelmään sisältyy eräitä Helsingin seutua (14 kuntaa) ja pääkaupunkiseutua (4 kuntaa) koskevia erityissäännöksiä. Poikkeamisasioiden ratkaisemisessa Helsingillä, Espoolla ja Vantaalla on eräiltä osin muita metropolialueen kuntia laajempi toimivalta (laki kevennettyjen rakentamis- ja kaavamääräysten kokeilusta 1275/2010).

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) on otettava huomioon ja niiden toteuttamista on edistettävä maakunnan suunnittelussa, kuntien kaavoituksessa ja valtion viranomaisten toiminnassa. Tavoitteet on jaettu yleis- ja erityistavoitteisiin sen perusteella, millaista alueidenkäyttöä ja sen suunnittelua ohjaavia vaikutuksia niillä on. Yleistavoitteet koskevat maakunta- ja yleiskaavoitusta. Erityistavoitteet koskevat kaikkea kaavoitusta, mikäli tavoitetta ei ole erityisesti kohdennettu koskemaan vain tiettyä kaavatasoa. Tavoitteet täsmentyvät pääosin jo maakunta-kaavassa alueidenkäytön suunnitteluperiaateiksi ja aluevarauksiksi ja välittyvät maakuntakaavan ohjausvaikutuksen kautta kuntien alueidenkäytön suunnitteluun. Kuntatasolla keskeinen väline tavoitteiden edistämiseksi on yleiskaava, joka välittää tavoitteet edelleen asemakaavoitukseen. Valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin sisältyy koko maata koskevien tavoitteiden ohella Helsingin seudun erityiskysymyksiä koskevia tavoitteita.

Maakuntien suunnittelusta vastaavat maakunnan liitot. Maakunnan suunnitteluun kuuluvat maakuntasuunnitelma, maakuntakaava ja maakuntaohjelma. Maakunnan suunnittelussa otetaan huomioon valtakunnalliset tavoitteet ja sovitetaan ne yhteen maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa. Maakuntakaavan hyväksyy maakuntavaltuusto ja se vahvistetaan ympäristöministeriössä.

Maakuntakaavaa laadittaessa on otettava huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sekä kiinnitettävä huomiota maakunnan oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin. Kaava on mahdollisuuksien mukaan sovitettava yhteen maakuntakaava-alueeseen rajoituvien alueiden maakuntakaavoituksen kanssa. Maankäyttö- ja rakennuslain 25 §:n mukaan maakuntakaavassa esitetään alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Aluevarauksia osoitetaan vain siltä osin ja sillä tarkkuudella kuin alueiden käyttöä koskevien valtakunnallisten tai maakunnallisten tavoitteiden kannalta taikka useamman kuin yhden kunnan alueiden käytön yhteensovittamiseksi on tarpeen. Maakuntakaavan sisältövaatimukset on määritelty MRL 28 §:ssä. Maakuntakaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muihin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi. Maakuntakaavan laatimisesta vastaa Uudenmaan maakunnan alueella Uudenmaan liitto. Uudellamaalla on voimassa koko maakunnan kattavat maakuntakaavat sekä vaihemaakuntakaavoja. Uudenmaan 2. vaihemaakuntakaava on vahvistettu ympäristöministeriössä 30.10.2014.

Metropolialueen kuntien rajat ylittävä kaavoitus tapahtuu tällä hetkellä Uudenmaan maakuntakaavassa, jonka käytännössä laatii Uudenmaan liitto. Liitto tekee maakuntakaavan koko Uudenmaan alueella, mutta pääosa työstä kohdistuu metropolialueelle. Uudenmaan maakuntakaavoitus aiheuttaa kustannuksia tällä hetkellä noin 2 miljoonaa euroa vuodessa, joka katetaan jäsenkuntien maksuosuuksilla Uudenmaan liitolle. Metropolialueen osuuden arvioidaan olevan tästä noin 2/3.

Maankäyttö- ja rakennuslain 18 §:n mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

edistää ja ohjaa kunnan alueiden käytön suunnittelun ja rakennustoimen järjestämistä. ELY-keskus myös valvoo, että kaavoituksessa, rakentamisessa ja muussa alueiden käytössä otetaan huomioon mm. valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet.

Kunnat vastaavat yleis- ja asemakaavoituksesta sekä rakentamisen ohjauksesta ja valvonnasta. Asemakaava-alueen ulkopuolella kunnat ohjaavat maankäytön suunnitelmallista järjestämistä yleiskaavoituksella ja suunnittelutarveratkaisuilla sekä rakennusjärjestyksillä.

Poikkeamistoimivalta MRL:n rakentamista tai muuta toimenpidettä koskevista säännöksistä on pääsääntöisesti kunnalla. Rantasema- tai osayleiskaavattomilla ranta-alueilla poikkeamistoimivalta on ELY-keskuksella silloin, kun kyse on uuden asuinrakennuksen rakentamisesta. ELY-keskus myöntää poikkeamisen myös eräissä muissa tapauksissa (MRL 171 §).

Yleiskaavan tarkoituksena on kunnan tai sen osan yhdyskuntarakenteen ja maankäytön yleispiirteinen ohjaaminen sekä toimintojen yhteensovittaminen. Kunnat voivat laatia yleiskaavan yhteistyössä (yhteinen yleiskaava). Yleiskaavassa esitetään tavoitellun kehityksen periaatteet ja osoitetaan tarpeelliset alueet yksityiskohtaisen kaavoituksen ja muun suunnittelun sekä rakentamisen ja muun maankäytön perustaksi. Yleiskaava voidaan laatia myös maankäytön ja rakentamisen ohjaamiseksi määrättyllä alueella. Yleiskaavan hyväksyy kunnanvaltuusto. Kuntien yhteisen yleiskaavan hyväksyy kuntien nimeämä yhteinen toimielin ja kaava vahvistetaan ympäristöministeriössä. Maakuntakaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa. Lisäksi yleiskaavaa laadittaessa on otettava huomioon muut MRL 39 §:ssä säädetyt sisältövaatimukset. Ne koskevat muun muassa yhdyskuntarakennetta, asumisen tarpeita ja elinympäristön laatua. Lain mukaan huomioon on otettava myös elinkeinoelämän toimintaedellytykset, ympäristöhaittojen vähentäminen ja ympäristöarvot. Yleiskaavoja on laadittu ja pidetty yllä vaihtelevasti. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta metropolialueen kunnissa on pääosin voimassa koko kunnan maankäyttöä ohjaavat yleiskaavat. Osa kaavoista on kui-

tenkin laadittu jo ennen maankäyttö- ja rakennuslain voimaantuloa, eivätkä ne välttämättä ole ajantasaisia. Maankäyttö- ja rakennuslakia muutettiin 2008 siten, että pääkaupunkiseudun kuntien tulee laatia yhteinen yleiskaava, mutta siihen ei ole toistaiseksi ryhdytty. Helsinki, Vantaa ja Sipoo valmistelevat parhaillaan Östersundomin alueelle yhteistä yleiskaavaa.

Asemakaavan tarkoituksena on maankäytön ja rakentamisen yksityiskohtainen ohjaus. Siinä osoitetaan alueita eri tarkoituksiin sekä annetaan kaavan tarkoitus huomioon ottaen tarpeellisia määräyksiä rakentamisesta ja muusta maankäytöstä. Asemakaavan laatiminen on kunnan tehtävä. Asemakaava on laadittava ja pidettävä ajan tasalla siten kuin kunnan kehitys, erityisesti asuntotuotannon tarve taikka maankäytön ohjaustarve sitä edellyttävät. Asemakaavan sisältövaatimukset on määritellyt MRL 54 §:ssä. Asemakaavan hyväksyy kunnanvaltuusto. Päätösvaltaa voidaan johtosäännöllä siirtää muiden kuin merkittävien kaavojen osalta kunnanhallitukselle tai lautakunnalle.

Kunnan on huolehdittava (MRL 20 §) alueidenkäytön suunnittelusta sekä rakentamisen ohjauksesta ja valvonnasta alueellaan. Kunnalla tulee olla käytettävissään tehtäviin riittävät voimavarat ja asiantuntemus. Yli 6 000 asukkaan kunnissa tulee olla kaavoittaja, jolla on kunnan kaavoitustehtävien hoidon edellyttämä pätevyys. Kunnalla on velvollisuus asemakaavojen laatimiseen sitä mukaa kuin kunnan kehitys tai maankäytön ohjaustarve sitä edellyttää (MRL 51 §). Jos niin ei tapahdu, ympäristöministeriöllä on oikeus määrätä kunta täyttämään velvollisuutensa (MRL 177 §).

Kunnilla on käytettävissään lainsäädännön tarjoama valikoima maapoliittisia keinoja. Vapaaehtoisen maanhankinnan lisäksi kunnilla on vanhastaan ollut mahdollisuus käyttää maanhankintaan laissa kulloinkin säädettyin edellytyksin myös etuosto-oikeutta ja maan lunastamista. Kunnan ja maanomistajien välisiä maankäytösopimuksia käytetään asemakaavoitettaessa muuta kuin kunnan omistamaa maata. Kunnan nimeämällä kehittämisalueella voidaan soveltaa laissa määriteltyjä erityisjärjestelyjä ja periä maanomistajalta tämän kaavasta saa-

maan hyötyyn suhteutettu kehittämismaksu. Asemakaavan toteuttamisen edistämiseksi kunnalla on mahdollisuus käyttää rakentamiskehotusta tai määrätä korotettu kiinteistövero rakentamattomille rakennuspaikoille. Kunnan maapoliittikkaa tukevien ja maapoliittisten keinojen käyttöä linjaavien maapoliittisten ohjelmien laatiminen on viime vuosina yleistynyt kunnissa.

Kaavoitettavan raakamaan lunastamisen edellytyksistä on säädetty maankäyttö- ja rakennuslain 99 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan ympäristöministeriö voi yleisen tarpeen vaatiessa myöntää kunnalle luvan lunastaa alueen, joka tarvitaan yhdyskuntarakentamiseen ja siihen liittyviin järjestelyihin tai muutoin kunnan suunnitelmallista kehittämistä varten. Pykälän 3 momentin mukaan ympäristöministeriö voi lisäksi myöntää kunnalle luvan lunastaa alueen, joka on yleiskaavassa osoitettu liikenneväyläksi, asuntorakentamiseen tai siihen liittyvään yhdyskuntarakentamiseen ja jota tarvitaan kunnan suunnitelmanmukaiseen yhdyskuntakehitykseen, sekä alueen, joka on tarkoitettu kunnan tai kuntayhtymän laitokselle tai muihin näiden tarpeisiin. Asemakaava-alueella kunta saa maankäyttö- ja rakennuslain 96 §:n 1 momentin mukaan ilman erityistä lupaa lunastaa sellaisen yleisen alueen sekä sellaisen yleisen rakennuksen asemakaavan mukaisen tontin, joka asemakaavassa on tarkoitettu kunnan laitokselle tai kunnan muihin tarpeisiin.

Helsingin seudun kunnissa on käytössä rakentamattomien rakennuspaikkojen korotettu kiinteistövero (kiinteistöverolain muutos 811/2013). Helsingin, Espoon, Kauniaisten ja Vantaan kaupunkia koskevat etuosto-oikeuden käyttöä helpottavat erityiset edellytykset (etuostolaki 608/1977).

Eduskunnan kesäkuussa 2010 hyväksymässä Paras -selonteossa (VNS9/2009) linjattiin, maankäytön, asumisen ja liikenteen aiesopimusmenettelystä eräillä suurilla kaupunkiseuduilla. MAL -aiesopimuksia on otettu käyttöön Helsingin, Tampereen, Turun sekä Oulun kaupunkiseuduilla. Niiden tavoitteena on ollut ohjata suurten kaupunkiseutujen suunnittelun ja toteutuksen ajoitusta kestäväällä tavalla, tehostaa tontti- ja asuntotuotantoa sekä ohjata asumisen ja liikenteen kannalta tarkoituksenmukaisen kaavoituksen

edistymistä. Lainvoimaiset kaavat, kaavoituksen lakiin perustuvat tavoitteet ja eri kaavatasojen sisältövaatimukset ovat olleet sopimisen reunaehdoja. Voimassa oleva valtion ja Helsingin seudun kuntien välinen MAL-aiesopimus 2012–2015 allekirjoitettiin 20.6.2012.

2.8.3 Yhdyskuntarakenne

Metropolialueen asema valtakunnan aluerakenteessa on pääkaupunkiseutuna ja maan tiheimmin asuttuna sekä väestömäärältään suurimpana ja voimakkaimmin kasvavana seutuna keskeinen. Aluerakenne perustuu pääkaupunkiseutuun tukeutuviin ja keskenään vuorovaikutuksessa oleviin kaupunki- ja taajamaverkostoihin. Suuret keskukset ovat verkottuneet sekä keskenään että ympäröivien pienempien keskusten ja maaseudun kanssa.

Metropolialueen ydinalue on pääkaupunkiseutu, jonne väestö ja työpaikat ovat keskittyneet. Pääkaupunkiseutua ympäröivät useat pienemmät kaupungit ja itsenäiset asutuskeskittymät sekä maaseutumaiset alueet. Kehysalueen keskukset ovat vahvistuneet asukasmäärän kasvaessa. Kehyskuntien taajamat liittyvät pääkaupunkiseudun muodostamaan yhtenäiseen taajamarakenteeseen raide- ja tieverkon kautta.

Helsingin seudun yhdyskuntarakenteen laajentuminen on ollut pitkään sormimaista. Rakennus on kehittynyt ja kasvanut Helsingistä ja pääkaupunkiseudulta kehyskuntiin säteittäisesti suuntautuviin liikenneväyliin ja raidedyhteyksiin tukeutuen. Yhdyskuntarakenteen kannalta merkittävin on pääkaupunkiseudulta pohjoiseen suuntautuva pääradan varren helminauhmainen taajamavyöhyke, joka ulottuu yhtenäisenä Järvenpään saakka. Kyseinen taajamavyöhyke on pääosin asemakaavoitettu. Muita kehyskuntien taajamia pääkaupunkiseudusta erottavat pääosin rakentamattomat maaseutualueet, vihervyöhykkeet ja suojelualueet.

Yhdyskuntarakenteeltaan Helsingin seutu on varsin hajautunut, monimuotoinen ja monikeskuksinen. Uudenmaan väestöstä noin 88 prosenttia asuu 50 kilometrin säteellä Helsingin keskustasta. Kymmenen viime vuoden aikana yhdyskuntarakenne on tiivistynyt

pääkaupunkiseudulla, kun taas useimmissa kehyskunnissa yhdyskuntarakenne on hajautunut. Tähän on vaikuttanut muun muassa kehyskuntien haja-asutusalueille sijoittunut rakentaminen, joka on ollut erityisen voimakasta Pornaisissa, Vihdissä, Sipoossa ja Kirkkonummella. Kehysalueen väestö on kasvanut viime vuosina suhteellisesti pääkaupunkiseutua enemmän, määrällisesti väestö on kuitenkin kasvanut enemmän pääkaupunkiseudulla.

Läntisen Uudenmaan kunnista Lohja ja itäisen Uudenmaan kunnista Porvoo liittyvät pääkaupunkiseutuun toiminnallisesti ja yhdyskuntarakenteellisesti moottoritietasoisten tieyhteyksien ja nauhamaisesti teiden varrella sijaitsevien taajama-alueiden kautta.

2.9 Asuminen ja asuntomarkkinat

Julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä (PL 19§). Valtio tukee asumista myöntämällä tukea asumiseen suoraan kotitalouksille mm. asumistuen ja asuntolainojen verovähennyksen kautta sekä tukemalla uusien asuntojen rakentamista. Kunnat tukevat asuntorakentamista esimerkiksi edullisempien tonttien tai tontinvuokrien muodossa.

Maakuntien liitot ja kunnat ohjaavat kaavoituksella asuntojen ja muiden toimintojen sijoittumista yhdyskuntarakenteessa maankäyttö- ja rakennuslain puitteissa. Kuntien kaavoitus on näin keskeisessä asemassa uuden asuntorakentamisen mahdollistajana. Helsingin seudulle laaditaan parhaillaan kuntien yhteistyönä uutta seudun asuntostrategiaa vuosille 2016–2025. Siinä asetetaan tavoitteita muun muassa asuntorakentamisen määrälle ja sijainnille, asuntotuotannon rakenteelle, täydentävälle asuntorakentamiselle ja vanhojen alueiden kehittämiselle.

Asuntotuotannon kasvua Helsingin seudulla on pyritty edistämään MAL-aiesopimuksella. Aiesopimuksen mukainen asuntotuotannon seudullinen kokonaistavoite on 12 000–13 000 asuntoa vuodessa. Valtio ja Helsingin seudun kunnat ovat lisäksi syksyllä 2014 saavuttaneet neuvottelutuloksen asuntotuotannon edistämistä ja suuria infra-hankkeita koskevasta sopimuksesta. Sopi-

muksella lisätään asuntokaavoitusta 25 prosenttia vuosina 2015–2019 verrattuna voimassa olevaan MAL-aiesopimukseen. Asunnot tulee kaavoittaa joukkoliikenteen kannalta hyvin saavutettaville alueille ja erityisesti nykyisen ja toteutumassa olevan raideliikenteen varrelle. Valtio puolestaan osallistuu Länsimetron ja Pisararadan rahoittamiseen edellyttäen, että nämä kaavoitustavoitteet toteutuvat ja että kyseiset hankkeet ovat taloudellisesti kannattavia. Kaikki kunnat ovat käsitelleet ja hyväksyneet sopimuksen. Tavoitteena on hyväksyä sopimus periaatepäätöksenä valtioneuvoston yleisistunnossa. Sopimus täydentää voimassa olevaa MAL- aiesopimusta, joka on voimassa vuoden 2015 loppuun.

Helsingin seutu muodostaa yhtenäisen asuntomarkkina-alueen, jolla sijaitsee neljännes kaikista Suomen asunnoista, yhteensä noin 700 000 asuntoa. HSY:n asunto-raportin mukaan (HSY 2012) asunnoista kolmasosa on pientaloissa ja kaksi kolmasosaa kerrostaloissa. Yli puolet (53 prosenttia) asunnoista on omistusasuntoja ja runsas kolmannes vuokra-asuntoja. Pääkaupunkiseutu ja erityisesti Helsinki ovat vuokra-asuntovaltaisia, kehyskunnissa sen sijaan omistusasuntojen osuus on suuri. Seudun kaikista vuokra-asunnoista lähes 60 prosenttia on Helsingissä. Lähes puolet pääkaupunkiseudun vuokra-asunnoista on vapaarahoitteisia.

Asuntomarkkinat ovat luonteeltaan seudullisia eikä niiden toiminta noudata hallinnollisia kuntarajoja. Asuntomarkkinoiden kannalta sijainniltaan keskeisimmät kohteet ovat lähtökohtaisesti houkuttelevimpia. Siten niiden hinta- tai vuokrataso muodostuu korkeimmaksi seudun sisällä. Pääsääntöisesti hintataso laskee sitä mukaa, mitä kauemmas seudun keskustasta ja palvelukeskittymistä mennään. Seudullisessa mielessä asuntomarkkinoiden hintatason määrittelee seudun yleinen vetovoimaisuus ja kilpailukyky suhteessa muihin seutuihin.

Tilastokeskuksen mukaan osakeasuntojen keskineliöhinta vuonna 2013 oli Helsingin seudulla 3 419 €/m² ja pääkaupunkiseudulla 3 654 €/m², kun koko maassa keskineliöhinta oli 2 084 €/m². Osakeasuntojen keskihinta oli pääkaupunkiseudulla 75 prosenttia koko

maan keskiarvoa korkeampi. Neliöhinnat vaihtelevat seudulla voimakkaasti. Helsingissä osakeasunnon neliöhinta oli keskimäärin 4 120 €/m², Kauniaisissa 3 623 €/m², Espoossa 3 351 €/m², Vantaalla 2 722 €/m², Järvenpäässä 2 594 €/m², Keravalla 2 527 €/m², Siipoossa 2 497 €/m², Kirkkonummella 2 454 €/m², Tuusulassa 2 364 €/m², Nurmijärvellä 2 315 €/m², Pornaisissa 2 191 €/m², Vihdissä 2 061 €/m² ja Hyvinkäällä 1 866 €/m². Osakeasuntojen neliöhinnat olivat Helsingissä keskimäärin lähes 90 prosenttia korkeammat kehyskuntiin verrattuna.

Vuokra-asuntojen keskineliövuokra oli Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2013 pääkaupunkiseudulla 13,96 €/m², Helsingissä 14,56 €/m², Espoossa ja Kauniaisissa 12,86 €/m², Vantaalla 12,68 €/m² ja seudun kehyskunnissa 11,53 €/m², kun koko maassa vuokrat olivat noin 11,61 €/m². Muuhun maahan verrattuna pääkaupunkiseudun vuokrataso on yli 20 prosenttia korkeampi ja Helsingin vuokrataso noin 25 prosenttia korkeampi. Vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen osalta ero Helsingin seudun ja muun maan vuokratason välillä on huomattavasti tätä suurempi. Vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen neliövuokra oli vuonna 2013 pääkaupunkiseudulla 15,99 €/m², Helsingissä 16,81 €/m², Espoossa ja Kauniaisissa 14,04 €/m², Vantaalla 13,73 €/m² ja kehyskunnissa 11,77 €/m², kun koko maassa vapaarahoitteisten asuntojen vuokrataso oli 12,43 €/m².

Asuntojen hinnat ja vuokrat määräytyvät pääsääntöisesti markkinoilla vapaasti. Ainoastaan valtion tukeman, pääasiassa sosiaalisen vuokra-asuntokannan asumismenoja säännellään erityislainsäädännössä.

Kohtuuhintaisen asuntotarjonnan lisäämiseksi valtio myöntää tukia asuntotuotantoon. Tuki kohdentuu ensisijaisesti sosiaalisin perustein valittaville asukkaille tarkoitettujen vuokra-asuntojen tuotantoon. Valtio tukee sosiaalisen asuntotuotannon rakentamista maksamalla korkotukea vuokra-asuntolainoille ja asumisoikeustalolainoille. Korkotuki kanavoituu omakustannusperusteisten asumismenojen määräytymisen kautta sosiaalisessa asuntokannassa asuville asukkaille. Korkotukilainoituksesta ja sen avulla rakennetun asuntokannan hallinnasta säädetään vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeus-

talolainojen korkotuesta annetulla lailla (604/2001). Korkotukilainoitus on korvannut aiemmin käytössä olleen aravalainoituksen. Aravalainoja myönnettiin samaan tarkoitukseen aravalain (1189/1993) ja sitä edeltäneiden lakien perusteella. Korkotukilainoihin liittyy myös valtion täytetäkaus. Lisäksi tavallisten korkotuettujen vuokra-asuntojen rakentamiseen on myönnetty Helsingin seudulla käynnistysavustuksia.

Korkotukilainan saajana voi olla kunta, muu julkisyhteisö tai yleishyödyllinen asuntoyhteisö. Lisäksi lainansaajana voi olla sellainen osakeyhtiö tai asunto-osakeyhtiö, jossa jollakin edellä mainituista yhteisöistä välitön määräysvalta. Korkotukilainoja voidaan hyväksyä valtion talousarviossa vuosittain vahvistettavan hyväksymisvaltuuden rajoissa. Päätökset lainojen hyväksymisestä korkotukilainoiksi tekee Asumisen rahoitus- ja kehittämisskeskus ARA.

Vuokra-asuntotuotannon lisäksi korkotukea maksetaan myös asumisoikeustalojen rakentamiseen, hankintaan ja perusparantamiseen. Lisäksi valtio tukee erityisryhmille, kuten vammaisille, muistisairaille ja huonokuntoisille vanhuksille, asunnottomille, päihde- ja mielenterveyskuntoutujille, opiskelijoille ja nuorille tarkoitettujen asuntojen rakentamisesta, perusparantamisesta ja hankintaa investointiavustuksilla, joita myönnetään avustuksista erityisryhmien asunto-olojen parantamiseksi annetun lain (1281/2004) nojalla.

2.10 Helsingin seudun kuntien liikenne-tehtävät sekä jäte- ja vesihuolto

2.10.1. Laki pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta

Laki pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta (829/2009) tuli voimaan vuoden 2010 alussa ja sillä kumottiin pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunnasta annettu laki (1269/1996).

Lain 2 §:n mukaan pääkaupunkiseudun kuntien on hoidettava yhteistoiminnassa jäte-laissa tarkoitetut kunnan tehtävät lukuun ottamatta tehtäviä, jotka säädetään kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviksi. Teh-

tävien hoitamisesta vastaa kuntayhtymä (HSY).

Lain 3 §:n mukaan yhteistoiminnassa hoidettavia joukkoliikennetehtäviä ovat kuntien aluetta koskeva 1) liikennejärjestelmän ja joukkoliikenteen suunnittelu, 2) joukkoliikenteen liikennepalveluiden suunnittelu ja hankinta sekä 3) joukkoliikenteen taksa- ja lippujärjestelmästä sekä taksoista päättäminen. Näiden tehtävien hoitamisesta vastaa kuntayhtymä (HSL).

Kuntayhtymien jäsenkunnat voivat kuntayhtymän perussopimuksessa sopia, että kuntayhtymä voi ottaa hoitaakseen muitakin kuin 2 ja 3 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä. Kuntayhtymien jäsenkuntina voi olla myös muita kuin pääkaupunkiseudun kunnat.

2.10.2 Liikenne

Metropolialueella julkisen sektorin liikennetehtäviä hoidetaan, kunnat mukaan lukien, lähes kahdessakymmenessä eri organisaatiossa.

Ajoneuvoliikenteen väylät ovat joko asemakaava-alueilla olevia kuntien katuja, valtion maanteitä tai yksityisteitä. Maantiet luokitellaan toiminnallisen merkityksen mukaisesti valtateihin, kantateihin, seututeihin ja yhdysteihin. Kadunpidosta vastaavat kunnat (MRL 84 §) ja tienpidosta maantielain (503/2005) mukaan valtio. Kiinteistöille kuuluvista kadunpitoon liittyvistä velvollisuuksista säädetään kadun ja eräiden yleisten alueiden kunnossa- ja puhtaanapidosta annetussa laissa (669/1978). Kunta voi antaa sille kuuluvan kadunpidon kokonaan tai osittain muiden tehtäväksi (MRL 85 §). Yksityisteiden tienpitovelvollisuudesta säädetään yksityisistä teistä annetussa laissa (358/1962).

Uudenmaan ELY-keskus vastaa maantieverkolla tienpidosta, eli suunnittelusta, rakentamisesta, kunnossapidosta ja liikenteen hallinnasta eduskunnan myöntämien ja Liikenneviraston jakamien resurssien ja määrittämien tavoitteiden pohjalta (maantielaki 503/2005). Valtion hoitamaa maantieverkkoa on metropolialueella (14 kuntaa) 2100 km, josta valtakunnallista ja maakuntien välistä pitkämatkaista liikennettä palvelevia valtateitä 280 km. Kevyen liikenteen väyliä on ELY:n hoidossa 560 km. Hoitoon ja ylläpi-

toon käytetään vuosittain rahaa 33 milj. € ja pieniin investointeihin 6 milj. €. Eduskunnan erikseen päättämien isojen investointien rahoitus vaihtelee huomattavasti vuosittain.

Pääkaupunkiseudun kehäväylistä Kehä I ja Kehä II ovat seututeitä, jotka palvelevat seutukuntien liikennettä ja liittävät näitä valta- ja kantateihin. Kehä III (E 18) täydentää valtatieverkkoa ja palvelee maakuntien liikennettä.

Katuverkkoa alueella on noin 4000 km ja kuntien kevyen liikenteen verkkoa 4800 km. Kunnat vastaavat pääsääntöisesti liikenneinvestoinneista asemakaava-alueilla. Liikenneväylien toimintamenot kuntien budjeteissa ovat yhteensä 310 milj. € vuodessa. Kuntien liikenneinvestoinnit ovat 280 milj. € vuodessa.

Valtion tehtävänä on rataverkon kehittäminen ja hoito. Kunnat ovat ottaneet tehtäväkseen metro- ja raitiotieverkon kehittämisen ja hoidon.

2.10.2.1 Joukkoliikenne

Joukkoliikenteen järjestämistä säätelevät joukkoliikennelaki (869/2009) sekä laki pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta (829/2009). Joukkoliikennelaissa säädetään joukkoliikenteen toimivaltaisista viranomaisista. Viranomaisia on Suomessa yhteensä 35, joista osa on elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia, osa kuntia tai kuntayhtymiä. Joukkoliikenteen toimivaltaisen viranomaisen pääasiallisina tehtävinä on joukkoliikenteen järjestämistavasta päättäminen alueellaan, palvelutason määrittäminen sekä joukkoliikenteen suunnitteleminen ja hankinta ja toimialuettaan koskevista joukkoliikennelain mukaisista joukkoliikenteen luvista päättäminen.

Valtio rahoittaa joukkoliikennettä vuosittain noin 100 miljoonalla eurolla, josta noin 17 miljoonaa euroa kohdistuu metropolialueen joukkoliikenteeseen. Liikenne- ja viestintäministeriö ostaa raideliikennettä noin 10 miljoonalla eurolla ja Uudenmaan ELY-keskus muuta joukkoliikennettä noin 1,1 miljoonalla eurolla vuodessa niissä kunnissa, jotka eivät kuulu HSL:ään. Lisäksi Liikennevirasto maksaa HSL:lle suurten kaupunkien

joukkoliikennetukea noin 6 miljoonaa euroa vuodessa.

Kunnat rahoittavat joukkoliikennettä harkintansa mukaan. Yhteensä kunnat käyttävät varoja joukkoliikenteeseen metropolialueella tällä hetkellä noin 300 miljoonaa euroa, josta HSL:n ulkopuolisten kuntien osuus on 5-6 miljoonaa euroa.

Valtion talousarvioon sisältyvän joukkoliikenteen ostoihin ja kehittämiseen sisältyvän määrärahan myöntämisen perusteista säädetään joukkoliikenteen valtionavustuksista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1273/2013).

2.10.2.2 Helsingin seudun liikenne – kuntayhtymä

HSL-kuntayhtymä toimii joukkoliikennelain tarkoittamana joukkoliikenteen toimivaltaisena viranomaisena alueellaan sekä vastaa alueellaan niistä tehtävistä, jotka sille on säädetty laissa pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta. HSL:n jäseniä ovat pääkaupunkiseudun kunnat Helsinki, Espoo, Kauniainen ja Vantaa sekä vapaaehtoisesti HSL:ään liittyneet Kerava, Kirkkonummi ja Sipoo. Helsingin seudun kunnista Tuusula, Järvenpää, Pornainen, Mäntsälä, Nurmijärvi, Vihti ja Hyvinkää eivät kuulu HSL:ään. Näissä kunnissa lukuun ottamatta Hyvinkään kaupunkia, joukkoliikenteen toimivaltaisena viranomainen toimii Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (jäljempänä ELY-keskus), jonka alueeseen myös Porvoo ja Lohja kuuluvat.

HSL:n nykyinen perussopimus tuli voimaan 1.1.2012. Perussopimuksessa määrätään kuntayhtymän toimialasta ja tehtävistä. Sen mukaan kuntayhtymä vastaa sille laissa säädetyistä tehtävistä kuten hankkii bussi-, raitiovaunu-, metro-, lautta- ja lähijunaliiikennepalvelut sekä vastaa Helsingin seudun liikennejärjestelmäsuunnitelman laatimisesta (HLJ) 14 kunnan alueella. Liikennejärjestelmäsuunnittelu tapahtuu neljän vuoden sykleissä ja HLJ:n pohjalta on neuvoteltu valtion toimijoiden kanssa toteuttamiseen tähtäävä aiesopimus. Vuonna 2012 sopimusta laajennettiin ottamalla siihen mukaan myös maan-

käytön ja asumisen toimenpiteet (MAL-aiesopimus).

Perussopimuksen mukaan kuntayhtymän tehtävänä on muun muassa järjestää toimialueensa joukkoliikennekokonaisuus, edistää sen toimintaedellytyksiä, vastaa toimialueensa markkinoinnista ja matkustajainformaatiosta, vastaa matkalippujen tarkistuksesta, osallistua joukkoliikenteen infran kehittämistä ja ylläpitoinvestointien suunnitteluun yhdessä kuntien ja asianomaisten muiden tahojen kanssa sekä vastata toimialueensa matkustajainformaatio- ja muista tietoteknisistä järjestelmistä sen mukaan kuin siitä kuntien kanssa tarkemmin sovitaan. HSL:llä on myös oikeus joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetun lain (469/1979) mukaisen tarkastusmaksun perimiseen kuntayhtymän sisäisessä joukkoliikenteessä sekä valtion koko rataverkolla.

Perussopimuksessa sovitaan kuntayhtymän toiminnan rahoituksesta sekä lipputulosten ja kulujen jakamisesta samoin kuin joukkoliikenteen lipputulosten ja järjestämisen menojen kohdentamisesta. Perussopimuksen 26 §:n mukaan kuntayhtymä rahoittaa toimintamenoja lipputuloin, kuntien maksamilla tariffituilla, valtion avustuksilla ja muilla tuloilla. Kunnille kohdistetaan kuntayhtymän tehtävistä aiheutuvat kulut palvelujen käytön mukaisesti. Lipputulot kohdistetaan kunnittain kuntakohtaisen lipputulokertymän perusteella. Siltä osin kuin kuntayhtymän tehtävän hoidosta perittävät maksut ja muut tuotot eivät riitä kattamaan kuluja, maksavat kunnat kuntayhtymälle tariffitukea, jolla katetaan kullekin kunnalle kohdistettujen kulujen ja tuottojen erotus.

HSL:n toimintamenot ovat vuonna 2014 noin 600 miljoonaa euroa, josta noin 80 prosenttia muodostuu joukkoliikenteen operointikustannuksista. Toiminta rahoitetaan pääasiassa lipputuloin ja kuntaosuuksilla. Vuonna 2013 HSL:n tulot olivat 586,5 miljoonaa euroa, jotka jakautuivat niin, että lipputulosta saatiin 277,9 miljoonaa euroa, kuntaosuuksina 291,4 miljoonaa euroa ja muina tuloina 17,2 miljoonaa euroa. Kuntaosuudet jakautuvat jäsenkunnille perussopimuksessa sovitulla tavalla palvelujen käytön mukaan. Muihin tuloihin kuuluu muun muassa Liikenneviraston HSL:lle maksama joukkoliikennetuki.

Helsingin seudun liikenteen järjestämässä joukkoliikenteessä tehdään vuosittain noin 345 miljoonaa matkaa. HSL:ssä on parhailaan käynnissä lippu- ja informaatiojärjestelmän sekä maksuvyöhykkeiden uudistushanke, jossa on varauduttu alueen laajenemiseen, jotta HSL:llä olisi valmius suunnitella ja järjestää joukkoliikennepalvelu 14 kunnan alueella vuonna 2017.

HSL:n strategisena tavoitteena on nostaa joukkoliikenteen osuutta kulkumuotona kokonaisuudessaan Helsingin seudulla. Pääkaupunkiseudun kunnissa joukkoliikenne palvelee hyvin työmatkaliikennettä. Helsingin niemelle suuntautuvasta työpaikkaliikenteestä 73,6 prosenttia tehdään joukkoliikenteellä, kävellen tai pyöräillen. Pääkaupunkiseudun kehyskunnissa asukkaiden työ- ja asiointimatkat tehdään kuitenkin pääosin henkilöautolla.

2.10.2.3 Muut liikennesektorin toimijat

Kuntien tehtävänä on yleis- ja asemakaavoitukseen liittyvä liikennejärjestelmä- ja liikennesuunnittelu, katujen ja kevyen liikenteen väylien suunnittelu, rakennuttaminen ja kunnossapito sekä metro- ja raitiotieverkon suunnittelu, rakennuttaminen ja kunnossapito sekä edellä mainittuihin tehtäviin liittyvä päätöksenteko.

Uudenmaan liitto vastaa alueen maakunta-kaavoitukseen liittyvästä liikennesuunnittelusta ja kaavavarauksista.

Uudenmaan ELY-keskuksen vastuulla on suunnittelu ja tienpito Uudenmaan, Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen maakuntien alueen maantieverkolla (maantielaki 503/2005). ELY-keskus on myös toimivaltainen joukkoliikenneviranomaisen ja vastaa joukkoliikenteen suunnittelusta ja hankinnasta alueellaan muualla kuin HSL:n, Hyvinkään, Riihimäen, Hämeenlinnan ja Lahden seuduilla (joukkoliikennelaki 869/2009). Lohja ja Porvoo kuuluvat Uudenmaan ELY-keskuksen joukkoliikenteen järjestämisalueeseen, minkä lisäksi näillä on omat joukkoliikennekoordinaattorinsa.

Liikennevirasto ylläpitää ja kehittää liikennejärjestelmää yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Liikennevirasto vastaa valtion tie- ja rataverkosta sekä merkittävien tie-

hankkeiden toteuttamisesta ja ohjaa Uudenmaan ELY-keskuksen liikenne- ja infrastruktuuri-vastuualuetta tienpidossa ja joukkoliikenteen järjestämisessä. Virasto vastaa koko Suomen ratojen suunnittelusta, ylläpidosta ja rakentamisesta sekä liikenteenohjauksesta. Helsingin, Turun, Tampereen ja Oulun tieliikennekeskukset toimivat valtakunnallisesti verkottuneina, mutta seudullisesti yhteistyössä suurten kaupunkiseutujen viranomaisten kanssa. Ne vastaavat liikenneolojen seurannasta, liikennetiedottamisesta ja tieliikenteen häiriönhallinnasta yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Muita liikennesektorin toimijoita ovat joukkoliikenteen toimivaltaisten viranomaisten lisäksi Liikenteen turvallisuusvirasto Trafli, Finavia, Satamat sekä lukuisat liikennepalveluja tuottavat operaattorit. Valtakunnallista liikennepolitiikkaa ohjaa liikenne- ja viestintäministeriö.

2.10.3 Ympäristö-, vesi- ja jätehuolto

Helsingin seudun ympäristöpalvelut kuntayhtymä HSY hoitaa sille laissa pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta annettuja ja jätelain (646/2011) tarkoittamia tehtäviä lukuun ottamatta tehtäviä, jotka säädetään kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviksi. HSY toimii vesihuoltolaissa (119/2011) tarkoitettuna vesihuoltolaitoksena toiminta-alueellaan (Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen) ja huolehtii muista tehtävistä, joista jäsenkunnat ovat kuntayhtymän perussopimuksessa sopineet.

Jätehuollossa HSY vastaa muun muassa hyöty- ja ongelmajätteiden keräämisestä, järjestää asuinkiinteistöjen jätteenkuljetukset, hoitaa jätteenkäsittelyn sekä antaa jätehuoltomääräykset. Kuntayhtymä huolehtii julkisoikeudellisen sopimuksen perusteella Kirkkonummen jätelain mukaisesti kuuluvista jätehuollon tehtävistä.

Vesihuoltotehtävissään HSY toimittaa oman toiminta-alueensa lisäksi talousvettä Kirkkonummen ja Sipoon kunnille ja ottaa vastaan jätevesiä Kirkkonummen, Sipoon, Pornaisten ja Mäntsälän kuntien alueilta sekä Keski-Uudenmaan vesiensuojelun liikelaitoskuntayhtymän viemärlaitokselta (Kerava,

Järvenpää, Tuusula). Pääkaupunkiseudun Vesi Oy toimittaa raakavettä HSY:n, Tuusulan seudun, Kirkkonummen, Sipoon ja Hyvinkään puhdistamoille. Vesihuoltolain tarkoittamia vesihuoltolaitoksia on HSY:n lisäksi yhdeksässä muussa metropolialueen kunnassa, jotka ovat Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi, Mäntsälä, Nurmijärvi, Sipoo, Tuusula ja Vihti. Lisäksi alueella toimii tukkuvesiyhtiö Tuusulan seudun vesilaitos kuntayhtymä. Mainittujen kuntien kesken sekä myös ulkopuolisia kuntia koskevana on toteutettu erilaisia järjestelyjä raaka- ja talousveden myynnistä ja jätevesien käsittelystä.

HSY huolehtii ympäristönsuojelulain (527/2014) mukaisesta ilmanlaadun seurannasta lakisääteisesti HSY-kuntien muodostamalla pääkaupunkiseudun seuranta-alueella sekä sopimusperusteisesti Uudenmaan seuranta-alueella lukuun ottamatta Pornaisten, Pukkilan ja Myrskylän kuntia. HSY huolehtii pääkaupunkiseudulla seurannan lisäksi ilmansuojelun tutkimus-, suunnittelu-, koulutus- ja valistustehtävistä. Lisäksi se vastaa jäsenkuntien yhteisestä strategiatyöstä ilmastomuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä edistää ja seuraa ilmastotavoitteiden ja energiatehokkuuden toteuttamista. HSY tuottaa seudullisesti yhtenäisiä rekisteri- ja paikkatietoja Helsingin seudun asumisesta, työssäkäynnistä, yritystoiminnasta, yhdyskuntarakenteesta ja maankäytöstä. HSY osallistuu tietopalveluihin kohdistuvaan yhteistyöhön koko Helsingin seudun alueella. Yhteensä seutu- ja ympäristötiedon tehtäviin, joihin kuuluvat ilmanlaadun seuranta, ilmastomuutoksen hillintä ja sopeutumisen strategiatyö, seudullisen tiedon tuottaminen ja jalostaminen sekä tietopalvelu, käytetään HSY:ssä vuositasolla noin viisi miljoonaa euroa.

Porvoo ja Lohja kuuluvat ilmansuojelun osalta Uudenmaan seuranta-alueeseen. Kunnilla on omat vesihuoltolaitoksensa ja jätehuolto on järjestetty alueellisen jäteyhtiön kautta.

2.11 Työssäkäynti ja väestö

2.11.1 Työlliset ja työssäkäynti

Helsingin seutu muodostaa nykyisin Suomen merkittävimmän yhtenäisen työssäkäyntialueen. Uudenmaan maakunnasta kaikki kunnat lukuun ottamatta Hankoa ja Raaseporia kuuluvat Tilastokeskuksen määritelmän mukaan Helsingin työssäkäyntialueeseen. Siihen kuuluvat myös Riihimäki, Loppi ja Hausjärvi Uudenmaan maakunnan ulkopuolisina kuntina. Kuntien pendelöinti keskustasta Helsinkiin on voimakasta, mutta myös kuntien keskinäinen pendelöinti on erityisesti pääkaupunkiseudun ja joidenkin ympärys-kuntien osalta varsin merkittävää. Kirkkonummen, Nurmijärven, Tuusulan, Keravan ja Sipoon työllisistä yli puolet käy töissä pääkaupunkiseudulla, pääosin Helsingissä. Järvenpään ja Vihdin työllisistäkin selvästi yli 40 prosenttia ja Mäntsälän työllisistä yli 30 prosenttia työskentelee pääkaupunkiseudulla. Lohjan ja Porvoon osalta vastaavasti noin 25 prosenttia työllisistä pendelöi pääkaupunkiseudulle. Metropoliseudun asukkaat myös asioivat kuntarajoista riippumatta, mikä näkyy selvästi Suomen ympäristökeskuksen laatimista liikkumisen seurantatutkimuksista ja ennusteista.

Seudulla asuu 26 prosenttia koko maan väestöstä ja noin 29 prosenttia koko maan työllisistä. Suomen 2,3 miljoonasta työpaikasta seudulla sijaitsee 750 000 eli noin kolmannes ja seutu muodostaa selkeän yhtenäisen työssäkäyntialueen. Seudun työpaikat ovat keskittyneet voimakkaasti Helsingin kantakau-punkiin, liikenteen pääväylien solmukohtiin ja raideliikenteen asemaseutujen työssäkäyntikeskittyymiin. Työssäkäyntiliikenne Helsingin seudulla on pääosin alueen sisäistä, mutta työssäkäynti alueen ulkopuolelta on lisääntynyt ja työssäkäyntialue laajentunut viime vuosikymmeninä voimakkaasti. Noin joka kymmenes pendelöi alueen ulkopuolelta, eniten seudun viereisistä kunnista (Porvoo, Loh-

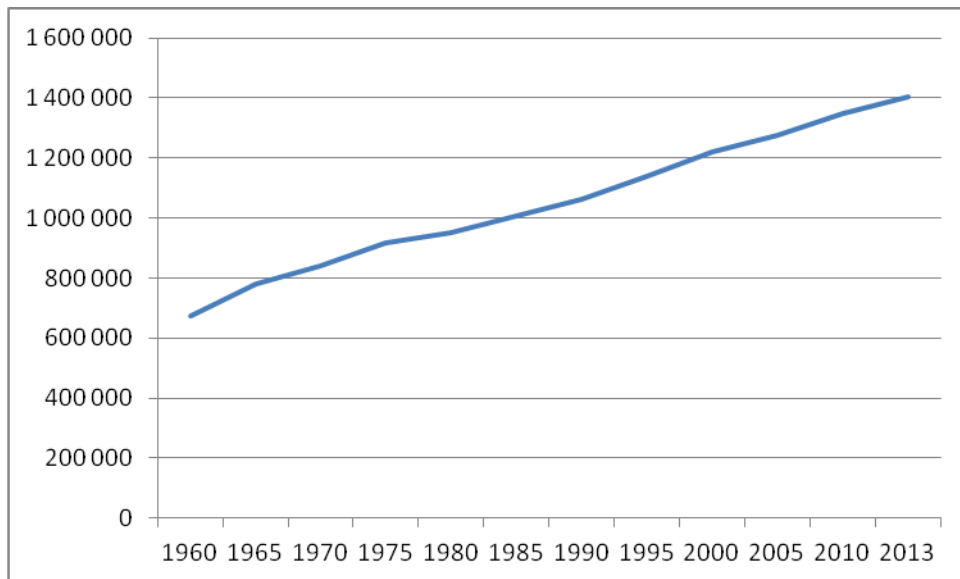
ja ja Riihimäki) sekä myös muista Suomen suurkaupungeista (Tampere, Turku). Useampi kuin joka viides pääkaupunkiseudulla työskentelevä asuu nykyisin alueen ulkopuolella ja pääkaupunkiseudun työssäkäyntialue ulottuu yli 150 kilometrin päähän Helsingin keskustasta.

2.11.2 Väestökehitys

Vakiintuneen eurooppalaisen rajauksen mukaan metropolin ydinalueella asukasluvun tulisi olla vähintään noin 500 000, ja koko metropolialueella yhteensä noin 1 – 1,5 miljoonaa. Suomesta määritelmän täyttää ainoastaan Helsinki ja Helsingin seutu.

Helsingin seutu muodostaa selkeästi Suomen suurimman väestökeskittymän ja eroaa väestömäärältään ja -kasvultaan maan muista kaupunkiseuduista. Helsingin seudulla asui vuoden 2014 alussa 1,4 miljoonaa ihmistä, koko Uudellamaalla yhteensä lähes 1,6 miljoonaa.

Voimakas väestönkasvu on pitkään ollut Helsingin seudun väestönkehityksen suuntaa. Väestö on kasvanut viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana noin puolitoistakertaiseksi (kuvio 1) ja kasvu on ollut viimeisten vuosikymmenten aikana selvästi muuta maata voimakkaampaa. 2000-luvulla väestö on kasvanut noin prosentin vuosivauhdilla verrattuna muun maan noin 0,4 prosenttiin ja ollut jopa ennustettua merkittävästi suurempaa. Helsingin seudun kokonais-suunnitelmassa (1981) arvioitiin pääkaupunkiseudulla asuvan vuonna 2010 yhteensä 781 000 asukasta eli liki 40 prosenttia vähemmän kuin mitä toteutunut lisäys oli. Myös alueen muiden kymmenen kunnan kasvu vastaavalla ajanjaksolla on ollut noin 30 prosenttia ennustettua suurempi.

Kuvio 1: Helsingin seudun väestömäärän kehitys vuosina 1960 - 2013

Metropolialueen väestönlisäys on ollut lähes 190 000 henkilöä vuosien 2000–2013 välisenä aikana. Keskimäärin alueen väestö kasvoi noin 14 500 henkilöllä vuodessa. Puolet kasvusta tuli luonnollisesta väestönlisäyksestä, vajaa kolmannes siirtolaisuudesta ja viidennes maan sisäisestä muuttoliikkeestä. Metropolialueen väestönlisäys oli suurimmillaan vuosina 2011–2012, mutta supistui hievan vuonna 2013. Samalla ajanjaksolla luonnollinen väestönlisäys laski. Siirtolaisuus oli vuosina 2012–2013 huomattavin väestönkasvun osatekijä metropolialueella, vaikka siirtolaisuudesta aiheutunut muuttovoitto laski vuonna 2013 edellisen vuoden tasosta.

Helsingin seudun väestönkasvussa maahanmuutto on keskeinen osatekijä. Metropolialueella maahanmuuttajien määrä on kaksinkertaistunut 2000-luvun aikana. Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla maahanmuuttajien osuus väestöstä on yli kolminkertainen kehyskuntiin verrattuna. Vieraskielisiä Helsingin seudun asukkaista on tällä hetkellä noin 10 prosenttia. Helsingissä, Vantaalla ja Espoossa heidän osuutensa on yli 10 prosenttia. Muissa kunnissa vieraskielisten osuus on pienempi.

Lohjan ja Porvoon väestönkehitys on seurannut viime vuosikymmeninä Keski-

Uudenmaan kuntien kehitystä. Lohjan väestö on kasvanut vuosien 2000–2013 välisenä aikana lähes 4 000 henkilöllä ja Porvoon samalla aikavälillä lähes 4 500 henkilöllä. Tilastokeskuksen ennusteiden mukaan kuntien väestö tulee kasvamaan Keski-Uudenmaan kuntien tavoin myös tulevinä vuosikymmeninä voimakkaasti. Lohjan väestön on ennustettu kasvavan vuoteen 2040 mennessä yli 7 500 asukkaalla ja Porvoon yli 6 000 asukkaalla.

2.11.3 Valikoiva muuttoliike

Kaupunkiseuduilla ja etenkin Helsingin seudulla muuttoliike on valikoivaa. Valikoivuus tarkoittaa kuntien tulo- ja lähtömuuttajien voimakkaita eroavaisuuksia. Kun ihmisten ja väestöryhmien tarpeet ovat erilaiset, muuttavat ihmiset ja väestöryhmät erilaisille alueille. Tällaiset asumis- ja ympäristöperusteiset lähimuutot ovat kasvaneet Helsingin seudulla yhtäjaksoisesti viime vuosikymmeninä. Nykyisin neljä viidestä muutosta on niin sanottuja lähimuuttoja, jotka tapahtuvat joko oman kunnan tai saman kaupunkiseudun sisällä.

Helsingin seudulla ilmiö liittyy asumiseen ja asuntomarkkinoiden ongelmiin ja näkyy

nuorten, opiskelijoiden ja pienituloisten ha-
keutumisena Helsinkiin. Samanaikaisesti
perheelliset ja työssäkäyvät muuttavat yhä
useammin Helsingin ympäryskuntiin. Vali-
koivan muuttoliikkeen taloudelliset hyödyt ja
haitat eivät jakaudu kuntien välillä tasaisesti.

Valtiovarainministeriön keväällä 2014 ti-
laamassa selvityksessä (Aro Timo & Laiho
Anna: Metropolialueen demografinen kilpai-
lukykyanalyysi) on arvioitu muuttoliikkeen
aiheuttamia laskennallisia tulokertymiä kun-
nille vuosina 2000 - 2011. Muuttajien tulo-
kertymällä tarkoitetaan tulo- ja lähtömuutta-
jien kaikkien verotettavien tulojen erotusta.
Tulokertymä kuvaa alueiden taloudellisen
kehityksen muutosta muuttoliikkeen perus-
teella. Positiivinen tulokertymä merkitsee, et-
tä kunta hyötyy taloudellisesti muuttoliik-
keestä ja negatiivinen kuvaa päinvastoin me-
netyksiä. Selvityksen mukaan Helsingin seu-
dun ongelma ei ole nykyisenkaltaisen muut-
toliikkeen määrän ja rakenteen näkökulmasta
tulojen, vaan kustannusten epätasainen ja-
kautuminen kuntien välillä. Metropolialueen
laskennallinen tulokertymä oli yhteensä
930,5 miljoonaa euroa vuosina 2000 - 2011.
Seudun 14 kunnasta vain Helsingissä muut-
toliikkeen tulokertymä oli negatiivinen.
Muuttoliikkeen Helsingille aiheuttama tappio
on laskennallisesti 294,6 miljoonaa euroa
vuodessa. Seudun muut 13 kuntaa ovat tulo-
kertymältään positiivisia. Suurin tulokertymä
oli Espoolla, yli 320 miljoonaa euroa. Asu-
kasta kohden laskettuna suurin tulokertymä
oli Kirkkonummella, Sipoossa, Mäntsälässä,
Pornaisissa ja Vihdissä ja pienin Helsingin
jälkeen Vantaalla ja Hyvinkäällä.

2.11.4 Segregaatiok kehitys

Uudellamaalla ja erityisesti Helsingin seu-
dulla väestön koulutus- ja tuloerot sekä sosi-
aalisten ongelmien kirjo ovat muuta maata
suuremmat. Helsingin seudulla myös alueel-
linen eriytyminen on verrattain voimakasta.
Kuntien väliset sosiaaliset erot sekä osin kun-
tien sisäisten asuinalueiden väliset erot ovat
lisääntyneet kantaväestön valikoivan muutto-
liikkeen ja vilkkaan maahanmuuton seurauk-
sena. Helsinkiin muuttaa ulkomailta, muualta
Suomesta ja ympäryskunnista nuoria aikuisia
opiskelun, työn, sosiaalisten suhteiden, pien-

asuntovaltaisen asuntokannan ja palveluiden
vuoksi. Lapsiperheet ja hyvätuloiset työlliset
asukkaat muuttavat sen sijaan yhä useammin
suurempiin ja edullisempiin asuntoihin ym-
päryskuntiin (Laakso 2013: Muuttoliikkeen
vaikutuksista väestön tulotasoon Helsingissä
ja Helsingin seudulla).

Eri alueiden asukasrakenteissa on tutki-
musten mukaan (mm. Erilaistuva pääkau-
punkiseutu: sosioekonomiset erot alueittain
2002–2012; 2014; Kainulainen Sakari: Seg-
regaatio metropolialueella 2014) huomattavia
eroja ja ne ovat tarkasteluajanjakson aikana
kasvaneet. Seudulle on muodostunut selkeitä
matalan tulotason alueita. Myös kuntien väli-
set erot näkyvät tutkimuksissa. Sosiaaliselta
rakenteeltaan eriytyneillä asuinalueilla työllii-
syystilanne ja asunnon hallintasuhde vaihte-
levat. Alueille, joille on kasautunut huono-
osaisuutta, ominaisia piirteitä ovat korkea
työttömyysaste, vuokra-asuminen ja alhainen
tulotaso.

2.11.5 Väestötiheys

Helsingin seudun väestötiheys oli vuonna
2013 hieman alle 400 asukasta neliökilomet-
rillä. Luku on kaksikymmentä kertaa korke-
ampi kuin koko maan keskiarvo. Väestöti-
heys vaihtelee seudulla kuitenkin huomatta-
vasti. Tiheimmin asutettu kunta on Helsinki,
jossa väestötiheys on lähes 2 900 henkeä
neliökilometrillä. Seuraavaksi tiheimmin asu-
tussa Kauniaisissa väestötiheys on alle 1 600
asukasta, Keravalla ja Järvenpäässä noin
1100 asukasta ja Vantaalla sekä Espoossa jo
selvästi alle tuhat asukasta neliökilometrillä.
Muiden Helsingin seudun kuntien väestöti-
heys jää selvästi alle Uudenmaan maakunnan
keskiarvon, joka on 174 asukasta neliökilo-
metrillä.

Yleisen eurooppalaisen käsityksen mukaan
kaupunki määritellään alueeksi, jossa on yli
50 000 asukasta, ja jonka väestötiheys on
vähintään 500 asukasta neliökilometrillä.
Helsingin seudun kunnista vain Helsinki, Es-
poo ja Vantaa täyttävät määritelmän. Kerava,
Kauniainen ja Järvenpää täyttävät määritel-
män asukastiheyden, mutta eivät asukasmää-
rän osalta.

2.12 Seudun kansantaloudellinen merkitys

Helsingin seudun tuottavuudessa tapahtuvat muutokset vaikuttavat poikkeuksellisen paljon ja muita kaupunkiseutuja merkittävämminkin koko Suomen kansantalouteen. Muun muassa OECD:n arvioinneissa (2003, 2006) on todettu seudun keskeinen merkitys koko Suomen kansantalouden kasvun ja hyvinvoinnin moottorina. OECD:n vuonna 2006 tekemässä 78 metropolialueen vertailussa Helsinki oli väkiluvultaan sijalla 74, mutta kansantaloudelliseltaan merkitykseltään sijalla 7.

Helsingin seudun bruttokansantuote asukasta kohden on noin 40 prosenttia suurempi kuin koko maan keskiarvo. Suomen 12 suurimman kaupunkiseudun yhteenlaskettu osuus bruttokansantuotteesta on noin 2/3 koko maan BKT:stä. Tästä osuudesta Helsingin seutu muodostaa yli puolet. Seudun osuus koko maan bruttokansantuotteesta oli vuonna 2013 noin 36 prosenttia, yhteensä 63 miljardia euroa. Osuus on kasvanut tasaisesti viimeisten vuosikymmenten aikana.

Helsingin seutu muodostaa Suomen ylivoimaisesti suurimman tuotannon ja yritystoiminnan keskittymän. Suomessa toimivien yritysten toimipaikoista lähes neljännes ja henkilöstöstä kolmannes sijaitsee Helsingin seudulla. Koko maan liikevaihdosta seudulla tuotetaan 44 prosenttia. Suomen tutkimus- ja kehitystoiminnan menoista yli 40 prosenttia kohdistuu Helsingin seudulle.

Kotimaan sijaan Helsingin seudun lähimmät taloudelliset vertailukohteet, kilpailijat ja kumppanit löytyvät muualta Euroopasta, erityisesti Itämeren piiristä. Seudun tulevat haasteet liittyvät ennen kaikkea seudun kykyyn kilpailla ulkomaisista investoinneista, yrityksistä ja huippuosajista muiden Itämeren alueen metropolien kanssa.

Metropolialueen ja muiden suurten kaupunkiseutujen kansantaloudellisen merkityksen vuoksi valtio on solminut 20.12.2013 kasvusopimukset Helsingin, Tampereen, Turun, Oulun, Lahden, Jyväskylän, Kuopion, Porin, Seinäjoen, Vaasan, Joensuun ja Lappeenrannan kaupunkiseutujen kanssa. Kasvusopimusten tavoitteena on vahvistaa suurten kaupunkiseutujen kansainvälistä kilpailuky-

kyä ja roolia alueidensa talouden vetureina ja palveluiden kehittäjinä.

2.13 Helsingin seudun kunta- ja yhteistyörakenteiden kehittämisvaiheita

Helsingin seudulla tapahtuneet kuntarakenteen muutokset ovat olleet vähäisiä vuosien 1946 – 1966 toteutettujen liitosten jälkeen. Vuonna 1946 toteutettiin suuri kuntaliitos, jossa Helsinkiin liitettiin neljä kuntaa. Vuosaari liitettiin osaksi Helsinkiä vuonna 1966. Espoosta muodostettiin yksi kauppalavuonna 1963. Tämän jälkeen kuntajakoa on muutettu metropolialueella vain vuonna 2009, jolloin voimaan astui osaliitos Sipoon, Vantaan ja Helsingin välillä, ja josta valtioneuvosto päätti vastoin Sipoon kunnan tahtoa. Toteutettujen liitosten perusteena on yleisimmin pidetty niiden luomia edellytyksiä parantaa seudun yhdyskuntarakenteen hallintaa ja tasapainoista kehitystä, seudun asuntorakentamista tai liikenneyhteyksiä.

Vastaavilla tekijöillä on perusteltu seudun yhteistyörakenteiden kehittämistä eri vuosikymmeninä. Vuonna 1964 asetettu kunnallisen yhteistoiminnan järjestysmuutokomitea ehdotti 12 kunnan muodostamaa yhteistoiminta-aluetta sekä lisäksi Helsingin ja sen kolmen lähikunnan yhteisten tehtävien hoitamista järjestettäväksi lakisääteisesti erikseen. Tämän pohjalta Helsinki, Espoo, Kauniainen sekä Helsingin maalaiskunta päättivät oma-aloitteisesti yhteistyötoimikunnan perustamisesta. Sen tehtäviin kuuluivat muun muassa kuntien yleiskaavojen yhteensovittamista ja mitoitus koskevat kysymykset sekä asuntotuotannon ja työpaikkojen sijoittamiseen liittyvät seikat vesihuollon ja yhteisen jätehuollon tehtävien ohella. Vapaaehtoinen yhteistyö sai lakisääteisen pohjan, kun laki pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunnasta (978/1973) annettiin. YTV aloitti toimintansa vuoden 1974 alussa.

YTV-järjestelmää ja sitä koskevaa lainsäädäntöä kehitettiin useasti. Vuonna 1985 (253/1985) YTV:n tehtäviksi säädettiin muun muassa seudullisen jätehuollon ja joukkoliikenteen hoito. Vuonna 1986 asetettiin seutuhallintokomitea selvittämään YTV-lain toimivuutta. Komitea ehdotti (KM 1987:47) säädettäväksi lakia pääkaupunkiseudun hal-

linnosta ja YTV-lain kumoamista. Suorin vaalein valittava seutuhallinto olisi vastannut seutukaavoituksesta, asuntopolitiikasta, jätehuollosta ja ammatillisesta koulutuksesta. Ehdotukset eivät johtaneet toimenpiteisiin. Vuonna 1996 annettiin uusi laki pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunnasta (1269/1996). Vuonna 2010 YTV:n tehtävät jaettiin kahdelle erilliselle kuntayhtymälle, HSL:lle ja HSY:lle.

2000-luvulla on toteutettu myös muita seudun yhteistyötä koskevia selvitys- ja kehittämishankkeita. Vuonna 2003 nimettiin seudun kehitystä koordinoimaan Helsingin seudun neuvottelukunta. Samanaikaisesti käynnistettiin kehittämishanke, joka johti alueen yhteistyötä koskevan lakiluonnoksen laadintaan vuonna 2005. Lakiesitystä ei annettu eduskunnalle, kun maankäyttö-, asumis- ja liikennekysymyksissä syntyi vapaaehtoista ja sopimusperusteista yhteistyötä Helsingin seudun 14 kunnan kesken. Vuonna 2003 julkaisiin myös OECD:n metropolikatsaus, jossa määriteltiin Helsingin seudun kehityshaasteet. Seudun merkityksen maan kansantaloudelle todettiin kasvavan tulevina vuosina. Selvityksen myötä seutu sai aseman osana kansainvälistä metropolialueiden viiteryhmää.

Hallituskaudella 2007–2011 valmistui kaikkiaan neljä Helsingin seudun hallinto- ja yhteistyörakenteiden kehittämistä käsittelevää selvitystä, muun muassa Helsingin ja Vantaan kaupunkien yhdistymisen etuja ja haittoja koskeva selvitys sekä seudun 14 kunnan yhteistyönä tehty selvitys kaksiporaisesta seutuhallinnosta. Seutuhallintaselvityksen loppuraportissa ehdotettiin muun muassa metropolikaavan käyttöönottoa sekä seudullista liikennejärjestelmäsunnitelmaa ja asuntotuotanto-ohjelmaa. Metropolikaavan valmistelu sekä siihen liittyvät HSL:n, HSY:n, ELY-keskuksen ja Uudenmaan liiton tehtävät annettaisiin uudelle seudulliselle toimijalle. Selvitykset eivät johtaneet laajamittaisiin toimenpiteisiin.

Kunta- ja palvelurakennemuutostuksesta annetun lain (ns. Paras-laki, 169/2007) 7 §:ssä edellytettiin pääkaupunkiseutua sekä 16 muuta kaupunkiseutua laatimaan suunnitelma maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamisesta sekä palvelujen kuntarajat

ylittävästä käytöstä. Vuonna 2008 julkaistujen ja suunnitelmia koskevien asiantuntija-arvioiden mukaan Helsingin seudun yhteistyön organisointitapa muodostaa epävarmuustekijän suunnitelmien toteuttamiselle.

Syksyllä 2010 valtioneuvosto antoi eduskunnalle selonteon metropolipolitiikasta (VNS 9/2010). Selonteon linjausten mukaan metropolialueen kuntarakennetta tulisi kehittää vastaamaan elinvoimaista, alueellisesti eheää ja yhdyskuntarakenteeltaan toimivaa kuntarakennetta. Yhteistyön vahvistamiseksi tulisi lisäksi määritellä metropolialueen kattavasti hoidettavat tehtävät ja luoda osapuolia sitovat rakenteet. Menettelyn katsottiin edellyttävän lainsäädännön kehittämistä.

2.14 Kansainvälinen kehitys

Helsingin metropolialueen kannalta keskeisimpänä vertailukohteena ovat muut Pohjoismaat ja niiden pääkaupunkiseudut. Myös muissa Euroopan maissa sekä esimerkiksi Kanadassa suurten kaupunkiseutujen poliittiset, taloudelliset ja yhdyskuntarakenteeseen liittyvät haasteet ovat samankaltaisia kuin Helsingin metropolialueella.

2.14.1 Ruotsi, Tukholma

Ruotsin julkishallinto on kolmetasoinen, muodostuen valtion keskushallinnosta, maakunnista eli maakärjäkunnista (landsting) sekä kunnista. Valtiolla on lisäksi oma erillinen maakuntatasolla toimiva aluehallintonsa eli niin kutsuttu lääninhallinto (länsstyrelse). Pääkaupunki Tukholman metropolialueen katsotaan yleisesti muodostuvan Tukholman maakunnasta ja sen 26 kunnasta. Toiminnallisesti Tukholman metropolialue muodostaa huomattavasti maakuntaa laajemman aluekokonaisuuden, ulottuen Uppsalan maakuntaan.

Julkisen hallinnon tehtävät ja vastuu metropolialueen kehityksestä jakautuvat Tukholman maakärjäkunnan (Stockholms läns landsting) ja kuntien kesken. Kunnat vastaavat kaavoituksesta (detaljplan, översiktsplan), sosiaali- ja perhepalveluista sekä esimerkiksi esi-, perus- ja lukiokoulutuksesta. Maakärjäkunta vastaa metropolialueen kokonaisvaltaisesta kehityksestä, alueen erikoissairaanhoidosta ja suurimmasta osasta

perusterveydenhuollon palveluista, seudun kaavoituksesta (regionplanering), aluekehityksestä ja maankäytön suunnittelusta sekä joukkoliikenteestä. Tukholman seudun kehittämissuunnitelma RUF 2010 (Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen) perustuu kaavoitus- ja rakennuslakiin (Plan- och bygglag, 2010: 900), mutta suunnitelmalla ei ole oikeusvaikutuksia. Se toimii kuitenkin ohjeena kuntien kaavoitukselle ja pohjana seudullisille ratkaisuille muun muassa liikenteen ja asumisen yhteensovittamisessa. Valtio voi tietysti edellytyksin hylätä suunnitelman tai vaikuttaa sen sisältöön.

Rahoitusvastuu metropolihallinnasta jakautuu maakärjäkunnan ja kuntien välillä, Molemmilla on verotusoikeus. Muita maakärjäkunnan ja kuntien merkittäviä tulovirtoja ovat yleiset ja kohdennetut valtionosuudet sekä maakärjäkunnan osalta joukkoliikenteen ja terveydenhoidon asiakasmaksut.

Päätöksenteko Tukholman maakärjäillä ja alueen kunnissa tapahtuu välittömällä vaaleilla valituissa poliittisissa päätöksentekoi- missä: kunnissa kunnanvaltuustoissa ja maakärjäkunnissa 149 jäsenen maakärjävaltuustossa. Kunnallisvaalit ja maakärjävaalit järjestetään samanaikaisesti neljän vuoden välein. Maakunnalla ja kunnilla on omat erilliset hallintonsa, viranomaisensa ja luottamushenkilönsä.

Tukholman metropolialueen kehityksen kannalta nykyinen metropolihallinnon rakenne ja työnjako maakärjien ja kuntien välillä on katsottu onnistuneeksi, mutta siihen liittyy myös ongelmia. Resursseiltaan heikommalla maakuntahallinnolla ei ole aina mahdollisuuksia ohjata riittävästi kuntien toimintaa alueen kokonaisedun kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Ongelmia aiheuttaa myös alueen laajentuminen useamman maakärjäkunnan alueelle: OECD on ehdottanut 2000-luvulla useasti Tukholman ja Uppsalan maakärjäkuntia yhdistettäväksi kilpailukykyisemmän ja toiminnallisesti tarkoituksenmukaisemman kokonaisuuden muodostamiseksi. Vaihtoehtoisesti OECD on esittänyt erillisen kevyemmän, mutta vaikutusvaltaisemman metropolihallinnon luomista kaikkien Tukholma-Mälar -alueen viiden maakärjäkunnan kesken. Tukholman metropolialueella ei ole tällä hetkellä käynnissä maakärjä-

kuntien yhdistämiseen, kuntaliitoksiin tai metropolihallinnon muodostamiseen tähtäviä ohjelmia. Alueen maakärjäkunnat ovat tiivistäneet viime vuosina yhteistyötään erityisesti maankäytön ja liikenteen suunnittelussa sekä aluekehityssuunnitelmien laadinnassa.

2.14.2 Norja, Oslo

Norjan julkishallinto on kolmiportainen, koostuen vahvasta valtion keskushallinnosta sekä alue- ja paikallishallinnosta vastaavista maakunnista (fylkeskommuner) ja kunnista. Pääkaupunki Oslo on ainoana alue- ja paikallishallinnon yksikkönä samanaikaisesti sekä maakunta että kunta.

Oslo ympärille rakentuvan metropolialueen rajaaminen on vaikeaa. Alue on yhdyskuntarakenteeltaan hajanainen ja monikeskuksinen, eikä noudata olemassa olevia hallinnollisia rajoja. Suppeasta näkökulmasta Oslo metropolialueen voidaan katsoa muodostuvan Oslo ja Akershusin maakunnista. Laajemmasta näkökulmasta sen voi katsoa muodostuvan viidestä alueesta, joita ovat Oslo kaupunki, sitä kiertävät sisempi ja ulompi kehä sekä Mossin ja Drammenin alueet. Määrittelytavasta riippuen metropolialueeseen kuuluu 46–75 kuntaa.

Norjan julkishallinto on keskusjohtoinen, mikä heijastuu metropolialueeseen. Oslossa ei ole selkeitä metropolihallinnon rakenteita. Keskeisistä tehtävistä alueella vastaavat valtio, maakunnat, kunnat, erilaiset kuntien ja muiden toimijoiden vapaaehtoiset yhteistoimintaelimet sekä valtion, maakuntien ja kuntien omistamat yhtiöt. Kunnat vastaavat alueensa maankäytön suunnittelusta, perusterveydenhuollosta, sosiaalipalveluista, vanhus- tenhuollon palveluista, perus- ja esiopetuksesta, ympäristöpalveluista ja pääosasta julkisen infrastruktuurin rakentamiseen ja ylläpitoon liittyvistä tehtävistä. Oslo kaupunkissa myös kunnan osa-alueille on delegoitu päätösvaltaa lähiympäristön kehittämiseen liittyvissä asioissa. Metropolialueen joukkoliikenteestä vastaa Oslo ja Akershusin maakunnan yhdessä omistama Ruter As, joka suunnittelee, kilpailuttaa, tilaa, markkinoi ja koordinoi alueen joukkoliikennettä.

Selkeimpänä metropolihallintaan liittyvänä hallintarakenteena Oslon alueella voidaan pitää Oslon, Akershusin, Buskerudin ja Østfoldin maakuntien sekä näissä lääneissä sijaitsevien 75 kunnan hallintojen vapaaehtoisesti muodostamaa Samarbeidsalliansen Osloregionia. Sen tavoitteena on vahvistaa Oslon alueen kilpailukykyä ja kestäväää kehitystä. Samarbeidsalliansen on luonteeltaan strateginen ja koordinoiva. Sen rahoitus perustuu jäsenkuntien ja -maakuntien maksuosuuksiin. Ylintä päätösvaltaa käyttää jäsenkuntien pormestareista ja maakuntien johtajista koostuva valtuusto, joka päättää myös jäsenyhteisöjen vuosittaisen maksuosuuksien suuruudesta.

Vapaaehtoisuuteen perustusvana elimenä Samarbeidsalliansenin institutionaalinen asema on heikko. Se ei pysty ohjaamaan riittävästi yksittäisten kuntien maankäyttöön, asumiseen ja liikenteeseen liittyviä ratkaisuja. OECD katsoi vuonna 2007 julkaisemassaan raportissa Oslon metropolialueen kilpailuvyön kärsivän päätöksenteon hajanaisuudesta. OECD ehdotti muun muassa Oslon alueen kunta- ja maakuntarakenteen uudistamista. Vuoden 2013 valtiopäivävaaleissa valittu uusi hallitus aloitti vuoden 2014 alussa koko maata koskevan kuntauudistuksen valmistelun, joka on esiselvitysvaiheessa. Uudistuksen vaikutuksia Oslon metropolialueen hallintorakenteeseen on vaikea tässä vaiheessa ennakoida.

2.14.3 Tanska, Kööpenhamina

Tanskassa alue- ja paikallishallinto on kaksitasoinen, muodostuen viidestä hallintoalueesta sekä 98 kunnasta. Pääkaupunkiseudun hallintoalue, Region Hovestaden, on yksi Tanskan viidestä hallintoalueesta ja käsittää 29 kuntaa.

Pääkaupunkiseudun hallintoaluetta voidaan pitää Kööpenhaminan metropolialueen perustana, mutta toiminnallisesta näkökulmasta metropolialue ulottuu laajemmalle. Kööpenhamina kuuluu myös laajempaan, Tanskan ja Ruotsin yhdistävään Øresundin metropolialueeseen.

Region Hovestaden vastaa Kööpenhaminan metropolialueen sosiaali- ja terveystalveista, julkisesta liikenteestä ja sen suunnittelusta

sekä aluekehitykseen liittyvistä tehtävistä. Alueen kunnat ovat vastuussa alueidensa maankäytön suunnittelusta, infrastruktuurista, esi- ja perusopetuksesta, vanhustenhoidosta, ympäristöhuollosta ja kulttuuripalveluista. Työnjako aluehallinnon ja kuntien välillä on samanlainen kaikkialla Tanskassa. Region Hovestaden ei eroa oikeuksiensa tai velvollisuuksiensa osalta muista neljästä hallintoalueesta. Sen rahoitus perustuu valtion myöntämiin yleisiin ja kohdistettuihin määrärahoihin sekä kuntien maksamiin kiinteisiin, asukasmäärään perustuviin maksuosuuksiin ja kuntien subventoimiin asiakasmaksuihin. Hallintoalueilla ei ole verotusoikeutta, toisin kuin kunnilla.

Tanskan ympäristöministeriön alaisen ympäristöviraston (Naturstyrelsen) laatima Fingerplan ohjaa kuntien maankäytön suunnittelua Kööpenhaminan metropolialueella. Fingerplan perustuu Tanskan kaavoituslakiin (Lov om planlægning, 2009: 937). Sen avulla pyritään ohjaamaan yhdyskuntarakenteen kasvua ensisijaisesti Kööpenhaminan keskustan läheisyyteen (kämnen) sekä viidelle raiteliikenteeseen tukeutuvalle liikennekäytävälle (sormet). Tavoitteena on myös säilyttää liikennekäytävien väliset vihervalueet rakentamattomina ja edistää seudullisen viherrakenteen jatkuvuutta.

Päätöksenteko Kööpenhaminan metropolialueella tapahtuu kaikilla hallinnon tasoilla välittömällä vaaleilla valituissa poliittisissa päätöksentekoeleimissa. Kunnissa ylintä päätösvaltaa käyttävät kunnanvaltuustot. Pääkaupunkiseudun hallintoalueen ylimpänä päättävänä elimenä toimi neljän vuoden välein poliittisilla vaaleilla valittava 41-jäseninen aluevaltuusto kuten muillakin hallintoalueilla.

Kööpenhaminan metropolialueella aluehallinto on heikko suhteessa alueen suuriin kuntiin. Keskuskaupunki Kööpenhaminan vaikutusvalta on heikentynyt vuonna 2007 toteutetun kuntauudistuksen jälkeen. Uuden hallintoalueen päätöksenteossa Kööpenhaminaa ympäröivien suurten kuntien äänivalta on sen sijaan kasvanut. OECD:n arvion mukaan vuoden 2007 kuntauudistusta ei voida pitää Kööpenhaminan metropolialueen kannalta kaikin osin onnistuneena, sillä metropolialueen kokonaisvaltainen kehittäminen on liiak-

si yksittäisiin kuntiin hajautuneen päätöksen-
teon varassa.

2.14.4 Saksa, Stuttgart

Saksan alue- ja paikallishallinto on kolmitasoinen, koostuen vahvoista osavaltioista sekä niiden alla toimivista piireistä ja kunnista. Osavaltiot vastaavat Saksassa koulutukseen, tieteeseen, kulttuuriin ja matkailuun liittyvistä tehtävistä, ympäristövalvonnasta sekä maankäytön suunnittelusta. Kunnat vastaavat pääasiallisesti kaavoituksesta, julkisesta liikenteestä, energia- ja vesihuollosta, ympäristöpalveluista, valtaosasta julkisen infrastruktuurin rakentamiseen ja ylläpitoon liittyvistä tehtävistä sekä alue- ja elinkeinokehityksestä.

Stuttgart on Baden-Württembergin osavaltion pääkaupunkina sekä hallintopiiri että kunta. Stuttgartin metropolialue (Region Stuttgart) muodostuu Stuttgartin hallintopiirin lisäksi Esslingenin, Böblingenin, Rems-Murrin, Ludwigsburgin ja Göppingenin hallintopiireistä sekä niiden alueella sijaitsevista 179 kunnasta. Metropolialue on maantieteellisesti suhteellisen pieni ja muodostuu Stuttgartin talousalueen ydinalueista.

Stuttgartin alueella osavaltion alaisella metropolihallinnolla on pitkät perinteet ja vahva institutionaalinen asema. Ensimmäinen aluekehitykseen ja kilpailukyvyyn parantamiseen tähdännyt yhteinen metropolihallintoelin perustettiin 1970-luvulla. Nykyinen metropolihallinto-organisaatio, Verband Region Stuttgart (VRS), on alueen hallintopiirin ja kuntien vuonna 1994 muodostama yhteistyöelin, jonka vastuut ja valta on määritelty osavaltion tasoisella lailla. VRS on ennen kaikkea strateginen toimija, mutta sillä on myös selkeä ja merkittävä toiminnallinen luonne. VRS:n päätökset sitovat alueen kuntia, minkä lisäksi kunnilla on mahdollisuus viedä keskinäiset ristiriitansa VRS:n ratkaistavaksi.

VRS on julkishallinnollinen toimija. Sillä on laaja toimivalta Stuttgartin metropolialueen kokonaisvaltaisesta aluekehityksestä, maankäytön ja liikenteen suunnittelusta, joukkoliikenteen ja ympäristöpalveluiden toteuttamisesta sekä elinkeinotoiminnan, työllisyyden ja matkailun edistämisestä. VRS vas-

taa monista osavaltiolle ja kunnille tavanomaisesti kuuluvista tehtävistä. Kunnilla on kaavoitusosoikeus, mikä kaventaa VRS:n valtaa alueen maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnittelussa.

VRS:n ylintä päätösvaltaa käyttää viiden vuoden välein vaaleilla valittava aluevaltuusto, jossa on vähintään 80 ja enintään 96 aluevaltuutettua. Valtuuston koko on joustava, jotta sen paikkajako vastaisi mahdollisimman hyvin niin yksittäisten äänestysalueiden kuin koko metropolialueen äänestystulosta. VRS:n rahoitus perustuu osavaltion ja valtion allokoiimiin määrärahoihin, tulonsiirtoihin alueen hallintopiireiltä ja kunnilta sekä muun muassa joukkoliikenteen asiakasmaksuihin.

Verband Region Stuttgartia pidetään esimerkkinä kompleksisessa ympäristössä toteutetusta metropolihallinnosta. Stuttgartin alueen yhdyskuntarakenne on hajanainen ja alueen kokonaisvaltainen kehitys on kärsinyt keskuskaupungin ja sitä ympäröivien vahvojen ja vauraiden kuntien välisestä vastakkainasettelusta. VRS ongelmana on se, että hallinnollinen metropolialue ei vastaa toiminnallista metropolialuetta, joka usein laajenee ajan kuluessa. VRS:n on yleisesti kuitenkin katsottu lisänneen kuntien yhteistyötä ja alueen kokonaisedun huomioimista kuntien päätöksenteossa.

2.14.5 Irlanti, Dublin

Irlannissa julkinen hallinto on korostuneesti valtiojohtoinen. Alue- ja paikallishallinto on monitasoinen, koostuen kahdeksasta hallintoalueesta (regional authorities) sekä 31 paikallishallinnon yksiköstä (local authorities). Paikallishallintoyksiköt jakautuvat kahdelle tasolle: ylemmän muodostavat 26 kreivikuntaa (county councils) ja viisi suurkaupunkia (city councils), alemman piirikuntat (municipal districts). Hallintoalueet vastaavat julkisten palveluiden koordinoinnista sekä alueellisten suunnittelustrategioiden valmistelusta ja toteutuksesta. Paikallishallinnon yksiköt vastaavat muun muassa perusterveydenhuollosta, aluekehityksestä, maankäytön suunnittelusta ja kaavoituksesta, ympäristöhuollosta sekä koulutukseen liittyvistä tehtävistä. Hallintoalueiden ja paikallishallinnon yksiköiden tarkasti rajattu verotusoi-

keus riittää kattamaan vain pienen osan toimintamenoista ja niiden rahoitus perustuu pääosin valtion myöntämiin määrärahoihin.

Irlannin alue- ja paikallishallintoa uudistaminen alkoi 1990-luvun alussa. Kahdeksan hallintoaluetta perustettiin vuonna 1991 ja ne aloittivat toimintansa kolme vuotta myöhemmin. Paikallishallinnon yksiköt saivat vuonna 1999 laillisen aseman demokraattisesti toimivina eliminä. Samalla paikallishallinnon valtuustot päätettiin valita viiden vuoden välein pidettävillä suorilla vaaleilla.

Pääkaupunki Dublinin metropolialue muodostuu vakiintuneen käsitykseen mukaan Dublinin hallintoalueesta (Dublin region), joka pitää sisällään Dublinin kaupungin sekä Etelä-Dublinin, Dun Laoghaire-Rathdownin ja Fingalin kreivikunnat. Dublinin metropolialueella on Irlannissa erityinen asema maan ainoana kansainvälisesti kilpailukykyisenä talousalueena. Metropolialuetta ohjataan erilaisten ja eri tehtäviin keskittyvien toimijaverkostojen, toimintasuunnitelmien, strategioiden ja ohjelmien kautta.

Dublin Regional Authority (DRA) on yksi Irlannin kahdeksasta aluehallintoelimestä. Sen tehtävänä on valmistella ja toteuttaa seudullinen suunnittelustrategia sekä valvoa ja koordinoida paikallishallinnon yksiköiden aluekehityssuunnitelmien valmistelua ja toteutusta. Alueellisen suunnittelustrategian osana valmistellaan myös Dublinin metropolistrategia, jossa asetetaan yleiset painopisteet koko metropolialueen kehitykselle. Strategia on osa kansallista aluesuunnitelmaa. Dublin Local Authorities Managers Co-ordination Group (DLA) on Dublinin alueen paikallishallinnon yksiköiden edustajien muodostama strateginen toimielin, joka koordinoi paikallishallinnon aluekehityssuunnitelmien valmistelua ja alueen infrastruktuurin kehittämistä.

Irlannin kaavoitusta ja aluekehitystä ohjaavan lain (Planning and Development Act, 2000) mukaan seudullisten aluehallintoelinten (Regional Authority) tulee laatia seudulliset suunnittelutavoitteet (Regional Planning Guidelines). Suur-Dublinin (Greater Dublin Area) aluehallintoelimet Dublin DRA ja Mid-East Regional Authority hyväksyivät vuonna 2010 seudulliset suunnittelutavoitteet Suur-Dublinin alueelle (Regional Planning

Guidelines for the Greater Dublin Area 2010-2022). Niillä pyritään ohjaamaan Suur-Dublinin kasvua pitkällä aikavälillä kestäväen kehityksen periaattein. Suunnittelutavoitteissa esitetään muun muassa Suur-Dublinin osalueiden väestötavoitteet ja sovitetaan yhteen talouden, infrastruktuurin ja asutuksen kehitystä seudullisesta näkökulmasta.

Kaikkien Dublinin alueen metropolihallinnan elinten rahoitus perustuu valtion välittömästi tai välillisesti maksamiin määrärahoihin. Valtio myös säätelee metropolihallintoelinten toimintaa laeilla tai ohjelmilla. Paikallishallinnon elimiä lukuun ottamatta metropolihallintoelinten jäseniä ei valita välittömällä vaaleilla. DRA:n valtuuston jäsenet valitaan paikallishallinnon yksiköissä. Muun muassa tämän vuoksi metropolihallintoelinten legitimitetti on heikko. OECD arvioi vuonna 2007 Dublinin metropolihallintoelinten olevan liian keskusjohtoisia ja omaavan liian pienet resurssit sekä liian vähän itsestä toimivaltaa.

Tammikuussa 2014 Irlannissa hyväksyttiin laki alue- ja paikallishallinnon uudistuksesta (Local Government Reform Act 2014). Sen johdosta Irlannin paikallishallinnon yksiköiden määrä väheni kesäkuun 2014 alussa 114 yksiköstä 31 yksikköön. Muutos toteutettiin kreivikuntia ja suurkaupunkeja yhdistämällä sekä lakkauttamalla niiden alaisuudessa toimineet kaupunginhallitukset. Vuoden 2015 alusta tarkoitus on lakkauttaa kahdeksan hallintoaluetta ja siirtää aluehallintoelimille kuuluneita tehtäviä, muun muassa seudullisten strategioiden valmistelu, kolmelle uudelle seudulliselle kokoonpanolle (Regional Assembly). Uudistuksen tavoitteena on vastata muun muassa OECD:n kehittämisehdotuksiin. Lisätä alue- ja paikallishallintoelinten toimivaltaa ja antaa elimille aiempaa itsenäisempi taloudellinen asema. Uudistuksen vaikutuksia Dublinin metropolialueen kehitykseen ei toistaiseksi voida vielä arvioida.

2.14.6 Kanada, Montreal

Kanadassa vastuu ja valta alue- ja paikallishallinnon kehittämisestä kuuluu itsemääräämisoikeudeltaan vahvoille provinsseille ja territorioille. Niiden alaisuudessa paikallishallinnon yksikköinä toimivat kunnat.

Provinssit ja territoriot vastaavat terveydenhuoltoon ja kansalaisten hyvinvointiin sekä koulutukseen liittyvistä tehtävistä. Kuntien vastuulla ovat julkinen infrastruktuuri, palo- ja pelastustoimi, ympäristöhuolto, kulttuuri- palvelut, elinkeinokehitys sekä maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnittelu ja toteutus. Sekä provinssilla ja territorioilla että kunnilla on verotusoikeus.

Kaupunkialueiden hallinnon kehittämisketjona on Kanadassa käytetty perinteisesti kuntaliitoksia ja osassa provinssia ja territorioita myös erilaisia alue- ja metropolihallinnon muotoja. Quebecin provinssi toteutti Montrealin metropolialueella 2000-luvun alussa laajan uudistuksen, joka perustui pääasiassa kuntaliitoksiin. Samanaikaisesti alueelle perustettiin uusi, koko metropolialueen kattava hallintaelin, *Communauté métropolitaine de Montréal* (CMM). Uusiin suurkuntiin perustettiin myös kaupunginosavaltuustot.

Montrealin metropolialue muodostuu vaikiintuneen käsityksen mukaan viisi eri aluetta käsittävästä kahdesta kehästä. Sisemmän kehän muodostavat Montrealin saarella olevat kaupungit, Lavalin kaupunki sekä Longueuilin alue. Ulompi kehä muodostuu sisempää kehää pohjoisessa ja etelässä ympäröivistä kunnista. Metropolihallintaelin CMM kattaa koko metropolialueen ja vastaa monista tehtävistä, jotka metropolialueen ulkopuolella kuuluvat kunnille. Sen vastuulla ovat alueen maankäytön ja liikenteen suunnittelu, keskeinen infrastruktuuri, talouden kehittäminen, tuetun ja edullisen asumisen edistäminen, monet ympäristöhuollon tehtävät sekä alueen joukkoliikenteen suunnittelu ja rahoitus. CMM vastaa myös Montrealin metropolialueen maankäyttöä ja aluekehitystä ohjaavan suunnitelman (*Metropolitan Land Use and Development Plan, PMAD*) laatimisesta. Suunnitelma perustuu lakiin maankäytön suunnittelusta ja kehityksestä (*act respecting land use planning and development*). Vuonna 2011 hyväksytyssä suunnitelmassa on varauduttu metropolialueella 320 000 asutokunnan ja 150 000 työpaikan lisäykseen vuoteen 2031 mennessä. Suunnitelmalla on pyritty edistämään metropolialueen kilpailukykyä ja houkuttelevuutta sekä

kestävän kehityksen periaatteita. Se ohjaa muun muassa joukkoliikenteen kehittämistä sekä asumisen ja liikenteen yhteensovittamista metropolialueella.

CMM on luonteeltaan strateginen ja ohjaava elin, joka koordinoi alueen kuntien toimintaa. Sillä ei ole omaa, päätöksiä toimeenpanevaa organisaatiota, vaan vastuu päätösten toimeenpanosta kuuluu alueen muille julkishallinnon toimijoille: virastoille, kunnille ja kuntayhtymille. Ylintä päätösvaltaa CMM:ssä käyttää 28-jäseninen valtuusto, joka koostuu alueen kuntien pormestareista sekä kuntien ja kuntayhtymien valtuutetuista. CMM:n rahoitus perustuu provinssin budjetitirahoitukseen ja kuntien maksuosuuksiin, vaikka verotuspohjainen rahoitusmalli oli eräs keskeisistä tavoitteista metropolihallintoa rakennettaessa.

Montrealin metropolihallintoa ei voida pitää kaikin puolin onnistuneena. Vuonna 2006 osa alueen kunnista purki kuntaliitoksia ja seurauksena alueella perustettiin uusia kuntayhtymiä huolehtimaan tehtävistä, jotka kuntaliitosten purkautumisen myötä siirtyivät jälleen kuntien vastuulle. Kuntayhtymien myötä kuntien taloudellinen liikkumavara heikkeni. Kaupunginosavaltuustojen sekä alueen reunakuntien yhdessä perustamien, CMM:n kanssa osittain päällekkäisiä tehtäviä hoitavien hallintoelinten asema on osin epäselvä. OECD:n vuonna 2004 tekemän arvion mukaan CMM:n ongelmana on myös demokraattisen ulottuvuuden puuttumista päätöksenteossa ja tästä johtuva heikko legitimitetti.

2.14.7 Yhteenveto kansainvälisestä vertailusta

Metropolihallinnan toteuttamistavat vaihtelevat eri maiden ja liittovaltioiden osalta jopa saman maan eri metropolialueiden välillä. Edellä esitettyjen metropolihallinnan mallien välillä on suuria eroja niin metropolihallintoelinten institutionaalisessa ja lainsäädännöllisessä asemassa kuin keskeisissä tehtävissä ja rahoitusmalleissa. Hallintomallien keskeiset piirteet ja eroavaisuudet on koottu taulukkoon 1.

Taulukko 1: vertailussa esitettyjen metropolialueiden hallintomallien keskeiset piirteet

Metropolialue	Keskeinen hallintoelin	Lakisääteisyys	Merkittävimmät tehtävät	Hallintomalli	Rahoitusmalli
Tukholma	Stockholms läns landsting	Lainsäädäntöön perustuva asema ja tehtävät	Terveyspalvelut, aluekehitystehtävät, maankäytön ja liikenteen suunnittelu sekä joukkoliikenteen toteutus	Vaaleilla valittu poliittinen päätöksentekoeelin	Verotusoikeus
Oslo	Samarbeidsalliansen Osloregion	Vapaaehtoiseen yhteistyöhön perustuva	Kansainvälisen kilpailukyvyn sekä kestävän kehityksen edistäminen kuntien ja maakuntien päätöksentekoa koordinoimalla	Kuntien ja maakuntien valitsemat edustajat	Kuntien ja maakuntien maksuosuudet
Kööpenhamina	Region Hovestaden	Lainsäädäntöön perustuva asema ja tehtävät	Sosiaali- ja terveyspalvelut, aluekehitystehtävät sekä joukkoliikenteen toteutus	Vaaleilla valittu poliittinen päätöksentekoeelin	Valtion rahoitus ja kuntien maksuosuudet
Stuttgart	Verband Region Stuttgart (VRS)	Osavaltion lainsäädäntöön perustuva asema ja tehtävät	Alue- ja elinkeinokehitystehtävät, maankäytön ja liikenteen suunnittelu sekä joukkoliikenteen toteutus	Vaaleilla valittu poliittinen päätöksentekoeelin	Osavaltion rahoitus ja kuntien maksuosuudet
Dublin	Dublin Regional Authority (DRA)	Lainsäädäntöön perustuva asema ja tehtävät	Aluekehitystehtävät sekä alueen julkisten palveluiden koordinointi	Paikallishallinnon yksiköiden valitsemat edustajat	Valtion rahoitus

Montreal	Communauté métropolitaine de Montréal (CMM)	Provinssin lainsäädäntöön perustuva asema ja tehtävät	Alue- ja elinkeinokehitystehtävät, maankäytön, asuminen ja liikenteen suunnittelu sekä joukkoliikenteen toteutus	Kaupunkien, kuntien ja kuntayhtymien valitsemat edustajat	Provinssin rahoitus ja kuntien maksuosuudet
----------	---	---	--	---	---

2.15 Nykytilan arviointi

2.15.1 Nykyisten yhteistoimintarakenteiden toimivuus

Helsingin seudun nykyisen päätöksentekojärjestelmän ja yhteistoimintarakenteiden keskeiseksi ongelmaksi on monissa viime vuosina tehdyissä selvityksissä todettu, että päätökset seudullisista ratkaisuista tehdään kuntakohtaisesti. Seudun kokonaisedun näkökulmasta tämä ei ole tarkoituksenmukaista. Erilaisten yhteistyöjärjestelyjen määrä on alueella suuri ja yhteistyön organisointi ja toteutus monimuotoista.

Yhteistyöelinten vaihtelevat kokoonpanot ja päätöksenteon hajautuminen useille eri elimille vaikeuttavat seudun kokonaisvaltaista kehittämistä. Lisäksi yhteistyön piiriin kuuluvista asioista päätetään yhä enemmän määrin erikseen kuntien valtuustoissa. Moniin yksittäisiin sopimuksiin perustuvan yhteistyön tuloksellisuus on erillisen ja hitaan valmistelun vuoksi epävarmaa.

Maakuntatason päätöksenteko ei ole osoittautunut riittävän vahvaksi keinoksi ohjaamaan metropolialueen maankäyttöä tai asuminen ja liikenteen suunnittelua. Uudenmaan liiton lakisääteisenä tehtävänä on laatia maakuntasuunnitelma, -kaava ja -ohjelma, joissa metropoliseudulle on osana maakuntaa tehty strategiset linjaukset. Metropolialueen kunnat eivät kuitenkaan ole strategiatyössään kokeneet niitä omikseen. Liiton strategiat eivät ole olleet perusteena metropoliseudun yhteisten eivätkä kuntakohtaisten strategioiden laadinnassa. Metropolialueella on selkeä tarve nykyistä maakunnallista suunnittelua tarkempaan seudulliseen strategiseen suunnitteluun, joka kytketään tiiviisti metropolialueen maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnitteluun.

Pysyvien ja lakisääteisten seudullisten yhteistyörakenteiden puutteen on katsottu heikentävän mahdollisuuksia seudun kilpailukyvyyn ja elinvoiman kehittämiseen kokonaisuutena. Vaikka seudun nykyisillä yhteistoimintarakenteilla on omat etunsa, kun pyrkiä myksenä on laajan ja toimintaympäristöltään vaihtelevan seudun hallinta, on koko seudun näkökulman huomioiminen ja yhteisten seudullisten tavoitteiden saavuttaminen osoittautunut nykyisten rakenteiden puitteissa usein vaikeaksi. Nykyisen kaltainen seudullinen yhteistyö vie lisäksi paljon luottamushenkilöiden ja valmistelijoiden resursseja.

Nykyiset yhteistoiminnan rakenteet eivät ole kaikilta osin ristiriidattomia vahvan kansanvaltaisuuden ja päätöksenteon läpinäkyvyyden periaatteiden kanssa. Ylikunnallisen yhteistyön lisääntyessä kuntien ja kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien voidaan katsoa kaventuneen. Kuntayhtymissä päätöksenteko perustuu välilliseen demokratiaan ja niitä koskevat soveltuvin osin kuntalain osallistumista ja vaikuttamista ja muun muassa tiedottamista koskevat säännökset. Metropolialueen verkostomainen yhteistyö on kuitenkin lisääntynyt ja jää monin osin sekä välillisen että välittömän demokratian ulottumattomiin. Kuntalaisen näkökulmasta yhteistyön rakenteiden monimutkaisuus ja moninaisuus vähentävät yhteistoiminnan läpinäkyvyyttä ja kansanvaltaisuutta.

Lukuisissa ja eri vuosikymmeninä tehdyissä selvityksissä on päädytty samankaltaisiin ehdotuksiin koko seutua koskevan päätöksenteon kokoamisesta. Myös OECD:n vuonna 2003 valmistuneessa metropoliselvityksessä tuotiin esiin tarve kuntarajat ylittävälle seudullisille yhteistyörakenteille ja Helsingin seudun vapaaehtoisen yhteistyön todettiin voivan johtaa hallinnolliseen hajautumiseen, sosioekonomisten erojen kasvuun ja muihin,

yhteiskunnan näkökulmasta epätoivottaviin seurauksiin. Seudulla on nyt nähtävissä OECD:n katsauksen mukaisesti Länsi-Euroopan maissa tapahtunut kehitys, joka on jo osin johtanut sosiaalisen eheyden heikentymiseen, kuntien väliseen haitalliseen kilpailuun, seudun sisäiseen epätasapainoon suhteessa veropohjaan, julkisten palvelujen järjestämistä vastuun ja näitä koskevaan päätöksentekoon.

Laajamittainen yhtenäinen näkemys siitä, miten yhteistyörakenteita, niitä koskevaa lainsäädäntöä tai päätöksentekomalleja tulisi kehittää, on puuttunut. Kunnissa on pääosin nähty, että vapaaehtoisella yhteistyöllä voidaan saavuttaa riittäviä tuloksia. Vapaaehtoisella yhteistyöllä ei ole kuitenkaan kyetty kaikin osin vastaamaan seudun maankäyttöön, asumiseen ja liikenteeseen liittyviin erityishaasteisiin.

Helsingin seutu poikkeaa niin toiminnallisesti kuin väestö- ja yhdyskuntarakenteeltaan Suomen muista kaupunkiseuduista. Väestön määrästä, alueen voimakkaasta kasvusta sekä laajasta ja hajanaisesta yhdyskuntarakenteesta johtuen seudun maankäytön, asumisen ja liikenteen ongelmat eroavat niin ikään maan muiden kaupunkiseutujen vastaavista ongelmista. Työssäkäyntialueen laajuuden ja alueen kansantaloudellisen merkityksen vuoksi ongelmien vaikutukset eivät rajoitu vain itse metropolialueeseen, vaan heijastuvat huomattavasti tätä laajemmalle alueelle. Kansantaloudellisesta näkökulmasta metropolialueen maankäytön, asumisen ja liikenteen ongelmien voidaan katsoa heikentävän koko Suomen työmarkkinoiden toimivuutta, taloudellista kehitystä ja kansainvälistä kilpailukykyä.

2.15.2 Alueiden käytön ohjaus

Asukkaiden ja yritysten kannalta metropolialue on yhtenäinen toiminnallinen kokonaisuus asumismahdollisuuksien, palveluiden saatavuuden ja joukkoliikenteen sujuvuuden suhteen. Metropolialueen asukkailla on entistä useammin asuin- ja työpaikka eri kunnissa ja myös palveluja haetaan yli kuntarajojen. Alueella työ- ja asiointimatkat ovat pidentyneet ja liikenne lisääntynyt voimakkaasti, mikä on seurausta myös alueen kasvusta sekä asuntojen hintojen noususta erityisesti pää-

kaupunkiseudulla. Metropolialue on kasvanut voimakkaasti sekä sisäisesti että laajenemalla alueellisesti.

Maankäytön, asumisen ja liikenteen ratkaisuilla on merkittävä vaikutus metropolialueen elinvoimaan ja asukkaiden hyvinvointiin. Metropolialueen suurimpana ongelmana voidaan pitää voimakasta yhdyskuntarakenteen hajautumista, jossa asutus on levinnyt laajalle ja työpaikat ovat huomattavassa määrin sijoittuneet suunniteltujen keskusten ja alakeskusten sekä joukkoliikenteen solmupisteiden ulkopuolelle. Väestöä ja työpaikkoja ei tutkimusten mukaan ole riittävästi pystytty ohjaamaan yhdyskuntarakenteen kannalta edullisille alueille (Ristimäki ym. 2013: Yhdyskuntarakenteen vyöhykkeet Suomessa - jalkankulku-, joukkoliikenne- ja autovyöhykkeiden kehitys vuosina 1985-2010 ; Helminen ym. 2014: Helsingin metropolialueen yhdyskuntarakenne - alakeskukset ja liikkuminen), mikä on selkeä ero vertailtaessa Helsingin seutua Tukholman metropolialueeseen. Tukholmassa väestönkasvu ja työpaikat on kyetty ohjaamaan selkeämmin kantakaupunkiin sekä suunniteltuihin, tehokkaaseen joukkoliikenteeseen tukeutuviin alakeskuksiin (Söderström ym. 2014: Pohjoiset suurkaupungit: Yhdyskuntarakenteen kehitys Helsingin ja Tukholman metropolialueilla). Yhdyskuntarakenteen hajautuminen vaikeuttaa seudun liikennematkaisuuden ja erityisesti joukkoliikenteen järjestämistä kustannustehokkaasti. Haitallisinta ja ylimääräisiä kustannuksia aiheuttavaa kehitys on juuri silloin, kun yhdyskuntarakenteen kannalta sijainniltaan edullisten alueiden käyttöönotto estyy ja rakenne suuntautuu epäedulliselle sijainnille.

Ylläpitäessään taloutensa perustaa metropolialueen kunnat ovat tehneet maankäytössä, asumisessa ja liikenteessä ratkaisuja, jotka ovat yksittäisten kuntien kannalta ymmärrettäviä, mutta jotka heikentävät koko alueen kilpailukykyä ja elinvoimaa ja vaikuttavat kielteisesti myös seudun sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväan rakenteeseen. Seurauksena on usein yhdyskuntarakenteen hajautuminen ja sen kehittymisen sattumanvaraisuus.

Yhdyskuntarakenteen hajautuminen näkyy erityisesti pääkaupunkiseudun kehyskuntien asemakaava-alueiden ulkopuolisen alhaisen

tiheyden taajama-alueen ja sitä ympäröivän haja-asutusalueen voimakkaana kasvuna. Alueen väestömäärä kasvoi vuosien 1995–2010 aikana 27 prosenttia. Tällä lievealueella asui vuonna 2010 yhteensä lähes 48 000 asukasta. Taajamien asemakaava-alueiden ja hyvien tieyhteyksien läheisyydessä rakennuspaine on usein huomattava. Tämä on johtanut osin hallitsemattomaan kehitykseen, jonka vaikutuksia on myöhemmin vaikea korjata. Suunnittelematon rakentaminen lievealueilla on vaikeuttanut tulevaa kaavoitusta. Seurauksena viherrakenteet ja yhtenäiset rakentamattomat alueet pirstoutuvat. Palvelujen järjestäminen hankaloituu ja paineet infrastruktuurin laajentamiseen (esim. vesihuolto ja valaistus) kasvavat.

Metropolialueen yhdyskuntarakenteen ohjauksessa sekä maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamisessa yleispiirteisten kaavojen ohjausvaikutus ei kokonaisuuden kannalta toimi riittävän hyvin. Maakuntakaavoilla ei ole pystytty riittävällä tavalla ohjaamaan metropolialueen uusien merkittävien asuin-, työpaikka- ja palvelualueiden käyttöönottoa, ajoitusta ja toteuttamisjärjestystä. Maakuntakaavojen varaukset mahdollistavat useita vaihtoehtoisia kasvusuuntia eikä näiden priorisointia ole kyetty tekemään.

Maakuntakaavoituksesta vastaava Uudenmaan liitto on kuntayhtymä, jonka ylin päätösvalta on maakuntavaltuustolla. Maakuntavaltuuston ja -hallituksen jäsenet edustavat ensisijaisesti omaa kuntaansa ja päätöksenteossa kuntakohtainen etu menee usein koko seudun edun edelle. Maakuntakaavoituksen osalta tätä voidaan pitää ongelmallisena. Kuntakohtaisten etujen korostuminen johtaa siihen, että kaavat mahdollistavat seudullisesta näkökulmasta keskenään ristiriitaistenkin alueidenkäyttöratkaisujen toteuttamisen.

Voimassa olevat suunnittelu- ja päätöksentekojärjestelmät eivät ole kyenneet vastaamaan kaupunkiseutujen suunnittelu- ja kehittämistarpeisiin. Tätä on paikattu mm. maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen kaavajärjestelmään kuulumattomilla rakennemalleilla tai kehityskuvilla sekä kehittämällä sopimusmenettelyjä.

MAL-aiesopimusmenettelyn lähtökohtana on yhdistää aiemmat liikennejärjestelmän kehittämistä sekä asunto- ja tonttitarjontaa koskevat

aiesopimukset yhdeksi aiesopimukseksi. Menettelyllä on pyritty löytämään hallinnonalojen rajat ylittävä työkalu, joka kuntakohtaisten intressien sijaan tukisi alueen kokonaisuutta ja siihen liittyvien kansallisten tavoitteiden toteuttamista.

MAL-aiesopimus on jossain määrin edistänyt yhdyskuntarakenteen ohjauksen sekä maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamista ja kohtuuhintaisen asuntotuotannon edellytyksiä. Vapaaehtoinen suunnitteluyhteistyö ei kuitenkaan ole estänyt metropolialueen kokonaisuuden kannalta haitallista kuntien välistä kilpailua. Suunnitelmien ja aiesopimusten suhde MRL:n mukaiseen maankäytön ohjaukseen on paikoin johtanut myös ristiriitaisiin tilanteisiin. Kuntien vapaaehtoisella yhteistyöllä maankäytön, asumisen ja liikenteen keskeisten hankkeiden priorisointi on ollut erittäin vaikeaa.

Yhdyskuntarakenteen haitallisen kehityksen estäminen sekä koko metropolialueen kattavan toimivan keskus- ja palveluverkon ja näitä yhdistävän tehokkaan joukkoliikennejärjestelmän luominen edellyttää ylikunnallisen päätöksentekojärjestelmän kehittämistä nykyisestä. Helsingin ja Tukholman metropolialueiden vertailu osoittaa, että erityisesti työpaikka-alueiden sijoittaminen tukemaan keskus- ja palveluverkkoa on edellytys toimiville keskuksille. SYKEN tutkimuksessa (Nilsson ym. 2014: Strategies for Sustainable Urban Development and Urban-Rural Linkages) 30 eurooppalaisen metropolin ja näiden kehysalueiden suunnittelusta metropolialueiden yhdyskuntarakenteen suunnitteluongelmien ratkaiseminen koko metropolialueen käsittävällä päätöksentekotasolla lisää ennakoitavuutta metropolialueen kehittämiseen ja edistää kestävän ja kilpailukykyisen yhdyskuntarakenteen toteuttamista.

2.15.3 Asuminen

Alueen asuntotuotanto ei ole vastannut riittävissä määrin alueen väestönkasvuun ja asuntojen kasvavaan kysyntään, joka on syntynyt toisaalta alueen sisäisestä väestönkasvusta ja toisaalta seudulle muualta lähinnä työn perässä muuttaneista kotitalouksista. Erityisen vaikea tilanne on pääkaupunkiseudulla. Pääkaupunkiseudun asuntojen hintata-

so verrattuna maan muihin osiin on omistusasuntojen osalta yli 100 prosenttia ja vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen osalta 50 prosenttia kalliimpi kuin maan muissa osissa. Muihin kaupunkiseutuihin verrattuna omistusasuntojen hintataso on Helsingissä esimerkiksi noin 70 prosenttia korkeampi kuin Turussa ja yli 50 prosenttia korkeampi kuin Tampereella. Vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen osalta Helsingin seudun vuokrataso on yli 30 prosenttia korkeampi kuin Turussa ja lähes 25 prosenttia korkeampi kuin Tampereella.

Helsingin seudun 14 kunnan asuntotuotantotavoitteena on pitkään pidetty 12 000–13 000 asunnon vuosittaista tuotantoa. Vuosien 2000–2012 aikana seudun tavoitteesta on jäänyt toteutumatta noin neljännes. Seudun kehittämisen ja kilpailukykyyn ylläpitämisen kannalta on tärkeää, että seudun asuntotuotannon taso nostetaan selvästi toteutunutta tuotantoa korkeammaksi. Asumisen hintataso on Helsingin seudulla selkeästi muuta maata korkeampi ja se on jo paikoin karannut useiden kotitalouksien maksukykyyn ulottumattomiin.

Asuntomarkkinatilanteen on katsottu viime vuosina yleisesti haittaavan työmarkkinoiden toimintaa ja lisäävän entisestään yhdyskuntarakenteen hajautumista sekä myös hidastavan väestönkasvua. Asuntojen hintataso ja riittämätön vuokra-asuntotuotanto ovat seudun kasvun ja kilpailukykyyn este. Muun muassa heti käyttövalmiin tonttivarannon riittämättömyys vaikeuttaa osaltaan yhdyskuntarakenteen hallittua kehittämistä paitsi asumisen myös sen liikennejärjestelmän, palvelujen ja elinkeinojen osalta. Kohtuuhintaisten asuinratkaisujen riittämättömyys erityisesti pääkaupunkiseudulla vaikuttaa negatiivisesti seudun kilpailukykyyn, työmarkkinoiden toimintaan ja lisää asuinalueiden eriytymisen ja niiden segregoitumisen uhkaa.

Kunnat ja niiden omistamat yhtiöt ovat jo pitkään kantaneet päävastuun valtion tukemasta kohtuuhintaista asuntotuotannosta. Kymmenessä alueen kunnassa vuokra-asunnot ovat kunnan omistaman vuokratalo-yhtiön omistuksessa, yhdessä omistus toteutuu kiinteistö-osakeyhtiöiden kautta ja kolmessa kunnassa vuokra-asuntokanta on luovutettu myös muualla toimivan Kunta-

asunnot Oy:n (KAS) omistukseen. Kunnallisten toimijoiden tuotantokapasiteetti on kuitenkin varsin rajallinen, eikä se ole riittänyt aiesopimusten mukaisiin tavoitteisiin sosiaalisen vuokra-asuntotuotannon osalta. Erityisesti normaalien valtion tukemien vuokra-asuntojen tuottaminen on ollut volyymiltaan riittämätöntä tarpeeseen nähden. Muita toimijoita tuetussa vuokra-asuntotuotannossa Helsingin seudulla ovat ns. yleishyödylliset yhteisöt, mutta erityisesti suurimpien yleishyödyllisten toimijoiden kiinnostus nyky-muotoista valtion tukemaa vuokra-asuntotuotantoa kohtaan on ollut viime vuosina erittäin vähäistä ja jotkin toimijat ovat pidäytyneet uudesta tuetusta tuotannosta käytännössä kokonaan.

Valtion ja Helsingin seudun kuntien valmisteilla oleva sopimus asuntotuotannon edistämisestä ja suurista infrahankkeista pyrkii lisäämään asuntokaavoitusta voimassa olevaan MAL-aiesopimukseen ja voi osaltaan edistää Helsingin seudun kuntien sitoutumista kaavoituksen vauhdittamiseen ja tonttitarjonnan merkittävään lisäämiseen.

2.15.4 Liikenne

Metropolialueen erityispiirteistä johtuen asukkaiden työssäkäynti- ja asiointiliikkuminen poikkeaa merkittävästi muista Suomen kaupunkikeskusalueista. Metropolialue on asukkaiden näkökulmasta yhtenäistä työssäkäynti- ja asiointialuetta. Alueen liikenteen järjestämistä tulisi myös nykyistä paremmin suunnitella yhtenä kokonaisuutena.

Metropolialueella julkisen sektorin liikennetehtäviä hoitaa lähes kaksikymmentä organisaatiota. Lukuisa määrä toimijoita johtaa tarpeettoman suuriin hallinnollisiin kustannuksiin. Lisäksi se vaikeuttaa yhtenäisen seudullisen näkemyksen löytämistä liikenteen järjestämisessä ja suunnittelussa ja johtaa päätöksenteossa kompromisseihin, jotka eivät ole välttämättä koko seudun edun mukaisia. Suuri toimijoiden määrä vaikeuttaa liikennejärjestelmän kehittämistä kokonaisuutena.

Ongelma on myös se, että maankäytöstä päättävät kunnat kaavoitusmonopolinsa turvin, liikenteestä taas joko kunnat, HSL tai valtio. Tämä merkitsee maankäytön ja liikenteen

teen päätösten eriytymistä. MAL-aiesopimukset eivät ole olleet riittävä keino ongelman ratkaisemiseksi.

Raskaaseen raideliikenteeseen ja aseisiin tukeutuvien alueiden rakentaminen on paikoin tehotonta ja samoin ongelmia on poikittaisen joukkoliikenteen kehittämisessä. Eri liikennemuodot eivät toimi saumattomasti yhteen (vaihtoyhteydet, liityntäpysäköinti). Joukkoliikenteen liityntäpysäköinnin järjestäminen on kallista eikä sen järjestämisvastuu ole selkeästi kenelläkään olemassa olevista toimijoista. Mikäli kaikki siitä aiheutuvat kustannukset perittäisiin käyttäjiltä, osa liityntäpysäköinnin käyttäjistä jatkaisi matkaansa henkilöautolla joukkoliikenteen sijaan. Liityntäpysäköinnin järjestämisen voidaan katsoa edellyttävän järjestelmätason seudullista suunnittelua.

Liikennejärjestelmän kehittämistä hankaloittaa myös rahoituksen riittämättömyys ja rahoitusvastuiden selkiintymättömyys. Seudun liikennejärjestämisen ja erityisesti joukkoliikenteen järjestämistä kustannustehokkaasti vaikeuttaa myös yhdyskuntarakenteen hajautuminen. Arvioitaessa yhdyskuntarakenteen kehitystä vuoteen 2030 asti on lopputuloksena kehysalueen yhdyskuntarakenteen hajautumisen voimistuminen, ydinalueen pääkeskuksen ruuhkautuminen, elinkustannusten kallistuminen, kilpailukykyyn lasku sekä hiili-dioksidipäästöjen lisääntyminen, mikäli nykyinen kehitys jatkuu ilman merkittäviä muutoksia ohjausjärjestelmään ja poikittaisliikenteen joukkoliikenneinvestointeihin.

Uusien joukkoliikennekäytävien avaaminen ilman sitovaa maankäytön tehostamista heikentäisi joukkoliikenneinvestointien kannattavuutta sekä myös hajauttaisi yhdyskuntarakennetta. Seudun liikenteen lisääntyminen, henkilöautoistuminen ja muun muassa työmatkojen pidentyminen on haitallista sekä kansantalouden näkökulmasta, että myös ympäristö- ja ilmastönäkökulmasta. Palvelutasoltaan kilpailukykyisen joukkoliikenteen taloudellisen järjestämisen kannalta on tärkeää huolehtia kaupunkirakenteen riittävästä tiiviyydestä. Esimerkiksi metron ja kaupunkijunien asemien ympäristöissä (2,5 km) tulisi olla 10 000 asukasta tai työpaikkaa. Myös kävelyn ja pyöräilyn osuus muodostuu sitä suuremmaksi, mitä tiiviimpi rakenne on. Täl-

löin myös palvelut ovat lähempänä. Metropolialueella on liikkumistutkimuksien perusteella arvioitu, että keskeisillä alueilla, esimerkiksi Keravan keskustassa asuvien auto liikenteen tarve on 15–20 prosenttia siitä, mitä se on harvaan asutulla metropolialueella.

2.15.5 Ympäristö-, vesi- ja jätehuollon toimivuus

Vesi- ja jätehuollon palveluja koskeva operatiivinen yleissuunnittelu tapahtuu pääosin kuntatasolla. Strategista seudullista vesi- ja jätehuollon suunnittelua (alueelliset viemärlaitokset, puhdistamot sekä jätteenkäsittelylaitokset ja -alueet) tehdään suunnittelu yhteistyönä maakunnan liiton, HSY:n ja kuntien kesken.

Useissa seudun organisaatioissa tuotetaan ympäristön kehitykseen ja ilmastomuutokseen liittyen tietoja ja laaditaan suunnitelmia ilman, että ne konkretisoituvat seudulliseen kokonaisnäkemykseen ja yhteisiin tavoitteisiin, jolloin niiden vaikuttavuus jää vähäiseksi. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla ja Kuuma-kunnissa on laadittu ilmastomuutoksen hillintään liittyviä strategioita ja toimenpide-ohjelmia, jotka ovat jääneet irrallisiksi ilmastomuutoksen hillinnän kannalta keskeisestä seudun maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnittelu yhteistyöstä.

Paikkatiedon ja avoimen datan palvelujen määrä on koko ajan kasvanut, mutta niitä hyödynnetään koko seudun kehityksen tarkasteluun sattumanvaraisesti ja kustannusten kannalta tehottomasti.

2.15.6 Väestönkehitys

Väestö tulee keskittymään seudulle voimakkaasti tulevaisuudessa. Tilastokeskuksen vuonna 2011 tekemän ennusteen mukaan alueella asuu vuonna 2040 noin 1,7 miljoonaa henkilöä eli yli 28 prosenttia koko maan ennustetusta väestömäärästä. Väestönkasvu voi entisestään lisätä liikennettä sekä yhdyskuntarakenteen hajautumista. Vuonna 2007 tehdyn ennusteen (Pääkaupunkiseudun neuvottelukunta: Pääkaupunkiseudun väestö- ja palvelutarveselvitys) mukaan seudun ydinalue, eli pääkaupunkiseutu kasvaa vuoteen 2025 mennessä noin 130 000 asukkaalla,

joista noin 100 000 on maahanmuuttajia. Vaikka maahanmuuton ennustetaan vähenevän, on maahanmuuttajien osuuden arvioitu olevan vuonna 2030 noin kaksi prosenttia seudun asukkaista. Myös maahanmuuttajaväestön keskittyminen seudulle ja ulkomaalais-taustaisen väestön määrän ennakoitu kasvu samoin kuin väestön ikääntyminen merkitsevät yleisesti kehittämistarpeita.

Lisäksi seudulla alueiden sosiaalinen ja etninen eriytyminen on kasvussa erityisesti pääkaupunkiseudulla. Sosiaalisen eheyden kannalta vakavimmiksi uhkatekijöiksi on tunnistettu huono-osaisuuden kasautuminen tietyille asuinalueille, lastensuojelutarpeen kasvu, pitkäaikaistyöttömyys, maahanmuuttajien syrjäytyminen, asunnottomuus ja työttömyys. Huono-osaisuuden kasautuminen oli Helsingin seudulla pitkään suhteellisen mallillisella tasolla, mutta 1990-luvulla vahvistunut kehitys on jäänyt pysyväksi piirteeksi ja erityisesti Helsingin sisäiseksi rakenteelliseksi ominaisuudeksi. (Vaattovaara Mari 2012: Segregaatio-ongelmaa ei ratkaista alueellisin toimin. Tulevaisuusselonteko 2030.) Alueellista eriytymistä lisäävät muun muassa asuinalueiden erilainen arvostus sekä valikoiva muuttoliike. Ongelmana ei ole nykyisenkaltaisen muuttoliikkeen määrän ja rakenteen näkökulmasta tulojen, vaan kustannusten epätasainen jakautuminen kuntien välillä. Selkeimmin tämä ilmenee maahanmuuttajien kotouttamiseen, syrjäytymiseen ja asunnottomuuteen liittyvien kustannusten epätasaisena jakautumisena kuntien kesken. Tämä puolestaan osaltaan lisää kuntien välistä eriytymistä samalla toiminnallisella alueella.

Myös sijainnilla ja joukkoliikenneyhteyksillä on ollut vaikutusta väestörakenteeseen. Ongelmat ovat kuitenkin moniin kansainvälisiin varoittaviin esimerkkeihin verrattuna yhä ratkaistavissa. Etnisen ja sosiaalisen segregaation hoitamisessa keskeistä on sosiaalisen asuntotuotannon vahvistaminen ja alueellisesti tasapuolinen sijoittaminen yhdistettynä muiden politiikkalohkojen toimiin.

2.15.7 Seudun kansainvälinen kilpailukyky tulevaisuudessa

OECD:n vuonna 2014 julkaiseman selvityksen mukaan julkisen hallinnon hajautumisella on suuri vaikutus myös metropolialueiden taloudelliseen menestykseen. Pahimmillaan se voi viedä metropolialueelta sen tuottavuuden ja taloudellisen kasvun potentiaalin, jonka väestönkasvu ja toimijoiden keskittyminen alueelle muutoin tarjoaisi. Helsingin seudun toimijoiden määrä on suuri ja seutu on hajautunut niin strategisesta kuin toiminnallisesta näkökulmasta. Seudulta puuttuu ennen kaikkea sen kokonaisvaltaista kehitystä ohjaava toimija, jolla olisi riittävät voimavarat ja osaaminen, myös seudun kansainvälisen kilpailukyvyn ja houkuttelevuuden lisäämiseen.

Vaikka monissa kansainvälisissä kilpailukykyvertailussa Helsingin seutu on sijoittunut hyvin, on seudun kilpailukyvyn kehityksessä uhkatekijöitä. Asumis- ja elinkustannukset seudulla ovat korkeat ja seudun logistinen sijainti ja saavutettavuus globaaleissa verkostoissa on haastava. Sen tuottavuus jää eurooppalaisessa vertailussa jälkeen, mihin osasy on hajautunut ja tehoton yhdyskuntarakenne. Kun keskimääräinen tuottavuus EU-alueen kaupunkiseuduilla (34 kpl) on 1,6-kertainen maan tuottavuuteen nähden, Helsingin seudun osuus on 1,4-kertainen. Seudun kyky houkutella ulkomaisia investointeja, yrityksiä ja huippuosaajia ei ole ollut kovin hyvä edes aiempien vuosien vahvan kasvun aikana. Haasteellisuutta lisää kasvunäkymien voimakas heikentyminen sekä ICT-toimialan murros.

Maailmantalouden ja erityisesti Euroopan talouden kasvun hidastuminen kohdistaa jopa aikaisempaa korostuneemminkin odotuksia kaupunkiseutujen ja erityisesti metropolialueiden asemaan valtioiden kasvun ja kilpailukyvyn moottoreina. Helsingin seudun tulevaisuuden haasteet liittyvät ennen kaikkea sen kykyyn houkutella ulkomaisia investointeja, yrityksiä ja huippuosaajia. Seudun kansainvälisen vetovoiman parantamisessa on suurta taloudellista potentiaalia.

Kasvun, kilpailukyvyn ja työllisyyden kannalta osaavan työvoiman saatavuus, kohtuuhintaiset asunnot ja toimiva liikenneinfrastrukturi ovat keskeisiä tekijöitä. MAL-tehtävien oikeanlainen suunnittelu ja kohdentaminen ovat siten oleellisia seudun kasvun

ja sen tuottaman kansantaloudellisen hyödyn näkökulmasta. Seudun kehitys ja kilpailukyky perustuvat ensisijaisesti yritysten menestykseen, mille julkinen sektori luo edellytykset maankäytöllä, asuntotuotannon edistämällä, liikennejärjestelyillä, osaavan työvoiman saannin varmistamisella ja toimivilla hyvinvointipalveluilla.

2.16 Toteuttamisvaihtoehdot

Yhdyskuntarakenteen toimivuuteen sekä muun muassa maankäytön, asumisen ja liikenteen ongelmiin voidaan lähtökohtaisesti puuttua kuntaliitoksilla, kehittämällä kaavoitukseen liittyvää ohjausjärjestelmää, yhteistoimintavelvoitteita tai antamalla tehtävät PL 121 §:n 4 momentissa tarkoitettulle kuntaa suuremman alueen itsehallintojärjestelmälle.

Mikäli kunnat velvoitetaan hoitamaan tehtäviä yhteistoiminnassa, on ratkaistava yhteistoimintajärjestelyn oikeudellinen muoto, yhteistoiminnassa hoidettavien tehtävien rahoitusjärjestelmä, määriteltävä kuinka laajasti ja mitä tehtäviä kunnat yhteistoiminnassa hoitaisivat sekä se, miten yhteistoiminnan päätöksenteko järjestettäisiin.

2.16.1 Keinot yhdyskuntarakenteen ja maankäytön, asumisen ja liikenteen ongelmien ratkaisuksi

Helsingin seudun yhdyskuntarakenteen, maankäytön, asumisen ja liikenteen ongelmia on pitkään pyritty ratkaisemaan kuntien vapaaehtoisella yhteistyöllä. Vapaaehtoinen yhteistyö on ollut hidasta eikä sen kautta ole aina saavutettu riittäviä tuloksia. Esimerkiksi MAL-aiesopimukset tai metropolialueen kuntien maankäytön ja liikenteen suunnittelun yhteistyö ei ole johtanut ongelmien kokonaisvaltaiseen ratkaisuun. Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen eivät huolimatta maankäyttö- ja rakennuslain velvoitteesta ole laatineet yhteistä yleiskaavaa alueelle.

Helsingin seudulla ei ole tapahtunut liitoksia viimeisten 50 vuoden aikana lukuun ottamatta vuonna 2009 toteutettua osaliitosta Sipoon, Helsingin ja Vantaan kesken, josta valtioneuvosto päätti vastoin Sipoon kunnan tahtoa. Mahdollisista tulevista kuntajako- ja muutoksista huolimatta laajemmalla metro-

polialueella tarvitaan tulevaisuudessakin kuntien välistä yhteistyötä yhdyskuntarakenteen tiivistämiseksi sekä maankäytön, asumisen ja liikenteen kehittämiseksi. Metropolihallinnon perustamisella voidaan edistää koko seudun kehitystä.

Ympäristöministeriön maankäyttö- ja rakennuslain toimivuuden kokonaisarvioinnin mukaan kaupunkiseutujen alueidenkäytön suunnittelun ongelmallisuus kiteytyy valintatilanteisiin, joissa koko seudun kehittymisen edellyttämä ratkaisu on koettu yksittäisen kunnan edun vastaiseksi. Poliittisessa päätöksenteossa on hyväksytty kaavoja, jotka eivät ratkaise yhdyskuntarakenteen ohjauksen ja seudun kokonaiskehityksen kannalta oleellisia kysymyksiä.

Johtuen metropolialueen väestömäärästä, alueen muodostamasta yhtenäisestä työssäkäynti- ja asointialueesta sekä muun muassa alueen poikkeuksellisen suuresta kansantaloudellisesta merkityksestä, on välttämätöntä, että seudulla tehtävät maankäytön, asumisen ja liikenteen ratkaisut perustuvat yksittäisten kuntien edun sijaan koko metropolialueen kannalta keskeisiin kehittämistarpeisiin. Tällöin ratkaisut tukevat koko Suomen työmarkkinoiden toimivuutta sekä kansantalouden ja kansainvälisen kilpailukykyyn kehitystä.

2.16.2 Metropolihallinnon hallintomalli

Metropolihallintoa koskevaa lainsäädäntöä valmistellut työryhmä katsoi 1.4.2014 väliraportissaan, että vaaleilla valittava metropolihallinto voitaisiin oikeudellisesti toteuttaa joko nk. pakkokuntayhtymänä tai perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaisena, kuntaa suuremmalla hallintoalueella toteutettuna itsehallintojärjestelmänä.

Itsehallintojärjestelmän valintaa puoltaisivat erityisesti tehtävien rahoittamiseen vaa- dittava itsenäinen päätösvalta ja itsenäiset mahdollisuudet vaikuttaa tehtävien rahoitukseen tehtävien ylikunnallisen luonteen ohella. Mikäli metropolihallinnolle osoitettavat tehtävät jäävät merkitykseltään ja rahoitustarpeeltaan vähäisiksi, hallintomalliksi sopisi paremmin kuntayhtymä.

Pakkokuntayhtymää on pidettävä nyt perustettavan metropolihallinnon tehtävien sekä

tehtävien hoitoon tarvittavan rahoituksen näkökulmasta tarkoituksenmukaisempana hallinnon järjestämisen tapana. PL 121 §:n 4 momentissa tarkoitettu itsehallintoyksikkö muodostaisi varsin raskaan hallinnon suhteessa niihin tehtäviin, joita metropolihallinnolle tällä lailla siirrettäisiin. Tehtävät ovat luonteeltaan ylikunnallisia, mutta ns. strategisia eli maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnitteluun liittyviä. Taloudelliselta ja oikeudelliselta merkitykseltään tehtävät eivät ole niin laajoja, että niiden hoitaminen automaattisesti vaatisi itsehallintojärjestelmän kaltaista itsenäisyyttä suhteessa kuntiin.

2.16.3 Metropolihallinnon rahoituksen järjestäminen

Lakia metropolihallinnosta valmisteleva työryhmä on väliraportissaan katsonut, että metropolihallinnon rahoitusjärjestelmä voisi perustua joko metropolihallinnolle säädettävään verotusoikeuteen tai kunnille osoitettaviin maksuosuuksiin.

Verotusoikeus tulisi kyseeseen lähinnä, mikäli metropolihallinnolle osoitettavat tehtävät merkitsisivät mittavaa rahoitustarvetta ja rajoittaisivat merkittävästi kunnan taloudellista liikkumavaraa ja oikeutta päättää itsenäisesti taloudestaan. Verotusoikeuden keskeisiä ongelmia olisivat muun muassa se, että tällöin verotusoikeus hajaantuisi aiempaa useammalle veronsaajalle, järjestelmästä voisi tulla monimutkainen ja lisäksi riskinä olisi alueen asukkaiden verorasituksen kasvu.

Rahoituksen perusratkaisu voidaan rakentaa kunnista saataville maksuille. Malli on käytössä kuntayhtymissä ja pakkokuntayhtymissä, joilla ei voi olla verotusoikeutta.

Kun nyt perustettavana oleva metropolihallinto olisi oikeudelliselta muodoltaan kuntayhtymä, on rahoituksen järjestäminen kuntien maksuihin perustuen käytännössä ainoa tarkoituksenmukainen ja mahdollinen tapa. Taloudelliselta ja oikeudelliselta merkitykseltään tehtävät eivät ole myöskään ole niin laajoja, että niiden hoitaminen automaattisesti vaatisi itsehallintojärjestelmän kaltaista itsenäisyyttä tai niin itsenäistä rahoituksen järjestämistä kuin verotusoikeutta.

2.16.4 Metropolivaltuuston valinta ja vaalit

Arvioitaessa vaaleilla valitun valtuuston tarvetta, on merkitystä sekä metropolihallinnon tehtävillä, niiden rahoitusjärjestelmällä sekä yksittäisen kunnan mahdollisuuksilla vaikuttaa metropolihallinnon päätöksentekoon. Erityisesti metropolihallinnon tehtävien strateginen luonne merkitsee, ettei vaaleilla valittu valtuusto olisi välttämätön. Valtiosääntöoikeudellisesta näkökulmasta vaaleilla valittu valtuusto ei mahdollisesti olisi välttämätön myöskään silloin, jos metropolihallinnolla olisi merkittäviä operatiivisia tehtäviä. Vaaleilla valittu valtuusto voi kuitenkin olla tarkoituksenmukainen erityisesti, mikäli pyrkimyksenä on vahvistaa päätöksentekojärjestelmän kansanvaltaisuutta kuntien yhteistyössä hoitamissa tehtävissä.

Hallituksen linjausten mukaan metropolihallinnon ylin päättävä toimielin olisi metropolivaltuusto, jonka jäsenet valittaisiin suorilla ja välittömällä vaaleilla. Vaalijärjestelmän valinnan kannalta oleellinen kysymys on, saako kukin metropolihallintoon kuuluva kunta paikan metropolivaltuustossa. Tällä voidaan katsoa olevan keskeinen merkitys PL 121§:n 1 momentin kunnallisen itsehallinnon näkökulmasta erityisesti, kun metropolihallinto olisi pakkokuntayhtymä, jonka rahoitus perustuisi osin kuntien maksuosuuksiin. Noudatettava päätöksentekojärjestelmä ei myöskään saisi antaa yksittäiselle kunnalle yksipuolisen määräämisvallan mahdollistavaa asemaa. Vaalijärjestelmän tulisi olla lisäksi selkeä ja mahdollistaa puolueiden välisen poliittisen suhteellisuuden oikeudenmukainen toteutuminen.

Mahdollisia vaalijärjestelmävaihtoehtoja ovat se, että metropolialue muodostaisi vaaleissa yhden vaalipiirin tai että alue jaettaisiin useampaan vaalipiiriin. Metropolihallinnon vaalien järjestämistapaa arvioineen ja eduskuntapuolueiden puoluesihteeireistä koostuneen työryhmän 31.10.2014 ehdotusten mukaan työryhmässä kannatusta saivat sekä yhden vaalipiirin malli että alueen jakaminen kolmeen vaalipiiriin. Työryhmässä kumpikaan vaihtoehto ei saanut yksimielistä kannatusta.

Yhden vaalipiirin järjestelmä olisi selkeä, äänestäjille tuttu ja toteuttaisi hyvin poliitti-

sen suhteellisuuden. Se toteuttaisi metropolivaltuuston kokoonpanossa nk. metropoliajattelua eli nimenomaan alueen kokonaisvaltaisen edun näkökulmasta tapahtuvaa päätöksentekoa.

Metropolialueen jakaminen vaalipiireihin olisi selkeä ja toteuttaisi poliittista suhteellisuutta kohtalaisesti. Vaalipiirijaosta muodostuisi kuitenkin varsin keinotekoinen. Metropolialueen jakaminen useisiin osa-alueisiin voisi myös korostaa alueellista edunvalvontaa ja siksi vaikeuttaa metropolialueen kokonaisvaltaista kehittämistä yhtenäisenä aluekokonaisuutena.

Sekä yhden vaalipiirin vaihtoehdossa että kolmen vaalipiirin vaihtoehdossa voitaisiin kuntien edustus metropolivaltuustossa turvata ottamalla käyttöön menettely pienten kuntien takuupaikoista.

Metropolihallintoa valmisteleva työryhmä kartoitti väliraportissaan (1.4.2014) myös muita vaihtoehtoja vaalien järjestämiseksi. Metropolivaltuuston vaali voitaisiin toteuttaa myös siten, että kustakin kunnasta valitaan kunnan asukasluvun mukainen määrä valtuutettuja metropolivaltuustoon. Vaalien tulos voitaisiin tällöin laskea joko kussakin kunnassa erikseen tai siten, että metropolialue toimii tulosta laskettaessa yhtenä vaalipiirinä. Molemmat järjestelmät takaisivat sen, että kustakin kunnasta tulisi valituksi kunnan asukasluvun vastaava osuus valtuutettuja. Mikäli vaalien tulos laskettaisiin kussakin kunnassa erikseen, muodostuisi ongelmaksi poliittisen suhteellisuuden toteutuminen erityisesti pienemmissä kunnissa, joista valitaan vähän valtuutettuja. Järjestelmä suosisi suuria puolueita. Mikäli vaalien tulos laskettaisiin siten, että metropolialue toimisi kunta-kohtaisista kiintiöistä huolimatta yhtenä vaalipiirinä, toteutuisi poliittinen suhteellisuus hyvin, mutta itse vaalijärjestelmästä muodostuisi vaikeaselkoinen, kun vaalien lopputulokseen vaikuttaisivat puolueiden koko metropolialueella sekä kussakin kunnassa saama äänimäärä.

2.16.5 Metropolihallinnon tehtävät

Metropolihallinnon tehtäviä koskevia toteuttamisvaihtoehtoja tarkasteltiin lakia metropolihallinnosta valmistelleen työryhmän

väliraportissa. Vaihtoehtoina esitettiin vähimmäistehtävät-mallia ja laajaa mallia. Vähimmäistehtävät-mallissa metropolihallinto hoitaisi maankäytön, asumisen ja liikenteen ohjauksen ja yhteensovittamisen osalta vain niitä tehtäviä, jotka sille vähintään tulee osoittaa, jotta metropolihallinnolle asetettavat tavoitteet saavutetaan. Tehtävät olisivat pääosin strategisia. Laajassa mallissa metropolihallinto hoitaisi laajasti sen toimialaan kuuluvia – sekä strategisia että operatiivisia – tehtäviä. Operatiivisia tehtäviä olisivat tien- ja kadunpito, metron ja mahdollisen Jokeriradan hallinnointi, tuetun asuntotuotannon omistaminen sekä HSY:ltä siirtyvät vesi- ja jätehuollon operatiiviset tehtävät. Näin laajat operatiiviset tehtävät edellyttäisivät kuitenkin huomattavaa rahoitusta. Vähimmäistehtävät-mallin tehtävien voi keskeisiltä osin katsoa parhaiten vastaavan esitettyjä tavoitteita. Tehtävien jäädessä pääsääntöisesti suunniteltuiksi, niiden ei voida oleellisesti katsoa supistavan yhteistoimintaan velvollisten kuntien yleistä toimialaa. Laaja operatiivisten tehtävien siirto kunnilta metropolihallinnolle sen sijaan myös vähentäisi merkittävästi kuntien roolia paikallisen tason palvelujen tuottajina. Muutos olisi nykytilanteeseen verrattuna suuri, ja se voisi myös muodostaa ilmeisiä taloudellisia ja toiminnallisia riskejä.

Molemmissa toteuttamismalleissa metropolihallinnon tärkeimmän tehtäväalueen muodostavat maankäytön, asumisen ja liikenteen luonteeltaan ylikunnalliset tehtävät. Vahva metropolikaava sisältyi työryhmän esittämiin molempiin vaihtoehtoihin. Se olisi uusi ohjauksväline maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamiseksi sekä keskeinen edellytys metropolihallinnon toimivuudelle. Valmistelussa ei katsottu mahdolliseksi esittää vaihtoehtoja tälle ratkaisulle. Metropolikaava ohjaisi metropolialueen maankäytön, asumisen ja liikenteen tulevaa kehitystä ja kaavan keskeisten kehittämisalueiden ja -kohteiden ohjaamisen sekä toteutumisen varmistamisen koko metropolialueen kehitys ja etu huomioiden ottaen. Se edistäisi metropolialueella koko kaavajärjestelmän toimivuutta ja kaavoituksen sujuvuutta.

Yhdyskuntarakennetta ja asuntotuotantoa koskevien tavoitteiden toteuttamisen edistämiseksi on valmistelussa nähty tärkeäksi, että

metropolihallinto tekisi strategisen tason maapoliittista suunnittelua yhteistyössä kuntien kanssa. Valmistelussa selvitettiin myös raakamaan lunastusoikeuden antamista metropolihallinnolle ja ympäristöministeriön lupamenettelystä luopumista kuntien raakamaan lunastamisessa metropolikaavassa erikseen osoitetuilla alueilla. Lunastusmenettelyyn liittyviä muutoksia ei kuitenkaan pidetty tässä yhteydessä tarpeellisina.

Seudullisen kokonaisnäkemys ja seudun kehittämisen kannalta on valmistelussa pidetty tärkeänä, että asumisen strategisen tason suunnittelusta vastaisi seudun kokonaisuutta tarkasteleva taho. Siksi on katsottu luontevaksi, että metropolihallinto laatisi seudullista asuntopoliittista strategiaa yhteistyössä kuntien kanssa. Tämä voi edistää erityisesti metropolikaavassa osoitettujen seudullisesti keskeisten asuntotuotantoalueiden toteuttamista suunnitellusti. Koska osassa seudun kuntia ei ole riittävää osaamista uudisrakentamisen rakennuttamiseksi, on nähty perusteltuna, että metropolihallinto voisi tarjota rakennuttamispalveluja kunnille vuokra-asuntotuotannon rakentamiseen erityisesti metropolikaavan mukaisilla keskeisillä asuntotuotantoalueilla. Seudun kunnallisilla toimijoilla on jo valmiit toimijat asuntojen omistamiseen, mikä tarjoaa mahdollisuuden kohtuuhintaiseen asumiseen vuokrientasauksen kautta myös uusien vuokra-asuntojen osalta. Tämän vuoksi ei ole nähty tarpeelliseksi laajentaa metropolihallinnon roolia asuntojen omistamiseen.

Liikenteen tehtävien osalta tavoitteena on pidetty sitä, että metropolihallinnolle annettavilla tehtävillä on painava seudullinen strateginen merkitys. Keskeinen tavoite on myös hallinnon rakenteiden kehittäminen rinnakkaisten toimintojen yhdistämisellä sekä liikennejärjestelmäsuunnittelun ja maankäytön suunnittelun yhdistäminen samaan yksikköön. Metropolihallinnolla tulisi lisäksi olla edellytykset ja keinot tehtyjen, liikennettä koskevien suunnitelmien toteuttamiseksi. Edellä mainittu merkitsisi, että Helsingin seudun liikenne-kuntayhtymän (HSL) tehtävistä metropolihallintoon tulisi siirtyä vähintään liikennejärjestelmäsuunnittelu. Joukkoliikenteen järjestämisessä koko metropolialueen mukana oleminen olisi eduksi. Edellä

mainitusta johtuen kaikkien HSL:n toimintojen siirtymistä metropolihallinnolle on pidettävä tavoiteltavana, vaikka joukkoliikenteen järjestäminen onkin enemmän operatiivista toimintaa. Sen sijaan työryhmän väliraportissaan esiin nostamat kadun- ja tienpidon tehtävät säilyisivät kunnilla ja ELY-keskuksella. Tehtävien siirrolla ei ole tarpeen kaventaa kuntien yleistä toimialaa muuta kuin niissä tehtävissä, jotka on alueen erityisten ongelmien johdosta välttämätöntä siirtää ylikunnalliselle organisaatiolle.

Metropolihallinnolle ei siirtyisi HSY:n operatiivisia toimintoja vesihuoltolaisissa tarkoitettuna vesihuoltolaitoksena, vaan metropolihallinto sovittaisi yhteen metropolialueella kuntien vesihuollon kehittämissuunnittelua, jota kunnat alueillaan tekevät, sekä vesihuollon alueellista yleissuunnittelua, johon alueen kunnat osallistuvat. Nämä suunnitellut tehtävät liittyvät läheisesti myös maankäytön suunnitteluun. Kaikkien HSY:n tehtävien siirtäminen olisi mahdollista, jos kuntayhtymä liitettäisiin osaksi metropolihallintoa joko liikelaitoksena tai muuna kirjanpidollisesti eriytettynä metropolihallinto-organisaation osana. Esimerkiksi omaisuuden siirtoon liittyvät järjestelyt olisivat tehtävissä suunnittelussa aikataulussa, mutta ainoastaan, mikäli kaikki perustettavan metropolihallinnon jäsenkunnat olisivat HSY:n jäseniä jo tällä hetkellä. Muun muassa tästä syystä on tarkoituksenmukaista, että vesihuollon operatiivisia tehtäviä ei siirretä metropolihallinnolle, vaan HSY:n toiminnot vesihuoltolaitoksena jäävät metropolihallinnon ulkopuolelle.

Alueiden kehittämiseen liittyvien tehtävien osalta lähtökohtana on hallituksen budjettiriihessä 28.8.2014 tehdyn linjauksen mukaisesti, että Uudenmaan liitto säilyy aluekehittämismääräyksinä. Metropolihallinto hoitaisi kuitenkin eräitä strategisia tehtäviä. Lähtökohtana on, että metropolihallinnolle siirretään maakunnan liitolta aluekehittämismääräyksen toimivaltaa aluetta koskevista asioista, mutta siten, että se sovitaan olemassa olevaan aluekehittämisen ja rakennerrahasto-järjestelmään. Lisäksi lähtökohtana on se, ettei hoidettaisi päällekkäisiä tehtäviä. Toisaalta metropolihallinnolla olisi toimivaltaa määritellä kehittämistavoitteita omalla alueellaan, kuten alueen strategiset kehittä-

mistavoitteet sisältävä oman osion Uudenmaan maakuntaohjelmaan.

Jos metropolihallinnolle siirrettäisiin aluekehittämistehtäviä edellä esitettyä laajemmin, johtaisi tämä siihen, että Uudenmaan maakunta olisi jaettava ja syntyisi uusi metropolimaakunta. Tämä aiheuttaisi aluejakoon liittyviä ongelmia ja aluekehittämisen- ja rakennerahastojärjestelmään syntyisi kokonaan uusi toimija. Tämä merkitsisi myös lisää hallintoa ja kustannuksia sekä vaatisi pitkän valmisteluajan.

2.16.6 Metropolihallinnon alueellinen toimivalta

Koska metropolihallinnossa on kyse kuntien pakollisesta yhteistoiminnasta, on metropolihallinnon toimialueesta säädettävä laissa. Tätä kautta määräytyvät sekä metropolihallinnon alueellinen toimivalta, metropolihallinnon jäsenkunnan velvollisuudet sekä jäsenyyteen perustuvat oikeudet.

Metropolihallintoa koskevaa lainsäädäntöä valmisteleva työryhmä katsoi väliraportissaan, että aluerajaukseltaan metropolihallinto voitaisiin toteuttaa sille osoitetuista tehtävistä riippuen joko suppeampana (nk. metropolin ydinalue, 10 kuntaa; Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen, Kirkkonummi, Kerava, Järvenpää, Nurmijärvi, Tuusula ja Sipoo) tai laajempina (16 kuntaa; edellä mainitut 10 kuntaa sekä Vihti, Mäntsälä, Hyvinkää, Lohja, Porvoo ja Riihimäki). Mikäli metropolihallinnon tehtävät olisivat laajat ja niiden oikeudellinen ja taloudellinen merkitys olisi suuri, tulisi hallinnon rajoittua niihin kuntiin, jotka hallinnolle asetettujen tehtävien hoidon näkökulmasta on välttämätöntä katsoa kuuluvaksi metropolihallinnon piiriin. Vastavasti metropolihallintoon, jonka tehtävät olisivat vähäisemmät, voisi kuulua useampia kuntia.

Metropolihallintoon kuuluvilta kunnilta tulisi edellyttää alueellista ja toiminnallista yhtenäisyyttä. Alueen tulee olla sekä asukkaiden että kuntien näkökulmasta toiminnallisesti yhtenäistä, seudullista työssäkäynti-, työmarkkina- ja asuntomarkkina-aluetta. Kun toiminnallisesti yhtenäinen alue on metropolihallinnon piirissä, helpottaa tämä seudun

kehitystä ja tukee niitä tavoitteita, joita metropolihallinnolle on asetettu.

Helsingin seudun 14 kuntaa muodostavat yhden yhdyskuntarakenteellisen ja toiminnallisen kokonaisuuden, jonka sisällä tapahtuvat maankäytön, asumisen ja liikenteen ratkaisut vaikuttavat olennaisesti koko alueen yhdyskuntarakenteen toimivuuteen. Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen, Kirkkonummi, Kerava, Järvenpää, Nurmijärvi, Tuusula, Sipoo, Vihti, Mäntsälä, Hyvinkää, Pornainen määrittellään kuuluviksi metropolialueeseen myös kuntarakennelaissa. Koska kunnilla on selkeä toiminnallinen yhteys, voidaan niiden kuulumista metropolihallintoon pitää perusteltuna. Alueen tulevan väestönkasvun vuoksi tarpeet yhdyskuntarakenteen hajautumisen ehkäisyssä ulottuvat ydinalueen kuntia ja osin mahdollisesti jopa 14 kuntaa laajemmalle alueelle jo lähitulevaisuudessa. Tästä näkökulmasta on perusteltua, että myös Lohja ja Porvoolla on mahdollisuus liittyä metropolihallintoon. Suomen ympäristökeskuksen taajamamäärittelyn mukaan Lohja ja Porvoo kytkeytyvät keskus- ja lähitaajamiensa muodossa jo nykyisin yhdyskuntarakenteeltaan metropolialueeseen. Molemmissa kunnissa yli 25 prosenttia työllisistä käy myös töissä pääkaupunkiseudulla. Kuntien väestön kasvaessa ja työpaikkojen sijoittuessa edelleen pääkaupunkiseudulle, voidaan Lohjan ja Porvoon olettaa kiinnittyvän tulevaisuudessa toiminnallisesti ja yhdyskuntarakenteeltaan vielä nykyistäkin voimakkaammin metropolialueeseen.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Metropolihallinnon perustamisen ja lakiehdotuksen keskeiset tavoitteet

Lakiehdotuksen keskeisinä tavoitteina on luoda nykytilaan nähden paremmat edellytykset maankäytön, asumisen ja liikenteen tehtävien suunnittelulle ja yhteiselle, seudulliselle päätöksenteolle sekä tiivistää kuntien välistä yhteistyötä metropolialueen 14 kunnan alueella. Tavoitteena on edistää yhdyskuntarakenteen tarkoituksenmukaista kehittämistä sekä seudun sosiaalisesti, taloudellisesti ja ympäristöllisesti kestävästä kehitystä.

Tavoitteena on myös edistää joukkoliikenteen ja liikennejärjestelmän toimivuutta, kohtuuhintaista asuntotuotantoa sekä maankäytön suunnittelua yksittäisiä kuntia laajemmalla, toiminnallisesti yhtenäisellä kaupunkiseudulla. Tavoitteena on edelleen lisätä seudullisen päätöksenteon kansanvaltaisuutta sekä edistää metropolialueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia itseään ja lähiympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Tavoitteiden toteuttamiseksi perustettaisiin metropolihallinto. Oikeudelliselta muodoltaan se olisi niin sanottu pakkokuntayhtymä, jonka ylintä päätösvaltaa käyttäisi tavanomaisesta kuntayhtymästä poiketen vaaleilla valittava valtuusto. Metropolihallinnolle turvattaisiin sen tehtävien suorittamiseen tarvittava riittävä rahoitus ja toimivalta.

Tavoitteiden toteuttamiseksi laissa mainituilla jäsenkunnilla olisi velvollisuus kuulua metropolihallintoon (kuntayhtymään) ja kunnat velvoitettaisiin hoitamaan tässä laissa mainittuja tehtäviä yhteistoiminnassa. Metropolihallinnolle koottaisiin tehtäviä alueen kunnilta, Uudenmaan liitolta sekä Uudenmaan ELY-keskukselta.

Maankäytön suunnittelun tavoitteena on metropolialueen yhdyskuntarakenteen, joukkoliikenteen ja liikennejärjestelmän toimivuuden ja taloudellisuuden parantaminen sekä riittävän ja kohtuuhintaisen asuntotuotannon varmistaminen. Maankäytön suunnittelun keskeinen väline olisi metropolikaava.

Seudullisesti yhtenäinen ja aktiivinen maapolitiikka on keskeinen keino varmistaa yhdyskuntarakennetta ja asuntotuotantoa koskevien seudullisten tavoitteiden toteutuminen. Metropolihallinto hoitaisi tätä tarkoitusta varten tarpeellista maapoliittista strategista suunnittelua ja kehittämistä.

Metropolihallinto hoitaisi myös asuntoliittistä strategista suunnittelua ja kehittämistä. Tavoitteena on varmistaa asuntotuotantoa koskevien tavoitteiden toteuttaminen ja tulevan väestönkasvun tarvetta vastaava riittävä asuntotuotanto sekä ohjata asuntotuotantoa seudullisesti keskeisille alueille. Tavoitteena on myös parantaa seudun asuntomarkkinoiden toimivuutta.

Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän (HSL) tehtävien kokoamisella metropolihal-

lintoon pyritään varmistamaan strategisten maankäyttö- ja liikenne ratkaisujen suunnittelu, yhteensovittaminen ja toimeenpano sekä turvaamaan taloudellisesti tehokas ja palvelutasoltaan kilpailukykyinen joukkoliikenne. Tavoitteena on varmistaa asukkaiden työssäkäynnin, liikkumisen ja asioinnin sujuvuus toiminnallisella työssäkäyntialueella sekä kokonaisuutena hyvin toimiva liikennejärjestelmä.

Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymän (HSY) eräiden tehtävien siirtämisellä metropolihallintoon pyritään varmistamaan yhteiset, koko seutua koskevat tavoitteet ja toiminnan vaikuttavuus sekä tarvittava tietopohja metropolikaavan laadinnassa ja toteuttamisessa.

3.2 Lakiehdotukset ja lain rakenne

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki metropolihallinnosta. Lain yleisissä säännöksissä määriteltäisiin metropolihallinnon oikeudellinen muoto, sen jäsenkunnat, toimiala ja tehtävät sekä metropolialueen päätöksenteon kannalta keskeinen toimielin eli vaaleilla valittava valtuusto. Metropolivaaleista sekä metropolialueen asukkaiden osallistumisoikeuksista olisi laissa omat lukunsa. Metropolihallinnon perustaminen edellyttäisi myös erinäisiä säännöksiä liittyen erityisesti metropolihallinnon toiminnan rahoittamiseen. Erinäisiin säännöksiin sisältyisi myös säännös kuntajaon muutosten huomioon ottamisesta. Voimaantulo- ja siirtymäsäännöksissä olisivat lain voimaantuloa, perussopimusta ja metropolisopimusta, ensimmäisiä metropolivaaleja ja metropolihallinnon järjestäytymistä koskevat sekä metropolihallinnon toiminnan käynnistämisen kannalta välttämättömät säännökset sekä siirtymäsäännökset koskien henkilöstöä, voimassa olevia viranomaislupia, sopimuksia ja vireillä olevia asioita.

Lisäksi ehdotetaan kumottavaksi pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta annettu laki (829/2009) ja säädettäväksi sen sijaan laki metropolialueen liikennejärjestelmää ja joukkoliikennettä koskevien tehtävien hoitamisesta ja laki pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa koskevasta yhteistoiminnasta. Ratkaisu johtuu erityisesti siitä, että ne

HSL:n joukkoliikennetehtävät, joista säädetään kumottavassa laissa, ehdotetaan siirrettäväksi metropolihallinnolle.

Edellä mainittujen lakien lisäksi esityksessä ehdotetaan metropolihallinnon perustamisen johdosta tehtäväksi eräitä aineellisia ja teknisiä muutoksia kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastamisesta annettuun lakiin, vesilakiin, kiinteistönmuodostamislakiin, metsälakiin, vesihuoltolakiin, joukkoliikennelakiin, joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annettuun lakiin, maantielakiin, ratalakiin, ilmailulakiin, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annettuun lakiin, alueiden kehittämisestä ja rakennerrahastotoiminnan hallinnoinnista annettuun lakiin, maankäyttö- ja rakennuslakiin, ympäristönsuojelulakiin, luonnonsuojelulakiin, maanaineslakiin ja rakennusperinnön suojelamisesta annettuun lakiin.

3.3 Lain tarkoitus ja tavoitteet

Metropolihallinnon perustamisen tarve ja tavoitteet tuotaisiin esiin lain tarkoitusta koskevassa säännöksessä. Lain tarkoituksena olisi koota ja järjestää metropolialueen maankäyttöä, asumista ja liikennettä koskevien tehtävien hoitaminen. Tätä tarkoitusta varten perustettaisiin metropolihallinto. Lain tavoitteina olisi metropolihallinnon perustamisella ja tehtävien kokoamisella luoda edellytyksiä metropolialueen kuntien yhteistyön tiivistämiselle sekä kuntarajat ylittävälle päätöksenteolle ja edistää metropolialueen sosiaalisesti, taloudellisesti ja ympäristöllisesti kestävä kehitys, alueen kansainvälistä kilpailukykyä ja elinvoimaa. Myös päätöksenteon kansanvaltaisuus olisi metropolihallinnon perustamisen ja lain keskeinen tavoite.

3.4 Metropolihallinto, sen jäsenkunnat ja metropolialue

Metropolihallinto olisi kuntalaissa tarkoitettu kuntayhtymä, johon pääsääntöisesti sovellettaisiin, mitä kuntalaissa säädetään kuntayhtymästä. Kuntalain kuntayhtymäsäännöksistä poiketen metropolihallinto olisi sen alueen asukkaiden itsehallintoon perustuva julkisoikeudellinen yhteisö, jonka ylin päätävä elin valittaisiin suoralla vaalilla.

Laissa määriteltyjä metropolihallinnon jäsenkuntia olisivat Helsingin, Espoon, Vantaan, Kauniaisten, Keravan, Järvenpään ja Hyvinkään kaupungit sekä Sipoon, Tuusulan, Kirkkonummen, Vihdin, Nurmijärven, Mäntsälän ja Pornaisten kunnat. Metropolialueen jäsenkunniksi voisivat esityksen mukaan laissa säädettyjen edellytysten täytyessä liittyä myös Lohjan ja Porvoon kaupungit samoin oikeuksin ja velvollisuuksin kuin ne kunnat, joiden jäsenyys muodostuisi suoraan ehdotetun lain nojalla. Näillä kunnilla olisi mahdollisuus liittyä jäseniksi joko ensimmäisten metropolivaalien tai sitä seuraavan vaalikauden alusta lukien.

Laissa määriteltäisiin myös metropolialue, joka muodostuisi ehdotuksen mukaan edellä mainituista 14 jäsenkunnasta ja näiden lisäksi Lohjan ja Porvoon kaupungeista, mikäli ne päättäisivät liittyä metropolihallintoon.

3.5 Metropolihallinnon toimiala ja tehtävät

Ehdotuksessa laiksi metropolihallinnosta säädettäisiin metropolihallinnon toimialasta sekä osasta metropolihallinnon tehtäviä. Lisäksi tehtävistä ja niitä koskevasta toimivallasta säädettäisiin täsmällisesti erityislainsäädännössä. Metropolihallinto olisi monitoimialainen viranomainen, joka hoitaisi pääasiassa strategisen tason tehtäviä.

Metropolihallintoa koskevan lakiehdotuksen toimialaa ja tehtäviä koskevan säännöksen mukaisesti metropolihallinnon toimialaan kuuluisivat maankäyttöä, asumista, liikennettä, aluekehittämistä ja ympäristöpalveluja koskevien tehtävien hoitaminen. Hallinto hoitaisi näillä toimialueilla niitä tehtäviä, joista säädettäisiin tarkemmin erityislainsäädännössä. Ehdotetun säännöksen mukaisesti metropolihallinnon tehtävänä olisi lisäksi asunto- ja maapolitiikan strateginen suunnittelu ja kehittäminen, ilman laadun seuranta, ilmastonmuutoksen strategiatyö sekä seututiedon ylläpito ja tuottaminen ja muiden sille erikseen säädettyjen tehtävien hoitaminen. Lisäksi metropolihallinnon jäsenkunnat voisivat sopia, että metropolihallinto voi ottaa hoitaakseen metropolialueen jäsenkunnilta muitakin kuin edellä mainittuja tehtäviä. Metropolihallinto voi myös tarjota vuokra-

asuntotuotannon rakennuttamispalvelujen jäsenkunnille.

Esitykseen sisältyvien lakiehdotusten mukaan metropolihallinnon keskeiset tehtävät olisivat maankäyttöön, asumiseen, liikenteeseen, vesi- ja jätehuoltoon ja ympäristöön sekä aluekehittämiseen liittyen seuraavat:

3.5.1 Maankäyttö

Kaavajärjestelmää ehdotetaan muutettavaksi siten, että metropolikaava korvaisi metropolialueella maakuntakaavan. Metropolikaava olisi metropolialueen maankäytön suunnittelun keskeinen väline. Metropolikaava keskittyisi metropolialueen kehityksen ja kaavan tavoitteiden kannalta keskeisten kysymysten ratkaisemiseen ja siinä osoitettaisiin metropolialueen maankäytön, asumisen ja liikenteen tulevan kehityksen kokonaiskuva.

Metropolikaava tulisi sovittaa yhteen metropolialueen ulkopuolisen alueen maakuntakaavan kanssa. Metropolikaavaan voisi tarvittaessa sisältyä yleis- tai osayleiskaavan kaltaisia tarkasteluja ja maankäyttöratkaisuja. Tällöin asemakaavoitus voisi perustua suoraan metropolikaavaan. Metropolikaava voisi suunnittelutarpeen mukaan olla myös yleispiirteisempi, esimerkiksi maakuntakaavan tapaan. Samassa kaavassakin voisi olla suunnittelutarpeen mukaan esitystavaltaan ja sisällöltään erilaisia osia. Kunnille jäisi mahdollisuus laatia yleis- ja osayleiskaavoja ja ne olisivat joko metropolikaavaa tarkentavia tai merkitykseltään paikallisia.

Metropolikaava ja sen toteuttamista koskevat määräykset olisi ehdotuksen mukaan otettava huomioon ja metropolikaavan toteuttamista olisi edistettävä laadittaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa. Yleiskaavan ollessa ilmeisessä ristiriidassa metropolikaavan kanssa, voitaisiin metropolikaavassa määrätä, että metropolikaava korvaa samaa aluetta koskevan aikaisemmin hyväksytyn yleiskaavan.

Metropolikaavaan kuuluisivat suunnitelmaosa ja toimeenpano-osa. Suunnitelmaosa sisältäisi koko metropolialueen pitkän aikavälin tavoitetilan ja merkittävät ratkaisut yhdyskuntarakenteen, liikennejärjestelmän, joukkoliikenteen ja muiden toimintojen kehittämisestä. Metropolikaavan toimeenpano-

osassa esitettäisiin kaavan toteuttamisperiaatteet, lähivuosien kehittämiskohteet ja toteuttamistoimenpiteet sekä toteuttamisjärjestys ja -ajoitus kaavan tarkoituksen edellyttämällä tavalla.

Metropolikaavan kaavamääräykset voisivat ehdotuksen mukaan koskea esimerkiksi eri toimintojen mitoittamista, alueen yleis- ja asemakaavoituksen ajoitusta sekä kaavan toteuttamista koskevien liikenne- ja muiden kehittämishankkeiden ja muiden kaavan toteuttamistoimenpiteiden toteuttamisjärjestystä ja -ajoitusta.

Esityksessä ehdotetaan laadittavaksi metropolisopimus, joka yhdessä metropolikaavan toimeenpano-osan kanssa korvaisi nykyisen MAL-aiesopimusmenettelyn. Metropolisopimus olisi keskeinen väline metropolikaavan toteuttamisessa ja siinä sovittaisiin kaavan toteuttamiseksi tarpeellisista metropolihallinnon, valtion ja kuntien sekä tarpeellisilta osin myös muiden keskeisten toteuttajatahojen toimenpiteistä ja niiden aikatauluisista metropolikaavan toteuttamiseksi. Työnjako metropolikaavan toimeenpano-osassa annettavien määräysten ja metropolisopimuksen välillä voisi olla joustava.

Metropolialue olisi kokonaisuudessaan suunnittelutarvealuetta. Metropolihallinto, joka laatisi metropolikaavan, käsitelisi myös suunnittelutarveasiat.

Metropolihallinnon tehtäviin kuuluisi ehdotuksen mukaan myös maapoliittisen strategian laadinta. Strategian tarkoituksena olisi edistää metropolikaavan toteuttamista erityisesti metropolikaavan keskeisillä toteuttamisalueilla.

3.5.2 Asuminen

Metropolihallinnon tehtäväksi ehdotettava asuntopolitiikan strateginen suunnittelu liittyisi erityisesti metropolikaavan toimeenpano-osan ja metropolisopimuksen valmisteluun. Metropolihallinto laatisi asuntopolitiikan strategian, jossa määriteltäisiin seudun asuntopoliittiset tavoitteet, kuten asuntotuotannon määrä, rakenne, hallintamuodot ja sijaintiperiaatteet. Siinä voitaisiin myös linjata, miten erilaisten asukasryhmien tarpeet otetaan huomioon asuntotuotannon ennakoinnissa ja sijainnista päätettäessä.

Asuntotuotannon painopiste ohjattaisiin metropolikaavalla erityisesti seudullisesti keskeisille alueille. Asuntotuotantoa koskevien tavoitteiden edistämiseksi metropolihallinto voi tarjota asuntotuotannon rakennuttamispalveluja jäsenkunnille.

3.5.3 Liikenne

Metropolihallinnolle ehdotetaan siirrettäväksi HSL:n hoitamat tehtävät, joista nykyisin säädetään laissa pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskeva yhteistoiminnasta. Uudenmaan ELY-keskuksen joukkoliikenteeseen liittyvät tehtävät siirtyisivät myös metropolihallinnolle niiden kuntien osalta, jotka eivät ole HSL:n jäseniä, mutta joista lakiehdotuksen mukaan tulisi metropolihallinnon jäsenkuntia. Nykyisin HSL:lle kuuluvat joukkoliikennelaissa tarkoitettun toimivaltaisen viranomaisen tehtävät hoitaisi esityksen mukaan jatkossa metropolihallinto, josta tulisi muun muassa joukkoliikennelain tarkoittama joukkoliikenteen toimivaltainen viranomainen alueellaan. Edellä mainitun johdosta Hyvinkään kaupunki ja Uudenmaan ELY-keskus eivät enää olisi joukkoliikenteen toimivaltaisista viranomaisista metropolialueella.

Liikennejärjestelmäsunnittelu kytkettäisiin kiinteästi metropolikaavoitukseen. Infrastruktuurin ylläpito ja kehittäminen tapahtuisi nykyisen mallin mukaisesti, mutta metropolikaava ohjaisi toteutusjärjestystä maankäytön ja liikenteen suhteen. Metropolikaavan ja sen sisältämän liikennejärjestelmäsunnittelman toteutuksesta sovittaisiin jatkossa toteuttajaosapuolten välillä lakiehdotukseen sisältyvässä metropolisopimuksessa nykyisen MAL-aiesopimuksen sijaan.

Metropolihallinto hoitaisi HSL:n tällä hetkellä hoitamia lakisääteisiä tehtäviä eli liikennejärjestelmä- ja joukkoliikenteen suunnittelua, joukkoliikenteen liikennepalveluiden suunnittelua ja hankintaa sekä päättäisi joukkoliikenteen taksa- ja lippujärjestelmäästä. Lisäksi metropolihallinto hoitaisi joukkoliikenteen matkalippujen tarkastusta sekä muita sille erikseen säädettyjä liikennejärjestelmää ja joukkoliikennettä koskevia tehtäviä. Metropolihallinto voisi ottaa hoitaakseen jäsenkunniltaan myös muita kuin edellä mai-

nittuja tehtäviä. Tällaisia tehtäviä voisivat olla esimerkiksi nykyisin HSL:n perussopimukseen sisältyvät tehtävät ja joukkoliikenteeseen oleellisesti liittyvän liityntäpysäköinnin strategisen tason suunnittelu. Näistä metropolihallinnon jäsenkunnat sopisivat perussopimuksella.

Joukkoliikenteen tukeminen kuntien varoilla liittyy hyvin läheisesti päätöksiin joukkoliikenteen palvelutasosta ja taksoista. Esityksen mukaan kunnille ei synny suoraan lain nojalla velvollisuutta maksaa subventiota, vaan siitä nimenomaisesti sovitaan metropolisopimuksessa ja metropolihallinnon perussopimuksessa.

3.5.3 Vesi- ja jätehuolto ja ympäristö

Metropolihallinnolle ehdotetaan siirrettäväksi HSY:n nykyisin hoitamista tehtävistä seutu- ja ympäristötiedon tehtävät, jotka sisältävät ilmanlaadun seurannan, ilmastomuutoksen hillinnän ja sopeutumisen strategiatyön sekä seudullisen tiedon tuottamisen, jalostamisen ja tietopalvelun. Metropolihallinto myös sovittaisi yhteen kuntien vesihuollon kehittämissuunnittelua ja alueellista yleissuunnittelua metropolialueella. Vesihuoltolaissa tarkoitettuina vesihuoltolaitoksina metropolialueella toimisivat HSY ja muut vesihuoltolaitokset.

Metropolihallinnolle ei siirtyisi jätehuollon tehtäviä. Espoon, Helsingin, Kauniaisten ja Vantaan kaupunkien olisi jatkossakin hoidettava yhteistoiminnassa jätelaissa tarkoitettujen kuntien tehtävät lukuun ottamatta niitä tehtäviä, jotka säädetään kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tai metropolihallinnon tehtäviksi. Näistä tehtävistä vastaisi pääkaupunkiseudun kuntien osalta erillinen kuntayhtymä (HSY).

3.5.4 Aluekehittämistehtävät

Ehdotuksen mukaan Uudenmaan liitto säilyisi aluekehittämisen viranomaisena, mutta metropolihallinto vastaisi alueellaan eräistä alueiden kehittämisestä ja rakennerrahastotoiminnan hallinnoinnista annetun lain mukaisista strategisista tehtävistä. Metropolihallinto osallistuisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä tarvittavin osin alue-

hallintovirastojen strategisten tuloso-
hjausasiakirjojen laadintaan samoin kuin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tuloso-
pimuksia koskeviin neuvotteluihin aluekehittä-
mistavoitteiden huomioon ottamiseksi. Metropolihallinto vastaisi myös alueellaan
liikennejärjestelmäsunnitelman suunnittelu-
prosessin käynnistämisestä ja siihen liittyvän
yhteistyön johtamisesta. Metropolihallinnon
tulisi toimia yhteistyössä Uudenmaan liiton
kanssa.

Lisäksi ehdotetaan, että metropolihallinto
olisi edustettuna Uudenmaan maakunnan yhe-
teistyöryhmässä. Yhteistyöryhmän uudeksi
tehtäväksi ehdotetaan metropolisopimuksen
käsittelyä, jotta sopimus on mahdollista ottaa
huomioon muussa maakunnan kehittämisessä.

Maakuntakaavan ja metropolikaavan yhe-
teensovittamisesta vastaisivat Uudenmaan
liitto ja metropolihallinto yhteistyössä.

Uudenmaan maakunnassa maakuntasuun-
nitelmaan ja -ohjelmaan ehdotetaan otetta-
vaksi metropolialuetta koskeva erillinen osio.
Maakuntaohjelman metropolialuetta koske-
van osan valmistelisi metropolihallinto.

3.6 Metropolivaltuusto ja metropolivaalit

3.6.1 Metropolivaltuusto

Esityksessä ehdotetaan, että metropolihal-
linnon ylintä päätösvaltaa käyttävänä toimie-
limenä olisi vaaleilla valittava valtuusto.
Metropolivaltuuston keskeisiä tehtäviä olisi-
vat metropolikaavan ja sen toimeenpano-
osan hyväksyminen. Muilta osin metropolival-
tuuston tehtävät määräytyisivät kuntalain
asianomaisten säännösten mukaisesti. Metro-
polivaltuuston antamalla hallintosäännöllä
määrättäisiin tarkemmin metropolihallinnon
hallinnon ja talouden järjestämisestä, toimie-
limistä ja niiden tehtävistä sekä päätöksente-
on järjestämisestä.

3.6.2 Metropolivaalit

Esityksessä ehdotetaan, että metropolialue
olisi vaaleissa yhtenä vaalipiirinä. Alueelli-
nen edustavuus turvattaisiin ns. takuupaikal-
la. Mikäli jostain metropolialueen kunnasta

yhtään ehdokasta ei olisi valituksi tulevien
nimisarjassa, tulisi kyseisestä kunnasta täl-
löin valituksi kunnassa eniten ääniä saaneen
puolueen, vaaliliiton, yhteislistan tai yhteis-
listaan kuulumattoman valitsijayhdistyksen
eniten ääniä saanut ehdokas, jonka kotikunta
kyseinen kunta on.

Metropolivaalit ehdotetaan toimitettavan
välittöminä, salaisina ja suhteellisina. Suhteellinen
vaalitapa toteutettaisiin d'Hondtin
menetelmällä samalla tavalla kuin kunnallis-
vaaleissa, eduskuntavaaleissa ja europarla-
menttivaaleissa. Metropolivaltuusto valittai-
siin esityksen mukaan neljäksi vuodeksi ker-
rallaan. Valtuuston valitsisivat metropolialue-
en kuntien asukkaat kunnallisvaalien yhtey-
dessä pidettävillä metropolivaaleilla. Metro-
polivaltuuston jäsenet eli metropolivaltuute-
tut olisivat luottamushenkilöitä.

Metropolivaltuutetuille valittaisiin varaval-
tuutettuja samalla tavalla kuin kuntien val-
tuutetuille valitaan varavaltuutettuja. Vara-
valtuutetut valittaisiin kunnittain, jolla var-
mistettaisiin kunkin kunnan edustus metropolival-
tuustossa.

Metropolivaltuuston koko perustuisi esi-
tyksen mukaan metropolialueen kuntien yhe-
teenlaskettuun asukasmäärään. Asukasmää-
rän muutokset vaikuttaisivat metropolival-
tuuston kokoon. Valtuuston koolle ehdote-
taan asetettavan sekä ylä- että alaraja. Val-
tuuston koon alaraja olisi 61 metropolival-
tuutettua, joka tulisi kyseeseen alueen kuntien
yhteenlasketun asukasluvun ollessa alle
1 000 000 asukasta. Valtuuston koon ylära-
jaksi ehdotetaan 101 metropolivaltuutettua,
joka tulisi kyseeseen kuntien yhteenlasketun
asukasluvun noustessa yli 1 600 000 asuk-
kaan.

Esitykseen sisältyvät myös säännökset
koskien metropolivaalilautakuntaa, ehdo-
kasasettelua, metropolivaalien tuloslaskentaa,
tulosten vahvistamista ja niistä tiedottamista
sekä muutoksenhakua vaaleihin.

Metropolivaltuuston tulisi asettaa toimi-
kaudekseen metropolivaalilautakunta. Sen
asettamisessa ja työskentelyssä noudatetta-
isiin soveltuvin osin vaalilain kunnan keskus-
vaalilautakuntaa koskevia säännöksiä.

Ehdokasasettelua koskevaan säännökseen
sisältyisivät metropolivaalien ehdokashake-
muksia, ehdokaslistoja, puolueen ehdokkai-

den asettamista ja valitsijayhdistyksiä sekä puolueen ja valitsijayhdistysten vaaliasiamiehiä koskevat asiat. Kukin puolue ja yhteisistä voisi asettaa ehdokkaita metropolivaaleissa enintään valittavien metropolivaltuutettujen puolitoistakertaisen määrän.

Tuloslaskennan osalta ehdotetaan, että kunnan keskusvaalilautakunta vahvistaisi vaalien jälkeen kolmantena päivänä äänimäärät ja ilmoittaisi ne viipymättä metropolivaalilautakunnalle. Saatuaan ilmoitukset metropolivaalilautakunta vahvistaisi viipymättä kunkin ehdokkaan, puolueen, vaaliliiton ja yhteislistan saamat äänimäärät, annettujen äänien kokonaismäärän sekä määräisi vaalien tuloksen ja vahvistaisi sen sekä julkaisisi ja tiedottaisi tuloksesta.

Metropolivaaleissa sovellettaisiin pääasiallisesti kuntalain ja vaalilain kunnallisvaaleja koskevia säännöksiä sekä ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain kunnallisvaaleja koskevia säännöksiä.

Päätökseen, jolla metropolivaalien tulos on vahvistettu, saisi hakea muutosta siten kuin vaalilaissa on muutoksenhausta kunnallisvaaleissa säädetty. Tämä merkitsisi, että vaaliviranomaisen lainvastaiset päätökset tai toimenpiteet, jotka ilmeisesti ovat voineet vaikuttaa vaalien tulokseen, voivat johtaa määräykseen vaalien uusimisesta, mikäli tulos ei olisi oikaistavissa.

3.6.3 Äänioikeus ja vaalikelpoisuus

Esityksessä ehdotetaan, että metropolivaaleissa äänioikeus määräytyisi samoin perustein kuin kunnallisvaaleissa. Siten metropolialueen kunnassa kunnallisvaaleissa äänioikeutettu henkilö olisi äänioikeutettu myös metropolivaaleissa. Vaaleissa ehdotetaan käytettäväksi samaa äänioikeusrekisteriä kuin kunnallisvaaleissa.

Myös vaalikelpoisuuden ja sitä koskevien rajoitusten osalta esitetään, että henkilö joka on vaalikelpoinen metropolialueen kunnassa kunnallisvaaleissa, olisi vaalikelpoinen myös metropolivaltuustoon. Säännöksessä esitetään vaalikelpoisuutta kuitenkin rajoitettavan siltä osin, että metropolihallintoa koskevia valvontatehtäviä välittömästi hoitava valtion virkamies tai metropolihallinnon palveluksessa oleva ja johtavassa tai sellaiseen rinnas-

tettavassa vastuullisessa tehtävässä tai vastaavissa tehtävissä metropolihallinnon määräämisvallassa olevan yhteisön, säätiön tai metropolihallinnon alaisen kuntayhtymän palveluksessa oleva henkilö ei olisi vaalikelpoinen metropolivaltuustoon.

3.7 Metropolialueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamisoikeudet

Lain osallistumis- ja vaikuttamisoikeuksia koskeviin säännöksiin ehdotetaan sisällytettäväksi säännökset metropolialueen asukkaiden aloiteoikeudesta sekä säännökset neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä ja sen toimittamisesta metropolialueella. Ehdotukset laajentaisivat metropolialueen kuntien asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia metropolialuetta koskevaan päätöksentekoon.

Aloiteoikeutta koskevan säännöksen mukaan metropolialueen kunnan asukkaalla olisi oikeus tehdä aloitteita metropolihallinnon toimintaa koskevissa asioissa. Mikäli metropolihallinnon toimivaltaan kuuluvassa asiassa aloitteen tekijöinä olisi vähintään yksi prosentti metropolialueen kuntien asukkaista, asia tulisi ottaa käsiteltäväksi viimeistään kuuden kuukauden kuluttua vireille tulosta. Sääntely vastaisi soveltuvin osin säännösehdotusta kuntalaisen aloiteoikeudesta, joka sisältyy ehdotukseen uudeksi kuntalaiksi (HE 268/20145).

Neuvoo-antavaa kansanäänestystä ja sen toimittamista koskevan säännöksen mukaan metropolialueella olisi mahdollista järjestää neuvoo-antava kansanäänestys metropolihallinnon toimivaltaan kuuluvasta asiasta. Aloitteen tästä voisi tehdä vähintään kolme prosenttia metropolialueen kuntien 15 vuotta täyttäneistä asukkaista. Päätösvalta kansanäänestyksen järjestämisestä sekä äänestyksen ajankohdasta, aiheesta ja äänestäjille esitettävistä vaihtoehtoista olisi metropolivaltuustolla. Äänioikeutettuja kansanäänestyksessä olisivat kaikki metropolihallinnon jäsenkuntien äänioikeutetut asukkaat. Sääntely vastaisi soveltuvin osin sääntelyehdotusta kunnallisesta neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä, joka sisältyy ehdotukseen uudeksi kuntalaiksi.

3.8 Erinäiset säännökset

3.8.1 Metropolisopimus

Lakiehdotukseen ehdotetaan sisällytettäväksi maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitettua metropolisopimusta täydentävä säännös. Siinä edellytettäisiin, että metropolisopimuksessa olisi, maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetyn lisäksi, sovittava metropolihallinnon tehtävien hoitamisen rahoittamista koskevista periaatteista metropolihallinnon, sen jäsenkuntien ja valtion kesken. Sopimuksessa myös todettaisiin valtion talousarvioon otetusta valtionavustuksesta metropolihallinnon toiminnan rahoittamiseen. Sopimus tulisi tältä osin tehdä valtioneuvoston toimikaudeksi ja sen sisältö tarkistettaisiin vuosittain. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan metropolisopimuksella on muun muassa tarkoitus korvata nykyisin käytössä oleva Helsingin seudun MAL-aiesopimus.

3.8.2 Kuntien maksuosuuksien määräytyminen

Metropolihallinnon tehtävät rahoitetaan osin kuntien maksamilla maksuosuuksilla. Asiaa koskevan säännösehdoituksen mukaan jäsenkuntien maksuosuudet sekä osuudet metropolihallinnon varoista ja vastuista jakautuisivat kuntien välillä kuntien asukasluvun suhteessa, mikäli metropolihallinnon jäsenkunnat eivät metropolihallinnon perussopimuksessa sovi maksuosuuksien määräytymisestä toisin.

3.8.3 Valtiolta siirtyvien tehtävien hoitamisen korvaaminen

Valtion rahoitus metropolihallinnolle on tarkoitus järjestää valtionavustuslaissa (688/2001) tarkoitettulla yleisavustuksella. Yleisavustus voidaan valtionavustuslain 5 §:n 2 momentin mukaan myöntää valtionavustuksen saajan toimintaan yleisesti tai tiettyyn osaan sen toiminnasta. Valtionavustukseen tarvittavat määrärahat on tarkoitus budjetoida valtiovarainministeriön hallinnonalan pääluokkaan. Valtiovarainministeriö

toimisi valtionapuviranomaisena ja huolehtisi avustuksen myöntämisestä ja maksamisesta metropolihallinnolle siten kuin siitä valtioneuvoston asetuksella erikseen säädettäisiin.

Valtio rahoittaa valtionavustuksin siltä metropolihallinnolle siirtyvät tehtävät, joita ovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen joukkoliikennetehtävät metropolialueen osalta. Näistä on arvioitu aiheutuvan rahoitustarvetta vuosittain 17,1 miljoonaa euroa

3.8.4 Kuntajaon muutokset ja metropolihallinto

Mikäli metropolihallinnon jäsenkunta lakkaisi kuntien yhdistymisen seurauksena, jatkaisi uusi kunta ehdotuksen mukaan metropolihallinnon jäsenkuntana.

3.9 Metropolihallinnon perustaminen, ensimmäiset metropolivaalit ja metropolihallinnon järjestäytyminen

3.9.1 Perussopimus ja metropolisopimus

Vaikka metropolihallinto perustettaisiin lailla, edellyttäisi sen toiminnan käynnistäminen myös, että jäsenkunnat tekevät kuntalaissa tarkoitetun kuntayhtymän perussopimuksen. Perussopimuksessa on sovittava kuntalain 78 §:ssä tarkoitetuista asioista. Perussopimuksen ohella metropolihallinnon tulisi yhdessä jäsenkuntien ja valtion kanssa laatia edellä kuvattu metropolisopimus

Perussopimus ja ensimmäinen metropolisopimus valmisteltaisiin ja hyväksyttäisiin jäsenkuntien edustajainkokouksessa. Edustajainkokous voitaisiin esityksen mukaan valita ennen ehdotetun lain voimaan tuloa. Edustajainkokouksen kutsuisi koolle ensimmäisen kerran Etelä-Suomen aluehallintovirasto ja edustajainkokouksen tulisi kokoontua ensimmäisen kerran viimeistään xxkuussa 201x. Edustajainkokous toimisi metropolihallinnon ylintä päätösvaltaa käyttävänä toimielimenä siihen saakka, kunnes metropolivaltuusto olisi valittu ja se olisi aloittanut toimintansa. Edustajainkokouksen olisi ryhdyttävä niihin toimenpiteisiin, jotka ovat välttämättömiä metropolihallinnon toiminnan käynnistämiseksi.

Edustajainkokouksen osalta säännökseen ehdotetaan otettavaksi jäsenkuntien edustajien lukumäärän ja jäsenkunnan edustajien yhteisen äänimäärän määräytymisen perusteet sekä sääntely koskien edustajainkokouksen päätösvaltaisuutta. Edustajien lukumäärä määräytyisi kuntien asukasluvun mukaisesti ja äänimäärä kuntien asukasluvun mukaisesti siten, että kunnan valitsemilla edustajilla on yhteensä yksi ääni jokaista alkavaa 1000 asukasta kohden. Äänimäärä voisi kuitenkin olla enintään viidennes kaikkien jäsenkuntien valitsemien jäsenten yhteenlasketusta rajoittamattomasta äänimäärästä.

Perussopimuksen hyväksymisestä tulisi esityksen mukaan päättää viimeistään vuoden 201x xxkuun loppuun mennessä. Mikäli perussopimusta ei ole kyseiseen ajankohtaan mennessä solmittu ja olisi ilmeistä, ettei metropolihallintoa muutoin saataisi perustetuksi, ehdotetaan esityksessä, että valtioneuvostolla olisi toimivalta päättää perussopimuksessa sovittavista asioista. Valtioneuvoston päättämä perussopimus olisi voimassa kunnes jäsenkunnat siitä toisin sopivat. Myös metropolisopimuksesta olisi, siltä osin kuin se koskee edellä mainittuja rahoitusta koskevia asioita, päätettävä esityksen mukaan viimeistään vuoden 201x xxkuun loppuun mennessä.

3.9.2 Ensimmäiset metropolivaalit ja metropolihallinnon järjestäytyminen

Ensimmäiset metropolivaalit ehdotetaan toimitettavaksi lain voimaantulosta seuraavien kuntavaalien yhteydessä. Ensimmäisen metropolivaalilautakunnan asettaisi ja kuultuksen valtuuston valittavien metropolivaltuutettujen määrästä julkaisisi Etelä-Suomen aluehallintovirasto.

Hallinnon järjestäytymistä koskevan säännöksen mukaan tulisi metropolivaltuuston viipymättä ensimmäisten vaalien jälkeen valita metropolihallitus ja ryhtyä toiminnan järjestämisen kannalta tarpeellisiin muihin toimenpiteisiin. Metropolihallitukseen valitut ryhtyisivät heti hoitamaan tehtävänsä.

3.9.3 Muut siirtymäsäännökset

Lakiin ehdotetaan lisäksi otettavaksi siirtymäsäännökset koskien voimassaolevia vi-

ranomaislupia, vireillä olevia asioita sekä voimassa olevia sopimuksia ja sitoumuksia.

Lakiin ehdotetaan myös otettavaksi henkilöstöä koskeva siirtymäsäännös, jonka mukaisesti kunnista, kuntayhtymistä ja valtiolta metropolihallinnon palvelukseen siirtyvän henkilöstön asemasta säädetään kunnallisesta viranhaltijasta annetussa laissa, valtion virkamieslaissa ja työsopimuslaissa.

4 Esityksen vaikutukset

Tähän esitysluonnokseen sisältyvät vaikutusarvioinnit ovat alustavia ja täydentyvät edelleen myös lausuntokierrokselta saadun palautteen pohjalta.

4.1 Vaikutuksista yleisesti

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki metropolihallinnosta, laki metropolialueen liikennejärjestelmää ja joukkoliikennettä koskevien tehtävien hoitamisesta ja laki pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa koskevasta yhteistoiminnasta. Lisäksi esityksessä ehdotetaan metropolihallinnon perustamisen johdosta tehtäväksi eräitä muutoksia kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastamisesta annettuun lakiin, vesilakiin, kiinteistönmuodostamislakiin, metsälakiin, vesihuoltolakiin, joukkoliikennelakiin, joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annettuun lakiin, maantielakiin, ratalakiin, ilmailulakiin, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annettuun lakiin, alueiden kehittämisestä ja rakennusrahastotoiminnan hallinnoinnista annettuun lakiin, maankäyttö- ja rakennuslakiin, ympäristönsuojelulakiin, luonnonsuojelulakiin, maa-aineslakiin ja rakennusperinnön suojelemisesta annettuun lakiin.

Nämä lait muodostavat kokonaisuuden, joiden pohjalta perustettaisiin metropolihallinto. Metropolihallinnon ylin päättävä elin eli metropolivaltuusto valittaisiin suoralla vaalilla. Metropolihallinnolle koottaisiin tehtäviä alueen kunnilta, olemassa olevilta kuntayhtymiltä sekä valtiolta. Esityksellä olisi siten merkittäviä vaikutuksia erityisesti kuntien ja eräiden alueen kuntayhtymien päätöksen- tekoon, toimintaan, hallintoon ja talouteen.

Useat metropolihallinnolle siirrettävistä tehtävistä olisivat uusia lakisäätteisiä tehtäviä

tai velvoitteita metropolihallintoon kuuluville jäsenkunnille. Tällä olisi vaikutuksia kuntien päätöksentekoon, hallintoon ja talouteen sekä myös valtion talouteen.

Vaikutusarviointia vaikeuttaa se, että esityksessä ehdotetunkaltaista toimijaa eli metropolihallintoa ollaan perustamassa ensimmäistä kertaa. Tämä koskee kaikkia lain vaikutuksia mukaan lukien muun muassa taloudelliset vaikutukset, yhteiskunnalliset vaikutukset, vaikutukset kuntien hallintoon ja päätöksentekoon sekä demokratiaan ja asukkaiden osallistumiseen ja vaikuttamiseen, vaikutuksia ihmisiin, ympäristöön, yrityksiin sekä tasa-arvoon ja henkilöstöön. Vaikutukset riippuvat merkittävästi muun muassa siitä, millaiseksi perustettavan metropolihallinnon toiminta tosiasiallisesti muodostuu ja siitä, millä tavoin kunnat sopivat metropolihallinnon ensimmäisessä perussopimuksessa metropolihallinnon hallinnon järjestämiseen ja rahoitukseen liittyvistä kysymyksistä. Vaikka metropolivaltuuston päätökset olisivat kuntia sitovia, riippuvat tosiasialliset vaikutukset jatkossakin osittain myös yksittäisten kuntien ratkaisuksista ja siitä, miten kunnat jatkossa toteuttavat seudullisesti yhteen sovitettuja ja yhteisiä koko seutua koskevia strategisen tason periaatteita ja päätöksiä paikallisella tasolla.

4.2 Taloudelliset vaikutukset

4.2.1 Yleistä esityksen taloudellisista vaikutuksista

Taloudelliselta merkitykseltään metropolihallinnon suurin tehtäväkokonaisuus on joukkoliikenne. Joukkoliikenteen taloudellisista vaikutuksista voidaan arvioida vain vaihtoehtoa, jossa metropolisopimuksessa ja metropolihallinnon perussopimuksessa saatetaan yhteisymmärrys kaikkien kuntien osallistumisesta yhtenäiseen lippujärjestelmään. Sen edellytyksenä on kuntien joukkoliikenteeseen maksama subventio. Muut vaihtoehdot aiheuttavat tähän vaihtoehtoon verrattuna enemmän työtä, erilaisia lippujärjestelmiä ja tätä kautta edelleen lisää hallinnollista työtä joukkoliikenteen järjestämiseen.

Joukkoliikenteen kustannukset

Joukkoliikenteen osalta on olemassa selkeitä kustannuksia nostavia tekijöitä, jotka vaikuttavat jo ennen metropolihallinnon aloitusta vuonna 2017. Suurin näistä on raideliikenneinvestoinneista johtuvan ns. infrakorvauksen kasvu noin 70 miljoonan euron vuositasolta noin 130 miljoonaan euroon. Tämä aiheuttaa painetta lippujen hintojen nostoon sekä kuntien maksuosuuksien kasvattamiseen.

Metropolihallinnon perustaminen ei joukkoliikenteen osalta merkittävästi vaikuta nykyisin HSL:ään kuuluvien kuntien taloudelliseen asemaan. Myös näiden kuntien joukkoliikenteeseen käytettävät menot ovat kuitenkin kasvamassa. Infrakorvaukset alentavat niitä saavien kuntien nettokustannuksia, mutta yleisesti joukkoliikenteen kustannukset metropolialueella kasvavat.

HSL:n ulkopuolisten metropolialueen kuntien osalta kustannuksia metropolihallintoon kuulumisesta voidaan arvioida tarkastelemalla kustannuksia, joita syntyisi niiden liittämistä nykyiseen HSL:ään. Tämä aiheuttaisi ulkopuolisille kunnille yhteensä arviolta 30 miljoonan euron vuotuisen kustannuksen, mutta samalla niiltä jäisivät pois niiden nykyiset joukkoliikennekustannukset. Joukkoliikennekustannusten suunta on tämänkin jälkeen kasvava, mikäli subvention taso pysyy ennallaan.

Kun 30 miljoonasta eurosta vähennetään HSL:n ulkopuolisten kuntien nykyisin joukkoliikenteeseen käyttämät resurssit, jää näiden liittymisestä aiheutuvaksi kokonaiskustannusten kasvuksi 24-25 miljoonaa euroa vuodessa. Kustannusten kohdentumiseen kuntiin vaikuttavat valtion harkinnanvarainen osallistuminen joukkoliikenteen yhtenäisen lippujärjestelmän kustannuksiin ja lippujen hintoihin sekä metropolihallinnon perussopimus, jossa kuntaosuuksista määrätään. Koska kuntakohtaisten osuuksien määräytymiseen vaikuttavat useat tekijät, ei niitä voida tässä vaiheessa arvioida luotettavasti.

HSL:n suunnittelu-, päätöksenteko- ja hallintotoiminnan osuus kuluista on tällä hetkellä noin 10 %. Tämän johdosta joukkoliikenteen lakisääteisen uuden tehtävän osuus kas-

vavista kustannuksista metropolihallinnossa olisi noin 3 miljoonaa euroa vuodessa.

Edellisen lisäksi valtion tulee siirtää tehtävien mukana metropolihallinnolle raide- ja muun liikenteen ostoihin alueella käytetyt määrärahat sekä Helsingin seudulle osoitettu suurten kaupunkien joukkoliikennetuki. Näistä tulisi yhteensä 20 miljoonan vuotuisen siirto, mikä merkitsee valtiolle noin 3 miljoonan euron lisäkustannusta nykyiseen tasoon.

Tämän lisäksi on tarkoitus, että metropoliosopimuksessa sovitaan valtion rahoituksesta metropolialueen joukkoliikenteen yhtenäiseen lippujärjestelmään ja taksoihin. Osallistuminen toteutetaan valtionavustuksena, josta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Asetusluonnoksessa metropolihallinnon valtionavustuksista ehdotetaan, että tämän rahoituksen maksimimäärä olisi 10 prosenttia kuntien tariffituen kokonaismäärästä. Tällä hetkellä tariffituen määrä on noin 300 miljoonaa euroa vuodessa.

Kaavoituksen kustannukset

Uudenmaan liitosta tulisi siirtää metropolihallintoon arviolta kaksi kolmasosaa maakuntakaavoitukseen nyt käytettävistä resursseista. Tämä merkitsee 18-20 henkilöä ja 1 375 000 euroa vuodessa. Metropolikaava olisi lakiehdotusten mukaan kuitenkin maakuntakaavaa yksityiskohtaisempi, minkä vuoksi henkilömäärän ei voida arvioida riittävän metropolikaavan valmisteluun. Voimavaroja tarvittaneen noin kaksinkertainen määrä, jotta metropolikaavoituksesta ei muodostu koko kaavoituksen pullonkaulaa.

Kaavoituksen lisäresurssitarve johtuu osittain kaavoitustehtävän jakamisesta ja erityisesti kaavan yksityiskohtaisuuden kasvusta. Koska edellä todettu noin 1,375 miljoonan euron kustannus aiheutuu lakisääteisen veloitteen muutoksesta, on valtion osallistuttava velvoitteesta aiheutuviin kustannuksiin turvaamalla sen hoitamiseen tarvittava riittävä rahoitus.

HSY:n tehtävien kustannukset

HSY:stä siirtyvien tehtävien rahoitus, noin 5 miljoonaa euroa vuodessa, tulee siirtää

metropolihallinnolle, jolloin se jää pois HSY:n rahoituksesta. Muutos ei aiheuta lisämenoja, mutta menojen jakautuminen kuntien kesken voi muuttua. Muutos riippuu perussopimuksesta.

Taloudelliset vaikutukset valtiolle

Valtion olisi osoitettava metropolihallinnolle joukkoliikenteen ja kaavoituksen osalta tällä hetkellä laskettavissa olevia resursseja noin 21,5 miljoonaa euroa vuodessa. Tämä koostuu valtiolta siirrettävistä joukkoliikennetehtävistä, uuden lakisääteisen joukkoliikennetehtävän sekä kaavoitustehtävän kustannusten korvaamisesta.

Tämän lisäksi tulee valtion harkinnanvarainen rahoitus yhtenäiseen lippujärjestelmään ja lippujen hintoihin, josta sovitaan metropoliosopimuksessa. Jos alueelle ei synny yhtenäistä lippujärjestelmää eikä sen riittävästä rahoituksesta pystytä sopimaan metropolihallinnon perussopimuksella tai metropoliosopimuksessa, vähenee lippujärjestelmän tuen tarve.

Valtion rahoitusta on tarkoitus hallinnoida niin, että valtion avustuslain (688/2001) nojalla annetaan valtioneuvoston asetus valtionavusta metropolihallinnolle. Valtionavustukseen tarvittavat määrärahat on tarkoitus budjetoida valtiovarainministeriön hallinnonalan pääluokkaan ja valtiovarainministeriö huolehtii avustukseen liittyvästä hallinnosta. Metropoliosopimuksen tekemiseen valtion puolelta osallistuvat ainakin liikenne- ja viestintäministeriö, ympäristöministeriö ja valtiovarainministeriö.

Metropolihallinnon kokonaiskustannukset

Kokonaisuutena metropolihallinnon joukkoliikennekulujen arvioidaan muodostuvan noin 785 miljoonan euron tasolle vuonna 2017, mistä lipputulot kattavat noin puolet ja puolet jakautuu kuntien maksuihin ja valtion rahoitukseen.

Metropolikaavoituksesta metropolihallinnolle aiheutuu noin 2,7 miljoonaa euron kustannukset vuositasona, mihin valtio osallistuu noin puolella. Ympäristötehtävistä aiheutuu noin 5 miljoonan euron kustannukset.

Yhteensä metropolihallinnon kustannusten arvioidaan olevan vuoden 2017 tasolla hieman yli 790 miljoonaa euroa. Uusia kustannuksia tästä on arviolta hieman yli 30 miljoonaa euroa.

Muita taloudellisia vaikutuksia

Vaaleista aiheutuu kustannuksia metropolihallinnolle noin 55 000 euroa vaaleja kohden. Alueen kunnille kaksinkertaisesta laskettavien lippujen määrästä aiheutuisi noin 150 000 euron kustannus. Valtiolle metropolivaaleista aiheutuisi noin 580 000 euron kustannukset ensimmäisellä kerralla, pääasiassa vaalitietojärjestelmään tehtävien muutosten johdosta.

Kokonaisuutena metropolivaalit aiheuttavat ensimmäisellä kerralla 785 000 euron kustannukset ja myöhemmin 285 000 euron kustannukset vaalia kohden.

Metropolihallinnon hallintokustannuksille vertailukohtaa voidaan hakea kuntien yleisistä hallintomenoista, jotka ovat noin yksi prosentti kuntien kokonaismenoista. Metropolihallinnon hallintokustannuksia on kuitenkin vaikea tässä vaiheessa tarkkaan arvioida. Ne riippuvat muun muassa toiminnan organisoinnista, toimielinten määrästä ja siitä, mitä tekijöitä hallintokustannuksiin luetaan kuuluviksi. Pienempiä taloudellisia vaikutuksia voidaan arvioida tulevan esimerkiksi metropolivaltuutetuille luottamustoimen hoitamisesta aiheutuvista palkkioista.

Mahdollisia pidemmän aikavälin taloudellisia vaikutuksia

Metropolihallinnon perustamisella on myös taloudellisia vaikutuksia pidemmällä aikavälillä. Näiden arviointi on tässä vaiheessa mahdollista hyvin alustavasti.

Pidemmällä aikavälillä metropolihallinnon perustaminen voi esimerkiksi tasata kuntien välistä taloudellista eriytymiskehitystä, mikäli tavoite sosiaalisen asuntotuotannon lisäämisestä ja alueellisesti tasapuolisesta sijoittamisesta saavutetaan.

Metropolikaava voi parantaa edellytyksiä alueen tarkoituksenmukaiseen ja taloudelliseen yhdyskuntarakenteen kehittämiseen. Pi-

demällä aikavälillä metropolihallinto voi myös edesauttaa asuin-, työpaikka-, palvelu- ja virkistysalueiden muodostaman toiminnallisen kokonaisuuden ja näitä yhdistävien liikenneverkkojen sekä vesi-, tietoliikenne- ja energiahuoltoverkkojen toteutusta ja ylläpitoa aiempaa taloudellisemmin.

Metropolikaavan vaikutukset kuntien talouteen muodostuvat ensisijaisesti kunnallisteknisten verkostojen rakentamisesta ja kunnossapidosta sekä kunnallisten palvelujen järjestämisestä. Kunnat huolehtivat pääosin liikenneverkon sekä teknisen huollon verkon ja yleisten alueiden rakentamis- ja kunnossapitokustannuksista sekä kunnallisten palvelujen rakennusten ja rakenteiden rakentamis-, kunnossapito- ja toimintakustannuksista. Kuntäätä kokonaisuutta on metropolihallinnossa mahdollista koordinoita aikaisempaa paremmin ja suunnitella toteuttamista koko metropolialueen mittakaavassa, voidaan ehdotuksen arvioida parantavan kuntien mahdollisuuksia vähentää niiden yhdyskuntataloudellisia kustannuksia.

Valtion osalta metropolikaava ja -sopimus heijastuvat myös valtion toteutettavaksi tulevien merkittävien liikenteen ja muun infrastruktuurin rakenteiden toteuttamis- ja kunnossapitokustannusten kautta. Maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnittelun ja toteuttamisen ohjelmointi valtion, metropolihallinnon ja kuntien kesken mahdollistaa tulevien kustannusten nykyistä paremman ennakkoinnin.

Lisäksi jotkut metropolihallinnolle siirrettävistä tehtävistä, kuten suunnittelutarveratkaisujen toimivallan siirto kunnilta metropolihallinnolle, vähentävät jossakin määrin kuntien osalta tehtävän hoitoon tarvittavia resursseja.

Yleisesti on myös huomioitava, että tutkimusten mukaan nykyinen vapaaehtoinen yhteistyö useilla kokoonpanoilla synnyttää huomattavia transaktiokustannuksia, joiden vastaavasti voidaan arvioida metropolihallinnon perustamisen myötä vähenevän erityisesti, mikäli kunnat samanaikaisesti uudelleenorganisoiivat ja purkavat vapaaehtoisen yhteistyön olemassa olevia päätöksentekorakenteita.

4.2.2 Vaikutukset kuntien tehtäviin

Osa metropolihallinnolle siirrettävistä tehtävistä olisi jäsenkunnille säädettäviä uusia lakisääteisiä tehtäviä tai velvoitteita. Metropolihallinnossa olisi kyse myös jäsenkunnille lailla säädettävästä velvoitteesta hoitaa eräitä tehtäviä yhteistoiminnassa. Ehdotetuilla säännöksillä on siten tosiasiallinen vaikutus jäsenkuntien toimintatapoihin ja toiminnan järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin. Jäsenkuntien olisi järjestettävä laissa säädetyt tehtävät eivätkä siihen käytettävät voimavarat ja tehtävän laajuus olisi kaikilta osin kuntien päätettävissä.

Metropolihallinnon kaavoitukseen liittyvät tehtävät merkitsisivät kaavoitustehtävän jakamista ja erityisesti kaavan yksityiskohtaisuuden kasvua. Tältä osin tehtävässä olisi kyse lakisääteisen velvoitteen muutoksesta.

Liikenteen järjestäminen ja joukkoliikenteen tehtävät siirtyisivät ehdotuksen mukaan nykyisten HSL:ään kuuluvien kuntien osalta HSL:ltä metropolihallinnolle. Helsingillä, Espoolla, Kauniaisilla ja Vantaalla on jo tällä hetkellä lakisääteinen velvoite hoitaa näitä tehtäviä yhteistoiminnassa. Muiden kuin edellä mainittujen kuntien osalta tehtävien siirtäminen metropolihallinnolle merkitsisi, että edellä mainitut tehtävät kuuluisivat jatkossa kuntien erityiseen toimialaan ja tehtävästä tulisi lakisääteinen.

HSY:stä metropolihallinnolle siirtyvissä tehtävissä on kyse tehtävistä, joista kunnat ovat sopineet kuntayhtymän perussopimuksella. Tämä merkitsisi, että tehtävistä tulisi lakisääteinen tehtävä kaikille metropolihallintoon kuuluville kunnille.

Metropolihallinnolle siirtyvistä aluekehitystehtävistä vastaa tällä hetkellä Uudenmaan liitto, eikä siirto merkitse lakisääteisten tehtävien tai velvoitteiden kasvua.

4.3 Vaikutukset kuntien hallintoon ja toimintaan

4.3.1 Vaikutukset kuntien toimintaan ja päätöksentekoon

Esityksellä voidaan arvioida olevan merkittäviä välittömiä ja pitkän aikavälin vaikutuksia kuntien toimintaan ja päätöksentekoon. Metropolihallinnolle siirrettäisiin kunnille kuuluvia tehtäviä ja näiden tehtävien hoita-

miseen liittyvää päätösvaltaa maankäytön, asumisen ja liikenteen järjestämisen ja suunnittelun kysymyksissä sekä osittain aluekehitystehtävissä ja ympäristötietopalveluja koskeissa tehtävissä. Metropolivaltuuston päätökset olisivat myös kuntia sitovia. Erityisesti kuntien maankäytön suunnitteluun ehdotuksella olisi merkittäviäkin vaikutuksia johtuen metropolikaavan nykyistä maakuntakaavaa vahvemmassa ohjauksesta kuntien maankäytön, asumisen ja liikenteen ratkaisuihin. Myös liikenteen järjestämisen ja joukkoliikenteen vaikutukset olisivat merkittäviä erityisesti niiden kuntien osalta, jotka eivät ole kuuluneet HSL:ään.

Tehtävien siirron voidaan arvioida jossain määrin kaventavan kuntien yleistä toimialaa, joskaan ei merkittävästi. Tehtävien voidaan katsoa olevan luonteeltaan selkeästi ylikunnallisia ja lisäksi ne ovat luonteeltaan niin sanotusti strategisen tason suunnittelutehtäviä, jolloin kunnille jää edelleen erityisesti maankäytön ja asumisen sekä ympäristöpalvelujen osalta merkittävää toimivaltaa päättää operatiivisista toiminnoista ja tehtävistä. Tehtävien siirrosta johtuvaa kuntien vaikutusmahdollisuuden kaventumista voidaan osittain pyrkiä turvaamaan ottamalla käyttöön metropolivaltuuston vaaleissa menettely pienten kuntien takuupaikoista. Takuupaikasta huolimatta on kuitenkin käytännössä todennäköistä, että reuna-alueiden ja erityisesti pienempien kuntien edustus metropolivaltuustossa jäisi seudun kuntien väestömäärällisistä eroista johtuen pieneksi.

Lisäksi on otettava huomioon, että kuntien tulee jo tällä hetkellä hoitaa eräitä, metropolihallinnolle nyt siirrettäviä tehtäviä yhteistoiminnassa lakiin perustuen. Muun muassa aluekehitystehtävistä vastaa Uudenmaan liitto ja liikenteen järjestämisen ja joukkoliikenteen tehtävien osalta laki pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoja ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta velvoittaa Helsingin, Espoon, Kauniaisten ja Vantaan yhteistoimintaan. HSL:ään ovat vapaaehtoisesti liittyneet Kerava, Kirkkonummi ja Sipoo. Tehtävien siirron voidaan arvioida kaventavan kuntien yleistä toimialaa jossain määrin enemmän niiden kuntien osalta, jotka eivät ole olleet joko lain nojalla tai vapaaehtoiseen

sopimukseen perustuen HSL:n jäseniä ja jotka eivät ole kuuluneet HSY:hyn.

Ehdotetuilla säännöksillä pyritään selkeyttämään erityisesti koko metropolialueen maankäytön, asumisen ja liikenteen tehtäviä koskevaa johtamista sekä päätöksentekoa. Monet nykyiset yhteistoiminnan rakenteet ja muodot korvattaisiin esityksen mukaan yhdellä päätösvaltaisella metropolihallinnolla ja suoralla vaalilla valittavalla metropolivaltuustolla. Kun eri kuntayhtymien, kuntien ja muiden toimijoiden sijaan keskeisistä koko seutua koskevista kysymyksistä vastaisi jatkossa yksi toimija, voi tämän arvioida seudun tasolla tehostavan päätöksentekoa erityisesti pidemmällä aikavälillä. Toisaalta ehdotus johtaisi erityisesti maankäytön ja asumisen kysymyksissä päätösvalan jakautumiseen kuntien ja metropolihallinnon kesken. Strategisen tason suunnittelutehtävien ja operatiivisen tason tehtävien koordinoitun hoidon turvaamiseksi on jatkossakin tärkeää huolehtia kuntien ja metropolihallinnon yhteistyöstä, mutta myös selkeästä työnjaosta toimijoiden kesken. Muutoin riskinä on päällekkäisen hallinnon muodostuminen. Vastavasti on tärkeää huolehtia yhteistyöstä ja erityisesti työnjaosta jäljelle jäävien kuntayhtymien eli Uudenmaan liiton ja HSY:n sekä metropolihallinnon ja alueen kuntien välillä.

Edellä todetusta huolimatta metropolihallinto kuitenkin vahvistaa koko metropolialueen yhtenäistä päätöksentekoa. Tämän voi arvioida tehostavan edellä kuvattujen tehtävien hoitoa kokonaisuutena sekä yhtenäistävän koko metropolialueen strategista johtamista, kun metropolihallinnon perustamisen tavoitteena on saada eri kunnat toimimaan yhdessä samojen tavoitteiden suuntaisesti. Metropolihallinnon perustamisen voi arvioida johtavan sellaisten ratkaisujen ja päätösten aikaansaamiseen, jotka edistävät yksittäisten kuntien edun sijaan koko metropolialueen kehitystä. Erityisesti pidemmällä aikavälillä tämä voi tukea koko maan työmarkkinoiden, kansantalouden ja kansainvälisen kilpailukyvyn kehittämistä.

Ehdotukset edellyttänevät kunnissa muun muassa olemassa olevien ohjeiden ja periaatteiden tarkistamista. On myös todennäköistä, että kunnat joutuvat tarkistamaan sisäisiä raportointi- ja seurantakäytäntöjään.

Ehdotus voi vaikuttaa myös joihinkin sellaisiin, erityisesti Uudenmaan maakunnan kuntiin, jotka eivät kuuluisi metropolihallintoon, mutta joilla on sopimuksia eräiden tehtävien hoitamisesta esimerkiksi HSY:n kanssa. Nämä sopimuksen siirtyisivät lain nojalla metropolihallinnolle. Erityisesti, mikäli Porvoo ja Lohja liittyisivät metropolihallintoon, voi esityksellä olla laajemminkin vaikutusta Uudenmaan kuntien toimintaan.

4.3.2 Vaikutukset kunnalliseen demokratiaan, asukkaiden vaikutusmahdollisuuksiin ja poliittiseen järjestelmään

Esityksellä voidaan arvioida olevan suhteellisen merkittäviä vaikutuksia kunnalliseen demokratiaan, asukkaiden vaikutusmahdollisuuksiin sekä poliittiseen toimintakulttuuriin ja -järjestelmään.

Ehdotetun metropolihallinnon perustamisen voidaan arvioida yleisesti parantavan alueen asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia lähiympäristönsä kehittämiseen liittyvissä maankäytön, asumisen ja liikenteen kysymyksissä sekä seudullisella tasolla. Ehdotuksen mukaan kuntalaiset saisivat mahdollisuuksia vaikuttaa ylikunnalliseen yhteistyöhön keinoilla, joita nykymuotoisessa yhteistyössä ei ole käytössä. Asukkailla olisi ääni-oikeus metropolivaltuuston vaalissa sekä äänestys-oikeus metropolihallinnon toimintaa koskevissa kansanäänestyksissä, oikeus tehdä aloite kansanäänestyksestä ja oikeus tehdä nk. metropolialoite metropolihallinnon toimintaa koskien.

Tehtävien siirto kunnilta metropolihallinnolle voi käytännössä kaventaa asukkaiden mahdollisuuksia vaikuttaa paikallisella tasolla ja johtaa päätöksenteon etäätymiseen kuntalaisista. Kunnille jäisi ehdotuksen mukaan kuitenkin merkittävää päätösvaltaa erityisesti maankäytön, asumisen ja ympäristöpalvelujen operatiivisissa tehtävissä eikä ehdotuksella ole vaikutuksia laajemmin kunnille kuuluvien palveluiden järjestämiseen. Kuntien roolina olisi edelleen tarjota kanavia vaikuttaa niiden vastuulla olevien palvelujen järjestämiseen liittyviin kysymyksiin sekä yleisesti paikallisiin asioihin. Siten esityksellä pikemminkin vahvistettaisiin kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksia alueella, joka jo täl-

lä hetkellä muodostaa asukkaiden arjen näkökulmasta yhtenäisen toiminnallisen kokonaisuuden. Pidemmällä aikavälillä tämä saattaa myös voimistaa seudun asukkaiden yhteenkuuluvuutta. On kuitenkin mahdollista, että alueen asukkaiden kiinnostus metropolihallintoa ja -valtuustoa kohtaan on vähäistä, mikä voi ilmetä alhaisena äänestysaktiivisuutena metropolivaltuuston vaalissa. Kainuun hallintokokeilun maakuntavaaleissa äänestysaktiivisuus oli hieman kuntavaaleja alhaisempaa, joskaan suuria eroja ei ollut. Esitettyä yhden vaalipiirin mallia voi äänestäjän näkökulmasta pitää tutuna ja helposti hahmotettavana.

Kuntien osalta ehdotetun metropolihallinnon perustaminen myös merkitsisi, että eräistä aiemmin kunnanvaltuuston toimivaltaan kuuluvista asioista päättäisi jatkossa metropolivaltuusto. Tämä kaventaisi kunnanvaltuustojen toimivaltaa ja merkitsisi tosiasiallisesti niiden käsittelyyn tulevien asioiden määrän jonkinasteista vähenemistä. Valtuustoille jäisi kuitenkin edelleen merkittävää, operatiivisiin tehtäviin kuuluvaa päätösvaltaa. Tästä huolimatta on mahdollista, että maankäyttöä, asumista ja liikennettä koskevan päätöksenteon siirtyessä osittain metropolivaltuustolle halukkuus esimerkiksi asettua ehdolle kuntavaaleissa tai halu muutoin osallistua kunnalliseen päätöksentekoon vähenee. Toisaalta ehdotus voi myös lisätä luottamustoimien houkuttelevuutta yleisemmin. Se voi myös erityisesti pidemmällä aikavälillä lisätä kuntalaisten kiinnostusta maankäytön, asumisen ja liikenteen kysymyksiin liittyvään poliittiseen päätöksentekoon, kun metropolihallinto ja -valtuusto tuovat selkeämmin näkyviin metropolitason poliittiset päättäjät ja koko aluetta koskevat asiat.

Metropolihallinnon perustaminen aiheuttaanee muutoksia myös poliittisten puolueiden valtasuhteissa. Mahdolliset muutokset riippuvat kuitenkin metropolivaalien lopputuloksesta sekä muun muassa äänestysaktiivisuudesta ja ovat siten vaikeasti arvioitavissa. Esityksessä ehdotetun yhden vaalipiirin mallin voi kuitenkin arvioida toteuttavan hyvin poliittisen suhteellisuuden.

Metropolihallinnon voi arvioida muuttavan myös poliittista toimintakulttuuria niin koko

seudun kuin kuntien tasolla. Ehdotusten myötä metropolialueen erityiskysymyksistä vastaisivat nimenomaisesti tätä tarkoitusta varten valitut luottamushenkilöt eli metropolivaltuuston jäsenet. Tämä voi mahdollistaa paremmin luottamushenkilöiden paneutumisen metropolialueen ongelmien ratkaisemiseen sekä keskittymisen koko alueen yhteisten etujen ajamiseen, todennäköisesti kuitenkin vasta pidemmän ajan kuluessa. Tätä tukee myös yhden vaalipiirin malli, jonka voi arvioida toteuttavan ns. metropoliajattelua eli edistävän koko metropolialueen edun näkökulmasta tapahtuvaa päätöksentekoa.

Vaalijärjestelmävaihtoehtoa voidaan edellä todetun lisäksi arvioida myös suhteessa mahdollisiin kuntajakomuutoksiin. Yhden vaalipiirin mallin voi katsoa soveltuvan hyvin myös tilanteeseen, jossa metropolihallinnon jäsenkuntien kesken päätettäisiin kuntajaon muutoksista nyt meneillään olevien kuntajakoselvitysten valmistuttua.

Vaaleilla valittu metropolivaltuusto merkinnee ainakin jossain määrin luottamushenkilömäärän kasvua alueella, mikäli metropolivaltuuston vaaleissa asettuu ehdolle ja valituksi tulee useita sellaisia luottamushenkilöitä, jotka samanaikaisesti eivät ole ehdolla ja/tai tule valituiksi kunnallisvaaleissa. Tällä, samoin kuin ehdotetuilla säännöksillä koskien metropolialueen asukkaiden aloiteoikeutta ja kansanäänestystä, voi arvioida olevan päätöksenteon etääntymistä hillitsevä vaikutus erityisesti, mikäli alueella samanaikaisesti toteutettaisiin kuntaliitoksia, joiden myötä kunnanvaltuutettujen ja kunnallisten luottamushenkilöiden määrä vähenisi.

Vaikutuksia voidaan asukkaiden osallistumisen, päätöksenteon ja poliittisen toimintakulttuurin näkökulmasta arvioida laajemmin vasta pidemmällä aikavälillä. Vaikutukset riippuvat merkittävästi siitä, millaiseksi metropolihallinnon toiminta tosiasiallisesti muotoutuu sekä muun muassa siitä, miten lain tarjoamia osallistumis- ja vaikuttamiskeinoja otetaan käyttöön ja siitä, millaiseksi metropolihallinnon toimielin- ja päätöksentekorakenne muodostuu.

4.4 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksellä on sekä välillisiä että välittömiä vaikutuksia viranomaisten toimintaan.

4.4.1 Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus)

Ehdotetut säännökset erityisesti metropolikaavaan liittyen mahdollistaisivat Uudenmaan ELY-keskuksen toiminnan tehostamisen alueidenkäytön edistämiseksi ja ohjaamisessa metropolialueella. Keskeisiä alueidenkäytön linjauksia voitaisiin käsitellä koko alueen maankäytön, asumisen ja liikenteen kehittämisen näkökulmasta aiempaa merkittävästi koordinoitummin ELY-keskuksen ja kuntien kesken. Ehdotuksella ei ole merkittäviä vaikutuksia ELY-keskuksen työmäärään ja henkilöstötarpeeseen. Kuntien kaavoituksen ohjaaminen ja valvominen myös metropolialueella jäisivät edelleen ELY-keskuksen tehtäviin ja ELY-keskus osallistuisi myös osaltaan metropolikaavan laatimisen ohjaukseen. ELY-keskus ei olisi enää joukkoliikenteen toimivaltainen viranomainen metropolialueella.

4.4.2 Ministeriöt

Ehdotetuilla säännöksillä ei ole merkittäviä vaikutuksia ministeriöiden toimintaan.

Ympäristöministeriöltä poistuisi maakuntakaavojen vahvistaminen metropolikaavan alueella, mutta vastaavasti ministeriöllä olisi merkittävä rooli metropolikaavan laadinnan ohjaamisessa. Muualla maassa ja myös Uudenmaan liiton alueella metropolialueen ulkopuolella ympäristöministeriö säilyy kaavan vahvistavana viranomaisena.

Valtiovarainministeriölle tulisi metropolihallinnolle osoitettavan valtion rahoituksen hallinnointitehtävä. Ministeriö huolehtisi valtionavustuksien budjetoinnista, myöntämisestä ja valvonnasta. Valtiovarainministeriölle tulisi tämän myötä rooli myös metropoliosopimusta neuvoteltaessa. Näitä tehtäviä sen tulisi hoitaa yhteistyössä ympäristöministeriön sekä liikenne- ja viestintäministeriön kanssa.

4.4.3 Uudenmaan liitto

Maakuntakaavoitukseen liittyvien tehtävien siirtäminen Uudenmaan liitolta metropolihallinnolle metropolialueen osalta olisi huomattava muutos ja ehdotetut säännökset vaikuttavat merkittävästi Uudenmaan liiton rooliin alueidenkäytön ohjauksessa. Liitolle jäisi edelleen vastuu maakuntakaavoituksessa toimialueellaan metropolialueen ulkopuolella ja sen yhteensovittaminen metropolikaavaan yhteistyössä metropolihallinnon kanssa.

Ehdotettujen muutosten johdosta Uudenmaan liiton henkilöstöstä merkittävä osa siirtyisi metropolihallintoon ja liiton rooli muuttuisi nykytilaan nähden paljon. Ehdotukset vaikuttaisivat oleellisesti myös liiton päätöksentekoon ja päätöksenteon järjestämiseen. Lisäksi päätöksentekojärjestelmän voidaan arvioida maakuntakaavan osalta vaativan erityisiä järjestelyjä, koska metropolihallinnon jäsenkunnat olisivat edelleen Uudenmaan liiton jäseniä. Niiden ei kuitenkaan tulisi osallistua kaavan hyväksymiseen, sillä maakuntakaavaa ei laadittaisi jatkossa metropolialueelle metropolikaavan korvattessa sen.

Aluekehittämistehtävien osalta muutokset eivät ole niin merkittäviä, sillä Uudenmaan liitto säilyy aluekehittämisen viranomaisena ja muun muassa rakennerrahastohallinnointiin liittyvät tehtävät säilyvät liitolla. Eräiden strategisten suunnittelutehtävien siirron osalta henkilöstövaikutukset ovat vähäisiä.

4.5 Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, liikenteeseen, asumiseen ja ympäristöön

4.5.1 Yhdyskuntarakenne

Metropolihallinnolla voidaan arvioida olevan nykyisiä suunnittelukäytäntöjä laajempi mahdollisuus parantaa maankäytön ja liikenteen yhteensovittamista ja siten vastata yhdyskuntarakenteen tiivistämisen tarpeeseen. Ehdotetuilla säännöksillä voidaan arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia alueen yhdyskuntarakenteeseen ja ympäristöön erityisesti pitkällä aikavälillä. Kun koko metropolialueella näkyvissä olevat yhdyskuntarakenteen suunnitteluongelmat ratkaistaisiin jatkossa ylikunnallisella tasolla, voidaan tämän katsoa edistävän kestävä ja kilpailukykyisen

yhdyskuntarakenteen toteuttamista sekä metropolialueen kehittämisen ennakoitavuutta.

Ehdotetut säännökset vaikuttavat välittömästi erityisesti maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnitteluun sekä suunnitelmien toteutukseen. Säännökset tehostavat metropolialueen kokonaisedun mukaista kaavoitusta ja toteutusta toiminnallisesti ja yhdyskuntarakenteellisesti. Niiden voidaan arvioida erityisesti pidemmällä aikavälillä myös vähentävän kuntien välisten intressiristiriitojen aiheuttamia kielteisiä vaikutuksia yhdyskuntarakenteen hallinnassa ja kehittämisessä sekä luovan edellytykset metropolialueen yhdyskuntarakenteen hajautumiskehityksen pysäyttämiseksi ja yhdyskuntarakenteen eheyttämiseksi ja tiivistämiseksi. Tämä mahdollistaa olemassa olevan infrastruktuurin, kuten väylä-, vesihuolto- ja energiaverkostojen tehokkaan hyödyntämisen.

Ehdotetun metropolikaavan voidaan arvioida vahvistavan kestäväen keskus- ja palveluverkon luomisen edellytyksiä ja lisäävän täydennysrakentamisen toteutumista. Metropolihallinnolle ehdotettu maapoliittinen ja asuntopoliittinen strategisen tason suunnittelu yhteistyössä kuntien kanssa tukisi seudun yhdyskuntarakenteen kehittämiselle ja asuntotuotannolle asetettujen tavoitteiden toteuttamista. Tämä toisi yhtenäisyyttä kuntien maapolitiikan hoitamiseen ja vahvistaisi edellytyksiä kaavojen tarkoituksenmukaiseen toteuttamiseen suunnitellussa aikataulussa. Vaikutukset ovat kuitenkin riippuvaisia kuntien omista maapoliittisista päätöksistä. Myönteiset vaikutukset voivat jäädä vähäisemmiksi, mikäli riittävän yhtenäistä seudullista maapolitiikkaa ei saada aikaan.

Ehdotettu suunnittelutarveasioiden käsitteilyn siirto metropolihallinnolle yhdenmukaisiksi suunnittele mattoman rakentamisen sijoittumisen päätöksenteon menettelyjä ja käytäntöjä, kun sama viranomainen ratkaisisi asian koko metropolialueella. Ehdotus myös parantaa mahdollisuuksia hillitä yhdyskuntarakenteen hajautumista asemakaava-alueiden ulkopuolella.

Ehdotuksen yhdyskuntarakenteeseen kohdistuvien vaikutusten arviointia vaikeuttaa se, että vaikutukset ovat osaltaan riippuvaisia kuntien päätöksistä myös tilanteessa, jossa metropolikaavalla ja -sopimuksella ohjataan

alueen yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän kehittämistä. Ehdotettujen säännösten laajemmat vaikutukset erityisesti pitkällä aikavälillä riippuvat merkittävästi sekä metropolihallinnon että metropolihallinnon jäsenkuntien päätöksistä.

4.5.2 Asuminen

Ehdotetuilla säännöksillä voidaan arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia seudun asuntomarkkinatilanteen parantumiseen erityisesti pitkällä aikavälillä. Varsinkin asuntojen uudistuotannon lisäämisen edellytykset parantuvat, kun metropolikaava ohjaa seudun maankäyttöä ja strategisen tason maapoliittinen ja asuntopoliittinen suunnittelu on ylikunnallisella tasolla. Koska metropolihallinto voi tarjota rakennuttamispalveluja kunnille vuokra-asuntotuotantoon erityisesti metropolikaavan mukaisilla keskeisillä asuntotuotantoalueilla, myös tuetun tuotannon toteuttamisedellytykset paranevat seudulla.

Ehdotetun asuntopoliittisen tehtävän vaikutukset ovat kuitenkin merkittävässä määrin riippuvaisia metropolihallinnon ja sen jäsenkuntien päätöksistä.

4.5.3 Liikenne

Kohtuuhintaisten asuntojen rakentaminen, viihtyisän elinympäristön rakentaminen ja samanaikaisesti nykyistä suuremman asukasmäärän joustavien kulkuyhteyksien varmistaminen on merkittävää muun muassa siksi, että työvoiman saatavuus on elinkeinoelämän kilpailukykyä rajoittava tekijä metropolialueella. Metropolikaavalla ja metropolisopimuksella voidaan sitouttaa alueen toimijat nykyisiä suunnittelu- ja sopimusmenettelyjä paremmin sijoittamaan maankäyttö, asuntotuotanto ja palvelut hyvien kulkuyhteyksien varteen. Säännösten voidaan arvioida myös tukevan joukkoliikenteeseen sekä kävelyyn ja pyöräilyyn tukeutuvan yhdyskuntarakenteen kehittämistä metropolialueella. Tiivistyvä maankäyttö mahdollistaa hajautuvaa rakennetta paremmin joukkoliikenteen toimivuuden. Ehdotetut säännökset edistävät sitä, että aiempaa suurempi osa metropolialueen työ- ja asiointiliikenteestä perustuisi edellä mainittuihin kestäviin kulkumuotoihin.

Yhdyskuntarakenteen tiivistyminen vähentää myös teiden lisärakentamistarvetta sekä siihen liittyvää kunnossapitotarvetta hajautuvaan yhdyskuntarakenteeseen verrattuna.

Kestävien kulkumuotojen käyttö ja henkilöautoliikenteen liikennetarpeen vähentäminen vähentää ruuhkautumisen, hiukkaspäästöjen ja liikennemelun kasvua. Pitkällä aikavälillä liikenteen ja maankäytön yhdistävällä suunnittelulla on edelleen mahdollista vähentää myös kasvihuonepäästöjä.

4.5.4 Ympäristö

Metropolihallinnon kaavoituksella, joukko liikenteen suunnittelulla ja järjestämisellä, vesi- ja jätehuoltoa koskevalla päätöksenteolla on keskeinen vaikutus ympäristöön. Ehdotetut säännökset vähentävät suunnittelema tonta rakentamista yhdyskuntarakenteen ulkopuolisilla lievealueilla ja ehkäisevät lievealueiden maa- ja metsätalousalueiden, viher rakenteiden ja yhtenäisten rakentamattomien alueiden pirstoutumista. Mikäli päätöksenteon kokoamisella metropolihallintoon onnistutaan tavoitteiden mukaisesti edistämään yhdyskuntarakenteen suotuisaa kehitystä, sillä on pidemmällä aikavälillä merkittäviä ja positiivisia vaikutuksia ympäristön laatuun, asukkaiden palveluihin ja elinkeinoelämän toimivuuteen.

Ehdotetut säännökset mahdollistavat metropolialueen väestö- ja työpaikkakehityksen kannalta tärkeiden ennusteiden laatimisen koko alueella nykyisiä kuntakohtaisia ennusteita paremmin, mikä luo nykyistä parempaa pohjaa koko alueen yhtenäiselle suunnittelulle maankäytön, asumisen ja liikenteen kysymyksissä. Tämä mahdollistaa muun muassa taajamatoimintoihin osoitettujen alueiden ja teknisen huollon verkostojen suunnittelun ennakoituun väestökehitykseen pohjautuen.

4.6 Yhteiskunnalliset vaikutukset

4.6.1 Sosiaaliset vaikutukset

Metropolialueen asukkaiden osallistumisoikeuksia koskevat ehdotukset vahvistavat metropolialueella eri-ikäisten ja eri väestöryhmiin kuuluvien kuntalaisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa oman lähiym-

päristönsä kehittämiseen maankäytön, asumisen ja liikenteen kysymyksissä ja asukkaiden arjen näkökulmasta yhtenäisellä toiminnallisella alueella.

Esitysten laajemmat vaikutukset riippuvat merkittävästi muun muassa siitä, millaiseksi metropolihallinnon toiminta tosiasiallisesti muotoutuu ja muun muassa siitä, missä määrin lain mahdollistamia vaikuttamisen tapoja tullaan käyttämään. Esitetyt ehdotukset suorista osallistumisen muodoista metropolihallinnossa voivat vähentää tehtävien siirrosta mahdollisesti aiheutuvaa päätöksenteon etääntymistä kuntalaisesta.

Mahdollisuus yhtenäisen joukkoliikenteen järjestämiseen nykyistä suuremmalla alueella parantaa varsinkin niiden kansalaisten tasa-arvoa, joilla ei ole mahdollisuuksia käyttää henkilöautoa päivittäiseen liikkumiseensa.

4.6.2 Ihmisiin kohdistuvat vaikutukset

Metropolihallinnon vaikutukset ihmisiin riippuvat metropolihallinnon toiminnasta ja siitä, miten seudun yhdyskuntarakenne, liikennejärjestelmä ja asuntomarkkinat kehittyvät. Pääosin metropolihallinnon vaikutukset ihmisten elinoloihin ja toimintamahdollisuuksiin näkyvät vasta pitkällä aikavälillä.

Metropolihallinnon välittömät vaikutukset ihmisiin liittyvät ennen kaikkea seudun joukkoliikenteen kehitykseen. Joukkoliikenteen kudullinen suunnittelu ja järjestäminen edistävät alueen asukkaiden työssäkäyntiä, asiointia ja liikkumista yli kuntarajojen. Paremmat liikkumismahdollisuudet tukevat myös palvelujen saavutettavuutta sekä kuntalaisten vapaa-ajan viettoa ja harrastusmahdollisuuksia.

Mikäli metropolihallinnon perustaminen johtaa muun muassa yhdyskuntarakenteen suotuisaan kehitykseen, tukee tämä edelleen kuntalaisten arjen sujuvuuden lisäksi myös hyvinvointia ja viihtyvyyttä. Maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteinen suunnittelu ja toteutus luovat lisäksi aiempaa paremmin edellytyksiä toimivien ja viihtyisien asuin ympäristöjen kehittämisen sekä palvelujen si joittamisen hyvien liikenneyhteyksien varteen.

Asuntotuotannon tavoitteiden saavuttaminen sekä kohtuuhintaisen ja kysyntää vastaa-

van asuntotuotannon lisääminen laajentavat seudulla jo asuvien ja seudulle muuttavien toimintamahdollisuuksia asuntomarkkinoilla sekä tukevat työmarkkinoiden toimintaa. Sosiaalisen asuntotuotannon lisäämisellä ja alueellisesti tasapuolisella sijoittamisella voidaan vaikuttaa myös alueen etniseen ja sosiaaliseen segregatioon ja vähintään hidastaa asuinalueiden eriytymiskehitystä sekä pidemmällä aikavälillä myös tasata kuntien välistä taloudellista eriytymiskehitystä.

Suomen- ja ruotsinkielisten kielellisten oikeuksien toteutumiseen esityksellä voi olla vaikutuksia. Metropolihallinto olisi kaksikielinen viranomaislainen, jossa enemmistökielenä olisi suomi. Metropolihallinnossa sovellettaisiin kielilaisissa kaksikielisille viranomaisille säädettyjä velvollisuuksia. Ehdotetun aluerajauksen myötä metropolihallintoon kuuluisi 6-8 kaksikielistä kuntaa. Ottaen huomioon metropolihallinnon kaksikielisyys, se, että kyseiset kunnat ovat jo tällä hetkellä HSL:n jäseniä samoin kuin metropolihallinnolle säädettyvät tehtävät ja kielellisen vähemmistön suuruus, kielellisten oikeuksien turvaamiseen voidaan katsoa olevan lähtökohtaisesti hyvät edellytykset. Kuntayhtymää muodostettaessa on käytännön tasolla kuitenkin huolehdittava siitä, että kaksikielisten kuntien asukkaiden mahdollisuudet saada palveluja omalla äidinkiellellään eivät heikkene sen vuoksi, että tehtäviä siirretään kunnilta kuntayhtymälle.

Metropolihallinnon perustamisella saattaa olla vaikutuksia alueen ulkopuolelle jäävien kuntien asukkaisiin. Metropolihallinnon ulkopuolelle jäisivät kaikki Uudenmaan liittoon kuuluvat kaksikieliset kunnat, joissa enemmistökieli on ruotsi, tai joissa suomenkielisten ja ruotsinkielisten osuus väestöstä on lähellä toisiaan. Uudenmaan liitto sekä metropolihallinto ovat kuitenkin kaksikielisiä viranomaisia ja molemmissa hallinnoissa on mukana useampia kaksikielisiä kuntia.

Joukkoliikenteen suunnittelu ja toteutus nykyistä kattavammalla alueella saattaa sen sijaan jossain määrin parantaa ruotsinkielisen väestön arjen sujuvuutta, sillä ruotsinkieliset joutuvat metropolialueella hakemaan palvelunsa keskimäärin pidemmän matkan päästä kuin suomenkieliset. Tämä kuitenkin edellyttää, että joukkoliikenteen suunnittelussa ote-

taan huomioon ruotsinkielisten koulujen ja päiväkotien sijainnit sekä sellaiset palvelupisteet joissa ruotsinkielisten palveluiden saatavuus on taattu. Vastaavasti alueellisesti yhtenäinen suunnittelu voi myös edistää esimerkiksi vanhusten ja liikuntarajoitteisten nykyisiä parempia ja yhdenvertaisempia liikkumisen mahdollisuuksia ja palvelujen saavutettavuutta. Tämä puolestaan edellyttää toimintarajoitteisten ihmisten ja erityisryhmien tarpeiden huomioimista joukkoliikenteen suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Esityksillä voi olla vaikutuksia lapsiin ja nuoriin, joiden arkeen erityisesti julkisen liikenteen suunnittelulla ja järjestämisellä on suuri merkitys. Suurin osa lasten ja nuorten itsenäisestä liikkumisesta on lähiliikkumista ja liikkumistarpeet muodostuvat lähinnä koulun-, opiskelu- ja harrastusmatkoista sekä ystävien tapaamisesta. Lasten ja nuorten liikkuminen ja asiointi (mukaan lukien koulunkäynti, ja harrastukset) tapahtuvat metropolialueella kuntarajoista riippumattomasti, ja pääsääntöisesti kävellen, pyöräillen ja julkisia liikennevälineitä käyttäen. Julkisen liikenteen suunnittelu ja järjestäminen seudullisesti sekä kuntien rajat ylittävät yhtenäiset pyöräilyreitit saattavat helpottaa nuorten itsenäistä liikkumista, parantaa nuorten käyttämien palvelujen saavutettavuutta sekä edistää lasten ja nuorten yhdenvertaisuutta palvelujen käyttäjinä.

Ehdotukseen sisältyvät esitykset asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista edistävät eri-ikäisten, myös lasten ja nuorten osallistumista, mutta toisaalta tehtävien siirto ylikunnalliselle toimielimelle voi myös etäännyttää päätöksentekoa yksittäiseen kuntalaiseen sekä lapsiin ja nuoriin nähden. Valtaosassa metropolialueen kuntia toimii nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä. Metropolihallinnon perustaminen voi myös luoda edellytyksiä nuorten vaikuttajaryhmien yleistymiseen tai jo olemassa olevien vaikuttajaryhmien toiminnan ja vaikutusmahdollisuuksien suuntaamiseen myös metropolihallintoa koskeviin kysymyksiin. Sama koskee myös kunnissa toimivia muita vastaavia vaikuttajaryhmiä, kuten esimerkiksi vanhus- ja vammais- tai esimerkiksi maahanmuuttajaneuvostoja. Tämä voi johtaa osaltaan eri väestöryhmienvaikutusmahdolli-

suuksien lisääntymiseen erityisesti pidemmällä aikavälillä.

Lisäksi esityksellä voidaan arvioida olevan myönteisiä vaikutuksia muun muassa nuorten tai heikommin toimeentulevien asemaan myös, mikäli metropolihallinnon perustaminen johtaa tavoitellusti kohtuuhintaisen asuntotuotannon ja vuokra-asuntotuotannon lisäämiseen. Asuntojen korkeat hinnat ja vuokrat heikentävät erityisesti pienituloisten ja muun muassa opiskelijoiden kaltaisten asukasryhmien valinnanvapautta ja ostovoimaa sekä asemaa asuntomarkkinoilla.

4.6.3 Vaikutukset tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen

Ehdotuksella voidaan arvioida olevan metropolialueen jäsenkuntien asukkaiden tasa-arvon näkökulmasta positiivisia välittömiä vaikutuksia. Kun metropolialueen kehittämistä koskevat keskeiset päätökset tehdään ja asukkaiden arjen kannalta oleellisia palveluita, kuten liikennepalvelut, järjestetään jatkossa seudullisesti, voidaan arvioida seudun eri kuntien asukkaiden olevan aiempaa yhdenvertaisemmassa asemassa toisiinsa nähden. Rahoituksen järjestämiseen liittyvät esitykset voivat kuitenkin merkitä kuntalaisten eriarvoista asemaa suhteessa palvelujen saatavuuteen ja niistä aiheutuvien kustannusten jakautumiseen koskien erityisesti liikenteen palveluita. Toisaalta kuntien ja kunnanosien välillä on nykyisinkin eroja julkisten palvelujen saatavuudessa ja laadussa. Näin ollen metropolihallinnon ei voida katsoa heikentävän alueen asukkaiden yhdenvertaisuutta ainakaan merkittävässä määrin nykytilanteeseen verrattuna.

Muut tasa-arvovaikutukset metropolihallintoon kuuluvien kuntien välillä riippuvat siitä, miten seudun yhdyskuntarakenne, liikennejärjestelmä ja asuntomarkkinat kokonaisuudessaan kehittyvät. Mikäli seudun yhdyskuntarakenteesta muodostuu metropolihallinnon myötä aikaisempaa toimivampi ja seudun liikennejärjestelmä tukee aikaisempaa paremmin alueen asukkaiden työssäkäyntiä, asiointia ja liikkumista, parantaa se palvelujen saatavuutta ja siten kuntalaisten yhdenvertaisuutta. Vastaavasti seudun asuntotuotannon tavoitteisiin yltäminen lisää kuntalaisten

yhdenvertaisuutta, kun kuntalaisten tosiasialiset mahdollisuudet valita asuinympäristönsä paranevat. Metropolialueen yhdyskuntarakenteen tiivistyminen ja liikennejärjestelmän kehittyminen hyödyttäisi myös alueen ulkopuolelle jääviä kuntia sekä niiden asukkaita.

Metropolihallinnolla on vaikutuksia myös suhteessa sen ulkopuolelle jääviin, erityisesti Uudenmaan maakuntaan kuuluviin kuntiin. Metropolikaavan korvataessa metropolialueella maakuntakaavan ja metropolialueen kaavoitusta koskevan päätöksenteon siirtyessä maakuntaliitosta metropolivaltuustolle, alueen ulkopuolelle jäävillä kunnilla ei olisi mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa maakuntakaavan kautta oman maakuntansa kokonaisvaltaiseen kehittämiseen. Metropolihallinnon jäsenkuntien osalta mahdollisuudet vaikuttaa eivät sen sijaan heikkenisi merkittävästi, sillä Uudenmaan liiton jäsenenä niillä olisi edelleen mahdollisuus osallistua metropolialueen ohella myös koko maakunnan kehittämiseen. Metropolialueen kunnilla olisi pikemminkin paremmat mahdollisuudet vaikuttaa maakunnan ja oman alueensa kehitykseen kuin metropolialueen ulkopuolelle jäävillä kunnilla. Tästä johtuen voi syntyä tarve järjestellä uudelleen Uudenmaan liiton päätöksentekoa.

Metropolihallinnon voidaan arvioida jossain määrin asettavan metropolialueen ja muun Uudenmaan asukkaat eriarvoiseen asemaan toisiinsa nähden. Maankäyttöä, asumista ja liikennettä koskevan päätöksenteon siirtyessä metropolialueella vaaleilla valitulle valtuustolle olisi metropolialueen asukkailla alueen ulkopuolelle jäävien kuntien asukkaisiin verrattuna paremmat ja monipuolisemmat osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet. Esimerkiksi kuntien maankäyttöä, asumista ja liikennettä ohjaavan metropolikaavan hyväksyisi metropolialueella kuntalaisten vaaleilla valitsema metropolivaltuusto, kun taas muuta Uttamaata koskevan maakuntakaavan hyväksyy maakuntavaltuusto, jonka jäsenet ovat kuntien välillisesti valitsemia. Toisaalta metropolialueella ongelmat maankäytössä, asumisessa ja liikenteessä sekä näiden yhteensovittamisessa ovat muuta Uttamaata sekä muuta maata suuremmat. Ongelmien ratkaisu edellyttää myös yhtenäistä päätöksentekoa ja tehtävien siirtoa

kunnilta ylikunnalliselle tasolle. Tehtävien siirto merkitsee riskiä päätöksenteon etäännyttämistä, mitä esityksessä ehdotetusti pyritään vähentämään vaaleilla valitulla valtuustolla sekä muilla ehdotettujen säännösten mukaisilla osallistumis- ja vaikuttamistavoilla. Edellä mainitusta syystä on pidettävä tarpeellisenä, että metropolialueen kuntalaisille annetaan keinoja vaikuttaa asioihin sillä tasolla, jossa asiaan liittyvät ratkaisut ja päätökset jatkossa tehtäisiin.

Esityksellä ei lähtökohtaisesti arvioida olevan vaikutuksia sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Mahdolliset vaikutukset ilmenevät vasta pidemmällä aikavälillä ja metropolihallinnon aloitettua toimintansa.

Tavoitteena on maankäytön, asumisen ja liikenteen palvelujen yhtenäinen suunnittelu aiempaa laajemmalla alueella. Lähtökohtaisesti pyrkimyksenä on tätä kautta eri-ikäisten ja myös muun muassa eri sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen. Palvelun käyttäjän kannalta olennaista on muun muassa palvelujen saavutettavuus, mitä esitykseen sisältyvät ehdotukset erityisesti joukkoliikenteen osalta pyrkivät parantamaan.

Yhteiskunnallisten vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksien osalta voidaan todeta, että naiset äänestävät kunnallisvaaleissa miehiä aktiivisemmin. Metropolivaltuuston vaaleissa äänestäneiden sukupuolijakauma vastaa pitkälti kunnallisvaalien jakaumaa. Naisten osuus kuntien valtuutetuista on yleisesti pitkään ollut miehiä alhaisempi. Metropolialueen kunnista tällä hetkellä vain Espoossa enemmistö valtuutetuista on naisia. Helsingissä, Hyvinkäällä, Kauniaisissa ja Kirkkonummella miehiä valittiin vuoden 2012 kunnallisvaaleissa valtuustoon yksi enemmän kuin naisia. Muissa alueen kunnissa valtuustot ovat selkeämmin miesvaltaisia. Metropolivaltuuston paikkojen jakautumista miesten ja naisten välillä voidaan tarkastella vasta ensimmäisten metropolivaalien jälkeen.

Tasa-arvolain säännös julkisen hallinnon ja julkista valtaa käyttävien toimielinten kokoonpanosta tulisi sovellettavaksi myös metropolivaltuuston mahdollisissa toimielimissä, vaaleilla valittavaa valtuustoa lukuun ottamatta. Lain mukaan kummallakin sukupuolella on oltava toimielimissä vähintään 40 prosentin edustus.

4.6.4 Aluekehitysvaikutukset

Alueiden kehittämislain tavoitteena on luoda edellytyksiä alueiden kilpailukykyyn ja hyvinvoinnin takaavalle, osaamiseen ja kestäväan kehitykseen perustuvalla taloudellisella kasvulla, elinkeinotoiminnan kehitykselle ja työllisyyden parantamiselle. Lisäksi tavoitteena on vähentää alueiden kehittyneisyyseroja ja parantaa väestön elinoloja sekä edistää alueiden tasapainoista kehittämistä.

Alueiden kehitys- ja erityispiirteet vaihtelevat eri puolilla Suomea. Esitys toteuttaa osaltaan mainittuja alueiden kehittämisen tavoitteita ottaen lisäksi huomioon nimenomaisesti metropolialueen erityispiirteet. Metropolihallinnon keskeinen tavoite on turvata koko seudun kehitys ja vähentää yksittäisten kuntien etuihin perustuvaa päätöksentekoa. Metropolihallinto luo edellytyksiä metropolialueen kilpailukykyille ja taloudelliselle kasvulle luomalla elinkeinoelämälle parempia toimintaedellytyksiä. Aluetalouksien kasvu ja suotuista kehitys riippuu yhtä kuntaa laajempien alueiden vahvuuksista ja kuntien välisestä yhteistyöstä. Metropolialueenkehitys ja kilpailukyky perustuvat ensisijaisesti yritysten menestykseen, mille julkinen sektori luo edellytykset maankäytöllä, asuntotuotannon edistämällä, liikennejärjestelyillä, osaavan työvoiman saannin varmistamisella ja toimivilla hyvinvointipalveluilla.

Metropolihallinnolla ei kuitenkaan ole välittömiä vaikutuksia seudulla harjoitettavaan elinkeinopolitiikkaan. Metropolialueen kilpailukyky-, elinkeino- ja innovaatiopolitiikan tehtäviä hoidetaan nykyisin seudun kunnissa, Uudenmaan liitossa, Uudenmaan ELY-keskuksessa sekä eräissä seudullisissa kehitysyhtiöissä, eikä lakiehdotus tuo tähän muutoksia. Metropolihallinnon vaikutukset seudun elinkeinopoliittisiin yhteistyörakenteisiin riippuvat seudun kuntien omista päätöksistä. Pääkaupunkiseudulla toimii Greater Helsinki Promotion (GHP), jossa Uudenmaan liitto on mukana. Pääkaupunkiseudun kolme suurta kaupunkia ovat kehittämisresursseiltaan omaa luokkaansa ja myös seudun keskeiset innovaatiotoimijat (mm. korkeakoulut) ovat voimakkaasti keskittyneet pääkaupunkiseudulle. Uudenmaan muut kehitysyhtiöt toimi-

vat Lohjan, Hyvinkään ja Porvoon ympärillä: Läntisellä Uudellamaalla Novago Yrityskehitys Oy, jonka omistajakunnat ovat Hanko, Inkoo, Lohja, Raasepori ja Siuntio. Hyvinkäällä toimii Teknologiakeskus TechVilla Oy. Itä-Uudellamaalla toimii Posintra Oy, jossa Porvoon lisäksi ovat mukana Askola, Lapinjärvi, Loviisa ja Myrskylä sekä Uudenmaan liitto. Metropolihallinnolla ei voida katsoa olevan suoria vaikutuksia metropolialueen ulkopuolisten kuntien aluekehitykseen, mutta metropolialueen kasvu hyödyttää välillisesti koko Uudenmaan kattavaa laajaa työssäkäyntialuetta.

4.6.5 Tietoyhteiskuntavaikutukset

Esityksillä ei voida arvioida olevan merkittäviä tietoyhteiskuntavaikutuksia. Tietoyhteiskuntavaikutukset liittyvät erityisesti metropolihallintokuntayhtymän perustamiseen liittyvien tietojärjestelmien ja ICT-palvelujen hankintoihin, kuntayhtymän tietohallintotoiminnan käynnistämiseen sekä kaavoitusta tukevien tietojärjestelmäratkaisujen integraatiotöihin.

Metropolihallinnon uudet tehtävät, kuten maakuntakaava ja rakennuttamispalvelut, edellyttävät niitä tukevien tietojärjestelmäratkaisujen määrittelyä, kilpailutusta ja hankintaa, joihin tulee varautua metropolihallinnon käynnistämisvaiheessa. Näiden tehtävien osalta metropolihallinnon käynnistämisessä tulee varautua tietojärjestelmiin liittyvien sopimusten siirtoon ja mahdollisten uusien järjestelmien hankinnasta aiheutuviin kustannuksiin sekä muutoksesta aiheutuviin prosessikustannuksiin.

Tehtävien edellyttämät tietojärjestelmäratkaisut edellyttävät myös niiden integrointia muiden viranomaisten ylläpitämiin tietojärjestelmiin, esimerkiksi metropolikaavajärjestelmän integrointi kaavajärjestelmän muihin osiin. Joukkoliikenteen järjestämiseen tai ympäristöpalvelujen osalta esityksellä ei arvioida olevan välittömiä tietoyhteiskuntavaikutuksia tehtävien siirtyessä jo olemassa olevilta organisaatioilta perustettavalle metropolihallinnolle.

Ehdotuksella ei ole merkittäviä vaikutuksia sähköisen asioinnin kehittämiseen tai kansalaisten tietosuojaan tai tietoturvaan. Esitykset

vaikuttavat kuitenkin siihen, että sähköisen asioinnin jo olemassa olevat, esimerkiksi joukkoliikenteen sähköisen asioinnin, ratkaisut laajentuvat uusiin kuntiin, jotka eivät ole esimerkiksi HSL:n jäseniä tällä hetkellä.

Esityksellä ei ole myöskään merkittäviä suoria vaikutuksia ICT-alan palveluyritysten toimintaan. Joiltain osin, hankintojen keskityessä metropolihallintoon, alan palvelumarkkinat saattavat kuitenkin keskittyä tehtävien hankintojen myötä.

4.6.6 Henkilöstövaikutukset

Uudistus tulee merkitsemään organisatorisia muutoksia, jotka vaikuttavat henkilöstön sijoittumiseen ja ne voivat osin vaikuttaa myös henkilöstön tehtäviin ja oikeuksiin. Esimerkiksi henkilöstön tehtävissä ja työn tekopaikassa voi tapahtua muutoksia. Muutoksen tarkempi laajuus ja sisältö selviävät lopullisesti pantaessa uudistusta täytäntöön.

Esityksen voidaan arvioida lyhyellä aikavälillä ja siirtymäkaudella hieman lisäävän henkilötyövuosien määrää.

Tehtävien kokoamisella alueen kunnilta, Uudenmaan liitolta sekä Uudenmaan ELY-keskukselta metropolihallinnolle on henkilöstövaikutuksia. Henkilöstön määrässä mitattuna suurimmat muutokset koskevat HSL:n tehtävien kokoamista metropolihallintoon. Tilinpäätöksen mukaan HSL:llä oli vuonna 2013 yhteensä 405 työntekijää, joista 339 oli kokoaikaisia ja 66 osa-aikaisia. HSL:n tehtävien siirtyessä metropolihallinnolle, siirtyisi HSL:n henkilöstö kokonaisuudessaan metropolihallinnon henkilöstöksi.

Maakuntakaavoitukseen liittyvien tehtävien siirtämisellä metropolialueen osalta Uudenmaan liitolta metropolihallinnolle on myös henkilöstövaikutuksia. Metropolikaavan laatimisen on arvioitu vaativan noin 40 henkilötyövuotta. Uudenmaan liitosta saatujen siirron perusteella liitosta voisi tehtävien siirron myötä siirtyä 18-20 henkilöä metropolihallintoon valmistelemaan metropolikaavaa. Alueen kunnat ovat sen sijaan arvioineet, että kuntien kaavoituksesta vastaavaa henkilöstöä ei voitaisi siirtää metropolihallinnolle. Metropolikaavan suunnittelulla olisi siis todennäköisesti noin 20 henkilötyövuoden pysyvä henkilöstöä lisäävä vaikutus.

HSY on arvioinut, että ilmanlaadun seurantaa, ilmastomuutoksen strategiatyötä sekä seututiedon ylläpitoa ja toteuttamista koskevien tehtävien siirtäminen metropolihallinnolle tarkoittaisi noin 41 henkilötövuoden siirtymistä HSY:stä metropolihallintoon. Uudenmaan ELY-keskus on puolestaan arvioinut, että sille nykyisin kuuluvien joukkoliikenteen tehtävien siirtyminen esitetyllä tavalla metropolihallinnolle vastaisi noin 1,5 henkilötövuotta. ELY-keskuksesta voisi siirtyä metropolihallintoon siis 1-2 henkilöä.

Kokonaisuudessaan metropolihallinnon henkilöstömäärän voi arvioida olevan noin 500 työntekijää.

Metropolihallinnon perustamisessa olisi kyse liikkeen luovutuksesta. Liikkeen luovutuksella tarkoitetaan kunnan tai kuntayhtymän toiminnallisen osan luovuttamista toiselle työnantajalle, jos luovutettava osa pysyy luovutuksen jälkeen samana tai samankaltaisena. Tällöin viranhaltijaa tai työntekijää ei voi irtisanoa työnantajan vaihtumisen perusteella. Viranhaltijalla tai työntekijällä on oikeus irtisanoutua palvelussuhteesta irtisanomisaikaa noudattamatta organisaatiomuutoksen voimaan tulosta. Työnantajan luovutushetkellä voimassa olevista työ- ja virkasuhteista johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät uudelle organisaatiolle. Uusi organisaatio on velvollinen noudattamaan luovutushetkellä voimassa olleen työ- tai virkaehtosopimuksen määräyksiä.

Työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnissa annetun lain (449/2007) mukaan uudistuksen edellyttämät järjestelyt on valmisteltava yhteistoiminnassa kuntien henkilöstön edustajien kanssa.

4.6.7 Vaikutukset yrityksiin ja työnantajiin

Esityksellä voi olla sekä välillisiä että välittömiä vaikutuksia yritysten näkökulmasta. Välittöminä vaikutuksina ovat mahdolliset voimassa olevat sopimukset joidenkin palvelujen tuottamisesta tai hoitamisesta, jotka siirtyisivät lain voimaan tultua metropolihallinnolle. Tällaisia ovat muun muassa joukkoliikenteeseen liittyvät sopimukset.

Helsingin kaupungin liikelaitoksena toimiva Helsingin kaupungin liikennelaitos (HKL) vastaa Helsingin seudun liikenne -

kuntayhtymän (HSL) kanssa tekemänsä sopimuksen perusteella metro- ja raitiovaunu liikenteen hoitamisesta. Pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta annetun lain (829/2009) 2 §:n mukaan HSL on antanut HKL:lle enintään 15 vuoden ajaksi yksinoikeuden harjoittaa raitiovaunu- ja metrolii kennettä. HKL ei saa asiakastuloja vaan se saa tuloja vain HSL:ltä. Ehdotusten mukaan voimassaolevat sopimukset siirtyisivät lain voimaan tultua metropolihallinnolle. Ehdotuksella ei olisi siten vaikutuksia HSL:n voimassa olevaan sopimukseen HKL:n kanssa.

Vastaavasti ne joukkoliikenteen sopimukset, joita muut kunnat tai nykyiset toimivaltaiset joukkoliikenteen viranomaiset ovat tehneet joukkoliikennettä alueellaan hoitavien yritysten kanssa, siirtyisivät metropolihallinnolle. Ehdotuksella ei olisi vaikutuksia voimassa oleviin sopimuksiin muutoin.

Jatkossa sopimukset tekisi metropolihallinto. Hankintojen keskittyessä metropolihallintoon, alan palvelumarkkinat saattavat tehtävien hankintojen myötä joiltain osin keskittyä.

Pidemmällä aikavälillä voidaan arvioida, että hallinnon päällekkäisyyksien poistamisella ja myös päätöksenteon keskittämällä ja tehostumisella voi olla positiivisia vaikutuksia alueen yritysten näkökulmasta. Yritysten ja elinkeinoelämän toimintaedellytysten kannalta osaavan työvoiman saatavuus on erittäin tärkeä tekijä. Tällä hetkellä muun muassa yritysjärjestelyjen seurauksena maassa jää työttömäksi osaavaa työvoimaa ja yhtenä keskeisenä esteenä heidän siirtymiseensä Helsingin seudulle on seudun asumisen korkea hintataso. Asumisen kalleus haittaa voimakkaasti työn tarjontaa, mikä on keskeinen tekijä seudun kilpailukyyn kehittämisen näkökulmasta. Metropolialueella osaavan työvoiman ja työllisyyden kannalta merkitystä on myös toimivalla liikenneinfrastruktuurilla, joten MAL-tehtävien oikeanlainen suunnittelu ja kohdentaminen ovat tärkeitä tästäkin näkökulmasta. Helsingin seudun ympäristöpalvelut (HSY) julkaisi tammi-kuussa 2014 yritysraportin, jonka mukaan Helsingin seudun yritysten henkilöstöstä 75 prosenttia on sijoittunut alueelle, joiden yhteispinta-ala on noin prosentti seudun maa-

alasta. Yritystoiminta on keskittynyt voimakkaasti Helsingin kantakaupunkiin sekä liikenteen pääväylien solmukohtiin, erityisesti raideliikenteen asemanseutuihin.

Metropolihallinnon rooli yhdyskuntarakenteen tiivistämisessä vaikuttaa voimakkaasti myös talouden tuottavuuteen. Suurilla kaupunkiseuduilla yritykset pääsevät ensinnäkin hyötymään saman alan yritysten läheisyydestä seuraavista lokalisaatioeduista. Toiseksi, suuren kaupunkialueen tarjoama yritysten ja niitä palvelevien alihankkijoiden kirjo sekä suuri paikallinen kysyntä (urbanisaatioedut) hyödyttävät yrityksiä. Yritysten ja työntekijöiden kerääntyminen lähelle toisiaan lisää tuottavuutta, koska työpaikkatiheys lisää kaupankäynnin tehokkuutta sekä edistää tiedon ja innovaatioiden leviämistä. On arvioitu, että kaupunkialueen tuottavuus kasvaa noin 5 prosenttia aina kun sen työllisyystiheys kaksinkertaistuu. Metropolihallinnolla on siis mahdollisuus vaikuttaa toiminnallaan merkittävästi yritysten toimintaedellytyksiin, työvoiman saatavuuteen sekä kaupunkialueen tuottavuuteen. Metropolialueen talouden suuren koon takia metropolihallinnon toiminnalla on merkitystä koko kansantalouden näkökulmasta.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja –aineisto

Jyrki Kataisen hallituksen 22.6.2011 annetun hallitusohjelman mukaan hallitus toteuttaa koko maan laajuisen kuntauudistuksen, jonka tavoitteena on vahvoihin peruskuntiin perustuva kuntarakenne. Hallitusohjelmassa todetaan, että kansallisen kilpailukykyyn ja kasvupotentiaalin kannalta kunta- ja palvelurakennatarkistusten merkitys korostuu metropolialueella. Metropolialueen kokonaisvaltaista kehitystä koko maan kansantalouden veturina ja kansainvälisesti kilpailukykyisenä alueena vahvistetaan hallitusohjelman mukaan palveluja, kaavoitusta, liikenne- ja tietoverkkoja sekä elinkeinotoiminnan edellytyksiä kehittämällä. Hallitusohjelmassa todetaan lisäksi, että tarve metropolialuetta koskevalle erityiselle lainsäädännölle selvitetään.

Osana kuntauudistusta hallitus käynnisti koko maan kattavan selvityksen kullekin alueelle tarkoituksenmukaisesta kunta- ja palvelurakenteesta. Selvityksen tehnyt valtiovarainministeriön asettama kunnallishallinnon rakenne -työryhmä (VM024:00/2011) esitti helmikuussa 2012, että kuntauudistuksen tavoitteiden toteuttamiseksi Suomeen muodostettaisiin noin 70 kuntajakoselvitysalueita, joilla käynnistettäisiin valtion erityiset kuntajakoselvitykset. Helsingin seudun osalta työryhmä esitti kuuden erityisen kuntajakoselvityksen käynnistämistä. Työryhmä ei ottanut toimeksiantonsa mukaisesti kantaa mahdollisen metropolihallinnon tai erillislain kysymyksiin. Lähes kaikki Helsingin seudun kunnat toivat työryhmän esitystä koskevissa lausunnoissaan esiin tarpeen selvittää hallitusohjelmassa mainitun metropolialuetta koskevan erillisen lainsäädännön eli niin kutsutun metropoliratkaisun mahdollisuutta.

Lausuntopalautteen pohjalta kesällä 2012 hallitus päätti käynnistää selvityksen erilaisista vaihtoehtoista metropoliratkaisuksi Helsingin seudun yhteisen suunnittelun ja ohjauksen tueksi erityisesti maankäytön-, asumisen- ja liikenteen kysymyksissä. Selvitystyö päätettiin käynnistää esiselvityksellä. Valtiovarainministeriö nimitti 21.8.2012 kuusi selvityshenkilöä tekemään esiselvitystä, jonka tavoitteena oli kartoittaa yhdessä alueen kuntien kanssa erilaiset vaihtoehdot metropoliratkaisuksi sekä ne kuntajakoselvitysalueet, joilla kuntien tulisi käynnistää keskinäiset liitosselvitykset esiselvityksen jälkeen. Esiselvitys koski Helsingin seudun 14 kuntaa, mutta selvityshenkilöillä oli mahdollisuus tehdä ehdotuksia, jotka koskivat myös muita kuntia. Valtiovarainministeriö ja ympäristöministeriö asettivat 3.7.2012 myös esiselvityksen etenemistä ohjaavan johtoryhmän.

Esiselvitys valmistui 28.2.2013. Selvityshenkilöt esittivät kolmea vaihtoehtoista mallia metropolihallinnon toteuttamiseksi: suurkuntia ja sopimusyhteistyötä, vahvoja peruskuntia ja vaaleilla valittua metropolihallintoa tai vahvaa vaaleilla valittua metropolihallintoa ja vaihtoehtoisia kuntarakenteita. Vaihtoehtoista kaksi ensimmäistä olivat selvityshenkilöiden esittämiä päävaihtoehtoja, joista selvityshenkilöt suosittelevat toteutettavaksi

vahvoihin peruskuntiin ja vaaleilla valittuun metropolihallintoon perustuvaa vaihtoehtoa.

Esiselvityksen lausuntokierroksen jälkeen hallitus linjasi rakennepoliittisessa ohjelmassaan 29.8.2013, että metropolialueella edistään kuntaliitoksia ja kootaan metropolihallinto, joka hoitaisi alueen kilpailukyyn sekä elinkeino- ja innovaatiopolitiikan, maankäytön, asumisen ja liikenteen toteuttamisen sekä segregaatioon, työvoimaan ja maahanmuuttoon liittyvien seudullisten kysymysten ratkaisemisen. Metropolihallinnolle siirrettäisiin seudullisia julkishallinnon tehtäviä kunnista, kuntayhtymistä ja valtionhallinnosta. Metropolihallinnon päättävä toimielin olisi vaaleilla valittu valtuusto, joka muun muassa hyväksyisi metropolikaavan ja sen toimeenpano-osan. Tällä varmistettaisiin, että valtion kanssa yhdessä päätetyt kaavoitus- ja asuntotavoitteet toteutuvat. Metropolihallinnon valmistelu käynnistettäisiin nopealla aikataululla ja metropolialueen kuntaliitoksista ja yhteisen hallinnon kokonaisuudesta tehtäisiin päätökset vuoden 2015 alkuun mennessä. Uudet rakenteet tulisivat voimaan viimeistään vuoden 2017 alussa. Rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanopäätöksessä 29.11.2013 hallitus täsmensi valmistelun aikataulua siten, että hallituksen esitys annettaisiin eduskunnalle kevätistuntokauden 2015 alussa.

Valtiovarainministeriö asetti 4.10.2013 (VM093:00/2013) työryhmän valmistelevaan metropolihallintoa koskevaa lainsäädäntöä. Työryhmän tuli tehdä ehdotus metropolihallinnon hallintomalliksi, päätöksenteon ja rahoituksen järjestämiseksi sekä valmistella ehdotus niistä tehtävistä, joita metropolihallinto hoitaisi mukaan lukien arvio ruotsinkielisten palvelujen turvaamisesta, organisoimisesta ja kehittämisestä metropolialueella. Työryhmän tuli valmistella ehdotuksensa hallituksen esityksen muotoon 15.9.2014 mennessä. Työryhmän väliraportti valmistui 1.4.2014.

Väliraportin saatujen lausuntojen jälkeen hallitus teki budjettiriihessä 28.8.2014 metropolihallintoa koskevia jatkolinjauksia. Linjausten mukaan metropolihallinto perustetaan erityisesti maankäytön, asumisen ja liikenteen ongelmien ratkaisemiseksi. Metropolihallintoon kuuluisivat 14 Helsingin seudun

kuntaa, joiden ohella Porvoo ja Lohja voisivat halutessaan liittyä metropolihallintoon. Metropolihallinnolle tulisi vaaleilla valittava valtuusto, sillä ei olisi verotusoikeutta ja sille turvattaisiin kunnista riippumaton rahoitusratkaisu.

Metropolihallintoa koskevaa lainsäädäntöä valmistelevassa työryhmässä on ollut edustus valtiovarainministeriöstä, ympäristöministeriöstä, liikenne- ja viestintäministeriöstä, työ- ja elinkeinoministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä, oikeusministeriöstä sekä opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Työryhmä asetti 21.10.2013 maankäytön, asumisen ja liikenteen tehtävien valmistelusta vastaavan alatyöryhmän (VM093:03/2013) sekä 18.11.2013 rahoituksen järjestämisen vaihtoehtoja valmistelevan alatyöryhmän (VM093:02/2013). Lainvalmistelun tukena on toiminut 20.11.2013- 15.9.2014 seurantar ryhmä (VM093:01/2013), jonka jäseniksi kutsuttiin 14 Helsingin seudun kunnan/kaupunginjohtajaa.

Valtiovarainministeriö on tilannut työn tueksi erillisselvityksiä (Paqvalin Rolf: Arvio metropolihallinnon toteuttamisen vaikutuksista Uudenmaan liittoon, Helsingin seudun liikenteen ja Helsingin seudun ympäristöpalvelujen asemaan ja tehtäviin 1.4.2014; Aro Timo & Laiho Anna: Metropolialueen demografinen kilpailukykyanalyysi sekä Kainulainen Sakari: Segregatio metropolialueella). Työryhmä on kuullut työnsä aikana valtiosääntöoikeuden asiantuntijoita emeritusprofessori Mikael Hidénia, akatemiaprofessori Kaarlo Tuoria, professori Olli Mäenpäästä sekä professori Veli-Pekka Viljasta. Työryhmä on järjestänyt kaksi teemaseminaaria (kuulemistilaisuutta) kunnille ja yhteistyöorganisaatioille, ensimmäisen helmikuussa 2014 ja toisen toukokuussa 2014.

Työryhmän toimikauden päättymisen 15.9.2014 jälkeen esitystä on valmisteltu virkatyönä yhteistyössä valtiovarainministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, ympäristöministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, oikeusministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön kanssa.

Lisäksi valtiovarainministeriö asetti 26.9.2014 eduskuntapuolueiden puoluesihteeriestä koostuvan työryhmän, jonka tehtä-

vänä oli selvittää valmisteilla olevan metropolihallinnon vaalien järjestämistapaa. Työryhmän 31.10.2014 tekemien ehdotusten mukaan työryhmässä oli kannatusta metropolivaalin järjestämiseen sekä yhden vaalipiirin mallilla että kolmen vaalipiirin mallilla. Malleista kumpikaan ei saanut yksimielistä tukea. Tarpeesta taata kullekin kunnalle taakuupaikka ei myöskään oltu yksimielisiä. Työryhmä teki myös ehdotuksensa vaalipiirijaoiksi, mikäli metropolihallinnon vaalit päädyttäisiin toteuttamaan kolmen vaalipiirin mallilla. Lisäksi työryhmä katsoi, että metropolivaltuuston koon tulisi olla vähintään 85 valtuutettua, mutta enintään kuitenkin 91 valtuutettua.

5.2 Muu metropolialueeseen liittyvä valmistelu

Kataisen hallituksen rakennepoliittisessa ohjelmassa (29.8.2013) linjattiin, että metropolihallinnon kokoamisen lisäksi metropolialueella edistetään kuntaliitoksia. Metropolialueen kuntia kannustettiin etenemään itse käynnistämillään kuntaliitosselvitysalueilla. Lisäksi linjattiin, että valtiovarainministeriö asettaisi alueelle erityisen kuntajakoselvittäjän. Alueen kunnat Helsinkiä ja Vantaata lukuun ottamatta olivat käynnistäneet 1.7.2013 voimaan tulleen kuntarakennelain (1698/2009) mukaisesti liitosselvityksiä. Erityinen selvitys (VM144:00/2013) asetettiin 9.12.2013 Espoon, Helsingin, Kauniaisten, Keravan ja Vantaan kaupunkeja sekä Kirkkonummen, Sipoon, Tuusulan ja Vihdin kuntia koskien, koska alueelle ei ollut sen kokonaisedun näkökulmasta syntymässä riittävää kuntarakennetarkistusta.

Erityinen selvitys valmistui xx.xx.2014. Selvittäjät ehdottivat

Kuntien itse käynnistämät liitosselvitykset valmistuivat xx.xx.2014. Espoon, Kauniaisten, Kirkkonummen ja Vihdin selvityksessä ehdotettiin... Hyvinkään, Järvenpään, Keravan, Mäntsälän, Nurmijärven, Pornaisten, Sipoon, Tuusulan selvityksessä ehdotettiin...

5.3 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Lausuntojen keskeinen sisältö

Luonnos hallituksen esitykseksi on ollut lausuntokierroksella xx.xx.2014 – xx.xx.xxxx. Lausunto pyydettiin seuraavilta tahoilta: xxx. Lausuntoja saatiin yhteensä xx kappaletta ja lausuntonsa antoivat seuraavat tahot: xxx. Lausuntojen keskeinen sisältö...

Lausuntojen huomioon ottaminen

Esityksen valmistelussa on otettu huomioon hallituksen esitysluonnokseen lausuntokierroksilla tehtyjä muutosesityksiä. Muun muassa...

Esitys on käsitelty kuntalain 8 §:ssä tarkoitettussa kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Eduskunnalle on 27.11.2014 annettu hallituksen esitys (HE 268/2014) kuntalaksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi kuntalaki, joka korvaisi voimassa olevan kuntalain (365/1995). Uusi kuntalaki olisi edelleen kunnan hallintoa, päätöksentekomenettelyä ja taloutta koskeva yleislaki. Laissa otettaisiin huomioon kuntien toimintaympäristön ja kuntahallinnon rakenteiden sekä lainsäädännön muuttuminen. Lain rakennetta ja käsitteitä uudistettaisiin. Uuden kuntalain on tarkoitus tulla voimaan vuonna 2015.

Tähän esitykseen sisältyvissä lakiehdotuksissa viitataan voimassa olevaan kuntalakiin tai sen säännöksiin seuraavasti:

- laki metropolihallinnosta 2, 5, 7, 15, 22 ja 23 § (1. lakiehdotus),
- laki pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa koskevasta yhteistoiminnasta 2 § (3. lakiehdotus),
- laki joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetun lain muuttamisesta 2 § (10. lakiehdotus), sekä
- laki maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta 47, 188 ja 191 § (16. lakiehdotus).

Metropolihallintoa koskevassa lakiehdotuksessa (1. lakiehdotus) on käytetty myös voimassa olevassa kuntalaissa käytettyä ter-

minologiaa. Lakiehdotus tulee myös sisällöllisesti sovittaa yhteen kuntalain osallistumisesta ja vaikuttamista koskevan sääntelyn kanssa koskien metropolialueen kunnan asukkaan aloiteoikeutta sekä metropolihallinnon toimivaltaan kuuluvasta asiasta järjestettävää kansanäänestystä.

Hallitus- ja oppositiopuolueet sopivat 23.3.2014 ja hallitus linjasi rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanopäätöksessä 25.3.2014 sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan lakiesityksen periaatteista. Järjestämisvastuu sosiaali- ja terveyspalveluista siirtyisi viidelle alueelliselle, hallintomallil-

taan kuntayhtymänä toimivalle järjestäjälle, joiden toiminta käynnistyisi vuonna 2017. Kunnat voisivat jatkossakin toimia sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajina. Lakiesityksen lausuntokierros päättyi 14.10.2014 ja lakia koskeva hallituksen esitys on tarkoitus tuoda eduskunnan käsiteltäväksi syysistunto-kaudella 2014. Esityksellä voi olla vielä vaikutusta lakiin metropolihallinnosta. Molemissa lakiesityksissä ehdotetaan muutoksia, jotka liittyvät kuntien tehtäviin ja hallintoon. Näiden muutosten vaikutuksia kuntien näkökulmasta on tarpeen tarkastella kokonaisuutena.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki metropolihallinnosta

1 Luku. Yleiset säännökset

1 §. Lain tarkoitus. Lakiin ehdotetaan otettavaksi sen yleistä tarkoitusta määrittävä säännös. Pykälän mukaan ehdotetun lain tarkoituksena olisi koota ja järjestää metropolialueen maankäyttöä, asumista ja liikennettä (niin sanottu MAL-tehtävät) koskevien tehtävien hoitaminen. Lain tarkoituksena olisi myös luoda edellytyksiä metropolialueen kuntarajat ylittävälle kansanvaltaiselle päätöksenteolle ja edistää alueen sosiaalisesti, taloudellisesti ja ympäristöllisesti kestävä kehitystä ja alueen kansainvälisen kilpailukyvyn sekä elinvoiman vahvistamista.

Metropolihallinnon perustamisella pyritään luomaan nykyistä selkeämpi, vaikuttavampi ja pysyvämpi kunnallisen yhteistyön hallinnollinen rakenne, jonka avulla voidaan tehokkaasti vastata kuntarajat ylittävien ongelmien ratkaisemiseen. Metropolihallinnon perustamisella pyritään myös poistamaan päällekkäistä hallintoa, selkeyttämään toimijoiden välistä työnjakoa ja lisäämään päätöksenteon kansanvaltaisuutta ja läpinäkyvyyttä. Keskeisinä keinoina ovat erityisesti metropolikaava, sen toimeenpano-osa ja metropolisopimus sekä niiden oikeus- ja ohjausvaiku-

tukset kuntien kaavoitukseen ja muuhun viranomaistoimintaan sekä seudullisesti yhtenäinen ja aktiivinen maapolitiikka ja liikennejärjestelmä- ja joukkoliikennesuunnittelu. Metropolialueen kaavoituksen ja kaavajärjestelmän kehittämisen keskeisiä tavoitteita ovat yhdyskuntarakenteen, asuntomarkkinoiden ja liikennejärjestelmän toimivuuden ja taloudellisuuden parantaminen, ympäristön kestävä kehityksen turvaaminen, kilpailukyvyn parantaminen sekä työmarkkinoiden toimivuuden ja sosiaalisen eheyden turvaaminen sujuvalla ja vuorovaikutteisella yhtenäiseen kokonaisuuteen tähtäävällä viranomaisprosessilla. Päätöksenteon kansanvaltaisuutta ja läpinäkyvyyttä pyritään lisäämään ottamalla käyttöön metropolivaalit, alueen asukkaiden aloiteoikeus ja neuvoo-antava kansanäänestys.

2 §. Metropolihallinto. Pykälässä määriteltäisiin metropolihallinto. Sääntelyn tavoitteena olisi luoda lainsäädännöllinen perusta metropolialueen kuntien yhteistyön organisoimille sekä toiminnan, tehtävien ja talouden järjestämiselle.

Pykälän mukaan metropolihallinto olisi sen alueen asukkaiden itsehallintoon perustuva julkisoikeudellinen yhteisö, johon sovellettaisiin, mitä kuntalaissa (365/1995) säädetään kuntayhtymästä, jollei ehdotetussa laissa toisin säädetäisi. Metropolihallintoon ei kuitenkaan sovellettaisi kuntalain 81 §:n kun-

tayhtymän toimielimiä ja 82 §:n vaalikelpoisuutta kuntayhtymän toimielimiin koskevia säännöksiä. Metropolihallinto olisi siis niin sanottu pakkokuntayhtymä. Tavanomaisesta pakkokuntayhtymästä se poikkeaisi kuitenkin siten, että sillä olisi välittömällä vaaleilla valittu valtuusto. Se ei olisi kuitenkaan puhdas perustuslain 121 §:n 4 momentissa tarkoitettu itsehallinnollinen organisaatio, vaan eräänlainen sekamuotoinen alueellisen itsehallinnon yksikkö. Tältä osin sääntelyratkaisu vastaa aineelliselta sisällöltään Kainuun hallintokokeilusta annetun lain (343/2003) 3 §:n sääntelyä.

3 §. Metropolihallinnon jäsenkunnat ja metropolialue. Hallituksen elokuussa 2014 rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanon yhteydessä tekemien linjausten mukaisesti metropolihallinnon jäsenkuntia olisivat Helsingin, Espoon, Vantaan, Kauniaisten, Keravan, Järvenpään, ja Hyvinkään kaupungit sekä Sipoon, Tuusulan, Kirkkonummen, Vihdin, Nurmijärven, Mäntsälän ja Pornaisten kunnat. Lisäksi hallitus linjasi samassa yhteydessä, että Porvoon ja Lohjan kaupungeille tulisi antaa mahdollisuus liittyä metropolihallintoon.

Metropolihallinnolle ehdotettujen tehtävien näkökulmasta ehdotettu alue muodostaisi yhtenäisen ja yhteen kasvaneen yhdyskuntarakenteellisen ja toiminnallisen kokonaisuuden. Ehdotetun metropolialueen voidaan katsoa olevan myös yhtenäistä, seudullista työssäkäynti-, työmarkkina- ja asuntomarkkina-aluetta. Metropolihallinnolle ehdotettujen tehtävien hoitaminen tällaisella alueella helpottaisi ja edistäisi koko seudun kehitystä sekä tukisi niitä tavoitteita, joita metropolihallinnolle on asetettu.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin niistä kunnista, jotka olisivat suoraan lain nojalla metropolihallinnon jäsenkuntia. Nämä niin sanotut perusjäsenkunnat olisivat samat kuin edellä tarkoitettussa hallituksen linjauksessa mainitut kunnat. Kuntajoukko olisi myös sama kuin kuntarakennelain (1698/2009) 4 e §:ssä tarkoitettut Helsingin metropolialueen kunnat. Lakiehdotuksen 26 § sisältäisi säännöksen, joka antaisi Porvoole ja Lohjalle mahdollisuuden vapaaehtoisesti liittyä metropolihallinnon jäsenkunnaksi tietyn lain täytäntöönpanoon sidotun määräjän puitteissa

ja pykälässä säädettyjen edellytysten täyttyessä.

Pykälän 2 momentissa määriteltäisiin metropolialue. Metropolialue muodostuisi edellä 1 momentissa tarkoitetuista perusjäsenkunnista ja lakiehdotuksen 26 §:n nojalla metropolihallintoon liittyneistä kunnista. Alueen määrittely vaikuttaa muun muassa metropolivaalien toimittamiseen. Lakiehdotuksen 20 §:ään sisältyy säännös, jolla hallittaisiin tarvittaessa metropolialueeseen kuuluvia kuntia koskevat kuntajaon muutokset.

4 §. Metropolihallinnon toimiala ja tehtävät. Pykälä sisältäisi metropolihallinnon toimialaa ja tehtäviä koskevan perussäännöksen. Metropolihallinto olisi monitoimialainen viranomainen, joka hoitaisi pääasiassa vain strategisen tason tehtäviä. Ehdotettu pykälä olisi kolmitasoinen. Ensinnä pykälässä määriteltäisiin toimialakohtaisesti ne metropolihallinnon toimivaltaan kuuluvat tehtäväkokonaisuudet, joita koskevista tehtävistä säädettäisiin tarkemmin erityislainsäädännössä. Toiseksi pykälässä määriteltäisiin metropolihallinnolle tietyjä tehtäviä, joista ei ole tällä hetkellä muualla lainsäädännössä säädetty erikseen tai jotka erikseen annettaisiin metropolihallinnolle lailla. Kolmanneksi pykälässä määriteltäisiin ne tehtävät, jotka metropolihallinto voisi ottaa hoitaakseen.

Pykälän 1 momentin mukaan metropolihallinto hoitaisi metropolialueella sille erikseen säädettyjä tehtäviä maakäytön, asumisen, liikenteen, aluekehittämisen ja ympäristöpalvelujen toimialoilla. Näistä tehtävistä säädettäisiin maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999), luonnonsuojelulaissa (1096/1996), laissa rakennusperinnön suojelamisesta (498/2010), laissa kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastamisesta (603/1977), laissa alueiden kehittämisestä ja rakennerrahastotoiminnan hallinnoinnista (7/2014), laissa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista (897/2009), joukkoliikennelakiin (869/2009), laissa joukkoliikenteen tarkastus-maksusta (469/1979), maantielaisissa (503/2005), ratalaissa (110/2007), ilmailulaissa (1194/2009), vesihuoltolaissa (119/2001), jätelaissa (646/2011) sekä tällä esityksellä annettavassa laissa metropolialueen liikennejärjestelmää ja joukkoliikennettä koskevien tehtävien hoitamisesta ja laissa

pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa koskevasta yhteistoiminnasta. Tähän esitykseen sisältyvät muun muassa edellä tarkoitettuja lakeja koskevat muutosehdotukset. Säännöksessä tarkoitettuja metropolihallinnon tehtäviä olisivat esimerkiksi metropolikaavan ja metropolisopimuksen laatimista ja hyväksymistä koskevat tehtävät, liikennejärjestelmää ja joukkoliikennettä koskevat tehtävät, strategisia aluekehittämistehtäviä sekä vesi- ja jätehuoltoa koskevat tehtävät.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan metropolihallinnon tehtävänä olisi metropolialueen asunto- ja maapolitiikan strateginen suunnittelu ja kehittäminen. Jäsenkuntien kanssa yhteistyössä tapahtuva asuntopolitiikan strateginen suunnittelu ja kehittäminen loisivat edellytyksiä seudullisen asuntotuotannon tavoitteiden toteutumiselle ja tukisivat maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamista ja metropolikaavoituksen toimeenpanoa. Strategisessa suunnittelussa painottuisivat arviot seudullisten asuntomarkkinoiden ja asuntotarjonnan kehityksestä, asuntorakentamisen määrällisistä ja laadullisista tarpeista, asuntorahoituksen järjestämisestä sekä asuntokannan ylläpitämisestä. Strategisen suunnittelun avulla voitaisiin edistää asuntoalueiden monipuolista toteuttamista ja kehittää erityisryhmien asumista.

Aktiivinen maapolitiikka on keskeinen keino varmistaa yhdyskuntarakennetta ja asuntotuotantoa koskevien seudullisten tavoitteiden toteutuminen. Metropolihallinto tekisi tätä tarkoitusta varten tarpeellista maapoliittista strategista suunnittelua ja kehittämistä yhteistyössä jäsenkuntien kanssa. Maapoliittisen strategian tarkoituksena olisi edistää metropolikaavan toteuttamista erityisesti kaavan keskeisillä toteuttamisalueilla. Tavoitteena olisi myös edistää seudullisesti yhtenäisen maapolitiikan harjoittamista jäsenkunnissa. Metropolihallinnon laatimalla maapolitiikan strategialla ei kuitenkaan olisi oikeudellista vaikutusta kuntien toimivaltaan päättää maapolitiikastaan.

Pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan metropolihallinnon tehtävänä olisi metropolialueen ilman laadun seuranta, ilmastomuutoksen strategiatyö sekä seututiedon ylläpito ja tuottaminen. Metropolihallinto huolehtisi jäsenkuntiensa ilmansuojelun seurannasta,

tutkimuksesta ja suunnittelusta sekä koulutus- ja viestintätehtävistä. Ilmastomuutoksen strategiatyöhön sisältyisi sekä ilmastomuutoksen hillintää että sopeutumista koskevien seudullisten toimenpiteiden edistäminen yhteistyössä jäsenkuntien kanssa. Työssä tulisi painottua toimenpiteiden arviointi, seuranta ja ilmastoviestintä. Metropolihallinto tuottaisi ja ylläpitäisi yhteistyössä jäsenkuntien kanssa seutu- ja paikkatietoja maankäyttöä, asumista ja liikennettä koskevien tehtävien sekä ilmastomuutoksen strategiatyön hoitamiseksi.

Pykälän 2 momentin 3 kohdan mukaan metropolihallinnon tehtävänä olisi metropolialueen muiden sille erikseen säädettyjen tehtävien hoitaminen. Sääntelyllä on haluttu turvata metropolihallinnon tehtäväkentän joustava kehittäminen myös 1 ja edellä 2 momentissa tarkoitettuja tehtäviä laajempaan suuntaan.

Pykälän 3 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan metropolihallinto voisi tarjota jäsenkunnilleen vuokra-asuntotuotannon rakennuttamispalvelujen. Rakennuttamispalvelujen tulisi painottua metropolikaavassa osoitetuille seudullisesti keskeisille asuntorakentamisen alueille. Kyse olisi konsulttityyppisistä palveluista, joita jäsenkunnat voisivat halutessaan metropolihallinnolta ostaa. Metropolihallinto ei rakennuttaisi asuntoja omaan omistukseensa, vaan omistajana olisi aina jokin muu taho jäsenkunnan tilauksesta riippuen. Rakennuttamispalvelut voisivat koskea sekä valtion tukemien että vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen tuotantoa. Kuitenkin niillä alueilla, joilla on pulaa kohtuuhintaisista asunnoista, tuotannon tulisi keskittyä valtion tukemiin vuokra-asuntoihin.

Lisäksi metropolihallinnon jäsenkunnat voisivat pykälän 3 momentin viimeisen virkkeen mukaan sopia, että metropolihallinto voisi ottaa hoitaakseen metropolialueen jäsenkunnilta muitakin kuin pykälän 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja tehtäviä. Tehtävien järjestäminen tapahtuisi käytännössä noudattaen kuntalain 10 luvun säännöksiä kuntien yhteistoiminnan muodoista. Tällaisia tehtäviä voisivat olla esimerkiksi Helsingin seudun liikenne-kuntayhtymän nykyiseen perussopimukseen sisältyvät joukkoliikennetehtävät, kuten joukkoliikenteen infrastruktuurin ke-

hittäminen ja ylläpito, joukkoliikenteen tieto- ja viestintäteknisten järjestelmien kehittäminen ja ylläpito sekä joukkoliikenteen markkinointi ja matkustajainformaatio.

5 §. Metropolivaltuusto ja sen valinta. Metropolivaltuusto valittaisiin joka neljäs vuosi toimitettavilla vaaleilla. Valtuustoon kuuluisi metropolialueen kuntien yhteenlasketusta asukasluvusta riippuen 61 – 101 jäsentä eli metropolivaltuutettua. Metropolivaltuutetuille valittaisiin varavaltuutettuja samalla tavalla kuin kuntien valtuutetuille valitaan varavaltuutettuja, kuitenkin niin, että varavaltuutetut valittaisiin kunnittain, jolla varmistettaisiin se, että jokaisella kunnalla on aina edustus metropolivaltuustossa.

Metropolivaltuuston tehtävät määräytyisivät kuntalain 86 §:n 1 momentin ja 13 §:n mukaisesti ja vastaisivat tavanomaisen kuntayhtymän yhtymäkokouksen tehtäviä.

2 Luku. Metropolivaalit

7 §. Metropolivaalit. Pykälässä säädettäisiin metropolivaalien peruseriaatteista, jotka olisivat samoja kuin kunnallisvaaleissa. Metropolivaalit toimitettaisiin kunnallisvaalien yhteydessä. Metropolialue olisi metropolivaaleissa yhtenä vaalipiirinä samalla tavoin kuin yksittäinen kunta on oma vaalipiirinsä kunnallisvaaleissa. Tämä tarkoittaisi sitä, että metropolivaalien ehdokkaat asetetaan koko metropolialueelle ja että metropolivaalien tulos määräytyisi koko metropolialueella annettujen äänten mukaisesti. Koska metropolihallinto toteutettaisiin kuntayhtymänä ja kun otetaan huomioon perustuslain 121 §:n 1 momentissa säädetty kunnallisen itsehallinnon vaatimus, on tarpeen varmistaa se, että jokainen metropolialueeseen kuuluva kunta saa asukasluvustaan riippumatta vähintään yhden edustajan metropolivaltuustoon. Tästä ehdotetaan otettavaksi pykälään nimenomainen maininta. Teknisesti metropolivaalit toimitettaisiin lähtökohtaisesti samalla tavalla kuin kunnallisvaalit. Henkilöllä, jolla olisi äänioikeus sekä kunnallisvaaleissa että metropolivaaleissa, olisi ennakkoäänestyspaikalla tai vaalipäivän äänestyspaikalla käytössään kaksi eriväristä äänestyslippua, toinen kunnallisvaaleja ja toinen metropolivaaleja varten.

8-9 §. Äänioikeus sekä vaalikelpoisuus ja sen rajoitukset. Äänioikeus ja vaalikelpoisuus metropolivaaleissa määräytyisivät samalla tavoin kuin kunnallisvaaleissa.

10 §. Metropolivaalilautakunta. Pykälässä säädettäisiin uudesta vaaliviranomaisesta, metropolivaalilautakunnasta, jonka asettaisi metropolivaltuusto ja josta olisi muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä kunnan keskusvaalilautakunnasta on säädetty. Metropolivaalilautakunta huolehtisi metropolivaalien ehdokasasettelusta ja metropolivaalien tuloksen laskennasta yhdessä kuntien keskusvaalilautakuntien kanssa sekä metropolivaalien tuloksen määräämisestä ja vahvistamisesta.

11 §. Ehdokasasettelu. Pykälässä säädettäisiin metropolivaalien ehdokashakemusten tekemisestä ja metropolivaalilautakunnan tehtävistä hakemusten käsittelyssä ja ehdokasasettelun vahvistamisessa. Menettelyt olisivat lähtökohtaisesti samanlaisia kuin kunnallisvaaleissa. Siten kukin puolue, vaaliliitto ja yhteislista saisi asettaa ehdokkaita metropolivaaleissa enintään valittavien metropolivaltuutettujen puolitoistakertaisen määrän. Ehdokashakemukseen liitettyssä ehdotuksessa puolueen tai valitsijayhdistyksen ehdokaslistaksi tulisi kuitenkin kunnallisvaaleista poiketen mainita myös kunkin ehdokkaan kotikunta. Valitsijayhdistyksen perustamiseksi metropolivaaleihin tarvittaisiin vähintään 100 metropolialueella äänioikeutettua henkilöä. Ehdotus olisi linjassa sen kanssa, että edus-kuntavaaleissa valitsijayhdistyksen voi perustaa 100 vaalipiirin alueella äänioikeutettua henkilöä.

12 §. Vaalien tuloksen laskenta ja vahvistaminen sekä tuloksesta tiedottaminen. Pykälän 1 ja 2 momentissa ehdotettava menettely metropolivaalien ääntenlaskennassa ja vaalien tuloksen määräämisessä olisi soveltuvin osin sama kuin mitä käytetään presidentinvaalin ja europarlamenttivaalien ääntenlaskennassa (vaalilain 137-138 § ja 178-179 §). Metropolivaaleissa annetut äänestysliput laskettaisiin siten kuntien keskusvaalilautakunnissa ja ne ilmoittaisivat laskennan tuloksen metropolivaalilautakunnalle, joka sitten yhdistäisi kuntien ilmoittamat äänimäärät ja niiden perusteella määräisi ja vahvistaisi metropolivaalien tuloksen koko metropolialueella.

Metropolivaalilautakunta määräisi metropolivaalien tuloksen lähtökohtaisesti samalla tavalla kuin kunkin kunnan keskusvaalilautakunta määrää kunnallisvaalien tuloksen. Koska kuitenkin edellä 7 §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että kustakin metropolialueen kunnasta tulee valita metropolivaltuustoon vähintään yksi edustaja, metropolivaalilautakunnan tulisi tarkistaa, että valittujen nimisarjassa on vähintään yksi edustaja jokaisesta metropolialueen kunnasta. Tämä tapahtuu toteamalla kunkin valituksi tulevan ehdokkaan kotikunta. Jos valituiksi tulevien nimisarjassa on vähintään yksi ehdokas jokaisesta kunnasta, metropolivaalilautakunta vahvistaisi metropolivaalien tuloksen sellaisenaan. Jos kuitenkin joku kunta näyttäisi jäävän ilman metropolivaltuutettua, sovellettaisiin 3 momentissa ehdotettavaa sääntelyä. Kyseisestä kunnasta tulisi silloin valituksi kunnassa metropolivaaleissa eniten ääniä saaneen nimisarjaan kuuluvan puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan eniten henkilökohdaisia ääniä saanut ehdokas, jonka kotikunta kyseinen kunta on. Jotta tämä ei kuitenkaan vaikuttaisi ensinnäkään metropolivaltuuston kokoon eikä toisaalta myöskään ryhmittymien koko metropolialueella saamien metropolivaltuutettujen lukumääriin, metropolivaalilautakunnan tulee samalla poistaa valituiksi tulevien nimisarjasta yksi ehdokas. Poistetuksi tulisi aina pienimmän vertausluvun omaava ehdokas siitä samasta puolueesta, vaaliliitosta tai yhteislistasta, jonka ehdokas valitaan kyseisestä kunnasta 3 momentissa tarkoitettulla menettelyllä.

Esimerkki: Metropolivaltuustoon valitaan 91 valtuutettua. Vaalien tulosta määritessään metropolivaalilautakunta toteaa muun muassa, että puolue X saa metropolivaltuustoon 10 paikkaa (neljä paikkaa kunnasta A, kolme paikkaa kunnasta B, kaksi paikkaa kunnasta C ja yhden paikan kunnasta D). Samalla metropolivaalilautakunta havaitsee, että 91:n valittavaksi tulevan nimisarjassa ei ole yhtään ehdokasta kunnasta E. Lautakunta toteaa, että kunnassa E eniten ääniä saanut puolue on puolue X ja sen eniten henkilökohdaisia ääniä saanut ehdokas, jonka kotikunta on E, on ehdokas Xy. Näin ollen ehdokas Xy tulee valituksi metropolivaltuustoon. Jotta metropolivaltuuston koko ei kasvaisi 91:stä 92:een ei-

kä puolueen X saama paikkamäärä kymmenestä yhteentoista, metropolivaalilautakunta poistaa valittaviksi tulevien nimisarjasta puolueen X sen ehdokkaan, jonka vertausluku on pienin. Tässä esimerkissä tuo ehdokas on yksi puolueen neljästä ehdokkaasta kunnassa A. Siten puolueen X paikkamäärä säilyy 10:ssä ja sen paikat jakaantuvat seuraavasti: kolme paikkaa kunnasta A, kolme paikkaa kunnasta B, kaksi paikkaa kunnasta C, yksi paikka kunnasta D ja yksi paikka kunnasta E.

Valittavien nimisarjasta poistettava ehdokas ei kuitenkaan voisi olla sellainen ehdokas, joka olisi kuntansa ainoa metropolivaltuutettu. Tällaisessa tapauksessa valittavien nimisarjaa käytäisiin läpi alhaalta ylöspäin ja siitä poistettaisiin puolueen toiseksi pienimmän vertausluvun omaava ehdokas, kolmanneksi pienimmän vertausluvun omaava ehdokas ja niin edelleen.

Mikäli kunnan ainoaksi metropolivaltuutetuksi tulisi valituksi yhteislistaan kuulumattoman valitsijayhdistyksen ehdokas, hänelle ei voida määrätä varavaltuutettua. Mikäli tällainen valtuutettu menettäisi vaalikauden aikana vaalikelpoisuutensa, vapautettaisiin toimestaan tai kuolisi, kunnan edustus metropolivaltuustossa samalla lakkaisi. Tästä syystä pykälän 5 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että metropolivaalilautakunnan tulisi tällöin vahvistaa metropolivaalien tulos tältä osin uudelleen. Poistuneen valtuutetun tilalle tulisi määrätä uusi valtuutettu kyseisestä kunnasta noudattaen soveltuvin osin 3 momentissa ehdotettavaa menettelyä. Valtuutetuksi määrättäisiin nimisarjaan kuuluvan, kunnassa eniten ääniä saaneen puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan eniten ääniä saanut ehdokas. Tätä menettelyä sovellettaisiin myös niissä hyvin epätodennäköisissä tilanteissa, joissa kunnan ainoalle ehdokkaalle oli kyllä määrätty varavaltuutettuja vaalien tulosta vahvistettaessa, mutta sekä valtuutettu itse että hänen varavaltuutettunsa ovat kaikki poistuneet. Kunnan metropolivaltuutetuksi valittaisiin silloin nimisarjaan kuuluvan, kunnassa toiseksi eniten ääniä saaneen puolueen eniten ääniä saanut ehdokas.

13 §. Muutoksenhaku vaaleihin. Päätökseen, jolla metropolivaalien tulos on vahvistettu, saisi hakea muutosta samalla tavoin kuin kunnallisvaaleissa. Myös vaalien uusi-

mista koskeva sääntely vastaisi kunnallisvalleja koskevaa sääntelyä.

3 luku. Metropolialueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamisoikeudet

14 §. Aloiteoikeus. Metropolialueen kunnan asukkaalle ehdotetaan säädettäväksi samanlainen oikeus tehdä aloitteita metropolihallinnolle kuin kunnan asukkaalla on oikeus tehdä aloitteita kunnalle sen toimintaa koskevista asioista.

15 §. Neuvoa-antava kansanäänestys. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että metropolivaltuusto voisi päättää, että metropolihallinnon toimivaltaan kuuluvasta asiasta toimitetaan neuvoa-antava kansanäänestys metropolialueella. Aloitteen kansanäänestyksen järjestämisestä voisi tehdä vähintään kolme prosenttia metropolialueen kuntien 15 vuotta täyttäneistä asukkaista. Jos metropolivaltuusto päättäisi järjestää kansanäänestyksen, se päättäisi samalla kansanäänestyksen aiheesta ja ajankohdasta sekä äänestäjille esitettävistä vaihtoehtoista sekä huolehtisi kansanäänestystä kokevasta tiedottamisesta.

16 §. Neuvoa-antavan kansanäänestyksen toimittaminen. Metropolialueen neuvoa-antava kansanäänestys toimitettaisiin lähtökohtaisesti kuten yksittäinen kunnallinen kansanäänestys. Kansanäänestyksessä käytettävät asiakirjat kuitenkin laatisi ja niiden jatkulusta äänestysoikeutetuille huolehtisi metropolivaalilautakunta, tarvittaessa yhteistoiminnassa kuntien keskusvaalilautakuntien kanssa. Kansanäänestyksen tulos laskettaisiin kussakin metropolialueen kunnassa ja ilmoitettaisiin metropolivaalilautakunnalle, joka vahvistaisi ja julkaisisi kansanäänestyksen tuloksen metropolialueella. Muutoin kansanäänestys toimitettaisiin noudattaen soveltuvin osin, mitä neuvoa-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavassa menettelyssä annetussa laissa (656/1990) säädetään. Äänestysoikeuden edellytykset olisivat yhtäläiset äänioikeuden edellytysten kanssa.

4 Luku. Erinäiset säännökset

17 §. Metropolisopimus. Esityksen mukaan maankäyttö- ja rakennuslakiin lisättäisiin metropolikaavaa koskeva uusi 4 a luku, jon-

ka 34 g §:ssä olisi säännökset metropolisopimuksesta. Ehdotettu pykälä täydentäisi maankäyttö- ja rakennuslain sääntelyä. Säännöksen tarkoituksena on turvata, että valtiolla on riittävät mahdollisuudet vaikuttaa metropolihallinnon talouteen ja sen kehitykseen siltä osin kuin metropolihallinnon menoja on tarkoitus rahoittaa valtion varoista. Lisäksi säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että metropolihallinnon toiminnan ja talouden suunnittelussa ja päätöksenteossa on riittävät tiedot sen talouteen merkittävästi vaikuttavista tekijöistä. Valtion puolelta sopimusneuvotteluihin osallistuisivat ainakin valtiovarainministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön ja ympäristöministeriön edustajat.

Pykälän mukaan metropolisopimuksessa olisi, maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetyin lisäksi, sovittava metropolihallinnon tehtävien hoitamisen rahoittamista koskevista periaatteista metropolihallinnon, sen jäsenkuntien ja valtion kesken. Sopimuksessa olisi todettava myös valtion talousarvioon otetusta valtionavustuksesta metropolihallinnon toiminnan rahoittamiseen. Valtion rahoituksesta metropolihallinnolle säädettäisiin ehdotetun lain 19 §:ssä. Sopimus olisi tältä osin tehtävä maan hallituksen toimikaudeksi ja sen sisältöä tarkistettaisiin tarvittaessa vuosittain. Lakiehdotuksen 23 §:n 2 momenttiin sisältyy sopimuksen tekemistä koskeva siirtymäkauden määräaika.

18 §. Kuntien maksuosuuksien määräytymisen perusteet. Pykälässä säädettäisiin metropolihallinnon jäsenkuntien maksuosuuksien jakautumisesta jäsenkuntien kesken sekä vastuista sen veloista ja varoista. Kuntalain 78 §:n mukaan kuntayhtymän perussopimuksessa on sovittava muun muassa jäsenkuntien osuudesta kuntayhtymän varoihin ja vastuusta sen veloista sekä muista taloutta koskevista asioista. Lähtökohtana olisi, että jäsenkuntien tulisi sopia asiasta perussopimuksessa. Siltä varalta, etteivät jäsenkunnat pääsisi sopimukseen, pykälässä säädettäisiin, että maksuosuudet sekä varat ja vastuut jakautuisivat jäsenkuntien välillä niiden asukasluvun suhteessa. Asukasluku määräytyisi pykälässä tarkemmin määriteltynä ajankohtana väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan. Metropolihallinnon toiminnan ja talouden kannalta erittäin merkittävä asia on, että jä-

senkunnat pääsevät perussopimuksessa yksimielisyyteen metropolialueen joukkoliikenteen hoitamisesta aiheutuvan alijäämän kattamisesta (niin sanottu tariffituki) jäsenkuntien kesken.

19 §. Valtion rahoitus metropolihallinnolle. Valtion rahoitus metropolihallinnolle olisi pykälän 1 momentin mukaan tarkoitus järjestää valtionavustuslaissa (688/2001) tarkoitetulla yleisavustuksella. Yleisavustus voidaan valtionavustuslain 5 §:n 2 momentin mukaan myöntää valtionavustuksen saajan toimintaan yleisesti tai tiettyyn osaan sen toiminnasta. Lain 6 §:n 1 momentin mukaan valtionavustus ei saa kattaa valtionavustuksen kohteena olevasta toiminnasta tai hankkeesta aiheutuvien kokonaiskustannusten täyttä määrää, jollei valtionavustuksen myöntämisen tavoitteiden saavuttamiseksi välttämättömistä ja perustelluista syistä muuta johdu. Lain 8 §:n mukaan tarkempia säännöksiä valtionosuuslain soveltamisalaan kuuluvan valtionavustuksen talousarvion mukaisesta myöntämisestä, maksamisesta ja käytöstä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella. Asetuksen valmistelusta vastaisi valtiovarainministeriö. Asetuksen valmistelu tulisi tehdä yhteistyössä liikenne- ja viestintäministeriön ja ympäristöministeriön kanssa. Valtion avustukset metropolihallinnolle myönnettäisiin valtion talousarvion puitteissa.

Pykälän 2 momentissa määriteltäisiin min hin kustannuksiin valtionavustusta voitaisiin myöntää. Momentin 1 kohdan mukaan metropolihallinnolle maksettaisiin valtionavustusta kustannuksiin, jotka aiheutuisivat yhtenäisen lippujärjestelmän luomisesta ja ylläpitämisestä sen koko alueella ja joukkoliikenteen taksojen alentamiseen (ns. tariffituki). Momentin 2 kohdan mukaan metropolihallinnolle maksettaisiin valtionavustusta kunnille uusien lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Momentin 3 kohdan mukaan metropolihallinnolle maksettaisiin valtionavustusta metropolihallinnolle valtiolta siirrettyjen tehtävien hoitamiseen. Lisäksi momentin 4 kohdan mukaan metropolihallinnolle maksettaisiin valtionavustusta metropolikaavan ja erityisesti siihen liittyvän toimeenpano-osan laatimiseen.

Pykälän 3 momentin mukaan 2 momentin 2, 3 ja 4 kohdissa tarkoitettu valtionavustus

voisi kattaa kaikki toiminnasta aiheutuvat kustannukset. Valtionavustuslain 6 §:n pääsäännöstä poikkeaminen olisi näissä tapauksissa perusteltua, koska esityksellä metropolialueen kunnille asetettaisiin uusia lakisääteisiä tehtäviä tai velvoitteita, joihin on perustuslain 121 §:ään sisältyvän rahoitusperiaatteen mukaisesti osoitettava riittävä rahoitus.

Valtionavustukseen tarvittavat määrärahat on tarkoitus budjetoida valtiovarainministeriön hallinnonalan pääluokkaan. Valtiovarainministeriö toimisi valtionapuviranomaisena ja huolehtisi avustuksen myöntämisestä ja maksamisesta metropolihallinnolle.

Esityksen valmistelussa tehtyjen alustavien arvioiden mukaan valtion tulisi osoittaa uusien lakisääteisten tehtävien rahoitukseen noin 21,5 miljoonaa euroa vuodessa. Avustus koostuisi joukkoliikenteen hallinnon lakisääteisen tehtävän laajennuksesta, joukkoliikennetehtävien siirrosta valtiolta metropolihallinnolle ja metropolikaavan maakuntakaavaa suuremmasta yksityiskohtaisuudesta.

Yhtenäistä lippujärjestelmää ja tariffitukea koskevan valtion rahoituksen suuruus riippuu joukkoliikenteen yhtenäisen lippujärjestelmän kattavuudesta, joukkoliikenteen kunnille aiheuttamista kustannuksista sekä joukkoliikenteen kehittämisestä alueella.

20 §. Kuntajaon muutosten huomioon ottaminen. Ehdotetulla säännöksellä varaudutaan tilanteeseen, jossa metropolihallinnossa lakisääteisesti mukana oleva kunta lakkaisi kuntarakennelaissa tarkoitettujen kuntien yhdistymisen seurauksena. Tällaisessa tilanteessa uusi kunta jatkaisi metropolihallinnon jäsenkuntana.

5 Luku. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

21 §. Voimaantulo. Tarkoituksena on, että ehdotettu laki tulisi voimaan vuoden 201 alusta lukien.

22 §. Metropolihallinnon toiminnan käynnistäminen. Pykälässä säädettäisiin metropolihallinnon toiminnan käynnistämisestä ennen kuin ensimmäinen metropolivaltuusto olisi tullut valituksi ja valtuusto aloittanut toimintansa sekä käynnistämisvaiheen organisoinnista. Käynnistämisvaiheessa metropolihallinnon ylintä päätösvaltaa käyttäisi met-

ropolihallinnon jäsenkuntien edustajien edustajainkokous. Edustajainkokous voitaisiin valita pykälän mukaan heti ehdotetun lain hyväksymisen jälkeen.

Pykälän 1 momentin mukaan metropolihallinnon toiminnan käynnistämistä varten metropolihallinnon jäsenkuntien olisi valittava jäsenkuntien edustajien edustajainkokous. Edustajainkokous voitaisiin valita ennen ehdotetun lain voimaan tuloa. Edustajainkokouksen kutsuisi ensimmäisen kerran koolle Etelä-Suomen aluehallintovirasto. Aluehallintoviraston määräämä henkilö johtaisi kokousta, kunnes edustajainkokoukselle olisi valittu puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja. Jäsenkuntien edustajainkokous olisi kutsuttava koolle siten, että se kokoontuisi ensimmäisen kerran viimeistään xxxkuussa 201X.

Edustajainkokous toimisi pykälän 2 momentin mukaan metropolihallinnon ylintä päätösvaltaa käyttävänä toimielimenä siihen saakka, kunnes metropolivaltuusto olisi valittu ja se olisi aloittanut toimintansa. Edustajainkokouksen olisi ryhdyttävä niihin toimenpiteisiin, jotka olisivat välttämättömiä metropolihallinnon toiminnan käynnistämiseksi. Tällaisia toimenpiteitä olisivat erityisesti metropolihallinnon perussopimuksen ja johto- tai hallintosäännön valmistelu ja hyväksyminen sekä osallistuminen metropolisopimuksen valmisteluun ja hyväksymiseen.

Pykälän 3 momentissa määriteltäisiin jäsenkuntien edustajien lukumäärä edustajainkokouksessa. Kullekin edustajalle valittaisiin pykälän 4 momentin mukaan varajäsen. Tässä momentissa säädettäisiin myös edustajien äänimäärästä, sitä koskevasta rajoituksesta ja äänimäärän käyttämisestä. Äänimäärää koskeva rajoitus perustuu perustuslakivaliokunnan kannanottoon (PeVL 32/2001), jonka mukaan noudatettava päätöksentekojärjestelmä ei saa antaa yksittäiselle kunnalle yksipuolisen määräämisvallan mahdollistamaa asemaa. Pykälän 5 momentissa säädettäisiin edustajainkokouksen päätösvaltaisuuden edellytyksistä sekä edustajainkokouksen menettelystä ja muutoksenhausta edustajainkokouksen päätökseen.

23 §. Perussopimus ja metropolisopimus. Pykälässä asetettaisiin määräaika, johon mennessä metropolihallinnon perussopimus ja 17 §:ssä tarkoitettu metropolisopimus tuli-

si hyväksyä. Pykälä sisältäisi myös valtuutussäännöksen, jonka perusteella valtioneuvosto voisi tietyin edellytyksin päättää perussopimuksesta. Perussopimuksen sisällöstä säädetään kuntalain 78 §:ssä. Metropolisopimuksesta säädetään 17 §:n lisäksi maankäyttö- ja rakennuslain 34 g §:ssä.

Perussopimuksen hyväksymisestä olisi pykälän 1 momentin mukaan päätettävä viimeistään vuoden 201X xxxkuun loppuun mennessä. Jos metropolihallinnon perussopimusta ei olisi solmittu edellä tarkoitettuun ajankohtaan mennessä ja olisi ilmeistä, ettei metropolihallintoa saataisi muutoin perustetuksi, valtioneuvosto päättäisi metropolihallinnon jäsenkuntia kuultuaan kuntalain 78 §:n 3 momentissa ja perussopimuksessa soveltavista asioista siltä osin kuin jäsenkunnat eivät olisi niistä edustajainkokouksessa sopineet. Valtioneuvoston päättämä perussopimus olisi voimassa siihen asti, kunnes jäsenkunnat sopisivat siitä toisin.

Metropolihallinnon perustaminen perustuisi ehdotetun lain säännöksiin, eikä valtioneuvostolla olisi tältä osin harkintavaltaa. Valtioneuvosto voisi päättää ainoastaan perussopimuksen niistä osista, joista metropolihallinnon jäsenkunnat eivät olisi päässeet sopimukseen ja joista säädetään kuntalain 78 §:n 3 momentissa. Valtioneuvoston päätös olisi hallintopäätös, josta saisi valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetyin mukaisesti. Jos asia jouduttaisiin viemään valtioneuvoston päätettäväksi, tarkoituksena on, että asia valtioneuvostolain (175/2003) 12 §:n nojalla yhteiskuntapoliittisen tai taloudellisen merkityksensä vuoksi ratkaistaisiin valtioneuvoston yleisistunnossa. Yleisistunnon tulisi hallinnon yleisten oikeusperiaatteiden mukaisesti ottaa tasapuolisesti huomioon metropolihallinnon jäsenkuntien edut perussopimuksessa soveltavista asioista.

Pykälän 2 momentin mukaan metropolisopimuksesta on, siltä osin kuin se koskee 17 §:ssä tarkoitettuja asioita, päätettävä viimeistään vuoden 201X xxxkuun loppuun mennessä. Säännös velvoittaisi sopimaan vain 17 §:ssä tarkoitetuista asioista, mutta se ei estäisi sopimasta myös niistä asioista, jotka kuuluvat metropolisopimuksen alaan maankäyttö- ja rakennuslain 34 g §:n mukaisesti.

Säännöksellä on haluttu turvata valtion rahoitusosuuden varmistuminen metropolihallinnon käynnistämisvaiheessa.

24 §. Ensimmäiset metropolivaalit. Tarkoituksena on, että ensimmäiset metropolivaalit toimitettaisiin lain voimaantulon jälkeen toimitettavien ensimmäisten kunnallisvaalien yhteydessä. Koska metropolivaltuustoa ja metropolihallitusta ei vielä vaalien aikaan ole, on tarpeen säätää, että ensimmäisiä metropolivaaleja varten Etelä-Suomen aluehallintovirasto asettaisi metropolivaalilautakunnan sekä laatisi ja julkaisisi kuulutuksen metropolivaltuustoon valittavien valtuutettujen määrästä viimeistään kuukauden kuluttua tämän lain voimaan tulosta. Pykälässä ehdotetaan myös säädettäväksi, että vaalien tuloksen tultua vahvistetuksi metropolivaalilautakunta antaisi luettelon metropolivaltuutetuiksi valituista ja heidän varajäsenistään viipymättä tiedoksi myös Etelä-Suomen aluehallintovirastolle, joka luettelon perusteella voisi ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin metropolivaltuuston koolle kutsumiseksi.

25 §. Metropolihallinnon järjestäytyminen. Pykälässä säädettäisiin metropolihallinnon toiminnan järjestämisestä sen jälkeen kun ensimmäinen metropolivaltuusto on valittu.

Pykälän 1 momentin mukaan ensimmäisten metropolivaalien tuloksen vahvistamisen jälkeen uuden metropolivaltuuston olisi viipymättä järjestäydyttävä ja valittava metropolihallitus ja muut tarvittavat toimielimet sekä ryhdyttävä niihin muihin toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen metropolihallinnon toiminnan järjestämiseksi. Iältään vanhimman valtuutetun olisi pykälän 2 momentin mukaan kutsuttava metropolivaltuutetut ensimmäiseen kokoukseen ja johdettava siinä puhetta, kunnes valtuuston puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat on valittu. Keskeisin metropolivaltuuston tehtävä tässä yhteydessä olisi metropolihallituksen ja muiden kuntalain 17 §:ssä tarkoitettujen toimielinten valinta, jotta metropolihallinnon operatiivinen toiminta saataisiin mahdollisimman pian täysimääräisesti käyntiin.

26 §. Metropolialueen laajentaminen. Pykälä sisältäisi siirtymäsäännöksen, joka antaisi Porvoolle ja Lohjalle mahdollisuuden vapaaehtoisesti liittyä metropolihallinnon jäsenkunnaksi. Liittyvää kuntaa tulisivat ehdo-

tetun säännöksen mukaan koskemaan samat oikeudet ja velvollisuudet kuin metropolihallinnossa lakisääteisesti mukana olevia kuntia. Liittyminen toteutettaisiin käytännössä kuntalain (365/1995) 10 luvussa tarkoitettua perussopimusmenettelyä käyttäen. Liittymiselle asetettaisiin säännöksessä kaksi edellytystä. Ensimmäinen edellytys olisi, että liittymisen tulisi tapahtua viimeistään ehdotetun lain metropolivaaleja koskevissa säännöksissä tarkoitettuna ja vuonna 2021 alkavan vaalivuoden alusta lukien. Toinen edellytys olisi, että liittyvä kunta olisi tehnyt päätökset liittymisestä viimeistään 12 kuukautta ennen seuraavan vaalikauden alkua.

27 §. Voimassa olevat viranomaisluvat. Pykälän mukaan Helsingin seudun liikenne-kuntayhtymälle ja Y:lle ennen ehdotetun lain voimaan tuloa myönnettyt viranomaisluvat, jotka koskevat 4 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä, siirtyisivät ehdotetun lain voimaan tullessa metropolihallinnolle.

28 §. Vireillä olevat asiat. Pykälän mukaan Helsingin seudun liikenne-kuntayhtymässä ja Y:ssä ehdotetun lain voimaan tullessa vireillä olevat asiat, jotka koskevat 4 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä, siirtyisivät ehdotetun lain voimaan tullessa metropolihallinnolle.

29 §. Voimassa olevat sopimukset ja sitoumukset. Pykälän mukaan Helsingin seudun liikenne-kuntayhtymän ja Y:n ennen ehdotetun lain voimaantuloa tekemät 4 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä koskevat voimassa olevat sopimukset ja sitoumukset sekä niistä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyisivät ehdotetun lain voimaan tullessa metropolihallinnolle.

30 §. Henkilöstö. Pykälän mukaan metropolihallinnon palvelukseen kunnista, kuntayhtymistä ja valtiolta ehdotetun lain voimaan tullessa siirtyvän henkilöstön asemasta säädetään kunnallisesta viranhaltijasta annetussa laissa (304/2003), valtion virkamieslaissa (750/1994) ja työsopimuslaissa (55/2001). Ensisijaisesti tässä yhteydessä tulisivat sovellettaviksi kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain 25 §:n, valtion virkamieslain 5 e ja 5 f §:n sekä työsopimuslain 1 luvun 10 §:n säännökset liikkeenluovutuksesta.

1.2 Laki metropolialueen liikennejärjestelmää ja joukkoliikennettä koskevien tehtävien hoitamisesta

1 §. Lain soveltamisala. Metropolihallinnosta annetussa laissa tarkoitettu metropolihallinto toimisi pykälän 1 momentin mukaan metropolialueella Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1370/2007 ja joukkoliikennelain (869/2009) mukaisena toimivaltaisena viranomaisena ja hoitaisi metropolialueen liikennejärjestelmää ja joukkoliikennettä koskevat tehtävät siten kuin siitä tässä tai muussa laissa säädetään.

Pykälän 2 momentin mukaan metropolihallinnon toimintaan sovellettaisiin, mitä vesija energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annetussa laissa (349/2007) säädetään.

2 §. Metropolihallinnon liikennejärjestelmä- ja joukkoliikennetehtävät. Tämän lain 3 §:ssä kumottavaksi ehdotetun pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta annetun lain (829/2009) mukaisia pääkaupunkiseudun joukkoliikennetehtäviä hoitaa Helsingin seudun liikenne-kuntayhtymä. Nämä tehtävät ehdotetaan siirrettäviksi tällä lailla metropolihallinnolle.

Metropolihallinnon olisi pykälän 1 momentin mukaan hoidettava metropolialueen liikennejärjestelmän ja joukkoliikenteen suunnittelu, joukkoliikenteen liikennepalveluiden suunnittelu ja hankinta, joukkoliikenteen taksa- ja lippujärjestelmästä sekä taksoista päättäminen, joukkoliikenteen matkalippujen tarkastus sekä muut sille säädetty liikennejärjestelmää ja joukkoliikennettä koskevat tehtävät. Sääntely vastaa aineelliselta sisällöltään kumottavaksi ehdotetun pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta annetun lain sääntelyä.

Pykälän 2 momentin mukaan metropolihallinnon jäsenkunnat voisivat sopia, että metropolihallinto voi ottaa hoitaakseen metropolialueen jäsenkunnilta muitakin kuin 1 momentissa tarkoitettuja liikennejärjestelmää ja joukkoliikennettä koskevia tehtäviä. Sääntely vastaa aineelliselta sisällöltään kumottavaksi ehdotetun pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta annetun lain sääntelyä.

teistoiminnasta annetun lain sääntelyä. Tällaisia tehtäviä voisivat olla esimerkiksi Helsingin seudun liikenne-kuntayhtymän nykyiseen perussopimukseen sisältyvät joukkoliikennetehtävät, kuten joukkoliikenteen infrastruktuurin kehittäminen ja ylläpito, joukkoliikenteen tieto- ja viestintätekniisten järjestelmien kehittäminen ja ylläpito sekä joukkoliikenteen markkinointi ja matkustajainformaatio. Myös joukkoliikenteeseen oleellisesti liittyvän liityntäpysäköinnin strategisen tason suunnittelu voisi olla tällainen tehtävä.

Pykälän 3 momentin mukaan metropolihallinnon olisi 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja tehtäviä hoitaessaan oltava tiiviissä yhteistyössä metropolihallinnon jäsenkuntien sekä liikenne- ja viestintäministeriön ja Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa.

Metropolihallinto voisi pykälän 4 momentin mukaan toimialueellaan antaa liikenteenharjoittajalle enintään 15 vuoden ajaksi yksinoikeuden harjoittaa raitiovaunu- ja metroliikennettä. Sääntely vastaa aineelliselta sisällöltään kumottavaksi ehdotetun pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta annetun lain sääntelyä.

3 §. Voimaantulo. Tarkoituksena on, että ehdotettu laki tulisi voimaan vuoden 201 alusta lukien. Ehdotetulla lailla kumottaisiin pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta annettu laki (829/2009) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen. Kumottavaksi ehdotetussa laissa säädetyistä jätehuoltotehtävistä ehdotetaan annettavaksi uusi laki, joka sisältyy tähän esitykseen (3. lakiehdotus).

4 §. Siirtymäsäännökset. Pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta annetun lain kumoamisen seurauksena pääkaupunkiseudun joukkoliikennetehtäviä hoitava Helsingin seudun liikenne-kuntayhtymä purkautuisi tämän lain voimaantullessa ja sen tehtävät ja omaisuus sekä niitä koskevat oikeudet ja velvollisuudet siirtyisivät metropolihallinnolle. Pykälässä säädetään kuntayhtymän purkautumisen johdosta tehtävästä loppuselvityksestä sekä omaisuuden, varojen, velkojen ja vastuiden siirrosta. Tätä sääntelyä täydentä-

sivät metropolihallinnosta annettuun lakiin sisältyvät 27 §:n voimassa olevia viranomaislupia, 28 §:n vireillä olevia asioita, 29 §:n voimassa olevia sopimuksia ja sitoumuksia ja 30 §:n henkilöstöä koskevat siirtymäsäännökset.

1.3 Laki pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa koskevasta yhteistoiminnasta

Esitykseen sisältyvän metropolialueen liikennejärjestelmää ja joukkoliikennettä koskevien tehtävien hoitamisesta annetun lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) 3 §:n mukaan pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta annettu laki (829/2009) ehdotetaan kumottavaksi. Tämän johdosta kyseisessä laissa jätehuollosta vastaavaa kuntayhtymää (Helsingin seudun ympäristöpalvelut-kuntayhtymä) koskevat säännökset ehdotetaan siirrettäväksi tähän lakiin. Muutosehdotus olisi lainsäädäntötekninen, eikä siitä aiheutuisi aineellisia muutoksia Helsingin seudun ympäristöpalvelut-kuntayhtymän oikeudelliseen asemaan, tehtäviin tai jäsenkuntiin, lukuunottamatta ilman laadun seuranta, ilmastomuutoksen strategiatyötä sekä seututiedon ylläpitoa ja tuottamista koskevia tehtäviä, jotka ehdotetaan siirrettäväksi kuntayhtymältä metropolihallinnolle.

1.4 Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastamisesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta

8 §. Pykälässä säädetään lunastuslupan käsitteilyn yhteydessä tapahtuvasta lausuntomennettelystä. Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin metropolihallinto koskeva lisäys.

1.5 Laki vesilain 3 luvun 5 §:n muuttamisesta

5 §. *Suhde maankäytön suunnitteluun.* Pykälässä säädetään vesitaloushankkeiden lupiasioiden käsittelyn yhteydessä huomioon otettavista maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitetuista kaavoista. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin metropolikaavaa koskeva lisäys.

1.6 Laki kiinteistönmuodostamislain 33 §:n muuttamisesta

33 §. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin metropolikaavaa koskeva lisäys ja pykälän 2 momenttiin lisättäisiin viittaus maankäyttö- ja rakennuslakiin tällä esityksellä lisättävään uuteen 137 a §:ään, jossa säädetään rakennuslupan erityisistä edellytyksistä metropolialueella.

1.7 Laki metsälain 2 §:n muuttamisesta

2 §. *Soveltamisala.* Pykälässä säädetään lain soveltamisalasta ja sitä koskevista poikkeuksista. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin metropolikaavaa koskeva lisäys, jonka johdosta lakia ei eräin poikkeuksin sovellettaisi metropolikaavan alueella.

1.8 Laki vesihuoltolain 5 §:n muuttamisesta

5 §. *Vesihuollon yleinen kehittäminen.* Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka mukaisesti metropolihallinto sovittaisi yhteen kuntien vesihuollon kehittämissuunnittelua ja alueellista yleissuunnittelua metropolialueella. Säännöksen tarkoituksena on antaa metropolihallinnolle toimivaltaa alueiden käyttöön liittyvässä vesihuollon strategisessa suunnittelussa. Vastuu vesihuollon järjestämisestä säilyisi edelleen kunnilla ja vesihuollosta huolehtisivat edelleen vesihuoltolaitokset metropolialueella.

1.9 Laki joukkoliikennelain muuttamisesta

4 §. *Joukkoliikenteen palvelutason määrittely.* Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös yhteistyöstä metropolihallinnon kanssa. Metropolihallinto korvaisi metropolihallinnosta annetun lain mukaisella metropolialueella maakunnan liiton, joten palvelutason määrittelyä valmistellessaan viranomaisten tulisi toimia tarpeellisilta osin yhteistyössä myös metropolihallinnon kanssa.

12 §. *Reittiliikenneluvan myöntävät viranomaiset.* Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että siinä ei enää mainittaisi Hyvinkään

kaupunkia viranomaisena, joka myöntää luvan yksinomaan sen alueella harjoitettavaan reittiliikenteeseen. Hyvinkään kaupunki kuuluisi metropolihallintoon, joka hoitaisi jatkossa kaikki joukkoliikenteen toimivaltaisen viranomaisen tehtävät alueellaan.

Pykälän 3 momentin 1 kohtaa muutettaisiin siten, että metropolihallinto myöntäisi reittiliikenneluvan yksinomaan sen toimivalta-alueella harjoitettavaan reittiliikenteeseen. Voimassaolevan lain mukaan luvan myöntävä viranomainen on Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä toimivalta-alueellaan. Kuntayhtymään nykyisin kuuluvat kunnat kuuluisivat jatkossa metropolihallintoon, joka hoitaisi jatkossa kaikki joukkoliikenteen toimivaltaisen viranomaisen tehtävät alueellaan.

13 §. *Kutsujoukkoliikenneluvan myöntävät viranomaiset.* Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että yksinomaan metropolialueella harjoitettavaan kutsujoukkoliikenteeseen luvan myöntäisi metropolihallinto Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän asemesta. Kuntayhtymään nykyisin kuuluvat kunnat kuuluisivat jatkossa metropolihallintoon, joka hoitaisi jatkossa kaikki joukkoliikenteen toimivaltaisen viranomaisen tehtävät alueellaan.

14 §. *Palvelusopimusasetuksessa tarkoitettut toimivaltaiset viranomaiset ja niiden yhteistyö sekä päätös palvelusopimusasetuksen soveltamisesta.* Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että rautatieliikennettä koskevissa asioissa toimivaltainen viranomainen olisi liikenne- ja viestintäministeriö ja metropolialueellaan metropolihallinto Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän asemesta.

62 §. *Liikennelupien ja sopimusten voimassaoloon liittyvät siirtymäsäännökset.* Pykälän 5 momenttia muutettaisiin siten, että siitä poistettaisiin viittaus Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän alueeseen ja viitattaisiin sen sijaan kuntiin, jotka kuuluvat ehdotettuun metropolialueeseen.

1.10 Laki joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

1 §. *Soveltamisala.* Pykälässä säädetään niistä viranomaisista, joille voidaan myöntää oikeus tarkastusmaksun perimiseen. Pykälä

ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä nyt mainittu pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta annetun lain (829/2009) 3 §:ssä tarkoitettu Helsingin seudun liikenne-kuntayhtymä muutettaisiin metropolihallinnoksi.

2 §. *Tarkastusmaksun perimisoikeuden saaneiden tahojen välinen yhteistoiminta.* Pykälä ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä nyt mainittu pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta annetun lain (829/2009) 3 §:ssä tarkoitettu Helsingin seudun liikenne-kuntayhtymä muutettaisiin metropolihallinnoksi.

1.11 Laki maantielain muuttamisesta

17 §. *Tien suunnittelu ja alueiden käytön suunnittelu.* Pykälässä säädetään niistä maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitetuista oikeusvaikutteisista kaavoista, jotka on otettava suunnittelussa huomioon. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin metropolikaava ja 3 momenttiin metropolihallinto.

18 §. *Yleissuunnitelma.* Pykälässä säädetään yleissuunnitelman laatimisvelvoitteesta ja sitä koskevista poikkeuksista. Pykälään tehtäisiin metropolikaavaa koskeva lisäys.

27 §. *Vuorovaikutus.* Pykälässä säädetään muun muassa niistä viranomaisista, joilta tienpitoviranomaisen on pyydettävä yleis- ja tiesuunnitelmasta lausunto. Pykälän 4 momenttiin tehtäisiin metropolihallintoa koskeva lisäys.

99 §. *Päätöksenteko.* Pykälässä säädetään tiesuunnitelman hyväksymistä koskevasta päätöksentekomenettelystä. Pykälään tehtäisiin metropolihallintoa koskeva lisäys.

104 §. *Päätösten ilmoittaminen muistutuksen tehneille ja viranomaisille.* Pykälässä säädetään muun muassa niistä viranomaisista, joille yleis- ja tiesuunnitelman hyväksymispäätöksestä on ilmoitettava. Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin metropolihallintoa koskeva lisäys.

105 §. *Muutoksenhaku.* Pykälässä säädetään muun muassa niistä viranomaisista, joilla on oikeus hakea valittamalla muutosta sellaiseen yleis- ja tiesuunnitelman hyväksymispäätökseen, jonka vaikutukset ulottuvat

viranomaisen toimialueelle. Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin metropolihallintoa koskeva lisäys.

1.12 Laki ratalain muuttamisesta

8 §. Yleistä rautatien suunnittelusta. Pykälässä säädetään yhteistyövelvoitteesta tehtäessä yleis- ja ratasuunnitelmia. Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin metropolihallintoa koskeva lisäys.

10 §. Rautatiealueen suunnittelu ja alueiden käytön suunnittelu. Pykälässä säädetään yleis- ja ratasuunnittelun käsittelyn yhteydessä huomioon otettavista maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitetuista kaavoista. Pykälän 2 ja 4 momentteihin lisättäisiin metropolikaava sekä 3 momenttiin metropolihallinto.

11 §. Yleissuunnitelma. Pykälässä säädetään yleissuunnitelman laatimisvelvoitteesta ja sitä koskevista poikkeuksista. Pykälään tehtäisiin metropolikaavaa koskeva lisäys.

22 §. Vuorovaikutus. Pykälässä säädetään muun muassa niistä viranomaisista, joilta radanpitäjän on pyydettävä yleis- ja ratasuunnitelmasta lausunto. Pykälän 4 momenttiin tehtäisiin metropolihallintoa koskeva lisäys.

28 §. Suunnitelmien hyväksyminen. Pykälässä säädetään ratasuunnitelman hyväksymistä koskevasta päätöksentekomenettelystä. Pykälään tehtäisiin metropolihallintoa koskeva lisäys.

79 §. Rautatien lakkauttaminen muussa yhteydessä. Pykälässä säädetään muun muassa rautatien lakkauttamista tarkoittavan päätöksen valmistelun yhteydessä tapahtuvasta kuulemismenettelystä. Pykälän 3 momenttiin tehtäisiin metropolihallintoa koskeva lisäys.

91 §. Päätösten ilmoittaminen muistutuksen tehneille ja viranomaisille. Pykälässä säädetään muun muassa niistä viranomaisista, joille yleis- ja ratasuunnitelman hyväksymispäätöksestä on ilmoitettava. Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin metropolihallintoa koskeva lisäys.

92 §. Muutoksenhaku. Pykälässä säädetään muun muassa niistä viranomaisista, joilla on oikeus hakea valittamalla muutosta sellaiseen yleis- ja ratasuunnitelman hyväksymispäätökseen, jonka vaikutukset ulottuvat viranomaisen toimialueelle. Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin metropolihallintoa koskeva lisäys.

1.13 Laki ilmailulain 86 §:n muuttamisesta

86 §. Rakentamislupa-asian käsittelyyn liittyvä kuulemismenettely. Pykälässä säädetään niistä viranomaisista, joille on varattava tilaisuus tulla kuulluiksi lupa-asian valmistelun yhteydessä. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin metropolihallintoa koskeva lisäys.

1.14 Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain 7 §:n muuttamisesta

7 §. Strateginen suunnittelu ja ohjaus. Pykälässä säädetään muun muassa niistä viranomaisista, joiden kanssa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten strategia-asiakirja ja strategiset tulostavoiteasiakirjat laaditaan. Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin metropolihallintoa koskeva lisäys.

1.15 Laki alueiden kehittämisestä ja rakennerrahastotoiminnan hallinnoinnista annetun lain muuttamisesta

3 §. Määritelmät. Pykälään lisättäisiin metropolialuetta koskeva määritelmä. Metropolialueella tarkoitettaisiin metropolihallinnosta annetussa laissa tarkoitettua metropolialuetta.

6 §. Alueiden kehittämisen suunnittelu. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan Uudenmaan maakunnassa maakuntasuunnitelmassa ja maakuntaohjelmassa olisi metropolialuetta koskevat erilliset osiot. Tämä menettely on vastaava, mikä Lapin maakunnassa on käytössä saamelaisalueella. Maakuntakaavasta ja metropolikaavasta säädetään maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999).

7 §. Työ- ja elinkeinoministeriön tehtävät. Pykälässä säädetään niistä tahoista, joiden kanssa työ- ja elinkeinoministeriön on tehtävä yhteistyötä valmistellessaan aluekehittämispäätöstä ja kansallisia rakennerrahasto-ohjelmia sekä maakuntaohjelmia ja muita kyseisen lain mukaisia kansallisia ohjelmia. Pykälän 3 momenttiin tehtäisiin metropolihallintoa koskevat lisäykset.

17 §. Maakunnan liiton tehtävät. Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka mukaan

metropolihallinto toimisi yhteistyössä Uudenmaan liiton kanssa pykälässä säädettyjen tehtävien hoitamisessa lukuun ottamatta pykälän 1 momentin 3 ja 6 kohdassa tarkoitettuja tehtäviä, jotka metropolihallinto hoitaisi metropolialueella.

24 §. Maakunnan yhteistyöryhmä. Maakunnan yhteistyöryhmän jäseniä koskevaan pykälän 4 momentin 1 kohtaan lisättäisiin Uudenmaan maakunnassa metropolihallinto.

28 §. Maakunnan yhteistyöryhmän tehtävät. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 4 kohta, jonka mukaan maakunnan yhteistyöryhmä käsittelee maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitetun sopimuksen, jotta yhteistyöryhmä voisi ottaa sopimuksen huomioon maakunnan muussa kehittämisessä.

29 §. Valtakunnalliset alueiden kehittämisen painopisteet. Pykälässä säädetään valtioneuvoston aluekehittämispäätöksen ohjausvaikutuksista. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin metropolihallinto niiden viranomaisten joukkoon, joiden tulee ottaa huomioon aluekehittämispäätös ja edistää sen toteuttamista.

32 §. Maakuntaohjelma. Pykälässä säädetään maakuntaohjelman sisällöstä ja valmistelusta. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin metropolialuetta koskeva lisäys, jonka mukaan Uudenmaan maakunnassa maakuntaohjelman sisältyisi metropolialuetta koskeva osa. Lisäksi pykälän 3 momenttiin tehtäisiin metropolihallintoa koskeva lisäys, jonka mukaan Uudenmaan maakunnassa edellä mainitun metropolialuetta koskeva osan valmistelisi metropolihallinto.

45 §. Yhteistyösopimus. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan metropolialueella laadittavasta metropolisopimuksesta säädetään maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) sekä laissa metropolihallinnosta (/).

1.16 Laki maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta

Metropolialueen maankäytön suunnittelun keskeinen väline olisi metropolikaava, jonka metropolihallinto laatisi ja hyväksyisi. Metropolikaava keskittyisi metropolialueen kehityksen ja kaavan tavoitteiden kannalta keskeisten kysymysten ratkaisemiseen ja siinä osoitettaisiin metropolialueen maankäytön,

asumisen ja liikenteen tulevan kehityksen kokonaiskuva.

Metropolikaava korvaisi alueellaan maakuntakaavan ja se tulisi sovittaa yhteen metropolialueen ulkopuolisen alueen maakuntakaavan kanssa. Metropolikaavaan voisi tarvittaessa sisältyä yleis- tai osayleiskaavan kaltaisia tarkasteluja ja yleiskaavan tai osayleiskaavan tapaan esitettyjä maankäyttöraatkaisuja. Tällöin metropolikaavoitus ohjaisi asemakaavoitusta yleiskaavan sijaan. Toisaalta metropolikaava voi suunnittelutarpeen mukaan olla myös yleispiirteisempi, esimerkiksi maakuntakaavan tapaan. Samassa kaavassakin voisi olla suunnittelutarpeen mukaan esitystavaltaan ja sisällöltään erilaisia osia.

Metropolikaavan tarkoituksena olisi metropolialueen ympäristöllisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehityksen vahvistaminen edistämällä erityisesti yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän toimivuutta ja taloudellisuutta, asumistarpeita vastaavan asuntotuotannon ja elinkeinoelämän kehittämisen edellytyksiä sekä sosiaalisesti tasapainoisen elinympäristön kehittämistä.

Metropolikaavassa esitettäisiin metropolialueen maankäytön, yhdyskuntarakenteen, liikennejärjestelmän, asumisen ja maapolitiikan kehittämisen periaatteet ja tavoitteet. Kaavassa osoitettaisiin lisäksi metropolialueen merkittävät asumisen, elinkeinotoimintojen ja muiden toimintojen sekä niiden kehittämisen kanssa yhteen sovitettut liikenteen ratkaisut.

Metropolikaavan tehtävät edellyttävät, että kaava laaditaan tiiviissä vuorovaikutuksessa asukkaiden ja muiden osallisten kanssa. Kaavoitusmenettelyä ja vuorovaikutusta sääntelevät pääasiassa maankäyttö- ja rakennuslain 8 luvun säännökset, joita tarpeellisilta osin ehdotetaan tarkistettaviksi. Metropolikaavan laadinnassa korostuu erityisesti yhteistyön tarve metropolihallinnon, alueen kuntien ja kaavan kannalta keskeisten valtion viranomaisten kesken. Metropolikaavan merkitys metropolialueen maankäytön, asumisen ja liikenteen ratkaisujen yhteensovittamisessa ja toteuttamisen ohjaamisessa korostavat yhteistyön tärkeyttä. Tämän vuoksi ehdotetaan, että kaavan laadintaa ohjaisi metropolihallin-

non ohella yhteistyöryhmä, jossa edellä mainitut tahot olisivat edustettuina. Yhteistyöryhmän asettaisi ympäristöministeriö.

Maankäyttö- ja rakennuslaissa eri kaavamuotojen tehtävistä, kaavan laatimisesta ja hyväksymisestä, sisältövaatimuksista, esitystavasta, kaavamääräyksistä ja oikeusvaikutuksista säädetään kunkin kaavamuodon osalta omassa luvussaan. Metropolikaavaa koskevat vastaavat säännökset ehdotetaan otettaviksi uuteen 4 a lukuun. Tässä luvussa säädettäisiin myös metropolisopimuksesta, joka olisi metropolikaavan keskeinen toteuttamisväline.

Metropolialueen yhdyskuntarakenteen hajautumisen estämiseksi esitetään, että metropolialue olisi kokonaisuudessaan suunnittelutarvealuetta. Vuosina 2009 - 2013 metropolialueen kunnat myönsivät yhteensä 2 238 suunnittelutarveratkaisua. Suunnittelutarveratkaisu voitaisiin metropolialueella myöntää vain erityisestä syystä. Lähtökohtana olisi, että rakentaminen perustuisi kaavaan. Suunnittelutarveasioiden käsittely ehdotetaan siirrettäväksi metropolihallinnolle. Näin meneteltävät ja -käytännöt suunnittelemattoman rakentamisen sijoittumisissa yhdenmukaistuisivat, kun sama viranomainen ratkaisisi asian koko metropolialueella.

4 §. Alueiden käytön suunnittelujärjestelmä. Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jossa todettaisiin metropolihallinnosta annetun lain mukaisen alueen uusi kaavamuoto, metropolikaava. Metropolikaavassa osoitettaisiin alueiden käytön yleispiirteet metropolihallinnosta annetun lain mukaisella alueella. Alueeseen kuuluisi metropolihallinnosta annetun lain mukaisesti Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen, Sipoo, Kerava, Tuusula, Järvenpää, Kirkkonummi, Vihti, Nurmijärvi, Mäntsälä, Hyvinkää ja Pornainen. Lisäksi Lohjalla ja Porvoolla olisi mahdollisuus laissa säädetyn edellytyksin liittyä metropolihallinnon jäsenkunnaksi.

Metropolikaavan tehtävät ja tarkoitus esitetäisiin yksityiskohtaisemmin metropolikaavaa koskevassa uudessa 4 a luvussa.

7 §. Kaavoituskatsaus. Pykälään lisättäisiin metropolihallinnon perustamisesta johtuvat muutokset. Kaavoituskatsauksessa tulisi metropolialueen kunnissa ottaa esille myös metropolihallinnossa vireillä olevat tai vireille

tulevat asiat, joilla on merkitystä asianomaisen kunnan kannalta.

Nykyisin pykälän 1 momenttiin sisältyy säännös siitä, että kaavoituskatsauksen yhteydessä on kysynnän sitä edellyttäessä arvioitava asumiseen varattujen tonttien riittävyttä. Säännös velvoittaa tällaisen arvioinnin ottamisen kaavoituskatsaukseen silloin, kun asuntojen kysyntä alueella on voimakasta. Lähinnä tällainen tilanne on väestöltään kasvavissa kunnissa, joissa tarve uudelle asunto-rakentamiselle on voimakasta. Säännöksellä tavoitellaan sitä, että kunnissa säännöllisesti kiinnitettäisiin huomiota hyvään maapolitiikan hoitamiseen. Asuntotonttien riittävyydellä on suora kytkeä sekä tulevan kaavoituksen että mahdollisesti jo olemassa olevien kaavojen toteuttamismahdollisuuksien edistämisen tarpeeseen. Momenttiin lisättäisiin velvoite, jonka mukaan metropolialueella kaavoituskatsaukseen olisi aina liitettävä arvio asumiseen varattujen tonttien riittävydestä. Metropolialue muodostaisi Suomessa erityisen asuntomarkkina-alueen ja paine väestönkasvulle on koko maan tasolla suurinta. Tämän vuoksi olisi perusteltua, että metropolialueen kunnat laativat vuosittaisen kaavoituskatsauksen yhteydessä arvion asuntotonttien riittävydestä.

16 §. Suunnittelutarvealue. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan metropolihallinnosta annetun lain mukainen metropolialue olisi suunnittelutarvealuetta.

Pyrkimyksenä suunnittelutarvesääntelyssä on, että suunnittelutarvealueen piiriin kuuluisi sellainen maankäyttö, joka suunnittelemattomana aiheuttaisi taloudellisesti, yhdyskuntarakenteellisesti tai ympäristöllisesti haitallista kehitystä. Metropolialueelle on tyypillistä tiivis väestörakenne ja rakentaminen. Metropolialueen suunnittelematon maankäyttö on omiaan aiheuttamaan tällaista edellä selostettua haitallista kehitystä. Tästä syystä metropolialue olisi kokonaisuudessaan suoraan lain nojalla suunnittelutarvealuetta. Pääsääntöisesti metropolialueen rakentamisen tulisi perustua asema-kaavaan.

Voimassa olevaan 4 momenttiin, joka siirtyisi 5 momentiksi, lisättäisiin viittaus uuteen 137 a §:ään. Rakennuslupa voitaisiin erityisesti syystä myöntää metropolialueen suun-

nittelutarvealueella ehdotetun 137 a §:n nojalla. Rakennusluvan erityiset edellytykset metropolialueen suunnittelutarvealueella määräytyisivät samoin kuten muuallakin Suomessa ja niistä säädetään 137 §:ssä.

17 §. Asianomaisen ministeriön tehtävät. Asianomaisella ministeriöllä tarkoitetaan maankäyttö- ja rakennuslaissa ympäristöministeriötä, jollei asetuksella toisin säädetä. Selkeyden vuoksi pykälän sanamuotoa muutettaisiin siten, että sana asianomainen ministeriö korvattaisiin sanalla ympäristöministeriö. Ympäristöministeriölle kuuluu maakuntakaavan edistäminen, ohjaus ja valvonta. Vastaava tehtävä säädettäisiin ympäristöministeriölle koskien metropolikaavoitusta.

19 a §. Metropolihallinnon tehtävät. Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa säädettäisiin metropolihallinnon maankäyttöön ja rakentamiseen liittyvästä tehtävästä. Metropolihallinnon tämän lain mukainen tehtävä olisi metropolialueen maankäytön ohjaus. Metropolihallinto laatisi metropolikaavan ja pitäisi sitä ajan tasalla sekä olisi sopimusosapuolena metropolisopimuksessa. Metropolihallinto myös ratkaisisi suunnittelutarveasiat. Metropolialueen aluerajauksesta ja metropolihallinnon muista tehtävistä säädettäisiin laissa metropolihallinnosta.

28 §. Maakuntakaavan sisältövaatimukset. Maakuntakaava on voimassa olevan lain mukaan mahdollisuuksien mukaan sovitettava yhteen maakunta-kaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntakaavoituksen kanssa. Pykälä ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisättäisiin yhteensovittamisvaatimus myös kaava-alueeseen rajoittuvan metropolikaavan kanssa.

4 a Luku. Metropolikaava

34 a §. Metropolikaavan tarkoitus. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi metropolikaavan tarkoituksesta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, mitä tarkoitusta varten metropolikaava laaditaan. Metropolikaavan tarkoituksena olisi metropolihallinnosta annetun lain mukaisen metropolialueen ympäristöllisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehityksen vahvistaminen edistämällä erityisesti

yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän toimivuutta ja taloudellisuutta, asumistarpeita vastaavan asuntotuotannon ja elinkeinoelämän kehittämisen edellytyksiä sekä sosiaalisesti tasapainoisen elinympäristön kehittämistä. Metropolikaavassa korostuisi yhdyskuntarakenteen ja maankäytön ohjaamisen lisäksi erityisesti maankäytön, liikenteen, asumisen ja muiden toimintojen yhteensovittamisen näkökulma.

Pykälän 2 momentin mukaan metropolikaavassa esitettäisiin seudun maankäytön, yhdyskuntarakenteen, liikennejärjestelmän, asumisen ja maapolitiikan kehittämisen periaatteet ja tavoitteet. Muihin kaavamuotoihin nähden metropolikaavassa korostuisi uutena painotuksena seudullisen maapolitiikan periaatteiden ja tavoitteiden esittäminen. Tämä vahvistaisi metropolikaavan merkitystä metropolialueen yhtenäisten maapoliittisten linjausten määrittelyssä. Kehittämisperiaatteiden ja tavoitteiden pohjalta metropolikaavassa osoitettaisiin metropolialueen merkittävät asumisen, elinkeino-toimintojen ja muiden toimintojen alueet ja niiden kehittämisen kanssa yhteen sovitettut liikenteen ratkaisut. Nämä muodostaisivat metropolikaavan keskeiset yhdyskuntarakenteelliset ratkaisut.

Metropolikaavassa korostuisi myös muita kaavamuotoja voimakkaammin kaavan toteuttamisen ohjaaminen. Tätä koskeva säännös kaavan toteuttamisperiaatteiden, toteuttamistoimenpiteiden ja eri alueiden toteuttamisjärjestyksen esittämisestä ehdotetaan otettavaksi pykälän 3 momenttiin.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös valtakunnallisten ja metropolialuetta koskevien muiden tavoitteiden huomioon ottamisesta metropolikaavaa laadittaessa sekä metropolikaavan tehtävästä eri tavoitteiden yhteensovittamisessa. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet olisi metropolikaavaa laadittaessa otettava huomioon kuten muussakin kaavoituksessa. Metropolikaavalla olisi keskeinen asema valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteuttamisen turvaamisessa ja tavoitteiden konkretisoimisessa alueidenkäytön ratkaisuksi. Metropolikaavan merkitystä tältä osin korostaisi se, että metropolialueella ei enää laadittaisi maakuntakaavaa.

34 b §. *Metropolikaavan laatiminen ja hyväksyminen.* Ehdotetun 1 momentin perusteella metropolikaavan laatimisesta, kaavan pitämisestä ajan tasalla ja sen kehittämisestä huolehtisi metropolihallinto.

Metropolikaavan laatimisen lähtökohtana tulisi olla metropolialueen keskeiset seudulliset tarpeet kattava kokonaismetropolikaava. Metropolikaava voitaisiin kuitenkin laatia myös vaiheittain tai osa-alueittain samaan tapaan kuin maakuntakaava ja yleiskaava. Tällainen kaava voisi koskea joko tiettyjä asiakokonaisuuksia tai tiettyjä metropolialueen osa-alueita. Tällä tavalla metropolikaavan laatimisvelvollisuus voitaisiin joustavasti sovittaa kulloinkin ajankohtaisiin suunnittelutarpeisiin. Vaiheittainen tai osa-alueittainen laatiminen mahdollistaisi myös metropolikaavan joustavan pitämisen ajan tasalla. Tarkoitus on, että metropolikaavoitus ja varsinkin metropolikaavan toimeenpano-osan laatiminen ja tarkistaminen muodostaisivat jatkuvan suunnitteluprosessin, jonka painopistealueet määräytyisivät kulloinkin ajankoh- taisten tarpeiden pohjalta. Vaiheittain tai osa- alueittain laadittavan metropolikaavan tulisi aina perustua metropolialuetta koskevaan riittävään kokonaisnäkemykseen.

Metropolikaavan tehtävät edellyttävät, että kaava laaditaan tiiviissä yhteistyössä metropolihallinnon, alueen kuntien, kaavan kannalta keskeisten valtion viranomaisten ja muiden kaavan kannalta keskeisten tahojen kanssa. Erityisesti metropolikaavan asema metropolialueen maankäytön, asumisen ja liikenteen ratkaisujen yhteensovittamisessa ja metropolikaavan merkitys toteuttamisen ohjaamisessa esimerkiksi valtion liikenneinvestointien osalta korostavat tällaisen yhteistyön tärkeyttä. Tämän vuoksi pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös metropolikaavan laadintaa ohjaamaan asetettavasta yhteisestä toimitelimestä, jossa metropolihallinnon lisäksi olisivat edustettuina ainakin ympäristöministeriön sekä liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalat. Laissa ei ehdoteta tarkemmin säädettäväksi tällaisen toimielimen kokoonpanosta, tehtävistä tai toiminnasta, vaan se jäisi osapuolten keskinäisen sopimisen varaan. Toimielimen asettaisi ympäristöministeriö. Toimielimenä voisi esimerkiksi olla asianomaisten tahojen mui-

takin yhteistyökysymyksiä metropolialueella käsittelevä yhteistyöelin.

Metropolikaavan hyväksyisi metropolihallinnon ylin päättävä elin, metropolivaltuusto.

34 c §. *Rakennuskielto metropolikaavaa laadittaessa.* Metropolikaavan laatimiseen liittyisi esityksen mukaan samankaltainen rakennuskieltojärjestelmä kuin yleiskaavan laatimiseen.

Metropolihallinto voisi määrätä alueelle rakennuskiellon, kun metropolikaavan laatimisesta tai muuttamisesta on päätetty. Rakennuskielto olisi voimassa enintään viisi vuotta, mutta metropolihallinto voisi kaavoituksen keskeneräisyyden vuoksi pidentää tätä aikaa enintään viidellä vuodella. Yleiskaavan laatimista koskevasta 38 §:n 2 momentin säännöksestä poiketen voimassaoloaikaa ei tämän jälkeen enää voitaisi jatkaa. Metropolikaavan tehtävän on katsottava edellyttävän, että metropolikaava tai sen muutos voidaan hyväksyä viimeistään kymmenen vuoden kuluessa siitä, kun kaavan laatimisesta tai muuttamisesta on päätetty.

Kaavan laatimisen ajaksi määrätty kielto olisi ehdotetun 3 momentin mukaan voimassa myös alueella, jolle on hyväksytty metropolikaava tai sen muutos, kunnes hyväksymispäätös on saanut lain-voiman.

34 d §. *Metropolikaavan sisältövaatimukset.* Maankäyttö- ja rakennuslain 5 §:ssä säädetään kaavamuotoja koskevista alueiden käytön suunnittelun tavoitteista. Nämä tavoitteet koskevat myös metropolikaavoitusta.

Alueiden käytön suunnittelun tavoitteita toteuttavista kaavojen sisältövaatimuksista säädetään laissa kunkin kaavamuodon osalta erikseen. Metropolikaavan sisältövaatimuksista ehdotetaan säädettäväksi 34 d §:ssä. Sisältövaatimuksia koskevan säännöksen soveltamista ohjaavat osaltaan 5 §:ssä säädetyt alueiden käytön suunnittelun tavoitteet ja 34 a §:ään ehdotetut säännökset metropolikaavan tarkoituksesta.

Metropolikaavan sisältövaatimusten lähtökohtana olisi, että kaavaa laadittaessa on otettava huomioon kaavan tarkoitus metropolialueen kehityksen ohjaamisessa sekä metropolialueen oloista johtuvat erityiset tarpeet. Tästä ehdotetaan säädettäväksi pykälän 1 momentissa. Samoin 1 momenttiin ehdote-

taan otettavaksi metropolikaavan keskeiset sisällölliset tavoitteet kokoava säännös, jonka mukaan kaavaa laadittaessa on erityisesti katsottava, että merkittävä rakentaminen sijoitetaan ensisijaisesti joukkoliikenteellä, erityisesti raideliikenteellä hyvin saavutettaville alueille, olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen sekä keskusverkkoon tukeutuen.

Metropolikaavan keskeiset erityiset sisältövaatimukset ehdotetaan otettaviksi pykälän 2 momenttiin. Koska metropolikaava korvaisi metropolialueella maakuntakaavan ja joissakin tilanteissa myös yleiskaavan, osa ehdotetuista metropolikaavan sisältövaatimuksista vastaisi maakuntakaavan ja yleiskaavan sisältövaatimuksia.

Keskeiset sisältövaatimukset edellyttävät metropolikaavaa laadittaessa otettavaksi erityisesti huomioon ensinnäkin maankäytön, asumisen, liikenteen ja muiden toimintojen yhteensovittamisen, yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän toimivuuden, taloudellisuuden ja ekologisen kestävyys sekä olemassa olevan yhdyskuntarakenteen ja yhdyskuntarakenteen eheyttämisen vaatimukset. Myös mahdollisuudet ilmastonmuutoksen hillintään ja ilmastonmuutokseen varautumiseen on otettava huomioon. Niiden huomioon ottaminen liittyy metropolikaavaa laadittaessa erityisesti yhdyskuntarakennetta ja liikennejärjestelmää koskeviin ratkaisuihin.

Metropolikaavassa tulee erityisesti ottaa huomioon myös hyvän elinympäristön toteuttamisen mahdollisuudet, riittävän asuntotuotannon edellytykset ja muut asumisen tarpeet sekä palveluverkon kehittämisen tarpeet ja palvelujen saavutettavuus.

Myös yhdyskuntateknisen huollon järjestämisen seudullisten periaatteiden ja ratkaisujen osoittaminen sekä vesi- ja maainesvarojen kestävä käytön edellytysten turvaaminen ovat keskeisiä metropolikaavassa huomioon otettavia vaatimuksia.

Seudun elinkeinoelämän toimintaedellytysten huomioon ottaminen ehdotetaan maakuntakaavan ja yleiskaavan sisältövaatimusten tapaan erikseen mainittavaksi huomioon otettavana näkökulmana. Luonnollisesti myös useat muut ehdotetut sisältövaatimukset ovat keskeisiä elinkeinoelämän toimintaedellytysten kehittämisen kannalta.

Myös maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaaliminen sekä virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyys olisi erityisesti otettava huomioon metropolikaavaa laadittaessa. Virkistysalueiden riittävyyden ohella myös viheralueverkoston jatkuvuus ehdotetaan erikseen todettavaksi metropolikaavan sisältövaatimuksena. Viheralueverkosto sisältää myös ekologisen ulottuvuuden, millä on erityisesti merkitystä kasvavilla kaupunkiseuduilla, joissa luonnonympäristöön kohdistuu voimakkaita muospaineita.

Kaavan toteuttamisen ohjaaminen korostuu metropolikaavan tehtävänä muita yleispiirteisiä kaava-muotoja voimakkaammin. Tämän mukaisesti 2 momenttiin ehdotetaan erityisesti huomioon otettavaksi sisältövaatimukseksi myös kaavan toteuttamistoimenpiteiden tarkoituksenmukainen ajoittaminen ja yhteensovittaminen. Tämä näkökulma korostuu myös jäljempänä ehdotettavissa metropolikaavan toimeenpano-osaa, metropolikaavan määräyksiä ja metropolisopimusta koskevissa säännöksissä.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi viittaussäännös valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta metropolikaavaa laadittaessa. Säännös viittaisi lain 24 §:ään, jossa säädetään valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta alueiden käytön suunnittelussa ja valtion viranomaisten toiminnassa. Metropolikaava olisi metropolialueella keskeinen maankäyttöä ja liikennejärjestelmän kehittämistä koskeva suunnitelma valtakunnallisten tavoitteiden toteutumisen kannalta. Momenttiin otettaisiin myös säännös metropolikaavan sovittamisesta yhteen metropolialueeseen rajoittuvan alueen maakuntakaavoituksen kanssa. Tämä vastaisi 28 §:n säännöstä eri alueiden maakuntakaavoituksen keskinäisestä yhteensovittamisesta.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan otettavaksi maakuntakaavan sisältövaatimuksia vastaava säännös, jonka mukaan luonnonsuojelulaissa tarkoitettujen luonnonsuojeluohjelmien ja -päästösten sekä maisema-aluetta koskevien perustamispäätösten tulisi olla ohjeena kaavaa laadittaessa.

Pykälän 5 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan kaavan toteuttamisen vaikutukset on selvitettävä ja kaavan

sisältövaatimukset otettava huomioon sillä tavalla kuin laadittavan metropolikaavan tehtävä ja tavoitteet edellyttävät. Koska metropolikaavoja laadittaisiin erilaisissa tilanteissa ja erilaisia tarpeita varten, eivät kaikki lakiin ehdotetut sisältövaatimukset voisi kaikissa tilanteissa vaikuttaa harkintaan samalla painoarvolla. Tämä vastaisi lakiin jo maakuntakaavan ja yleiskaavan osalta sisältyvää periaatetta. Momenttiin ehdotettu säännös ohjaisi myös kaavaan liittyvien selvitysten ja kaavan vaikutusten arviointien kohdentamista kussakin kaavahankkeessa ratkaistaviin keskeisiin kysymyksiin. Metropolikaavan keskeinen tehtävä on ohjata erityisesti alueen merkittävien toimintojen sijoittamista, yhdyskuntarakenteen kehittämistä sekä maankäytön, asuminen ja liikenteen yhteensovittamista. Tämän vuoksi erityisesti näitä koskevien sisältövaatimusten huomioon ottaminen ja niihin kohdistuvien vaikutusten selvittäminen korostuvat metropolikaavaa laadittaessa.

Pykälän 6 momenttiin otettaisiin säännös, jonka mukaan metropolikaavan toteuttamistoimenpiteitä ja niiden ajoitusta määriteltäessä on pidettävä silmällä kaavan toteuttamisesta kunnalle ja muille kaavaa toteuttaville tahoille aiheutuvia kustannuksia. Kaavaa laadittaessa olisi tällöin punnittava kaavan tavoitteita, sisältöä ja kaavasta metropolialueen kehitykselle saatavaa hyötyä myös suhteessa kaavan toteuttamisesta aiheutuviin kustannuksiin. Ehdotettu säännös saattaa eri tilanteissa vaikuttaa esimerkiksi siihen, millä tavoin kaavan toteuttamista ohjataan kaavaan otettavilla määräyksillä ja miltä osin toteuttamisesta ja eri tahojen toteutusvastuusta sovitaan metropolisopimuksessa. Samoin 6 momenttiin ehdotetaan myös otettavaksi maanomistajan oikeusaseman huomioon ottamista koskeva säännös, joka vastaisi lakiin maakuntakaavan ja yleiskaavan osalta jo sisältyvää säännöstä.

34 e §. Metropolikaavan esitystapa. Metropolikaavaan kuuluisivat suunnitelmaosa ja toimeenpano-osa. Kaavaan kuuluisivat muiden kaavamuotojen tapaan myös kaavamääräykset ja -merkinnät. Kaavamääräyksistä ehdotetaan säädettäväksi erikseen 34 h §:ssä.

Metropolikaavan suunnitelmaosa sisältäisi metropolialueen pitkän aikavälin tavoitteet ja merkittävät ratkaisut yhdyskuntarakenteen,

liikennejärjestelmän ja muiden toimintojen kehittämisestä. Suunnitelmaosa esitettäisiin kartalla, mutta esimerkiksi pitkän aikavälin tavoitteita voitaisiin luonnollisesti esittää myös sanallisesti.

Metropolikaavan toimeenpano-osassa esitettäisiin kaavan toteuttamisperiaatteet, lähi-vuosien kehittämiskohteet ja toteuttamistoimenpiteet sekä toteuttamisjärjestys ja toteutuksen ajoitus kaavan tarkoituksen edellyttämällä tavalla. Toimeenpano-osa voisi olla osittain tai kokonaan tekstimuotoinen, mutta siihen voisi tarpeen mukaan sisältyä myös karttaesityksiä. Toimeenpano-osan lisäksi kaavan toteuttamista ohjaisi metropolisopimus, josta säädettäisiin 34 g §:ssä.

Metropolikaava voisi olla esitystavaltaan suunnittelutarpeen ja kaavan sisällön mukaan eri alueilla erilainen.

Metropolikaavaan liittyisi muiden kaavamuotojen tapaan myös kaavaselostus, jossa esitettäisiin kaavan tavoitteiden, eri vaihtoehtojen ja niiden vaikutusten sekä ratkaisujen perusteiden arvioimiseksi tarpeelliset tiedot. Kaavaselostuksen sisällöstä säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella, kuten muidenkin kaavamuotojen osalta on menetelty.

34 f §. Metropolikaavan toimeenpano-osan voimassaoloaika. Pykälässä säädettäisiin metropolikaavan toimeenpano-osan voimassaoloajasta.

Tarkoitus on, että metropolikaavoitus ja varsinkin metropolikaavan toimeenpano-osan laatiminen ja tarkistaminen muodostaisivat jatkuvan suunnitteluprosessin, jonka painopistealueet määräytyisivät kulloinkin ajankohtaisten suunnittelutarpeiden pohjalta. Toimeenpano-osassa painottuisivat lähi-vuosien kehittämiskohteiden ja toteuttamistoimenpiteiden, toteuttamisjärjestyksen ja toteutuksen ajoituksen määrittely. Toimeenpano-osan tehtävien ja suunnitteluprosessin jatkuvuuden kannalta olisi perusteltua, että laissa määriteltäisiin toimeenpano-osan voimassaoloaika. Toimeenpano-osan voimassaoloaika olisi enintään kahdeksan vuotta. Metropolikaavassa voitaisiin kuitenkin toimeenpano-osan tai sen tietyn määräyksen voimassaoloaika määrätä lyhyemmäksi.

34 g §. Metropolisopimus. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännökset metropolisopi-

muksesta, jossa sovittaisiin kaavan toteuttamiseksi tarpeellisista metropolihallinnon, valtion, kuntien ja muiden keskeisten toteuttajatahojen toimenpiteistä metropolikaavan toteuttamiseksi. Metropolisopimuksessa sovittaisiin myös kaavan toteuttamistoimenpiteiden ajoituksesta. Metropolihallinnosta annetun lain 17 §:ää sisältyy metropolisopimuksen sisältöä täydentävä säännös, jonka mukaan metropolisopimuksessa olisi, tässä pykälässä säädetyn lisäksi, sovittava metropolihallinnon tehtävien hoitamisen rahoittamista koskevista periaatteista metropolihallinnon, sen jäsenkuntien ja valtion kesken sekä valtion rahoitusosuudesta. Esityksen mukaan sopimus olisi tältä osin tehtävä hallituksen toimikaudeksi ja sen sisältöä tarkistettaisiin tarvittaessa vuosittain.

Metropolisopimus olisi keskeinen väline metropolikaavan toteuttamisessa. Sopimus täydentäisi metropolikaavan toimeenpano-osassa annettavia määräyksiä. Tämän vuoksi pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että metropolisopimusta laadittaessa otetaan huomioon, mitä metropoli-kaavan toimeenpano-osassa määrätään kaavan toteuttamisesta. Tarkoituksena on, että työnjako metropolikaavan toimeenpano-osassa annettavien määräysten ja metropolisopimuksen välillä voi olla joustava siten, että kaavaa laadittaessa voidaan harkita, miltä osin toteuttamista ohjataan toimeenpano-osan määräyksillä ja miltä osin metropolisopimuksella. Kaavan toteuttamista koskevia toimeenpano-osan määräyksiä ja metropolisopimuksen sisältöä harkittaessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota 34 d §:ään ehdotetun 6 momentin säännökseen, jonka mukaan metropolikaavan toteuttamistoimenpiteitä ja niiden ajoitusta määriteltäessä on pidettävä silmällä kaavan toteuttamisesta kunnalle ja muille kaavaa toteuttaville tahoille aiheutuvia kustannuksia. Toisaalta on kiinnitettävä huomiota siihen, että kaavan ohjausvaikutusten ja osallisten vaikutusmahdollisuuksien kannalta olisi perusteltua, että kaavan keskeiset toteutusperiaatteet ja toimenpiteet määritellään riittävästi jo kaavassa eikä niitä jätetä pelkästään metropolisopimuksessa sovittaviksi.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös metropolisopimuksen valmis-

telua koskevasta tiedottamisesta ja tilaisuuden varaamisesta osallisille lausua mielipiteensä valmisteltavasta sopimuksesta. Valmisteltavan sopimuksen lähtökohdista, tavoitteista ja sisällöstä tulisi tiedottaa osallisten tiedonsaannin kannalta sopivalla tavalla ja osallisille tulisi valmisteltavan sopimuksen tarkoituksen ja merkityksen kannalta sopivalla tavalla varata mahdollisuus esittää mielipiteensä asiasta. Jos metropolisopimusta valmistellaan samaan aikaan kun kaavan laatiminen on vireillä, sopimuksen valmistelusta tulisi tiedottaa ja tilaisuus mielipiteen esittämiseen järjestää kaavan laatimisen yhteydessä. Tämä koskisi erityisesti metropolikaavan laadintaa, mutta metropolisopimuksen valmistelu voisi ajallisesti ja siten myös tiedottamisen ja mielipiteiden ilmaisemisen osalta liittyä myös yleis-kaavan tai asemakaavan laatimiseen. Osallisten määrittelyssä noudatettaisiin soveltuvien osin, mitä 62 §:ssä säädetään kaavoitukseen osallisista.

Metropolisopimus muistuttaisi sisällöltään Helsingin seudulla ja eräillä muilla kaupunkiseuduilla laadittuja MAL-aiesopimuksia. Tarkoituksena on kuitenkin, että metropolisopimus olisi aiesopimuksia voimakkaammin osapuolia sitova. Sopimuksen sitovuutta voisi korostaa esimerkiksi se, että valtion metropolialueelle suunnattavan liikenne- ja muun infrarahoituksen myöntäminen riippuisi metropolihallinnon tai kuntien tehtäväksi metropolisopimuksessa sovittujen toimenpiteiden toteutumisesta. Metropolisopimuksessa voitaisiin sopia myös muista kuin metropolikaavan toteuttamiseen välittömästi liittyvistä metropolialueen kehittämistoimenpiteistä.

34 h §. Metropolikaavamääräykset. Metropolikaavassa annettavista kaavamääräyksistä ehdotetaan säädettäväksi osittain samaan tapaan kuin maakuntakaavan ja yleiskaavan määräyksistä on säädetty ottaen kuitenkin huomioon metropolikaavan erityispiirteet.

Metropolikaavassa voitaisiin antaa määräyksiä, jotka kaavan tarkoitus ja sisältövaatimukset huomioon ottaen ohjaisivat yksityiskohtaisempaa suunnittelua, rakentamista ja kaavan muuta toteutusta. Metropolikaavan erityispiirteenä maakuntakaavaan ja yleiskaavaan verrattuna korostuisi voimakkaampi toteuttamistoimenpiteiden ja niiden ajoituk-

sen ohjaaminen. Metropolikaavassa annettavat toteutusta ohjaavat määräykset voisivat koskea esimerkiksi yleis- ja asemakaavoituksen ajoitusta ja eri toimintojen mitoittamista. Määräykset voisivat myös koskea esimerkiksi liikennehankkeiden ja muiden rakentamishankkeiden sekä kaavan muiden toteuttamistoimenpiteiden periaatteita, toteuttamisjärjestystä ja ajoitusta.

Metropoliosopimuksella kaavan toteuttamisen osapuolet voivat sopia tarkemmin eri toimijoiden toimenpiteistä kaavan toteuttamiseksi.

Metropolikaavassa voitaisiin antaa myös haitallisten ympäristövaikutusten estämistä tai rajoittamista koskevia määräyksiä, vähittäiskaupan laatua ja kokoa koskevia määräyksiä ja suojelumääräyksiä erityisten ympäristöarvojen suojelemiseksi.

34 i §. *Metropolikaavan oikeusvaikutukset muuhun suunnitteluun ja viranomaistoimintaan.* Metropolikaavan keskeiset oikeusvaikutukset kohdistuisivat kuntien kaavoitukseen sekä muuhun kuntien, metropolihallinnon ja valtion viranomaisten alueiden käyttöä sekä asunto-olojen ja liikennejärjestelmän kehittämistä koskevaan viranomaistoimintaan. Metropolikaavan tehtävän ja tavoitteiden kannalta on tarpeen, että sen ohjausvaikutus kuntien kaavoitukseen ja muuhun viranomaistoimintaan määriteltäisiin täsmällisemmin kuin maakuntakaavan ja yleiskaavan ohjausvaikutus.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että metropolikaava ja sen toteuttamista koskevat määräykset on otettava huomioon ja metropolikaavan toteuttamista on edistettävä laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi. Säännös koskee maankäyttö- ja rakennuslain mukaista päätöksentekoa. Muilla toimenpiteillä alueiden käytön järjestämiseksi tarkoitetaan esimerkiksi rakennusjärjestyksen laatimista ja muuttamista.

Pykälän 1 momentin ehdotettu sanamuoto ”on otettava huomioon” merkitsee, että metropolikaavan ohjausvaikutus yksityiskohtaisempaan kaavoitukseen olisi voimakkaampi kuin mitä maakuntakaavan ja yleiskaavan kohdalla laissa käytetyn sanamuodon, jonka mukaan nämä kaavat ”ovat ohjeena” laadit-

taessa ja muutettaessa yksityiskohtaisempia kaavoja, on katsottu edellyttävän. Maakuntakaavaa ja yleiskaavaa koskevasta vastaavasta ohjausvaikutuksesta poiketen ehdotetussa säännöksessä korostettaisiin erikseen myös velvollisuutta metropolikaavan toteuttamisen edistämiseen yleis-kaavaa ja asemakaavaa laadittaessa sekä muissa maankäyttö- ja rakennuslain mukaisissa alueiden käytön järjestämisestä koskevissa toimenpiteissä.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös viranomaisten yleisestä velvollisuudesta ottaa alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä suunnitellessaan ja päättäessään niiden toteuttamisesta metropolikaava ja sen toteuttamista koskevat määräykset huomioon, edistää kaavan toteuttamista ja katsoa, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista. Säännös koskisi kaikkia sellaisia valtion, metropolihallinnon ja kuntien viranomaisia, joilla on alueiden käyttöön liittyviä suunnittelu- tai toteuttamistehtäviä, mukaan lukien myös metropolikaavaan liittyvät asunto-olojen ja liikennejärjestelmän kehittämistä koskevat tehtävät. Säännös vastaisi periaatteeltaan voimassa olevaan lakiin jo sisältyvää maakuntakaavan huomioon ottamista koskevaa säännöstä. Metropolikaavaa koskeva säännös edellyttäisi kuitenkin viranomaisilta jossakin määrin aktiivisempaa toimintaa kaavan toteuttamisen edistämiseksi kuin maakuntakaavaa koskeva vastaava säännös. Ehdotetussa säännöksessä myös korostettaisiin erikseen metropolikaavan toteuttamista koskevien määräysten huomioon ottamista ja niiden toteuttamisen edistämistä viranomaistoiminnassa. Tämä liittyy metropolikaavan tehtävään ohjata kaavan toteuttamista maakuntakaavaa voimakkaammin.

Metropolikaavan periaatteiden, aluevaraus-ten ja muiden ratkaisujen tulee siten välittyä kuntien kaavoitukseen ja muuhun viranomaistoimintaan. Viranomaistoiminnassa tulee muutoinkin edistää metropolikaavan toteuttamista. Tämä edellyttää viranomaisten oman toimivaltansa ja tehtäviensä puitteissa toimivan aktiivisesti metropolikaavan tavoitteiden ja ratkaisujen edistämiseksi. Se edellyttää myös pidättäytymistä toimenpiteistä, jotka saattaisivat vaikeuttaa metropolikaavan toteutumista. Lähtökohtana metropolikaavan ohjausvaikutusten soveltamisessa on pidettä-

vä metropolikaavan tehtävää erityisesti seudullisten kysymysten ratkaisemisessa. Metropolikaavassa alueen kokonaisuuden lähtökohdista osoitetut ratkaisut tulee ottaa huomioon, mutta ne voivat täsmentyä kunnan kaavoituksessa.

Metropolikaava ei olisi 3 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan voimassa oikeusvaikutteisen yleiskaavan eikä asemakaavan alueella muulta osin kuin 1 momentissa tarkoitetun kaavojen muuttamista koskevan oikeusvaikutuksen osalta. Tämäkin vastaa maankäyttö- ja rakennuslainsäädäntöön jo sisältyvää periaatetta eri kaavamuotojen keskinäisistä suhteista.

Maakuntakaavasta poiketen metropolikaavassa voitaisiin määrätä, että metropolikaava korvaa samaan aluetta koskevan aikaisemmin hyväksytyn yleiskaavan. Edellytyksenä tällaiselle määräykselle olisi, että yleiskaava on ilmeisessä ristiriidassa metropolikaavan kanssa. Tällainen mahdollisuus on katsottava tarpeelliseksi metropolikaavan metropolialuetta koskevien tavoitteiden toteutumisen turvaamiseksi tilanteessa, jossa aikaisempi yleiskaava on ilmeisessä ristiriidassa metropolikaavan kanssa. Määräys voisi koskea yleiskaavan korvaamista osittain tai kokonaankin siitä riippuen, minkälaisesta ja kuinka laaja-alaisesta ristiriidasta on kysymys.

Määräys siitä, että metropolikaava korvaisi yleiskaavan, merkitsisi melko voimakasta puuttumista alueen kaavoitustilanteeseen. Tällä mahdollistetaan se, että metropolihallinnon hyväksymällä kaavalla korvataan kunnan viranomaisen hallintopäätöksellä hyväksymä ja voimassa oleva yleiskaava. Mahdollisuutta metropolikaavan kanssa ilmeisessä ristiriidassa olevan yleiskaavan korvaamisesta metropolikaavalla on pidettävä metropolikaavan tehtävän ja kaavajärjestelmän toimivuuden kannalta tarpeellisenä. Tällaista ratkaisua valmisteltaessa on korostettava kaavoitusprosessin vuorovaikutteisuutta niin, että asianomainen kunta ja kunnan jäsenet voivat riittävästi tuoda mielipiteensä esille. Metropolikaavan lainmukaisuus voidaan myös yleiskaavan korvaamista koskevan määräyksen osalta saattaa valitusteitse tuomioistuimen ratkaistavaksi.

34 j §. Rakentamisrajoitus. Metropolikaavaan liittyisi rakentamisrajoitus, joka muistuttaisi osittain maakuntakaavaan liittyvää rakentamisrajoitusta ja osittain yleiskaavaan liittyvää rakentamisrajoitusta.

Rakentamisrajoituksen alueellinen ulottuvuus ehdotetaan määriteltäväksi samaan tapaan kuin asia on määritelty maakuntakaavaa koskevassa 33 §:ssä. Rakentamisrajoitus koskisi siten metropolikaavassa virkistys- tai suojelualueeksi taikka liikenteen tai teknisen huollon verkostoja tai alueita varten osoitettuja alueita. Rakentamisrajoituksen aluetta voitaisiin kuitenkin metropolikaavassa erityisellä määräyksellä laajentaa tai supistaa, kuten maakuntakaavassakin.

Metropolikaavan rakentamisrajoitus vastaisi sisällöltään yleiskaavaa koskevaa maankäyttö- ja rakennuslain 43 §:n 2 momentin mukaista rajoitusta. Rakentamisrajoituksen alueella ei siten saisi rakentaa niin, että vaikeutetaan metropolikaavan toteutumista.

Pykälään ehdotetaan myös otettavaksi viittaussäännös rajoituksista johtuvaa lunastus- ja korvaus-velvollisuutta koskeviin 101 §:n säännöksiin. Lunastus- ja korvausvelvollisuus määräytyisi näin ollen samaan tapaan kuin yleiskaavan vastaavien rajoitusten osalta.

36 §. Yleiskaavan laatimistarve. Voimassa olevan lain mukaan kunnan tulee huolehtia tarpeellisesta yleiskaavan laatimisesta ja sen pitämisestä ajan tasalla. Laatimistarve on ilmaistu joustavasti, koska yleiskaavan laatimistarve vaihtelee kunnittain niiden sijainnin, kehityksen ja muiden tekijöiden suhteen.

Myös metropolikaavan alueella kunnan tulisi huolehtia tarpeellisesta yleiskaavan laatimisesta ja kaavan ajan tasalla pitämisestä. Metropolikaavassa voitaisiin kuitenkin määrätä, ettei metropolikaavassa erikseen osoitetuilla alueilla kunnalla olisi pykälän 1 momentissa kuvattua velvollisuutta.

Metropolikaavan tarkoituksena on olla sekä strateginen, maakäytön suunnittelun suunta- viivoja ja kehitystarpeita linjaava, että suunnittelutarpeen niin vaatiessa yksityiskohtaisempi. Samassa kaavassa voi olla suunnittelutarpeen mukaan esitystavaltaan ja sisällöltään erilaisia osia. Metropolikaavaan voi tarvittaessa sisältyä yleis- tai osayleiskaavan kaltaisia tarkasteluja ja yleiskaavan tai

osayleiskaavan tapaan esitettyjä maankäyttöratkaisuja. Metropolikaavassa määritellyillä yhdyskuntarakenteen ja muiden kaavan tavoitteiden kannalta keskeisillä alueilla, joilla ohjaustarve on suurin, olisi metropolikaava esitystavaltaan tarkin. Tällöin asemakaavoitus voisi perustua suoraan metropolikaavaan.

Metropolikaavan eri alueiden ohjaustarpeista riippuen tarvetta kunnan alueen laajalaiselle tai strategiselle yleiskaavalle ei välttämättä ole. Toisaalta alueilla, joilla metropolikaavassa on esitetty maankäyttöratkaisut yleiskaavatasoisella tarkkuudella, ei ole tarvetta kunnan omalle yleiskaavalle. Tällöin metropolikaavassa olisi tästä erillinen määräys. Kunnille jäisi mahdollisuus kuitenkin laatia yleis- ja osayleiskaavoja ja ne olisivat joko metropolikaavaa tarkentavia tai merkitykseltään paikallisia. Metropolikaavan tarkkuudesta ja suunnitellusta maankäytöstä riippuen osayleiskaavan laatiminen esimerkiksi asemakaavoituksen pohjaksi voi olla metropolialueellakin tarkoituksenmukaista.

39 §. Yleiskaavan sisältövaatimukset. Yleiskaavaa laadittaessa on maakuntakaava otettava huomioon. Pykälään lisättäisiin vastaava säännös metropolikaavan huomioon ottamisesta, koska metropolialueella metropolikaava korvaa maakuntakaavan. Metropolikaavan oikeusvaikutuksista muun muassa yleiskaavoitukseen säädetään edellä 34 h pykälässä.

46 a §. Pääkaupunkiseudun yleiskaava. Pykälässä säädetään pääkaupunkiseudun yleiskaavasta, joka tulee laatia Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten kaupungin alueille. Pääkaupunkiseudun yhteistä yleiskaavaa ei ole vielä laadittu. Koska kyseiset kaupungit kuuluisivat metropolihallinnosta annetun lain mukaiseen metropolialueeseen, jolle laadittaisiin metropolikaava, tarvetta pääkaupunkiseudun yhteisen yleiskaavan laatimiseen ei enää olisi. Näin ollen pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

47 §. Yhteisen yleiskaavan laatiminen, hyväksyminen ja vahvistaminen. Kunnat voisivat antaa yhteisen yleiskaavan laatimisen ja hyväksymisen myös metropolihallinnon tehtäväksi. Metropolikaavan tarkoitus uutena kaavamuotona on korvata laaja-alaiset yleiskaavat. Yhteinen yleiskaava voidaan kuitenkin edelleen laatia myös metropolialueella,

jos se usean kunnan alueella olevan alueen suunnittelun näkökulmasta on tarpeen. Myös metropolialueen kuntien yhteinen yleiskaava saatetaan ympäristöministeriön vahvistettavaksi nykyiseen tapaan. Maakuntakaavojen ja yhteisten yleiskaavojen vahvistamismenetelyn vaihtoehtoista on ympäristöministeriössä käynnissä selvitys, jonka määräaika on vuoden 2014 loppuun. Tässä yhteydessä ennen selvityksen valmistumista ei tutkita yhteisten yleiskaavojen vahvistamisesta luopumista, vaikka metropolikaavaa ei olisi tarkoitus saattaa ympäristöministeriön vahvistettavaksi.

Pykälän 3 momentin sanamuoto vaihdettaisiin asianomaisesta ministeriöstä ympäristöministeriöksi.

48 §. Maakuntakaavan, metropolikaavan ja yhteisen yleiskaavan suhde. Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jossa todettaisiin, että maakuntakaava ei ole voimassa metropolikaavan alueella. Maa-kuntakaava ei olisi myöskään voimassa sellaisella metropolikaavan alueella, jolla on voimassa 34 b §:n 2 momentin mukaisesti vaiheittain tai osaluueittain laadittu metropolikaava. Metropolikaava olisi 34 i §:ssä säädetävällä tavalla otettava huomioon metropolialueeseen kuuluvien kuntien yhteistä yleiskaavaa laadittaessa ja muutettaessa. Metropolikaava normaalin muuhun kaavoitukseen kohdistuvan ohjausvaikutuksensa mukaisesti ohjaisi myös yhteistä yleiskaavoitusta.

Nykyisin pykälän 2 momentin mukaan yhteinen yleiskaava voidaan perustellusta syystä laatia 1 momentin maakuntakaavan ohjausvaikutusta koskevasta säännöksestä poiketen, eli yhteinen yleiskaava voi poiketa maakuntakaavasta tavanomaista enemmän. Perusteena tälle poikkeamiselle on mahdollisuus parantaa kaavajärjestelmän kykyä ohjata kaupunkiseudun kehitystä nopeasti muuttuvissa olosuhteissa. Metropolikaavan osalta tällainen poikkeaminen ei olisi mahdollista, koska metropolikaava on tarkoitettu joustavaksi ja nopeastikin muutoksiin reagoivaksi kaupunkiseudun kehityksen ohjauksen työkaluksi.

54 §. Asemakaavan sisältövaatimukset. Asemakaavaa laadittaessa on otettava huomioon muun yleispiirteisen alueiden käytön suunnittelun eli maakuntakaavan ja oikeus-

vaikutteisen yleiskaavan lisäksi myös metropolikaava.

Asemakaavan sisältövaatimusten määrittelyssä on nykyisessä laissa otettu huomioon pyrkimys siihen, että asemakaavoitettavan alueen käytön pääpiirteet olisivat jo ennen asemakaavan laatimista osoitettu oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa, joka ohjaa asemakaavoitusta. Jos asemakaava kuitenkin laaditaan alueelle, jolla tällaista yleiskaavaa ei ole voimassa, on pykälän 4 momentin mukaan myös yleiskaavan sisältövaatimukset otettava soveltuvin osin huomioon asemakaavaa laadittaessa. Tämä on tarpeen, jotta tällaisessa tapauksessa asemakaavoituksessa voidaan turvata laaja-alaisempien, yleensä yleiskaavassa ratkaistavien kysymysten asianmukainen käsittely. Pykälään ehdotetaan otettavaksi uusi 5 momentti, jonka mukaan 4 momentti ei koskisi metropolialuetta. Metropolikaava voisi joko korvata yleiskaavan tai olla ohjaustarkkuudeltaan yleiskaavan kaltainen. Metropolikaavan tavoitteiden kannalta keskeisillä alueilla metropolikaavan ohjaustarkkuus olisi yksityiskohtaisempi, jolloin metropolikaavassa voitaisiin näiltä osin antaa lain 36 §:n 2 momentissa tarkoitettu määräys. Tällöin asemakaavoitettavan alueen pääpiirteet voidaan katsoa riittävällä tavalla osoitetuiksi metropolikaavassa eikä asemakaavoitus edellyttäisi yleiskaavan sisältövaatimusten ottamista huomioon.

65 §. Kaavaehdotuksen asettaminen julkisesti nähtäville. Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin säännös metropolihallinnosta. Pykälän 4 momentin sanamuotoa täsmennettäisiin siten, että asetuksella tarkoitetaan valtioneuvoston asetusta.

66 §. Viranomaisneuvottelu. Valtion ja kuntien työnjakoa koskevien maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteiden mukaan neuvottelumenettely on valtion ensisijainen vaikuttamiskeino. Pykälässä on säännökset yksittäistä kaavoitusprosessia koskevasta yhteydenpidosta ja neuvottelumenettelystä valtion ympäristöhallinnon ja kunnan sekä maakuntakaavan osalta vastaavasti valtion ja maakunnan liiton välillä. Yhteydenpito- ja neuvottelumenettely koskee aina maakuntakaavan laadintaa. Pykälään lisättäisiin metropolikaavan laadintaa koskeva yhteydenpito- ja neuvottelumenettely. Tarkoituksena on var-

mistaa, että kunnan ja maakuntaliiton tavoin myös metropolihallinto saisi kaavaa laatiessaan riittävän varhaisessa suunnitteluvaiheessa tietoonsa ne tavoitteet ja asiantuntemuksen, jota valtion ympäristöhallinnolla, kaavan toteuttamiseen mahdollisesti osallistuvilla valtion viran-omaisilla tai muilla viranomaisilla on. Koska maankäytön ja liikenteen yhteensovittaminen on tärkeää metropolikaavan laadinnassa, myös liikenne- ja viestintäministeriö sekä Liikennevirasto olisivat mukana neuvottelussa. Tarpeen mukaan myös muut ministeriöt osallistuisivat neuvotteluun.

Pykälään tehtäisiin myös tekninen muutos koskien asianomaisen ministeriön vaihtamista ympäristöministeriöksi.

71 b §. Vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevat erityiset sisältövaatimukset maakunta-, metropoli- ja yleiskaavalle. Maankäyttö- ja rakennuslain vähittäiskaupan sijainnin ohjausta koskevien säännösten keskeisenä tavoitteena on kaupallisten palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden turvaaminen. Säännöksen 1 momentissa on asetettu vähittäiskaupan suuryksiköiden osoittamiselle maakunta- ja yleiskaavassa erityisiä sisältövaatimuksia. Samat sisältövaatimukset koskisivat myös metropolikaavaa. Näiden säännösten lisäksi noudatettaisiin yleisiä metropolikaavan laatimista koskevia säännöksiä.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi metropolikaava, joka rinnastuisi maakuntakaavaan vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevassa sääntelyssä.

71 c §. Vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittuminen. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi metropolikaava, joka rinnastuisi maakuntakaavaan vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittumista koskevassa sääntelyssä.

71 d §. Asemakaavan oikeusvaikutukset vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittamiseen. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi metropolikaava, joka rinnastuisi maakuntakaavaan ja yleiskaavaan.

92 §. Kunnan oikeus yksityisen tien alueeseen. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi metropolikaava, joka rinnastuisi yleiskaavaan.

99 §. Lunastuslupa perustuva maan lunastaminen. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi metropolikaava, joka rinnastuisi maakuntakaavaan. Ympäristöministeriö voisi antaa kaavan toteuttavalle viranomai-

selle oikeuden lunastaa metropolikaavaan otetun alueen tai sen käyttöoikeuden supistamisen samoin edellytyksin kuin mitä maakuntakaavasta säädetään. Samalla momentin sanamuoto vaihdettaisiin asianomaisesta ministeriöstä ympäristöministeriöksi.

101 §. Lunastus- tai korvausvelvollisuus. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa säädetään metropolikaavaan perustuvasta lunastus- ja korvausvelvollisuudesta. Edellytykset olisivat samat kuin pykälän 1 ja 2 momenteissa, joissa säädetään yleiskaavaan perustuvasta lunastus- ja korvausvelvollisuudesta. Rakentamisrajoituksesta metropolikaavan alueella säädettäisiin 34 j §:ssä.

137 a §. Rakennuslupan erityiset edellytykset metropolialueella. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös rakennuslupan erityisistä edellytyksistä metropolialueella. Pykälän 1 momentin mukaan sen lisäksi, mitä lain 137 §:ssä säädetään rakennuslupan erityisistä edellytyksistä, rakennuslupa voitaisiin metropolialueen suunnittelutarvealueella myöntää vain erityisestä syystä.

Voimassa olevan lain mukaan suunnittelutarvealueen luonteen ja tarkoituksen mukaisesti maankäytön tulee suunnittelutarvealueella perustua riittävään suunnitteluun ja rakentamisen tulee ensisijaisesti perustua alueelle hyväksyttyyn asemakaavaan. Rakentaminen on kuitenkin mahdollista myös silloin, kun se on todettu sopivaksi sellaisessa lupamenettelyssä, jossa sopivuutta on voitu arvioida tavanomaista rakennuslupamenettelyä laajemmin myös yhdyskuntakehityksen, ympäristöarvojen ja tulevan maankäytön näkökulmasta. Rakennuslupan erityisiä edellytyksiä arvioitaisiin metropolialueella lain 137 §:n mukaisesti. Kuitenkin metropolialueella rakennuslupa voitaisiin myöntää vain erityisestä syystä. Säännös korostaisi rakentamisen perustumista asemakaavaan ja rakentaminen ilman asemakaavaa olisi poikkeuksellista. Erityisiä syitä ei ilmaista laissa, vaan niiden olemassaolo harkittaisiin tapauskohtaisesti voimassa olevan lain poikkeamista koskevan sääntelyn tapaan. Säännöksen ehdotettu sanamuoto, voidaan myöntää, olisi samanlainen kuin poikkeamisen sanamuoto. Rakennuslupaa ei näin ollen olisi myönnettävä,

vaikka 137 §:n edellytysten voitaisiin katsoa täyttyvän.

Pykälän 2 momentin mukaan erityisten edellytysten olemassaolon ratkaisisi rakennuslupamenettelystä erillisessä menettelyssä metropolihallinto. Metropolihallinto laatisi myös metropolikaavan, joten yhdyskuntarakenteen hajautumisen estämisen kannalta on perusteltua, että metropolihallinto ratkaisisi myös suunnittelutarveasiat.

Pykälän 3 momentin mukaan suunnittelutarveasiaa ratkaistaessa noudatettaisiin asianosaisten ja viranomaisten kuulemisessa sekä päätöksessä ja siitä ilmoittamisessa samaa menettelyä, kuin mitä 173 ja 174 §:n mukaan noudatetaan poikkeamismenettelyssä.

171 §. Poikkeamisvalta. Pykälässä on säännökset kunnan mahdollisuuksista myöntää poikkeuksia maankäyttö- ja rakennuslain säännöksistä ja kielloista. Pykälän 5 momentin mukaan oikeusvaikutteisen pääkaupunkiseudun yleiskaavan alueella poikkeuksen myöntäminen kuuluu kunnalle. Momentti kumottaisiin tarpeettomana, koska pääkaupunkiseudun yleiskaavaa koskeva voimassa olevan lain 46 a § ehdotetaan esityksessä kumottavaksi.

173 §. Poikkeamismenettely. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi metropolihallinnosta johtuva muutos. Ennen poikkeamista koskevan asian ratkaisemista olisi tarvittaessa pyydettävä myös metropolihallinnolta lausunto, jos poikkeaminen koskisi merkittävästi sen toimialaa.

177 §. Määräys suunnitteluvetoisuuden toteuttamiseksi. Pykälän maakuntaliittoa koskevaan 4 momenttiin ehdotetaan lisättävän metropolihallintoa koskeva säännös, jonka mukaan pykälässä säädetty koskisi vastaavasti metropolihallintoa, jollei se huolehtisi metropolikaavan laatisemisesta ja se pitämisestä ajan tasalla. Metropolikaava korvaisi metropolialueella maakuntakaavan, ja ehdotetulla säännöksellä annettaisiin ympäristöministeriölle vastaavat valtuudet valvoa kaavan laatumista ja pitämistä ajan tasalla metropolialueella kuin sillä on sen ulkopuolella.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti, jossa kunnan 1 momentissa säädetty suunnitteluvelvoite laajennettaisiin koskemaan myös metropolikaavassa metropolikaavan toteuttamiseksi annettavia määrä-

yksiä ja muita ohjeita. Metropolikaavassa voitaisiin tarvittaessa antaa verrattain yksityiskohtaisiakin maankäyttöä koskevia määräyksiä ja ohjeita. Kaavan toteutumisen kannalta olisi keskeistä, että tällaisten määräysten ja ohjeiden toteuttamiseksi on laiminlyöntitapauksissa mahdollista asettaa määräaika, ja että määräystä on mahdollista tarvittaessa tehostaa uhkasakolla.

Edellytyksenä määräajan asettamiselle olisi myös uusien säännösten osalta laissa määritellyn velvoitteen laiminlyönnin lisäksi, että se vaikeuttaa laissa asetettujen alueiden käytön suunnittelun tai rakentamisen ohjauksen tavoitteiden toteuttamista.

Lisäksi teknisenä muutoksena korjataan sanamuoto asianomainen ministeriö ympäristöministeriöksi.

178 §. Määräys valtakunnallisen alueidenkäyttötavoitteen toteuttamiseksi. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi metropolikaavasta ja metropolihallinnosta johtuvat muutokset. Lisäksi teknisenä muutoksena korjataan sanamuoto asianomainen ministeriö ympäristöministeriöksi.

Ehdotetun 1 momentin mukaan ympäristöministeriö voisi antaa myös metropolihallinnolle alueen suunnittelutehtävän hoitamisesta koskevia määräyksiä, jos edellytysten luominen tietyllä alueen käytölle on valtakunnallisen alueidenkäyttötavoitteen toteuttamiseksi yleisen edun kannalta erittäin tärkeää eikä metropolikaavassa ole osoitettu tarpeellista ratkaisua. Ennen tämän 1 momentissa tarkoitettujen metropolihallinnolle annettavan määräyksen antamista ympäristöministeriön olisi ehdotetun 2 momentin muutoksen mukaan neuvoteltava metropolihallinnon kanssa. Periaatteena olisi edelleen kaavaa laativan maakunnan liiton, metropolihallinnon tai kunnan ensisijainen ratkaisuvalta siinä, millä tavalla valtakunnallinen tavoite toteutetaan.

188 §. Muutoksenhaku kaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymispäätöksestä. Pykälän 1 ja 5 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi metropolikaavasta johtuvat muutokset. Metropolikaavan hyväksymistä koskevaan päätökseen haettaisiin muutosta 1 momentin mukaan samoin kuin yleiskaavan, asemakaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymistä

koskevaan päätökseen, eli valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin kuntalaissa säädetään.

Metropolikaavan alueella olevaa asemakaavaa koskevaan hallinto-oikeuden 5 momentin mukaiseen päätökseen saisi hakea muutosta siten kuin 5 momentissa säädetään muutoksenhausta oikeusvaikutteisen yleiskaavan alueella olevaa asemakaavaa koskevaan hallinto-oikeuden päätöksestä. Metropolikaava vastaisi oikeusvaikutuksiltaan oikeusvaikutteista yleiskaavaa. Muutoksenhaun tulisi molemmissa tapauksissa olla järjestetty samalla tavalla.

Lisäksi teknisenä muutoksena korjataan sanamuoto asianomainen ministeriö ympäristöministeriöksi.

190 §. Muutoksenhaku muusta viranomaisen päätöksestä. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset muutoksenhausta metropolihallinnon maankäyttö- ja rakennuslain nojalla tekemästä päätöksestä. Muutoksenhaku metropolihallinnon päätökseen tapahtuisi siten samoin kuin muissa momentissa luetelluissa tapauksissa.

Pykälän jatkovalituslupaa koskevaan 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös metropolihallinnon suunnittelutarveasiassa tekemästä, ehdotetun 137 a §:n mukaisesta päätöksestä. Muutoksenhaku hallinto-oikeuden asiaa koskevasta päätöksestä, jolla valitus on jätetty tutkimatta tai jolla ei ole muutettu valituksen kohteena ollutta metropolihallinnon päätöstä, edellyttäisi siten korkeimman hallinto-oikeuden myöntämää valituslupaa, samoin kuin muutoksenhaku kunnan suunnittelutarveasiassa tekemästä 137 §:n mukaisesta päätöksestä.

191 §. Valitusoikeus kaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymistä koskevasta päätöksestä. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maakunnan liiton ja kunnan valitusoikeutta vastaava säännös metropolihallinnon valitusoikeudesta, kun kaavassa osoitetulla maankäytöllä tai rakennusjärjestyksellä on vaikutuksia sen alueella. Metropolihallinto on maakunnan liittoa metropolialueella vastaava toimielin, jolla tulee siten olla vastaava valitusoikeus kaavan hyväksymistä koskevasta päätöksestä, kun kaavassa osoitetulla maankäytöllä tai rakennusjärjestyksellä on vaikutuksia sen alueella.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan muilla kuin metropolihallinnolla tai kunnalla ei ole oikeutta hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jolla hallinto-oikeus on kumonnut metropolihallinnon tekemän metropolikaavan hyväksymistä koskevan päätöksen. Säännös vastaa 4 momentissa säädettyä valitusoikeutta hallinto-oikeuden päätöksestä, jolla hallinto-oikeus on kumonnut kunnan viranomaisen tekemän päätöksen. Molemmissa tapauksissa kyseessä on tilanne, jossa oikeussuojan tarve ja muutoksenhakuintressi on suurin kumotun päätöksen tehneellä viranomaisella. Metropolihallinnon tekemän ja hallinto-oikeuden kumoaman päätöksen osalta muutoksenhakuintressi ja oikeussuojan tarve voi olla vahva myös metropolialueen kunnalla. Näin ollen myös sillä on oikeus hakea muutosta metropolihallinnon päätöksen kumonneeseen hallinto-oikeuden päätökseen.

193 §. Valitusoikeus poikkeamispäätöksestä ja suunnittelutarveratkaisusta. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi säännökset valitusoikeudesta metropolihallinnon suunnittelutarveasiassa tekemästä 137 a §:n mukaisesta päätöksestä ja metropolihallinnon valitusoikeudesta.

195 a §. Viranomaisen oikaisukehotus metropolikaava-asiassa. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös, jossa säädettäisiin ympäristöministeriölle ja liikenne- ja viestintäministeriölle mahdollisuus tehdä metropolihallinnolle oikaisukehotus metropolikaavasta. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi tehdä kunnalle oikaisukehotuksen 195 §:n nojalla. Koska metropolikaavaa ei maakuntakaavasta poiketen vahvistettaisi ympäristöministeriössä, mahdollisuus oikaisukehotuksen tekemiseen turvaisi osaltaan valtion intressien huomioimisen metropolikaavoituksessa. Myös liikenne- ja viestintäministeriön olisi mahdollista tehdä oikaisukehotus. Oikaisukehotuksen tekemisessä noudatettaisiin samaa menettelyä kuin 195 §:ssä on säädetty.

Ympäristöministeriön ja liikenne- ja viestintäministeriön tulisi tehdä oikaisukehotus kaavaa koskevan valitusajan kuluessa ja oikaisukehotuksen antamiseen ei saisi hakea muutosta valittamalla. Ympäristöministeriön tai liikenne- ja viestintäministeriön olisi ilmoitettava oikaisukehotuksen tekemisestä

hallinto-oikeudelle, joka lähettäisi metropolihallinnolle tiedot päätöksestä tehdyistä valituksista ilmoituksen saatuaan. Hallinto-oikeuden tulisi myös ilmoittaa valittajille tehdystä oikaisukehotuksesta.

Samoin kuin 195 §:n 4 momentissa on säädetty kunnanvaltuustolle kuuden kuukauden määräaika kaavaa koskevan päätöksen teolle oikaisukehotuksesta, olisi metropolivaltuuston tehtävä kaavaa koskeva päätös kuuden kuukauden kuluessa oikaisukehotuksesta uhalla, että kaavan hyväksymis-päätös katsottaisiin rauenneeksi.

196 §. Oikaisukehotuksen johdosta tehdyn päätöksen vaikutus valituksiin. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jossa säädettäisiin pykälässä säädetyn koskevan myös metropolikaavaa koskevasta päätöksestä tehtyä oikaisukehotusta. Jos metropolihallinnon aiemmasta päätöksestä on tehty valitus hallinto-oikeudelle, metropolihallinnon olisi ilmoitettava kirjallisesti oikaisukehotuksen johdosta tehdystä uudesta päätöksestä hallinto-oikeudelle sekä valituksen tehneille. Muutoinkin pykälässä kunnasta säädetty koskisi vastaavasti metropolihallintoa, kun kyse on metropolihallinnon tekemästä päätöksestä.

198 §. Eräiden päätösten tiedoksi antaminen. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös metropolihallinnon julkipanon jälkeen annettavasta päätöksestä samaan tapaan kuin hallinto-oikeuden, kunnan viranomaisen, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja ympäristöministeriön tiettyjen päätösten osalta momentissa säädetään. Metropolihallinnon 137 a §:ssä tarkoitettussa suunnittelutarveasiassa antama päätös annettaisiin julkipanon jälkeen.

199 §. Valtioiden rajat ylittävät ympäristövaikutukset. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi metropolihallinnosta johtuva muutos. Metropolihallinto laatisi metropolikaavan. Näin ollen se olisi oikea taho toimittamaan sopimuksen mukaista toiselle valtiolle ilmoittamista varten tarpeelliset tiedot.

Lisäksi teknisenä muutoksena korjataan sanamuoto asianomainen ministeriö ympäristöministeriöksi. Vastaavasti 3 momentin asetuksenantovaltuutta täsmennetään lisäämällä kyseessä olevan valtio-neuvoston asetus.

200 §. Eräiden päätösten voimaantulo. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös metropolikaavan hyväksymistä koskevan päätöksen tiedoksiannosta. Päätös saatettaisiin tiedoksi samalla tavalla kuin mitä momentissa on asemakaavan, yleiskaavan ja maakuntakaavan osalta säädetty.

Lisäksi pykälän 1 ja 3 momentin asetustenantovaltuutta ehdotetaan täsmennettäväksi mainitsemalla kyseessä olevan valtioneuvoston asetus.

201 §. Kaavapäätöksen täytäntöönpanokelpoisuus. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa pykälän kuntaa koskevat säännökset ulotetaan koskemaan vastaavasti metropolihallintoa metropolikaavan osalta.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jolla 2 momentissa säädetty ulotettaisiin koskemaan vastaavasti ehdotetun uuden 195 a §:n nojalla tehtyä oikaisukehotusta ja metropolihallintoa. Näin ollen jos ympäristöministeriö tai liikenne- ja viestintäministeriö olisi ehdotetun 195 a §:n nojalla tehnyt metropolikaavan hyväksymispäätöksestä oikaisukehotuksen, kaavan täytäntöönpano keskeytyisi siihen asti, kunnes metropolivaltuusto olisi tehnyt asiassa uuden päätöksen.

203 §. Muutoksenhaun yhteydessä kaavaan ja rakennusjärjestykseen tehtävät muutokset. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi säännös muutoksenhakuviranomaisen mahdollisuudesta tehdä kaavaan metropolihallinnon suostumuksella myös vähäisiä tarkistuksia, jos tarkistuksilla ei ole vaikutusta muiden kuin siihen suostuneiden etuun tai oikeuteen. Uusi säännös vastaisi asiasta kunnan ja maakunnan liiton osalta säädettyä. Metropolihallinto laatisi metropolikaavan, joten metropolihallinnon suostumus vaadittaisiin pykälässä säädettyjen vähäisten tarkistusten tekemiseen.

205 §. Viranomaisen tiedonsaantioikeus. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös ympäristöministeriön oikeudesta saada metropolihallinnolta maksutta momentissa säädettyjä tietoja. Säännös vastaisi momentissa kuntien, maakuntien liittojen ja muiden viranomaisten osalta säädettyä. Metropolihallinto korvaisi metropolihallintolain mukaisella metropolialueella osittain maakunnan liiton, joten sillä olisi oltava vastaava

tiedonantovelvollisuus kuin maakuntien liitoilla. Lisäksi teknisenä muutoksena korjataan sanamuoto asianomainen ministeriö ympäristöministeriöksi.

Siirtymäsäännökset

Metropolialueen suunnittelun jatkuvuuden ja kaavajärjestelmän toimivuuden kannalta on tarpeen turvata maakuntatason suunnitelmien voimassaolo ja ohjausvaikutukset myös sinä aikana, jolloin metropolikaavaa ei ole vielä saatu valmiiksi. Tämän vuoksi voimaan tullut maakuntakaava olisi metropolialueella voimassa 32 §:n mukaisin maakuntakaavan oikeusvaikutuksin, kunnes se korvattaisiin tämän lain mukaisella metropolikaavalla tai kumotaan. Sama koskisi myös maakuntakaavaa, jonka alueella on voimassa 34 b §:n 2 momentin mukaisesti vaiheittain tai osaluueittain laadittu metropolikaava. Metropolikaavana voimassa oleva maakuntakaava korvaisi vain metropolikaavan suunnitelmaosan, koska maakuntakaava ei sisällä toimeenpano-osaa. Maakuntakaavan voimassaoloa metropolikaavana on kuitenkin kaavajärjestelmän selkeyden kannalta pidettävä perusteltuna.

Jollei maakuntakaavaa 10 vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta korvattaisi metropolikaavalla tai kumottaisi, se olisi voimassa tämän lain mukaisena metropolikaavana. Maakuntakaavan oikeusvaikutukset ja ehdotetut metropolikaavan oikeusvaikutukset eivät muutoin eroa toisistaan, joten se ei asettaisi estettä tällaiselle muutokselle 10 vuoden kuluttua lain voimaantulosta.

Suunnittelutarveasiaan, joka on vireillä kunnan viranomaisessa tämän lain tullessa voimaan, ehdotetaan sovellettavaksi lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Voimassa olevan lain 137 §:n mukaan suunnittelutarvealueen rakennusluvan erityisten edellytysten olemassaolon ratkaisee rakennuslupamenettelyn yhteydessä tai erillisessä menettelyssä kunnan päättämä viranomainen. Ehdotetun uuden 137 a §:n mukaan metropolialueen suunnittelutarveasiat ratkaisisi metropolihallinto ja myös suunnittelutarveratkaisun myöntämisen edellytykset muuttuisivat. Näin ollen asian selkeyden vuoksi ehdotetaan, että kunnan viranomainen

ratkaisisi suunnittelutarveasiat, jotka olisivat vireillä kunnassa. Tämä olisi perusteltua myös hakijan oikeusturvan kannalta, kun luvan myöntämisen edellytykset eivät muuttuisi kesken prosessin.

1.17 Laki ympäristönsuojelulain 12 ja 13 §:n muuttamisesta

12 §. Oikeusvaikutteinen kaava toiminnan sijoittamisessa. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi metropolikaavasta johtuva säännös. Koska metropolikaava korvaa maakuntakaavan metropolihallintolain mukaisella metropolialueella ja koska se voi, niiltä osin kuin se on laadittu yleiskaavaa vastaavalla tarkkuudella, vastata oikeusvaikutuksiltaan oikeusvaikutteista yleiskaavaa, tulisi sillä toiminnan sijoittamisen suhteen olla vastaava oikeusvaikutus kuin maakuntakaavalla ja oikeusvaikutteisella yleiskaavalla.

13 §. Turvetuotannon sijoittaminen. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi metropolikaavasta johtuva säännös. Metropolikaava korvaa maakuntakaavan ja voi, niiltä osin kuin se on laadittu yleiskaavaa vastaavalla tarkkuudella, vastata oikeusvaikutuksiltaan oikeusvaikutteista yleiskaavaa, joten sillä tulisi myös turve-tuotannon sijoittamisen suhteen olla vastaava oikeusvaikutus kuin kyseisillä kaavoilla. Metropolikaavalta edellytettäisiin lainvoimaisuutta, samoin kuin maakuntakaavalta ja oikeusvaikutteiselta yleiskaavalta.

1.18 Laki luonnonsuojelulain 33 §:n muuttamisesta

33 §. Maisema-alueen perustaminen. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi metropolihallintoa koskeva säännös. Metropolihallinto korvaa metropolihallintolain mukaisella metropolialueella maakunnan liiton. Jos muusta maisema-alueesta päättäminen tulee kyseeseen metropolialueella, tulisi metropolihallinnon tehdä sitä koskeva esitys elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle.

1.19 Laki maa-aineslain muuttamisesta

3 §. Aineiden ottamisen rajoitukset. Pykälän 2 ja 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi

metropolikaavaa koskeva säännös. Metropolihallintolain mukaisella metropolialueella laadittava metropolikaava voi, niiltä osin kuin se on laadittu yleiskaavaa vastaavalla tarkkuudella, vastata oikeusvaikutuksiltaan oikeusvaikutteista yleiskaavaa. Myös metropolikaavassa on voitu varata tai osoittaa alue tiettyyn tarkoitukseen. Näin ollen se tulisi pykälässä rinnastaa oikeusvaikutteiseen yleiskaavaan.

6 §. Luvan myöntämisen edellytykset. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös toimenpiderajoituksesta metropolikaavan laatimista varten. Metropolikaavan laatimiseen liittyy samankaltainen rakennuskielto- ja toimenpiderajoitusjärjestelmä kuin yleiskaavan laatimiseen. Sen lisäksi, mitä luvan myöntämisestä on säädetty, luvan myöntäminen edellyttäisi, ettei maa-ainesten ottaminen tuottaisi huomattavaa haittaa myöskään metropolikaavan laatimiselle tai muuttamiselle.

10 §. Luvan voimassaolo. Pykälän 2 ja 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi metropolikaavasta johtuvat muutokset. Metropolihallintolain mukaisella metropolialueella laadittava metropolikaava korvaa maakuntakaavan ja voi, niiltä osin kuin se on laadittu yleiskaavaa vastaavalla tarkkuudella, vastata oikeusvaikutuksiltaan oikeusvaikutteista yleiskaavaa. Näin ollen pykälän 2 ja 3 momentissa maakuntakaavasta ja oikeusvaikutteisesta yleiskaavasta säädetty tulisi ulottaa koskemaan myös metropolikaavaa.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi myös säännös maankäyttö- ja rakennuslain 34 c §:ssä tarkoitetusta toimenpiderajoituksesta. Metropolikaavan laatimiseen liittyy samankaltainen rakennuskielto- ja toimenpiderajoitusjärjestelmä kuin yleiskaavan laatimiseen. Näin ollen lupaa ei saisi jatkaa myöskään, jos alueelle on tullut voimaan maankäyttö- ja rakennuslain 34 c §:ssä tarkoitettu toimenpiderajoitus.

1.20 Laki rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain 5 ja 7 §:n muuttamisesta

5 §. Asian vireilletulo. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi metropolihallinnosta johtuva säännös. Metropolikaavan si-

sältövaatimukset ja metropolikaavoitusta ohjaavat alueiden käytön suunnittelun tavoitteet huomioon ottaen metropolihallinnolla tulisi olla vastaava oikeus tehdä esitys rakennuksen suojelemisesta.

7 §. Asianosaisten kuuleminen ja lausunnot. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi metropolihallinnosta johtuva säännös. Metropolikaavan sisältövaatimukset ja metropolikaavoitusta ohjaavat alueiden käytön suunnittelun tavoitteet huomioon ottaen metropolihallinnolla tulisi rakennuksen suojelua koskevassa asiassa olla vastaava mahdollisuus tuoda esiin suojelun tarpeeseen, tavoitteisiin ja keinoihin liittyviä näkökohtia.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Metropolihallinnosta annetun lain (1. lakiehdotus) siirtymäsäännöksissä olevaan 23 §:n 1 momenttiin sisältyy valtuutussäännös, jonka nojalla valtioneuvosto päättäisi metropolihallinnon perussopimuksesta, jos siitä ei olisi saatu sovittua säännöksessä asetettuun määräaikaan mennessä ja olisi ilmeistä, ettei metropolihallintoa saataisi muutoin perustetuksi. Valtioneuvoston päättämä perussopimus olisi voimassa siihen asti, kunnes jäsenkunnat sopisivat siitä toisin. Valtioneuvoston päätös olisi hallintopäätös, josta saisi valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen hallintolainkäyttölaissa säädetyn mukaisesti.

3 Voimaantulo

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan XX päivänä xxxkuuta 201X.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esitystä on tarkasteltu perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuuden, 14 §:n vaali- ja osallistumisoikeuksien, 15 §:n omaisuuden suojan, 17 §:n kielellisten oikeuksien, 20 §:n vastuun ympäristöstä, 21 §:n oikeusturvan, 121 §:n kunnallisen ja muun alueellisen itsehallinnon sekä 122 §:n hallinnollisia jaotuksia koskevien säännösten kannalta.

4.1 Yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Esitys merkitsee, että metropolihallinnon kunnat asetetaan erilaiseen asemaan kuin maan muut kunnat. Koska perustuslain yhdenvertaisuussäännös ei koske suoraan kuntia, esitys ei ole ristiriidassa perustuslain kanssa. Siltä osin kuin erillinen hallinto asettaa asukkaat erilaiseen asemaan, kysymystä on jäljempänä käsitelty asukkaiden vaali- ja osallistumisoikeuksien näkökulmasta.

4.2 Vaali- ja osallistumisoikeudet

Perustuslain 14 §:n 3 momentin mukaan jokaisella Suomen kansalaisella ja maassa vakinaisesti asuvalla ulkomaalaisella, joka on täyttänyt 18 vuotta, on oikeus äänestää kunnallisvaaleissa ja kunnallisessa kansanäänestyksessä sen mukaan kuin lailla säädetään ja oikeudesta muutoin osallistua kuntien hallintoon säädetään lailla. Lisäksi pykälän 4 momentissa säädetään, että julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätökseen.

Ehdotettava sääntely koskien metropolivaaleja ja metropolialueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamisoikeuksia ei ole ristiriidassa perustuslain kanssa. Metropolivaalit voidaan rinnastaa perustuslain 14 §:n 3 momentissa tarkoitettuihin kunnallisvaaleihin, koska metropolihallinto olisi kuntayhtymän kaltainen yhteenliittymä. Esityksessä ehdotettava metropolivaalien vaalijärjestelmä, mikäli se sisältäisi menettelyn takuupaikasta, takaisi, että jokaisesta metropolialueen kunnasta tulisi valituksi metropolivaltuustoon vähintään yksi edustaja. Tämän voidaan katsoa täyttävän perustuslain 121 §:n 1 momentissa tarkoitetun vaatimuksen kuntien itsehallinnosta. Ehdotukset metropolialueen kuntien asukkaiden oikeudesta tehdä aloitteita metropolihallinnolle ja oikeudesta tehdä aloite metropolihallintoa koskevasta kansanäänestyksen järjestämisestä sekä metropolivaltuus-

ton mahdollisuudesta päättää metropolialueen neuvoa antavasta kansanäänestyksestä edistäisivät asukkaiden osallistumismahdollisuuksia.

4.3 Omaisuuden suoja

Perustuslakivaliokunta on (PeVM 25/1994 vp) asettanut seuraavat edellytykset perusoikeuksien rajoittamiselle: Rajoitusten tulee perustua laintasoiseen säädökseen, rajoitusten on oltava tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä, rajoitusperusteiden tulee olla perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävissä, painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimia, lailla ei voida säätää perusoikeuden ytimeen kuuluvaa rajoitusta, rajoitusten tulee olla välttämättömiä tavoitteen saavuttamiseksi sekä laajuudeltaan oikeassa suhteessa perusoikeuksien suojaamaan oikeushyvään ja rajoituksen taustalla olevaan yhteiskunnallisen intressin painoarvoon, perusoikeutta rajoitettaessa on huolehdittava riittävästä oikeusturvajärjestelystä sekä rajoitukset eivät saa olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Perustuslain 15 §:n mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttä korvausta vastaan säädetään lailla.

Perustuslain 15 §:ssä tarkoitettuun omaisuudensuojaan sisältyy muun ohella yksilöiden vapaus määrätä omaisuudestaan haluamallaan tavalla. Omaisuudensuojaan kuuluu myös, että omaisuuteen kohdistuvat käyttörajoitukset eivät muodostu niin merkittäviksi, että ne rinnastuisivat tosiasiallisilta vaikutuksiltaan omaisuuden pakkolunastukseen (esimerkiksi PeVL 38/1998 vp).

Maankäyttö- ja rakennuslain muutoksen yhteydessä (HE 167/2002 vp) perustuslakivaliokunta erotti kolmen tyyppisiä säännöksiä, jotka ovat merkittäviä omaisuudensuojan kannalta: säännökset luovutusvelvollisuudesta ja lunastusoikeudesta sekä omaisuuden käyttörajoitusta merkitsevät säännökset. Kaikkiin kaavoihin ja rakennusjärjestyksiin voi valiokunnan mukaan sisältyä omaisuudensuojan kannalta huomionarvoisia määräyksiä (PeVL 38/1998 vp).

Omaisuuden käytönrajoitusten hyväksyttävyyttä sekä niiden täsmällisyyttä ja tarkkara-

jaisuutta arvioitaessa on tarkasteltava ainakin maankäyttö- ja rakennuslain suunnittelutarvealuetta (16 §), rakennuskieltoa metropolikaavaa laadittaessa (34 c §), metropolikaavan sisältövaatimuksia (34 d §), metropolisopimusta (34 g §), metropolikaavan oikeusvaikutuksia muuhun suunnitteluun ja viranomaistoimintaan (34 i §), rakentamisrajoitusta (34 j §) sekä rakennusluvan erityisiä edellytyksiä metropolialueella (137 a §) koskevia säännösehdotuksia.

Omaisuuden käyttöoikeuden rajoituksiin liittyy maankäyttö- ja rakennuslaissa maanomistajan asemaa turvaavat kohtuullisuus- ja säännökset oikeusturvakeinoineen. Maanomistajan kannalta kohtuuttomiin rajoituksiin on kytketty julkisyhteisön lunastusvelvollisuus. Nämä periaatteet sisältyvät myös metropolikaavaa ja sen hyväksymiseen liittyvää muutoksenhakua koskeviin säännöksiin. Maankäyttö- ja rakennuslakiin ehdotetun 34 d §:n 6 momentin mukaan metropolikaavasta ei saa aiheutua maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle kohtuutonta haittaa.

Metropolihallinto voi maankäyttö- ja rakennuslakiin ehdotetun 34 c §:n mukaan määrätä kaavan toteuttamisen turvaamiseksi kaavoitettavalle alueelle rakennuskiellon enintään kymmenen vuoden ajaksi. Maankäyttö- ja rakennuslain 34 j §:n mukaan metropolikaavassa virkistys- tai suojelualueeksi taikka liikenteen tai teknisen huollon verkostoja tai alueita varten osoitetulla alueella olisi voimassa rakentamista koskeva rajoitus. Tarkoituksena on näillä alueilla kieltää metropolikaavan toteuttamista vaikeuttava rakentaminen. Rajoitukseen liittyisi julkisyhteisön lunastus- tai korvausvelvollisuus, jota koskeva säännös ehdotetaan lisättäväksi maankäyttö- ja rakennuslain 101 §:n 3 momentiksi. Mainitut maanomistajan käyttövapautta rajoittavat kiellot ovat tavoitteiltaan perusteltuja sekä täsmällisesti ja tarkkarajaisesti määriteltyjä.

Metropolikaavaan liittyisi maankäyttö- ja rakennuslakiin ehdotetun 34 g §:n mukaan metropolisopimus, jossa sovittaisiin kaavan toteuttamiseksi tarpeellisista metropolihallinnon, valtion, kuntien ja muiden keskeisten toteuttamistahojen toimenpiteistä metropolikaavan toteuttamiseksi. Metropolisopimuksen valmistelun yhteydessä tulisi maankäyt-

tö- ja rakennuslain 62 §:ssä tarkoitetuille osallisille sopivalla tavalla tiedottaa sopimuksen lähtökohdista, tavoitteista ja sisällöstä. Heille olisi varattava tilaisuus esittää mielipiteensä asiasta. Muutoksenhakumahdollisuutta sopimukseen ei liittyisi. Eikä sillä olisi omaisuuden käyttöä rajoittavia vaikutuksia.

Suunnittelutarvealueella tarkoitetaan maankäyttö- ja rakennuslaissa (16 §) aluetta, jonka käyttöön liittyvien tarpeiden tyydyttämiseksi on syytä ryhtyä erityisiin toimenpiteisiin, kuten teiden, vesijohdon tai viemärin rakentamiseen taikka vapaa-alueiden järjestämiseen. Asemakaavojen ulkopuolinen metropolialue olisi lakiehdotuksen mukaan kokonaisuudessaan suunnittelutarvealuetta. Lakiehdotuksen mukaan rakentamisen tulisi metropolialueella pääsääntöisesti perustua asemakaavaan. Asemakaavoitettujen alueiden ulkopuolelle suuntautuvan voimakkaan rakentamispaineen vuoksi niiden määrittely suunnittelutarvealueiksi on perusteltua. Yhtenäisen käytäntöjen varmistamiseksi päätöksenteko suunnittelutarveratkaisuissa kuuluisi metropolihallinnolle.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös rakennusluvan erityisistä edellytyksistä metropolialueella (137a §). Sen lisäksi, mitä lain 137 §:ssä säädetään rakennusluvan erityisistä edellytyksistä, rakennuslupa voitaisiin metropolialueen suunnittelutarvealueella myöntää vain erityisestä syystä. Erityinen syy olisi kohdealueeseen liittyvä oikeudellinen edellytys, jonka sisältö muutoin määräytyisi hallinto- ja oikeuskäytännössä. Säännösehdoituksessa käytetty ilmaus ”voitaisiin myöntää” tarkoittaa, että päätöksenteko voisi perustua myös tarkoituksenmukaisuusharkintaan. Rajoitus ei koskisi olemassa olevaan asuntoon tai maatilaan kuuluvan talousrakennuksen rakentamista. Merkittävällä osalla metropolihallinnon aluetta rajoitus olisi pysyvä, koska asemakaavoitus ei tule kattamaan koko metropolialuetta. Suunnittelutarveratkaisun edellytykset metropolialueella on määriteltävä maankäyttö- ja rakennuslailla ominaiseen tapaan joustavilla oikeusnormeilla, minkä on katsottava sääntelyn yleinen luonne huomioon ottaen täyttävän riittävästi täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset. Suunnittelutarveratkaisuun liittyy muutoksenhakumahdollisuus.

Maankäyttö- ja rakennuslakiin ehdotetun 34 i §:n 3 momentin mukaan metropolikaavassa voitaisiin määrätä, että metropolikaava korvaa alueella voimassa olevan yleiskaavan, jos yleiskaava on ilmeisessä ristiriidassa metropolikaavan kanssa. Mahdollisuus kyseisen määräyksen antamiseen on tarpeellinen metropolikaavan tehtävän ja kaavajärjestelmän toimivuuden kannalta. Jos määräys koskee rakennusluvan perusteena käytettävää yleiskaavaa (maankäyttö- ja rakennuslaki 44 ja 72 §), yleiskaavan korvaamista koskeva määräys poistaa yleiskaavaan perustuvan rakennusoikeuden. Määräykseen ei liity korvausvelvollisuutta maanomistajalle. Määräyksen antamisen edellytyksenä on ehdotetun 34 d §:n 6 momentin mukaisesti, että kaava ei saa aiheuttaa maanomistajalle tai muulle oikeudenhaltijalle kohtuutonta haittaa. Rajoituksen hyväksyttävyyttä arvioitaessa on otettava huomioon myös, ettei myöskään asemakaavassa osoitetun rakennusoikeuden poistaminen tai alentaminen asemakaavan muutoksella perusta maanomistajalle oikeutta korvauksen vaatimiseen. Maanomistajilla ei ole subjektiivista oikeutta rakentamisen oikeuttaan kaavaan.

4.4 Kielelliset oikeudet

Perustuslain 17 §:n 2 momentissa turvataan jokaisen oikeus käyttää omaa kieltään, suomea tai ruotsia, tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa sekä oikeus saada tällä kielellä toimituskirjansa. Yleiset säännökset kansalliskielten käyttöä koskevien oikeuksien turvaamisesta on annettu kielilailla (423/2003).

Perustuslain 17 §:n 2 momentin toinen virke sisältää julkiseen valtaan kohdistuvan toimeksiannon huolehtia maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Tällä edellytetään paitsi kielen muodollista yhdenvertaista kohtelua, myös suomen- ja ruotsinkielisen väestön tosiasiallisen tasa-arvon turvaamista.

Perustuslaissa turvattujen, suomen ja ruotsin kieltä koskevien kielellisten oikeuksien toteutuminen kunnissa ja kuntayhtymissä on kielilaissa sidottu kunnan kielelliseen asemaan. Yksilön oikeuteen käyttää omaa kiel-

tään vaikuttaa siten se, onko kyse yksikielisestä vai kaksikielisestä kunnasta tai kuntayhtymästä. Käytännössä myös kunnan, kuntayhtymän tai muun hallinnollisen alueen enemmistökieli ja vähemmistökielisten osuus vaikuttaa kielellisten oikeuksien toteutumiseen. Hallinnollinen jako on osa kielellisten oikeuksien suojajärjestelmää.

Esityksessä on kyse maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnittelun päätöksenteon koostamisesta metropolihallinnolle. Metropolihallinto olisi kielilain muutoksen perusteella kaksikielinen viranomaislainen, koska sen toimialueelle kuuluu yksi- ja kaksikielisiä kuntia. Kaksikielisen viranomaisen olisi annettava palvelut molemmilla kansalliskielillä yhdenvertaisin perustein. Tämän perusteella esitys turvaa kielellisten oikeuksien turvaa kielellisten oikeuksien toteutumisen laintasolla. Ruotsinkielisen vähemmistön ollessa alueella määrällisesti (80 000 asukasta) myös suuri, kielellisten oikeuksien toteutumiseen on myös käytännössä hyvät lähtökohdat. Metropolihallinnon luominen ei myöskään suoraan vaikuta alueen ulkopuolelle jäävien kuntien kielellisiin oikeuksiin. Esimerkiksi Uudenmaan liitto jatkaa omalta osaltaan toimintaansa eikä tehtäväsiirto merkitse jäljelle jäävien kuntien osalta kielellisten oikeuksien heikkenemistä. Metropolihallintoa muodostettaessa on kuitenkin huolehdittava siitä, että kuntien asukkaiden mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään eivät heikkene sen vuoksi, että tehtäviä siirretään kunnilta kuntayhtymälle. Jos olosuhteet sitä edellyttävät, metropolihallinnon on erityistoimenpitein tai muulla tavoin huolehdittava siitä, että asukkaiden kielelliset oikeudet toteutuvat.

4.5 Vastuu ympäristöstä

Perustuslain 20 §:n 1 momentin mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Säännöksen mukainen vastuu ympäristöstä (ympäristöperusoikeus) toteutuu aineellisen lainsäädännön kautta. Pykälän 2 momentin mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Perustuslakivaliokunnan mukaan maankäyttö- ja rakennuslaki on monelta osin merkityksellinen perustuslain 20 §:n 2 momentissa säädetyn julkisen vallan turvaamisvelvollisuuden kannalta. Laki sääntelee alueiden käyttöä ja rakentamista, millä on oleellinen merkitys sille, täyttääkö elinympäristö perustuslain vaatimukset. Lain tavoitteet ovat linjassa hallitusmuodon sisältämän terveellistä ympäristöä koskevan toimeksiannon kanssa. Perustuslain ilmentämä ympäristönsuojelutavoite tulee selvästi esille myös kaavojen sisältövaatimuksissa (HE 101/1998, PeVL 38/1998 vp).

Metropolikaavan sisältövaatimuksista säädettäisiin maankäyttö- ja rakennuslakiin ehdotetussa 34 d §:ssä. Sen mukaan metropolikaava olisi laadittava ottamalla huomioon mm. yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän ekologinen kestävyys, mahdollisuudet ilmastonmuutoksen hillintään ja ilmastonmuutokseen varautumiseen, mahdollisuudet yhdyskuntateknisen huollon järjestämiseen ympäristön ja luonnonvarojen kannalta kestävällä tavalla, maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaaliminen sekä virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyys ja viheralueverkoston jatkuvuus. Metropolikaavaan laatimismenettelyyn kuuluvat maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetty osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyt. Metropolikaavan sisältöä ja kaavan laatimismenettelyä koskeva sääntely täyttäisi näin ollen perustuslain 20 §:n 2 momentissa säädetty turvaamisvelvoitteet.

4.6 Oikeusturva

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Metropolikaavan hyväksymistä koskevaan ja muihin metropolihallinnon maankäyttö- ja rakennuslain mukaisiin metropolihallinnon päätöksiin liittyy perustuslain 21 §:n 1 momentin edellyttämä mahdollisuus muutoksenhakuun.

4.7 Kunnallinen itsehallinto ja itsehallinto kuntaa suuremmalla alueella

Metropolihallintoa koskeva esitys tarkoittaa, että alueen 14 kunnalle säädetään yhteistoimintavelvoite maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnitteluun liittyvissä tehtävissä. Esitystä on sen vuoksi tarkasteltava perustuslain 121 §:n kunnallisen itsehallinnon perusteella.

Kuntien erilaisista yhteistoimintavelvoiteista on säädetty tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä jo usean vuosikymmenen ajan. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan käytännössä on pidetty mahdollisena säätää tavallisella lailla pakkokuntayhtymistä ja vastaavista kuntien yhteistoimintaelimistä, vaikka valiokunta onkin katsonut kuntien velvoittamisen lailla osallistumaan kuntayhtymään lähtökohtaisesti rajoittavan jossain määrin kunnallista itsehallintoa.

Perustuslakivaliokunta on arvioidessaan kuntien pakollisen yhteistoiminnan järjestelyjä edellyttänyt yhteistoimintatehtäviltä, että tehtävät ovat ylikunnallisia, hallinto on tarkoituksenmukaista järjestää yhteistoiminnassa eikä noudatettava päätöksentekojärjestelmä anna yksittäiselle kunnalle yksipuolisen määräämisvallan mahdollistamaa asemaa. Merkitystä on annettu myös sille, onko järjestely supistanut oleellisesti yhteistoimintaan velvollisten kuntien yleistä toimialaa. (PeVL 37/2006 vp, PeVL 22/2006 vp, s. 2/II ja s. 3-4, PeVL 65/2002 vp, s. 2-3, PeVL 32/2001 vp, s. 2/II, PeVL 42/1998 vp).

Vaikka valiokunta on suhtautunut lähtökohtaisesti myönteisesti pakolliseen yhteistoimintaan, se on useassa yhteydessä pitänyt ongelmallisena kuntien yhteistoimintaelimien tehtävien lisäämistä siinä määrin ja sillä tavalla, että se vaikuttaisi oleellisesti jäsenkuntien hallintoon ja vaarantaisi kunnalliseen itsehallintoon sisältyvän periaatteen kunnan päätösvallan kuulumisesta kuntalaisten valitsemille toimielimille (ks. PeVL 37/2006 vp, s. 5).

Esityksen nykytilan kuvauksessa ja arvioinnissa on edellä kuvattu tarkemmin niitä syitä, jotka edellyttävät alueen maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnitteluun liittyvän päätöksenteon kokoamista lakisääteiselle

metropolihallinnolle. Keskeiset syyt alueen maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnittelun päätöksenteon kokoamisesta metropolihallinnolle liittyvät siihen, ettei ongelmia ole saatu monikymmenvuotisella vapaaehtoisella yhteistoiminnalla ratkaistua. Tämän vuoksi metropolihallinnolle esitetyt tehtävät ovat perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla ylikunnallisia ja metropolihallinnon järjestämiseen on myös tarkoituksenmukaisuusperusteita.

Metropolikaavan maakuntakaavaa vahvemman ohjausvaikutuksen vuoksi esitys kaventaa joiltain osin kuntien päätöksentekovaltaa maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnitteluun liittyvissä tehtävissä. Se ei kuitenkaan olennaisesti rajoita kunnan päätöksentekovaltaa esimerkiksi kaavoituksessa, koska kunnalle jää yleiskaavoitus- ja asemakaavoitustehtävä. Esityksen taloudellisissa vaikutuksissa esitetyn vaikutusarvioinnin mukaan esitys ei myöskään olennaisesti rajoittaisi kunnan taloudellista liikkumavaraa, jota perustuslakivaliokunta on pitänyt yhtenä kunnalliseen itsehallintoon kuuluvana keskeisenä elementtinä. Metropolikaavan toteuttamisen edellyttämistä toimenpiteistä sovitaisiin metropolisopimuksessa. Metropolihallinnon perustuminen omiin vaaleihin tarkoittaa, ettei millekään kunnalle synny yksipuolista määräysvaltaa metropolihallinnon päätösvaltaan. Toisaalta omat vaalit myös lisäävät asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia metropolihallintoon.

Esityksen mukaan metropolihallinto ei olisi omien suorien vaalien vuoksi oikeudelliselta perusteeltaan kuntayhtymä, vaan julkisoikeudellinen oikeushenkilö. Metropolihallinnon toimintaan sovellettaisiin kuitenkin viittaussäännöksen perusteella pitkälti kuntalain kuntayhtymiä koskevia säännöksiä. Esitystä on sen vuoksi arvioitava perustuslain 121 §:n 4 momentin sisältämän itsehallintosäännöksen kuntaa suuremmalla alueella perusteella.

Aiemmin vastaavan tapaista, erillisen julkisoikeudellisen oikeushenkilön luomisen mahdollisuuksia on käsitelty Kainuun hallintokokeilusta annetun lain (343/2003) eduskuntakäsittelyssä. Eduskunnan perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan (PeVL 65/2002 ja 22/2006), että kokeiluissa oli kyse

kuntaa suuremmalla hallintoalueella toimeenpantavasta itsehallintojärjestelmästä, josta perustuslain 121 §:n 4 momentin nojalla säädetään lailla.

Kainuun hallintokokeilussa kyse oli esitettyä laajemmasta tehtävä- ja taloudellisen päättävällän siirrosta. Perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan, että hallintokokeilu rajoitti kunnalliseen itsehallintoon sisältyvän kansanvaltaisuusperiaatteen toteutumista mutta piti samalla tärkeänä, että Kainuun maakunnan päätösvaltaa käyttää maakunnan asukkaiden välittömillä vaaleilla valitsemiin. Valiokunta katsoi maakunnan hallintojärjestelmän kansanvaltaisuuden lieventävän tehtävien siirrosta johtuvaa kuntien asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien kaventumista kokeilun alueen kunnissa. Se katsoi, että kunnallista itsehallintoa korvaa maakunnalle siirtyvien tehtävien osalta maakunnallinen itsehallinto.

Kainuun hallintokokeilun tapaan metropolihallinnon perustuminen omiin vaaleihin korvaa kunnallisen tehtävän siirrosta aiheutuvaa kunnallisen itsehallinnon kaventumista. Metropolihallinnon vaikutukset jäivät tehtävien sekä taloudellisten vaikutusten osalta huomattavasti vähäisemmäksi kuin Kainuun hallintokokeilussa. Taloudellisten vaikutusten arvioinnissa on esitetty, että osittain kysymys on aiempien kustannusten siirtymisestä Uudenmaan liitolta sekä olemassa olevilta lakisääteisiltä yhteistoimintaorganisaatioilta eli HSY:ltä ja HSL:ltä. Esitetty metropolialue on tosin suurempi kuin aiempien HSL:n ja HSY:n toimialue. Kaavoituksen toimeenpano kunnissa perustuu kuntien ja valtionväliseen metropolisopimukseen eikä kunnalla ole sopimusvelvollisuutta. Suurin taloudellinen vaikutus olisi joukkoliikennetehtävä. Tältä osin merkittävin taloudellinen vaikutus olisi siirtymisellä yhtenäiseen lippujärjestelmään. Yhteiseen lippujärjestelmään siirtyminen edellyttäisi merkittäviä kuntien maksusuuk-sia. Tehtävä olisi kuitenkin kuntien vapaaeh-

toinen tehtävä. Täten metropolihallinnon lakisääteisten tehtävien hoidon taloudellinen vaikutus jäisi pieneksi eikä siten juurikaan kaventaisi kunnan taloudellista liikkumavaraa tai mahdollisuuksia ottaa hoidettavakseen yleisen toimialansa perusteella hoidettavakseen muita tehtäviä. Tämän perusteella esitys ei ole ristiriidassa perustuslain kanssa.

4.8 Hallinnolliset ja jaotukset

Perustuslain 122 §:n mukaan hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan.

Esitys ei merkitse suuria muutoksia Uudenmaan maakuntaliiton asemaan muutoin kuin maakuntakaavoituksen osalta. Esityksen vaikutukset kielellisiin oikeuksiin ovat pienet, koska sekä Uudenmaan liitto että metropolihallinto ovat kaksikielisiä viranomaisia ja molemmissa hallinnoissa on mukana useampia kaksikielisiä kuntia. Hallinnollinen muutos ei siten vaikuta asukkaiden kielellisten oikeuksien toteutumiseen metropolialueella tai muualla Uudellamaalla. Metropolihallintoa muodostettaessa on kuitenkin huolehdittava siitä, että kuntien asukkaiden mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään eivät heikkene sen vuoksi, että tehtäviä siirretään kunnilta kuntayhtymälle.

Edellä todetun perusteella lakiehdotukset voidaan hallituksen käsityksen mukaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Koska esitys sisältää kuitenkin useita perustuslain säännösten soveltamista koskevia ehdotuksia, pitää hallitus suotavana, että esityksestä pyydetäisiin perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**metropolihallinnosta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 Luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on koota ja järjestää metropolialueen maankäyttöä, asumista ja liikennettä koskevien tehtävien hoitaminen. Lain tarkoituksena on myös luoda edellytyksiä metropolialueen kuntarajat ylittävälle kansanvaltaiselle päätöksenteolle ja edistää alueen sosiaalisesti, taloudellisesti ja ympäristöllisesti kestävästä kehityksestä ja alueen kansainvälisen kilpailukykyyn sekä elinvoiman vahvistamista.

2 §

Metropolihallinto

Metropolihallinto on sen alueen asukkaiden itsehallintoon perustuva julkisoikeudellinen yhteisö, johon sovelletaan, mitä kuntalaissa (365/1995) säädetään kuntayhtymästä, jollei tässä laissa toisin säädetä. Metropolihallintoon ei kuitenkaan sovelleta kuntalain 81 ja 82 §:ää.

3 §

Metropolihallinnon jäsenkunnat ja metropolialue

Metropolihallinnon jäsenkuntia ovat Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen, Sipoo, Kerava, Tuusula, Järvenpää, Kirkkonummi,

Vihti, Nurmijärvi, Mäntsälä, Hyvinkää ja Pornainen.

Metropolialue muodostuu 1 momentissa tarkoitetuista ja 26 §:n nojalla metropolihallintoon liittyneistä kunnista.

4 §

Metropolihallinnon toimiala ja tehtävät

Metropolihallinto hoitaa metropolialueella sille erikseen säädettyjä tehtäviä maankäytön, asumisen, liikenteen, aluekehittämisen ja ympäristöpalvelujen toimialoilla.

Metropolihallinnon tehtävänä on myös metropolialueen:

1) asunto- ja maapolitiikan strateginen suunnittelu ja kehittäminen;

2) ilman laadun seuranta, ilmastomuutoksen strategiatyö sekä seututiedon ylläpito ja tuottaminen;

3) muiden sille erikseen säädettyjen tehtävien hoitaminen.

Lisäksi metropolihallinto voi tarjota jäsenkunnilleen vuokra-asuntotuotannon rakennuttamispalveluja. Metropolihallinnon jäsenkunnat voivat myös sopia, että metropolihallinto voi ottaa hoitaakseen metropolialueen jäsenkunnilta muitakin kuin 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja tehtäviä.

5 §

Metropolivaltuusto ja sen valinta

Metropolihallinnon ylintä päätösvaltaa käyttää metropolialueen kuntien asukkaiden neljäksi vuodeksi kerrallaan vaaleilla (*metropolivaalit*) valitsema metropolivaltuusto siten kuin tässä laissa säädetään.

Metropolivaltuuston jäsenet (*metropolivaltuutettu*) valitaan metropolialueen kuntien yhteen lasketun asukasluvun mukaan seuraavasti:

Asukasluku:	Metropolivaltuutettujen lukumäärä:
enintään 1 000 000	61
1 000 001 – 1 200 000	71
1 200 001 – 1 400 000	81
1 400 001 – 1 600 000	91
yli 1 600 000	101

Asukasluku määräytyy väestötietojärjestelmässä vaalivuotta edeltävän marraskuun 30 päivän päätyessä olevien tietojen mukaan.

Metropolivaltuutetuille valitaan varavaltuutettuja kunnittain noudattaen soveltuvin osin, mitä kuntalain 11 §:ssä säädetään.

6 §

Metropolihallinnon muut toimielimet

Metropolivaltuuston lisäksi metropolihallinnolla voi olla muita metropolivaltuuston hyväksymässä hallintosäännössä määrättyjä toimielimiä.

2 Luku

Metropolivaalit

7 §

Metropolivaalit

Metropolivaalit toimitetaan välittöminä, salaisina ja suhteellisina kunnallisvaalien yhteydessä. Kaikilla äänioikeutetuilla on yhtäläinen äänioikeus.

Metropolialue on vaaleissa yhtenä vaalipiirinä. Kustakin metropolialueen kunnasta valitaan kuitenkin vähintään yksi metropolivaltuutettu.

Jollei tässä laissa muuta säädetä, sovelletaan metropolivaaleissa kuntalain (365/1995) ja vaalilain (714/1998) kunnallisvaaleja koskevia säännöksiä. Metropolivaaleissa sovelletaan lisäksi ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain (273/2009) kunnallisvaaleja koskevia säännöksiä.

8 §

Äänioikeus ja äänioikeusrekisteri

Metropolialueen kunnassa kunnallisvaaleissa äänioikeutettu henkilö on äänioikeutettu myös metropolivaaleissa.

Metropolivaaleissa käytetään samaa äänioikeusrekisteriä kuin kunnallisvaaleissa.

9 §

Vaalikelpoisuus ja vaalikelpoisuuden rajoitukset

Metropolialueen kunnassa kunnallisvaaleissa vaalikelpoinen henkilö on vaalikelpoinen myös metropolivaltuustoon.

Vaalikelpoinen metropolivaltuustoon ei kuitenkaan ole:

1) valtion virkamies, joka hoitaa välittömästi metropolihallintoa koskevia valvonta-tehtäviä;

2) metropolihallinnon palveluksessa oleva henkilö, joka toimii metropolihallituksen tai lautakunnan tehtäväalueen johtavassa tehtävässä tai sellaiseen rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä;

3) metropolihallinnon määräämisvallassa olevan yhteisön tai säätiön palveluksessa oleva henkilö, joka asemaltaan voidaan rinnastaa 2 kohdassa tarkoitettuun metropolihallinnon palveluksessa olevaan henkilöön; eikä

4) metropolihallinnon alaisen kuntayhtymän palveluksessa oleva henkilö, joka asemaltaan voidaan rinnastaa 3 kohdassa tarkoitettuun metropolihallinnon palveluksessa olevaan henkilöön.

Edellä tarkoitettussa palvelussuhteessa oleva on vaalikelpoinen valtuutetuksi, jos palve-

lussuhde päättyy ennen kuin valtuutettujen toimikausi alkaa.

10 §

Metropolivaalilautakunta

Metropolivaltuuston on asetettava toimikaudekseen metropolivaalilautakunta, jonka asettamisesta ja työskentelystä on soveltuvin osin voimassa, mitä vaalilain 13 ja 14 §:ssä säädetään kunnan keskusvaalilautakunnasta.

11 §

Ehdokasasettelu

Metropolivaalien ehdokashakemukset on tehtävä metropolivaalilautakunnalle, joka käsittelee hakemukset ja laatii metropolivaalien ehdokaslistojen yhdistelmän.

Ehdokashakemukseen liitettyssä ehdotuksessa puolueen tai valitsijayhdistyksen ehdokaslistaksi tulee sen lisäksi, mitä vaalilain 153 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään, mainita myös ehdokkaan kotikunta.

Puolueen ehdokkaat asettaa puolueen metropolivaalilautakunnalle ilmoittama puolueen henkilöjäseniä metropolialueen kunnissa edustava yhdistys.

Valitsijayhdistyksen perustamiseksi metropolivaaleihin tarvitaan vähintään 100 metropolialueen kunnissa äänioikeutettua henkilöä.

Puolueen ja valitsijayhdistyksen vaaliasiamies kunnallisvaaleissa voi toimia vaaliasiamiehenä myös metropolivaaleissa.

12 §

Vaalien tuloksen laskenta ja vahvistaminen sekä tuloksesta tiedottaminen

Metropolialueen kunnan keskusvaalilautakunta vahvistaa kolmantena päivänä vaalipäivän jälkeen viimeistään kello 18 aloitettavassa kokouksessaan äänimäärät, jotka kukin ehdokas, puolue, vaaliliitto ja yhteislista ovat yhteensä kunnassa metropolivaaleissa saaneet, sekä ilmoittaa viipymättä näin vahvistetut äänimäärät ja kunnassa annettujen äänten kokonaismäärän metropolivaalilautakunnalle sen määräämällä tavalla.

Saatuaan 1 momentissa tarkoitetut ilmoitukset kaikkien kuntien keskusvaalilautakunnilta metropolivaalilautakunta vahvistaa viipymättä kunkin ehdokkaan, puolueen, vaaliliiton ja yhteislistan koko metropolialueella saaman äänimäärän ja metropolialueella annettujen äänien kokonaismäärän sekä määrää vaalien tuloksen. Sen lisäksi, mitä vaalilain 91 §:ssä säädetään, vaalien tuloksen määrittämisessä noudatetaan, mitä seuraavassa 3 momentissa säädetään.

Jos jostain metropolialueen kunnasta ei ole yhtään ehdokasta valituiksi tulevien nimisarjassa, tulee siitä kunnasta valituksi kunnassa eniten ääniä saaneen nimisarjaan kuuluvan puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan eniten ääniä saanut ehdokas, jonka kotikunta kyseinen kunta on. Vastaavasti valituiksi tulevien nimisarjasta poistetaan saman puolueen, vaaliliiton tai yhteislistan se ehdokas, jonka verotusluku on pienin.

Metropolivaalilautakunta vahvistaa ja julkaisee metropolivaalien tuloksen sekä tiedottaa siitä noudattaen soveltuvin osin, mitä vaalilain 95 §:ssä säädetään.

Jos kunnan ainoan metropolivaltuutetun, jolla ei ole varavaltuutettua, on todettu menettäneen vaalikelpoisuutensa, hänet on vapautettu toimestaan tai hän on kuollut, metropolivaalilautakunnan on määrättävä hänen sijaansa uudeksi metropolivaltuutetuksi samasta kunnasta ehdokas noudattaen soveltuvin osin, mitä 3 momentissa säädetään.

13 §

Muutoksenhaku vaaleihin

Päätökseen, jolla metropolivaalien tulos on vahvistettu, saa hakea muutosta siten kuin vaalilain 8 luvussa muutoksenhausta kunnallisvaaleissa säädetään.

Jos vaaliviranomaisen päätös tai toimenpide on ollut lainvastainen ja lainvastaisuus on ilmeisesti saattanut vaikuttaa vaalien tuloksiin, vaalit on määrättävä uusittaviksi metropolialueella, jollei vaalien tulos ole oikaistavissa.

Jos vaalit valituksen johdosta määrätään uusittaviksi, on uusittavien vaalien vaalipäivä metropolivaalilautakunnan määräämä sunnuntai.

3 luku

Metropolialueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamisoikeudet

14 §

Aloiteoikeus

Metropolialueen kunnan asukkaalla on oikeus tehdä aloitteita metropolihallinnon toimintaa koskevissa asioissa. Aloitteen tekijälle on ilmoitettava aloitteen johdosta suoritettavat toimenpiteet. Metropolivaltuuston tietoon on saatettava vähintään kerran vuodessa metropolihallinnon toimintaa koskevissa asioissa tehdyt aloitteet ja niiden johdosta suoritettavat toimenpiteet.

Jos metropolihallinnon toimintaa koskevassa asiassa aloitteen tekijöinä on vähintään yksi prosentti metropolialueen kuntien asukkaista, asia on otettava käsiteltäväksi viimeistään kuuden kuukauden kuluttua vireille tulosta.

15 §

Neuvoo-antava kansanäänestys

Metropolivaltuusto voi päättää, että metropolihallinnon toimivaltaan kuuluvasta asiasta toimitetaan neuvoo-antava kansanäänestys metropolialueella.

Aloitteen kansanäänestyksen järjestämiseksi voi tehdä vähintään kolme prosenttia metropolialueen kuntien 15 vuotta täyttäneistä asukkaista. Metropolivaltuuston on viipymättä päätettävä, toimitetaanko aloitteessa tarkoitettu kansanäänestys.

Metropolivaltuusto päättää kansanäänestyksen aiheesta ja ajankohdasta sekä äänestäjille esitettävistä vaihtoehdoista sekä huolehtii kansanäänestystä koskevasta tiedottamisesta.

16 §

Neuvoo-antavan kansanäänestyksen toimitaminen

Metropolivaalilautakunta laatii kansanäänestyksessä käytettävät asiakirjat ja huolehtii niiden jakelusta äänestysoikeutetuille tarvittaessa yhteistoiminnassa kuntien keskusvaalilautakuntien kanssa.

Kunkin kunnan keskusvaalilautakunta vahvistaa kansanäänestyksen tuloksen kunnassa ja ilmoittaa sen viipymättä metropolivaalilautakunnalle, joka vahvistaa ja julkaisee kansanäänestyksen tuloksen metropolialueella.

Muutoin kansanäänestys toimitetaan noudattaen soveltuvin osin, mitä neuvoo-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä annetussa laissa (656/1990) säädetään.

4 Luku

Erinäiset säännökset

17 §

Metropolisopimus

Sen lisäksi mitä maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) säädetään metropolisopimuksesta, on sopimuksessa sovittava metropolihallinnon tehtävien hoitamisen rahoittamista koskevista periaatteista metropolihallinnon, sen jäsenkuntien ja valtion kesken. Sopimuksessa on todettava myös valtion talousarvioon otetusta valtionavustuksesta metropolihallinnon toiminnan rahoittamiseen. Sopimus on tältä osin tehtävä valtioneuvoston toimikaudeksi ja sen sisältöä tarkistetaan tarvittaessa vuosittain.

18 §

Kuntien maksuosuuksien määräytymisen perusteet

Jos metropolihallinnon jäsenkunnat eivät perussopimuksessa toisin sovi, maksuosuudet metropolihallinnon menoista sekä osuudet metropolihallinnon varoista ja vastuista jakautuvat jäsenkuntien välillä niiden asukasluvun suhteessa.

Jäsenkunnan asukasluku määräytyy väestötietojärjestelmässä kunkin vuoden xxxkuun

XX päivän päättyessä olevien tietojen mukaan.

19 §

Valtion rahoitus metropolihallinnolle

Valtionavustuksen myöntämisessä metropolihallinnon toiminnan rahoittamiseen noudatetaan mitä valtionavustuslaissa (688/2001) säädetään yleisavustuksesta.

Metropolihallinnolle maksetaan valtionavustusta:

1) kustannuksiin, jotka aiheutuvat yhtenäisen lippujärjestelmän luomisesta ja ylläpitämisestä sen koko alueella ja joukkoliikenteen taksojen alentamiseen;

2) kunnille uusien lakisääteisten tehtävien hoitamiseen;

3) metropolihallinnolle valtiolta siirrettyjen tehtävien hoitamiseen; sekä

4) metropolikaavan ja erityisesti siihen liittyvän toimeenpano-osan laatimiseen.

Edellä 2 momentin 2- 4 kohdissa tarkoitettu valtionavustus voi kattaa kaikki toiminnasta aiheutuvat kustannukset.

20 §

Kuntajaon muutosten huomioon ottaminen

Jos metropolihallinnon jäsenkunta lakkaa kuntarakennelaissa (1698/2009) tarkoitetun kuntien yhdistymisen seurauksena, jatka uusi kunta metropolihallinnon jäsenkuntana.

5 Luku

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

21 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201X.

22 §

Metropolihallinnon toiminnan käynnistäminen

Metropolihallinnon toiminnan käynnistämistä varten metropolihallinnon jäsenkuntien on valittava jäsenkuntien edustajien edustajainkokous. Edustajainkokous voidaan valita ennen tämän lain voimaan tuloa. Edustajainkokouksen kutsuu ensimmäisen kerran koolle Etelä-Suomen aluehallintovirasto. Aluehallintoviraston määräämä henkilö johtaa kokousta, kunnes edustajainkokoukselle on valittu puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja. Jäsenkuntien edustajainkokous on kutsuttava koolle siten, että se kokoontuu ensimmäisen kerran viimeistään xxxkuussa 201X.

Edustajainkokous toimii metropolihallinnon ylintä päätösvaltaa käyttävänä toimielimenä siihen saakka, kunnes metropolivaltuusto on valittu ja se on aloittanut toimintansa. Edustajainkokouksen on ryhdyttävä niihin toimenpiteisiin, jotka ovat välttämättömiä metropolihallinnon toiminnan käynnistämiseksi.

Jäsenkuntien edustajien lukumäärä edustajainkokouksessa määräytyy seuraavasti:

Jäsenkunnan asukasluku väestötietojärjestelmässä edeltävän vuoden xxxkuun XX päivän päättyessä olevien tietojen mukaan:	Edustajien lukumäärä:
6 000 tai vähemmän	1
6 001 - 20 000	2
20 001 - 50 000	3
50 001 -100 000	4
100 001 - 400 000	5
400 001 tai enemmän	6

Kullekin edustajalle valitaan varaedustaja. Jäsenkunnan valitsemien edustajien yhteinen äänimäärä edustajainkokouksessa määräytyy jäsenkunnan asukasluvun mukaan siten, että kunnan valitsemilla edustajilla yhteensä on yksi ääni jokaista alkavaa 1 000 asukasta kohti. Äänimäärä voi kuitenkin olla enintään viidennes kaikkien jäsenkuntien valitsemien jäsenten yhteenlasketusta rajoittamattomasta äänimäärästä. Jäsenkunnan valitsemien edustajien yhteinen äänimäärä jakautuu tasan heistä saapuvilla olevien kesken.

Edustajainkokous on päätösvaltainen, kun kokouksessa on edustettuna vähintään kaksi kolmannesta edustajainkokoukseen osallistuvista jäsenkunnista ja niiden asukasluku on vähintään puolet kaikkien edustajainkokoukseen osallistuvien jäsenkuntien yhteenlasketusta asukasluvusta. Edustajainkokouksen menettelystä ja muutoksenhausta edustajainkokouksen päätökseen noudatetaan muutoin soveltuvin osin, mitä valtuustosta säädetään kuntalain 7 ja 11 luvussa.

23 §

Perussopimus ja metropolisopimus

Perussopimuksen hyväksymisestä on päätettävä viimeistään vuoden 201X xxxkuun loppuun mennessä. Jos metropolihallinnon perussopimusta ei ole solmittu edellä tarkoitettuun ajankohtaan mennessä ja on ilmeistä, ettei metropolihallintoa saada muutoin perustetuksi, valtioneuvosto päättää metropolihallinnon jäsenkuntia kuultuaan kuntalain 78 §:n 3 momentissa ja perussopimuksessa soveltavista asioista siltä osin kuin jäsenkunnat eivät ole niistä edustajainkokouksessa sopineet. Valtioneuvoston päättämä perussopimus on voimassa siihen asti, kunnes jäsenkunnat sopivat siitä toisin.

Metropolisopimuksesta on, siltä osin kuin se koskee 17 §:ssä tarkoitettuja asioita, päätettävä viimeistään vuoden 201X xxxkuun loppuun mennessä.

24 §

Ensimmäiset metropolivaalit

Metropolivaalit toimitetaan ensimmäisen kerran tämän lain voimaantulon jälkeen toimitettavien ensimmäisten kunnallisvaalien yhteydessä.

Ensimmäisiä metropolivaaleja varten Etelä-Suomen aluehallintovirasto asettaa metropolivaalilautakunnan sekä laatii ja julkaisee kuulutuksen metropolivaltuustoon valittavien valtuutettujen määrästä viimeistään kuukauden kuluttua tämän lain voimaan tulosta.

Ensimmäisissä metropolivaaleissa metropolivaalilautakunta antaa luettelon metropolivaltuutetuiksi valituista ja heidän varajäse-

nistään viipymättä tiedoksi myös Etelä-Suomen aluehallintovirastolle.

25 §

Metropolihallinnon järjestäytyminen

Ensimmäisten metropolivaalien tuloksen vahvistamisen jälkeen uuden metropolivaltuuston on viipymättä järjestäydyttävä ja valittava metropolihallitus ja muut tarvittavat toimielimet sekä ryhdyttävä niihin muihin toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen metropolihallinnon toiminnan järjestämiseksi.

Älftään vanhimman valtuutetun on kutsuttava metropolivaltuutetut ensimmäiseen kokoukseen ja johdettava siinä puhetta, kunnes valtuuston puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat on valittu.

26 §

Metropolialueen laajentaminen

Lohja ja Porvoo voivat liittyä metropolihallinnon jäsenkunniksi samoin oikeuksin ja velvollisuuksin kuin 3 §:n 1 momentissa tarkoitettut kunnat. Liittymisen edellytyksenä on, että:

- 1) se tapahtuu joko vuonna 2017 tai vuonna 2021 alkavan vaalikauden alusta lukien; ja
- 2) asianomainen kunta on tehnyt päätökset liittymisestä viimeistään 12 kuukautta ennen vaalikauden alkua.

27 §

Voimassa olevat viranomaisluvat

Helsingin seudun liikenne-kuntayhtymälle ja X:lle ennen tämän lain voimaan tuloa myönnettyt viranomaisluvat, jotka koskevat 4 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä, siirtyvät tämän lain voimaan tullessa metropolihallinnolle.

28 §

Vireillä olevat asiat

Helsingin seudun liikenne-kuntayhtymässä ja X:ssä tämän lain voimaan tullessa vireillä olevat asiat, jotka koskevat 4 §:ssä tarkoitett-

tuja tehtäviä, siirtyvät tämän lain voimaan tullessa metropolihallinnolle.

29 §

Voimassa olevat sopimukset ja sitoumukset

Helsingin seudun liikenne-kuntayhtymän ja X:n ennen tämän lain voimaan tuloa tekemät 4 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä koskevat voimassa olevat sopimukset ja sitoumukset sekä niistä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät tämän lain voimaan tullessa metropolihallinnolle.

30 §

Henkilöstö

Metropolihallinnon palvelukseen kunnista, kuntayhtymistä ja valtiolta tämän lain voimaan tullessa siirtyvän henkilöstön asemasta säädetään kunnallisesta viranhaltijasta annettussa laissa (304/2003), valtion virkamieslaissa (750/1994) ja työsopimuslaissa (55/2001).

2.

Laki**metropolialueen liikennejärjestelmää ja joukkoliikennettä koskevien tehtävien hoitamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain soveltamisala

Metropolihallinnosta annetussa laissa (/) tarkoitettu metropolihallinto toimii metropolialueella Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1370/2007 ja joukkoliikennelain (869/2009) mukaisena toimivaltaisena viranomaisena ja hoitaa metropolialueen liikennejärjestelmää ja joukkoliikennettä koskevat tehtävät siten kuin siitä tässä tai muussa laissa säädetään.

Metropolihallinnon toimintaan sovelletaan, mitä vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annetussa laissa (349/2007) säädetään.

2 §

Metropolihallinnon liikennejärjestelmä- ja joukkoliikennetehtävät

Metropolihallinnon on hoidettava metropolialueen:

- 1) liikennejärjestelmän ja joukkoliikenteen suunnittelu;
- 2) joukkoliikenteen liikennepalveluiden suunnittelu ja hankinta;
- 3) joukkoliikenteen taksa- ja lippujärjestelmästä sekä taksoista päättäminen;
- 4) joukkoliikenteen matkalippujen tarkastus;
- 5) muut sille säädetyt liikennejärjestelmää ja joukkoliikennettä koskevat tehtävät.

Metropolihallinnon jäsenkunnat voivat sopia, että metropolihallinto voi ottaa hoitaakseen metropolialueen jäsenkunnilta muitakin kuin 1 momentissa tarkoitettuja liikennejär-

jestelmää ja joukkoliikennettä koskevia tehtäviä.

Metropolihallinnon on 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja tehtäviä hoitaessaan oltava tiiviissä yhteistyössä metropolihallinnon jäsenkuntien sekä liikenne- ja viestintäministeriön ja Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa.

Metropolihallinto voi toimialueellaan antaa liikenteenharjoittajalle enintään 15 vuoden ajaksi yksinoikeuden harjoittaa raitiovaunua ja metroliikennettä.

3 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

Tällä lailla kumotaan pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta annettu laki (829/2009) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

4 §

Siirtymäsäännökset

Ennen tämän lain voimaan tuloa on laadittava loppuselvitys kumottavassa pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta annetussa laissa (829/2009) tarkoitettun kuntayhtymän (Helsingin seudun liikenne-kuntayhtymä) omaisuudesta, varoista, veloista ja vastuista. Loppuselvitys on laadittava vuoden 201X xxxkuun loppuun mennessä. Omaisuus, varat, velat ja vastuut siirtyvät metropolihallinnolle loppuselvityksen mukaisesti vuoden 201X xxxkuun alusta lukien.

Loppuselvityksestä päättää kuntayhtymän yhtymäkokous. Loppuselvitys toimii omaisuuden saantokirjana.

Jos loppuselvityksen laatimisen jälkeen syntyy epäselvyyttä Helsingin seudun liikenne-kuntayhtymän omaisuuden, varojen, velkojen ja vastuiden siirtymisestä, omaisuus, varat, velat ja vastuut kuuluvat metropolihallinnolle.

Metropolihallinnolle 1 ja 2 momentin nojalla siirtyvä omaisuus, varat, velat ja vastuut jaetaan jäsenkuntien pääomaosuuksiksi metropolihallinnossa siten kuin kunnat vastaavat Helsingin seudun liikenne-kuntayhtymän varoista ja veloista pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta annetun lain 8 §:n 3 momentin mukaan. Metropolihallinnon jäsenkunnat voivat sopia perussopimuksessa jä-

senkuntien osuudesta metropolihallinnon varoihin ja vastuisiin muullakin tavalla.

Helsingin seudun liikenne-kuntayhtymän tilinpäätöksestä ja vastuuvapauden myöntämisestä vuodelle 201X päättää yhtymäkokous. Tilinpäätöksen laatii kuntayhtymän hallitus. Kuntayhtymän tarkastuslautakunnan ja tilintarkastajien tehtävänä on hallinnon ja talouden tarkastus, kunnes vuoden 201X tilinpäätös on hyväksytty ja vastuuvapaus tilivelvollisille on myönnetty.

Edellä tarkoitettua luovutuksesta, jolla Helsingin seudun liikenne-kuntayhtymältä siirretään kiinteää omaisuutta tai arvopapereita metropolihallinnolle, ei ole suoritettava varainsiirtovero.

Helsingin seudun liikenne-kuntayhtymälle myönnettyt viranomaisluvut siirtyvät tehtäväsiirron mukaisesti metropolihallinnolle.

3.

Laki

pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa koskevasta yhteistoiminnasta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala

Espoon, Helsingin, Kauniaisten ja Vantaan kaupunkien (*pääkaupunkiseudun kunnat*) on hoidettava 2 §:ssä tarkoitettut tehtävät yhteistoiminnassa siten kuin tässä laissa säädetään.

2 §

Jätehuoltotehtävät

Pääkaupunkiseudun kuntien on hoidettava yhteistoiminnassa jätelaissa (646/2011) tarkoitettut kunnan tehtävät lukuun ottamatta

tehtäviä, jotka säädetään metropolihallinnon tai kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviksi. Tehtävien hoitamisesta vastaa kuntayhtymä. Kuntayhtymään sovelletaan, mitä kuntalain (365/1995) 10 luvussa säädetään kuntayhtymästä.

3 §

Muut tehtävät

Kuntayhtymän jäsenkunnat voivat kuntayhtymän perussopimuksessa sopia, että kuntayhtymä voi ottaa hoitaakseen muitakin kuin 2 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä.

4 §

Muut kunnat

Kuntayhtymän jäsenkuntina voi olla myös muita kuin pääkaupunkiseudun kunnat.

5 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

4.

Laki**kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastamisesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastamisesta annetun lain (603/1977) 8 §:n 2 momentti, sellaisen kuin se on laissa 1394/2009, seuraavasti:

8 §

Asianomaiselle kunnalle sekä, jos hankkeella on seudullista merkitystä, maakunnan liitolle, metropolihallinnolle ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle on varattava 1 momentissa tarkoitettu tilaisuus. Elin-

keino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle on varattava vastaava tilaisuus myös, jos hankkeella on ympäristönsuojelun kannalta huomattava merkitys.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

5.

Laki**vesilain 3 luvun 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vesilain (587/2011) 3 luvun 5 §:n 1 momentti seuraavasti:

5 §

Suhde maankäytön suunnitteluun

Lupa-asiaa ratkaistaessa on otettava huomioon asemakaava. Lisäksi on otettava huomioon, mitä maankäyttö- ja rakennuslaissa

säädetään maakuntakaavan, metropolikaavan ja yleiskaavan oikeusvaikutuksista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

6.

Laki**kiinteistönmuodostamislain 33 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kiinteistönmuodostamislain (554/1995) 33 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisena kuin ne ovat laissa 914/2011, seuraavasti:

33 §

Asemakaava-alueen ulkopuolella rakennuspaikaksi tarkoitettu kiinteistö saadaan muodostaa lohkomalla, jos muodostettava kiinteistö täyttää maankäyttö- ja rakennuslaissa sekä sen nojalla annetuissa säännöksissä ja määräyksissä rakennuspaikalle asetetut vaatimukset. Lisäksi on katsottava, ettei vaikeuteta kaavoitusta, kaavan toteuttamista tai alueiden käytön muuta järjestämistä, jos lohkominen koskee:

1) metropolikaavassa tai oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa virkistys- tai suojelualueeksi osoitettua aluetta;

2) maankäyttö- ja rakennuslain 16 §:ssä tarkoitettua suunnittelutarvealuetta;

3) aluetta, jolla on voimassa rakennuskielto asemakaavan laatimista varten; tai

4) maankäyttö- ja rakennuslain 72 §:n mukaista ranta-aluetta, jolla ei ole voimassa sellaista oikeusvaikutteista yleiskaavaa, jossa rakentamismahdollisuudesta on erityisesti määrätty.

Rakennuspaikaksi tarkoitettu määräala saadaan 1 momentin estämättä lohkoa kiinteistöksi, jos:

1) kunta antaa perustellusta syystä suostumuksensa lohkomiseen;

2) määrääalaa varten on toimitusta aloitettaessa voimassa tai toimituksen kestäessä saadaan maankäyttö- ja rakennuslain 137 tai 137 a §:n mukainen suunnittelutarveratkaisu tai 171 §:n mukainen poikkeus;

3) 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettulla alueella muodostettava kiinteistö on tarkoitettu käytettäväksi maankäyttö- ja rakennuslain 72 §:n 3 momentin mukaiseen rakentamiseen;

4) lohkotettavaa aluetta varten on toimitusta aloitettaessa voimassa tai toimituksen kuluessa saadaan muuta kuin tilapäistä rakennusta koskeva rakennuslupa; taikka

5) määräälalalle on jo rakennettu asuinrakennus muuta kuin tilapäistä rakennusta koskevan rakennusluvan perusteella, eikä kunta erityisestä syystä vastusta lohkomista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

7.

Laki**metsälain 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan metsälain (1093/1996) 2 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1085/2013, seuraavasti:

2 §

Sovelletamisala

Tätä lakia sovelletaan metsän hoitamiseen ja käyttämiseen metsätalousmaaksi luettavilla alueilla. Lakia ei kuitenkaan sovelleta:

1) luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla muodostetuilla suojelualueilla, valtion luonnonsuojelutarkoitukseen hankkimilla alueilla eikä muilla valtion omistamilla alueilla, joita hoidetaan Metsähallituksen tai valtion maata hallinnoivan viranomaisen suojelupäätöksen mukaisesti;

2) maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaisessa kaavassa suojelualueeksi osoitettulla alueella;

3) erämaalain (62/1991) mukaisilla alueilla muutoin kuin tämän lain 12 §:n 1 momentin osalta;

4) asemakaava-alueilla lukuun ottamatta maa- ja metsätalouteen osoitettuja alueita;

5) alueilla, joilla on voimassa toimenpiderajoitus asemakaavan laatimiseksi;

6) metropolikaavan ja oikeusvaikutteisen yleiskaavan alueella lukuun ottamatta maa- ja metsätalouteen ja virkistyskäyttöön osoitettuja alueita;

7) puolustusvoimien ampuma-alueiden maalialueilla.

—————
 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

8.

Laki**vesihuoltolain 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään vesihuoltolain (119/2001) 5 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 681/2014, uusi 2 momentti seuraavasti:

5 §

Vesihuollon yleinen kehittäminen.

Metropolihallinto sovittaa yhteen kuntien vesihuollon kehittämissuunnittelua sekä alueellista yleissuunnittelua metropolialueella.

—————
 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

9.

Laki**joukkoliikennelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan joukkoliikennelain (869/2009) 4 §:n 2 momentti, 12 §:n 2 ja 3 momentti, 13 §:n 2 momentti, 14 §:n 1 momentti ja 62 §:n 5 momentti, sellaisina kuin niistä 12 §:n 2 ja 3 momentti ovat laissa 872/2012 sekä 13 §:n 2 momentti, 14 §:n 1 momentti ja 62 §:n 5 momentti ovat laissa 1007/2010, seuraavasti:

4 §

Joukkoliikenteen palvelutason määrittely

Palvelutason määrittelyä valmistellessaan viranomaisten tulee toimia tarpeellisilta osin yhteistyössä keskenään sekä kuntien, maakuntien liittojen ja metropolihallinnon kanssa. Palvelutason määrittely on voimassa määraajan.

12 §

Reittiliikenneluvan myöntävät viranomaiset.

Yksinomaan Imatran, Kajaanin, Kemin, Kokkolan, Kotkan, Kouvolan, Lappeenrantaan, Mikkelin, Rauman, Riihimäen, Rovaniemen, Salon, Savonlinnan, Seinäjoen tai Vaasan alueella harjoitettavaan reittiliikenteeseen luvan myöntää kyseisen kunnan viranomainen.

Seudullinen kunnallinen viranomainen myöntää luvan yksinomaan toimivalta-alueellaan harjoitettavaan reittiliikenteeseen. Seudullisia kunnallisia viranomaisia ovat:

1) metropolihallinto metropolihallinnosta annetussa laissa (/) tarkoitetulla metropolialueella;

2) Hämeenlinnan kaupunki Hattulan, Hämeenlinnan ja Janakkalan kuntien muodostamalla alueella;

3) Joensuun kaupunki Joensuun, Kontiolahden ja Liperin kuntien muodostamalla alueella;

4) Jyväskylän kaupunki Jyväskylän, Laukaan ja Muuramen kuntien muodostamalla alueella;

5) Kuopion kaupunki Kuopion ja Siilinjärven kuntien muodostamalla alueella;

6) Lahden kaupunki Asikkalan, Hartolan, Heinolan, Hollolan, Hämeenkosken, Kärkölän, Lahden, Nastolan, Orimattilan, Padasjoen ja Sysmän kuntien muodostamalla alueella;

7) Oulun kaupunki Iin, Kempeleen, Limingan, Lumijoen, Muhoksen, Oulun ja Tyrnävän muodostamalla alueella;

8) Porin kaupunki Harjavallan, Kokemäen, Nakkilan, Porin ja Ulvilan kuntien muodostamalla alueella;

9) Tampereen kaupunki Kangasalan, Lemppälän, Nokian, Oriveden, Pirkkalan, Tampereen, Vesilahden ja Ylöjärven kuntien muodostamalla alueella;

10) Turun kaupunki Kaarinan, Liedon, Naantalien, Raision, Ruskon ja Turun kuntien muodostamalla alueella.

13 §

Kutsujoukkoliikenneluvan myöntävät viranomaiset

Yksinomaan 12 §:n 2 ja 3 momentissa mainittujen kuntien toimivalta-alueella harjoitettavaan kutsujoukkoliikenteeseen luvan myöntää kyseisen kunnan viranomainen. Yksinomaan metropolialueella harjoitettavaan kutsujoukkoliikenteeseen luvan myöntää metropolihallinto.

14 §

Palvelusopimusasetuksessa tarkoitetut toimivaltaiset viranomaiset ja niiden yhteistyö sekä päätös palvelusopimusasetuksen soveltamisesta

Palvelusopimusasetuksessa tarkoitettuja tieliikenteen toimivaltaisia viranomaisia ovat toimivaltaiset elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset sekä 12 §:n 2 ja 3 momentissa mainitut kunnalliset viranomaiset. Viranomaisten keskinäinen toimivallanjako on 12 ja 13 §:ssä säädetyn mukainen, kuitenkin niin, että toimivaltaisen kunnallisen viranomaisen järjestämä liikennepalvelu voi vähäisessä määrin ulottua sen varsinaisen toimivalta-alueen ulkopuolelle. Rautatieliikennettä koskevissa asioissa toimivaltainen viranomainen on liikenne- ja viestintäministeriö ja metropolialueella metropolihallinto. Muuta raideliikennettä koskevissa asioissa toimivaltaisia viranomaisia ovat 12 §:n 2 ja 3 momentissa mainitut kunnalliset viranomaiset omalla toimivalta-alueellaan.

62 §

Liikennelupien ja sopimusten voimassaoloon liittyvät siirtymäsäännökset

Metropolihallinnosta annetussa laissa tarkoitettulla metropolialueella kumpikin sopijapuoli voi irtisanoa siirtymäajan liikennöintisopimuksen päättymään 30 päivänä kesäkuuta 2014 tai myöhemmin noudattaen 18 kuukauden irtisanomisaikaa, jos toimivaltainen viranomainen on tehnyt 14 §:n 4 momentin mukaisen päätöksen liikenteen järjestämisestä palvelusopimusasetuksen mukaisesti ja järjestää liikenteen tarjouskilpailumenettelyssä. Keravan ja Kirkkonummen alueella kumpikin sopijapuoli voi kuitenkin irtisanoa siirtymäajan liikennöintisopimuksen päättymään 30 päivänä kesäkuuta 2013 tai myöhemmin noudattaen 18 kuukauden irtisanomisaikaa, jos toimivaltainen viranomainen on tehnyt 14 §:n 4 momentin mukaisen päätöksen liikenteen järjestämisestä palvelusopimusasetuksen mukaisesti ja järjestää liikenteen tarjouskilpailumenettelyssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

10.

Laki

joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetun lain (469/1979) 1 §:n 1 momentti ja 2 §, sellaisin kuin ne ovat laissa 831/2009, seuraavasti;

1 §

Soveltamisala

Oikeus tarkastusmaksun perimiseen ilman asianmukaista matkalippua joukkoliikenteessä matkustavalta voidaan myöntää kunnalle

sekä metropolihallinnolle, jolle rautatieliikenteen osalta voidaan myöntää oikeus tarkastusmaksun keräämiseen valtakunnallisesti.

2 §

Tarkastusmaksun perimisoikeuden saaneiden tahojen välinen yhteistoiminta

Edellä 1 §:n 1 momentissa tarkoitettut julkisyhteisöt voivat sopia toimivaltansa piirissä olevien tarkastusmaksujen perimisestä yhteistoiminnassa. Kunnat voivat myös sopia yhteistoiminnan järjestämisestä niin, että tarkastusmaksujen periminen annetaan toisen kunnan tai metropolihallinnon hoidettavaksi

yhden tai useamman kunnan puolesta siten kuin kuntalaissa (365/1995) säädetään. Yhteistoimintaa koskeva sopimus on liitettävä tarkastusmaksun perimisoikeutta koskevaan hakemukseen tai, jos sopimus tehdään myöhemmin kuin hakemus, toimitettava liikenne- ja viestintäministeriölle tiedoksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

11.

Laki**maantielain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan maantielain (503/2005) 17 §:n 2 ja 3 momentti, 18 §, 27 §:n 4 momentti, 99 §, 104 §:n 2 momentti ja 105 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä 17 §:n 2 ja 3 momentti, 27 §:n 4 momentti, 99 §, 104 §:n 2 momentti ja 105 §:n 2 momentti ovat laissa 1242/2009, seuraavasti:

17 §

Tien suunnittelu ja alueiden käytön suunnittelu

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sekä maakuntakaava, metropolikaava ja yleiskaava on otettava huomioon siten kuin maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetään. Yleissuunnitelmaa ei saa hyväksyä vastoin maakuntakaavaa, metropolikaavaa tai oikeusvaikutteista yleiskaavaa. Yleissuunnitelma voidaan hyväksyä vastoin voimassa olevaa asemakaavaa, jos kunta sitä puoltaa. Tiesuunnitelmaa ei saa hyväksyä vastoin oikeusvaikutteista kaavaa.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, voidaan maantie suunnitella, jos tien luonne huomioon ottaen tien sijainti ja suhde muuhun alueiden käyttöön voidaan ilman kaavaakin riittävästi selvittää yhteistyössä kunnan, maakunnan liiton ja metropolihallinnon kanssa.

18 §

Yleissuunnitelma

Yleissuunnitelma on laadittava, jolleivät hankkeen vaikutukset ole vähäiset taikka maantien sijaintia ja sen vaikutuksia ole jo riittävässä määrin ratkaistu metropolikaavassa, asemakaavassa tai oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa. Yleissuunnitelma on aina laadittava sellaisissa hankkeissa, joihin sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenetystä annetun lain (468/1994) 2 luvun mukaista arviointimenettelyä.

27 §

Vuorovaikutus

Tienpitoviranomaisen on pyydettävä suunnitelmasta lausunto niiltä maakunnan liitoil-

ta, metropolihallinnolta ja kunnilta, joiden alueelle suunnitelma sijoittuu tai joiden alueella suunnitelman vaikutukset muutoin ilmenevät. Tienpitoviranomaisen on pyydetävä muulta viranomaiselta lausunto, jos se on päätösharkinnassa tarpeen. Jos tienpitoviranomainen on muu kuin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, myös keskukselta on pyydetävä lausunto.

99 §

Päätöksenteko

Liikenne- ja viestintäministeriö hyväksyy tiesuunnitelmat, jotka koskevat maantien lakkauttamista muulloin kuin maantien rakentamisen yhteydessä. Muut tiesuunnitelmat sekä yleissuunnitelmat hyväksyy Liikennevirasto. Jos kunta, maakunnan liitto, metropolihallinto tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on suunnitelman olennaisista kohdista eri mieltä Liikenneviraston kanssa, asia on siirrettävä liikenne- ja viestintäministeriön ratkaistavaksi. Liikennevirasto voi erityisistä syistä muutenkin siirtää suunnitelman liikenne- ja viestintäministeriön hyväksyttäväksi.

104 §

Päätösten ilmoittaminen muistutuksen tekneille ja viranomaisille

Liikenneviraston on lähetettävä ilmoitus yleis- ja tiesuunnitelman hyväksymispäätöksestä kunnalle, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle, maakunnan liitolle ja metropolihallinnolle sekä tarvittaessa muullekin viranomaiselle. Ilmoitukseen on tarvittaessa liitettävä jäljennös suunnitelmasta.

105 §

Muutoksenhaku

Kunnalla, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella, maakunnan liitolla ja metropolihallinnolla on oikeus hakea valittamalla muutosta sellaiseen yleis- ja tiesuunnitelman hyväksymispäätökseen, jonka vaikutukset ulottuvat kunnan alueelle tai viranomaisen toimialueelle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

12.

Laki

ratalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan ratalain (110/2007) 8 §:n 2 momentti, 10 §:n 2-4 momentti, 11 §, 22 §:n 4 momentti, 28 §, 79 §:n 3 momentti, 91 §:n 2 momentti ja 92 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä 8 §:n 2 momentti, 10 §:n 3 ja 4 momentti, 22 §:n 4 momentti, 28 §, 79 § 3 momentti, 91 §:n 2 momentti ja 92 §:n 2 momentti ovat laissa 1243/2009, seuraavasti:

8 §

Yleistä rautatien suunnittelusta

Suunnitelmia tehtäessä radanpitäjä toimii yhteistyössä maakunnan liittojen, metropoli-

hallinnon, kuntien, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä muiden viranomaisten kanssa. Suunnittelun on perustuttava rautatien kehittämisen tarpeisiin, valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin sekä muuhun alueiden käytön suunnitteluun.

10 §

Rautatiealueen suunnittelu ja alueiden käytön suunnittelu

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sekä maakuntakaava, metropolikaava ja yleiskaava on otettava huomioon siten kuin maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetään.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, voidaan olemassa olevan rautatien rakentamista koskeva yleissuunnitelma ja rata-suunnitelma laatia, jos hankkeen luonne huomioon ottaen suunnitelman suhde muuhun alueiden käyttöön voidaan riittävästi selvittää yhteistyössä liikenneviranomaisten, kunnan, metropolihallinnon, maakunnan liiton sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa.

Yleissuunnitelmaa ei saa hyväksyä vastoin maakuntakaavaa, metropolikaavaa tai oikeusvaikutteista yleiskaavaa. Yleissuunnitelma voidaan hyväksyä vastoin voimassa olevaa asemakaavaa, jos kunta sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus sitä puoltavat. Rata-suunnitelmaa ei saa hyväksyä vastoin oikeusvaikutteista kaavaa.

11 §

Yleissuunnitelma

Yleissuunnitelma on laadittava, jolleivät hankkeen vaikutukset ole vähäiset taikka rautatiealueen sijainti ja sen vaikutukset ole jo riittävässä määrin ratkaistu asemakaavassa, metropolikaavassa tai oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa. Yleissuunnitelma on aina laadittava sellaisissa hankkeissa, joihin sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenetystä annetun lain (468/1994) 2 luvun mukaista arviointimenettelyä.

22 §

Vuorovaikutus

Radanpitäjän on pyydettävä yleis- ja rata-suunnitelmasta lausunto niiltä elinkeino-, lii-

kenne- ja ympäristökeskuksilta, maakunnan liitoilta, metropolihallinnolta ja kunnilta, joiden alueelle suunnitelma sijoittuu ja joiden alueella suunnitelman vaikutukset muutoin ilmenevät. Radanpitäjän tulee pyytää muulta viranomaiselta lausunto, jos se on päätösharkinnassa tarpeen.

28 §

Suunnitelmien hyväksyminen

Liikenne- ja viestintäministeriö hyväksyy rautatien lakkauttamista koskevat ratasuunnitelmat, jotka koskevat rautatien lakkauttamista muulloin kuin rautatien rakentamisen yhteydessä. Muut ratasuunnitelmat ja yleissuunnitelmat hyväksyy Liikennevirasto. Jos kunta, maakunnan liitto, metropolihallinto tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on suunnitelman olennaisista kohdista eri mieltä Liikenneviraston kanssa, on asia siirrettävä liikenne- ja viestintäministeriön ratkaistavaksi. Liikennevirasto voi erityisistä syistä muutoinkin siirtää suunnitelman liikenne- ja viestintäministeriön hyväksyttäväksi.

79 §

Rautatien lakkauttaminen muussa yhteydessä

Liikenne- ja viestintäministeriön tulee ennen tässä pykälässä tarkoitetun päätöksen tekemistä kuulla tarvittaessa asianomaisia ministeriöitä, maakunnan liittoja, metropolihallintoa ja kuntia.

91 §

Päätösten ilmoittaminen muistutuksen tekneille ja viranomaisille

Radanpitäjän on lähetettävä yleis- ja rata-suunnitelman hyväksymispäätöksestä ilmoitus kunnalle, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle, maakunnan liitolle ja metropolihallinnolle sekä tarvittaessa muullekin viranomaiselle. Ilmoitukseen on tarvittaessa liitettävä jäljennös suunnitelmasta.

92 §

Muutoksenhaku

man hyväksymispäätökseen, jonka vaikutukset ulottuvat kunnan alueelle tai viranomaisen toimialueelle.

Kunnalla, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella, maakunnan liitolla ja metropolihallinnolla on oikeus hakea valittamalla muutosta sellaiseen yleis- ja ratasuunnitel-

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

13.

Laki**ilmailulain 86 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ilmailulain (1194/2009) 86 §:n 1 momentti seuraavasti:

86 §

Rakentamislupa-asian käsittelyyn liittyvä kuulemismenettely

ja ympäristökeskukselle, maakunnan liitolle ja metropolihallinnolle varattava tilaisuus antaa lausuntonsa asiasta.

Ennen lentopaikan rakentamisluvan myöntämistä on asianomaiselle kunnalle sekä asian laadun mukaan puolustusministeriölle, ympäristöministeriölle, elinkeino-, liikenne-

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

14.

Laki**elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain (897/2009) 7 §:n 2 momentti seuraavasti:

7 §

Strateginen suunnittelu ja ohjaus

Työ- ja elinkeinoministeriö laatii yhdessä 8 §:ssä mainittujen ministeriöiden tai keskuksien virastojen sekä yhteistyössä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten, maakunnan liittojen ja metropolihallinnon kanssa strategia-asiakirjan ja strategiset tu-

lostavoiteasiakirjat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille. Jos strategia-asiakirjan sisällöstä ei saavuteta yksimielisyyttä ministeriöiden kesken, ratkaisee asian valtioneuvosto.

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

15.

Laki

alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista annetun lain (7/2014) 3 §, 7 §:n 3 momentti, 17 §, 24 §:n 4 momentti, 28 §:n 1 momentti, 29 §:n 2 momentti ja 32 §:n 1 ja 3 momentti, ja

lisätään 6 §:ään uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 ja 5 momentti siirtyvät 5 ja 6 momentiksi, sekä 45 §:ään uusi 3 momentti, seuraavasti:

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) alueella maakuntajakolain (1159/1997) mukaisia maakunnan alueita tai valtion aluehallintoviranomaisten toimialueita sekä valtakunnallisessa toiminnassa Manner-Suomen aluetta;

2) metropolialueella metropolihallinnosta annetussa laissa (/) tarkoitettua metropolialuetta;

3) rakennerahastoilla Euroopan aluekehitysrahastoa, jäljempänä aluekehitysrahasto ja Euroopan sosiaalirahastoa, jäljempänä sosiaalirahasto;

4) rakennerahasto-ohjelmalla Kestävää kasvua ja työtä 2014-2020 -toimenpideohjelmaa;

5) alueellisilla suunnitelmilla aluelähtöisesti ja alueellisen organisaation johdolla tehtävää ohjelmavalmistelua;

6) valtakunnallisilla teemoilla ohjelmassa olevia valtakunnallisia tavoitteita ja toimintaa, jotka on valmisteltu ministeriöiden kesken niiden keskeisten strategioiden pohjalta;

7) rakennerahastovaroilla Euroopan komission Euroopan unionin talousarvioista Suomeen myöntämiä rakennerahastojen varoja;

8) välittävällä toimielimellä viranomaista, joka hoitaa hallinto- tai todentamisviranomaisen puolesta tuen saajiin liittyviä tehtäviä; ja

9) yleisasetuksella yhteiseen strategiakehykseen kuuluvaa Euroopan aluekehitysrahastoa, Euroopan sosiaalirahastoa, koheesiorahastoa, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastoa ja Euroopan meri- ja kalatalousrahastoa koskevista yhteisistä säännöksistä ja Euroopan aluekehitysrahastoa, Euroopan sosiaalirahastoa, koheesiorahastoa ja Euroopan meri- ja kalatalousrahastoa koskevista yleisistä säännöksistä sekä neuvoston asetuksen (EY) N:o 1083/2006 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) N:o 1303/2013.

6 §

Alueiden kehittämisen suunnittelu

— — — — —
Uudenmaan maakuntasuunnitelmassa ja maakuntaohjelmassa on metropolialuetta koskevat erilliset osiot. Metropolikaavasta säädetään erikseen. Uudenmaan liitto ja metropolihallinto vastaavat yhteistyössä maa-

kuntakaavan ja metropolikaavan yhteensovittamisesta.

7 §

Työ- ja elinkeinoministeriön tehtävät

Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö vastaa maakuntaohjelmien ja muiden tämän lain mukaisten kansallisten ohjelmien valmistelun ja toimeenpanon yhteensovittamisesta, seurannasta ja arvioinnista yhteistyössä ministeriöiden, maakuntien liittojen, metropolihallinnon, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ja muiden alueiden kehittämisen kanalta keskeisten tahojen kanssa.

17 §

Maakunnan liiton tehtävät

Maakunnan liitto vastaa aluekehittämisen strategisesta kokonaisuudesta ja siinä tehtävissä:

1) vastaa maakunnan yleisestä kehittämisestä ja toimii tällöin yhteistyössä valtion viranomaisten, alueen keskuskaupunkien ja muiden kuntien, yliopistojen ja korkeakoulujen sekä muiden alueiden kehittämiseen osallistuvien tahojen kanssa sekä Lapin maakunnassa saamelaiskäräjien kanssa; yhteistyöstä voidaan laatia yhteistyösopimuksia;

2) kehittää alueensa elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ottaen huomioon kuntien erilaisista lähtökohdista johtuvat tarpeet ja vahvuudet;

3) osallistuu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä tarvittavin osin aluehallintovirastojen strategisten ohjausasiakirjojen laatimiseen sekä osallistuu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tulossopimuksia koskeviin neuvotteluihin alueen kehittämistavoitteiden huomioon ottamiseksi;

4) vastaa alueellisen pitkän ja keskipitkän aikavälin koulutustarpeiden ennakoinnin yhteensovittamisesta ja alueellisten koulutustavoitteiden valmistelusta osana koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnittelua;

5) vastaa kulttuuria koskevien suunnitelmien ja kehittämistoimenpiteiden yhteensovittamisesta osana maakuntaohjelman toteuttamista;

6) vastaa maakunnan liikennejärjestelmäsuunnitelman suunnitteluprosessin käynnistämisestä, siihen liittyvän yhteistyön johtamisesta ja kyseisen suunnittelun yhteensovittamisesta maakunnan muun suunnittelun kanssa;

7) vastaa alueellisten laaja-alaisten luonnonvarojen ja ympäristöä koskevien suunnitelmien osalta suunnitteluprosessin käynnistämisestä, siihen liittyvän yhteistyön johtamisesta ja kyseisen suunnittelun yhteensovittamisesta maakunnan muun suunnittelun kanssa;

8) laatii kuntien ja muiden koulutuksen järjestäjien hanke-esitysten kiireellisyysjärjestyksen seuraavaa neljää vuotta koskevaan rahoitussuunnitelmaan, lukuun ottamatta liikunnan koulutuskeskusten hankkeita;

9) asettaa alueelliset liikuntaneuvostot;

10) edistää julkisen hallinnon yhteispalvelusta annetussa laissa (223/2007) tarkoitettua yhteispalvelua alueellaan;

11) vastaa ennakoinnin yhteensovittamisesta maakunnassa, arvioi ja seuraa maakunnan ja sen osien kehitystä sekä kehittämistoiminnan vaikuttavuutta;

12) edistää kuntien ja maakuntien välistä yhteistyötä, hoitaa tehtäviinsä liittyviä kansainvälisiä asioita ja yhteyksiä; sekä

13) hoitaa muut tässä laissa säädetty tehtävät.

Metropolihallinto toimii yhteistyössä Uudenmaan liiton kanssa ja hoitaa metropolialueella 1 momentin 3 ja 6 kohdissa tarkoitettua tehtävää.

24 §

Maakunnan yhteistyöryhmä

Yhteistyöryhmässä on oltava kattavasti edustettuina maakunnan alueen kehittämisen kannalta seuraavat keskeiset tahot:

1) alueen kunnat ja maakunnan liitto sekä Uudenmaan maakunnassa metropolihallinto ja Lapin maakunnassa lisäksi saamelaiskäräjät;

2) ohjelmia rahoittavat valtion viranomaiset ja muut yhteistyöryhmän tehtävien kan-

nalta merkittävät valtionhallintoon kuuluvat organisaatiot;

3) alueen kehittämisen kannalta keskeisiä tahoja kuten työmarkkina- ja elinkeinojärjestöjä sekä kansalaisyhteiskuntaa kuten ympäristöjärjestöjä ja tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä vastaavia järjestöjä.

28 §

Maakunnan yhteistyöryhmän tehtävät

Maakunnan yhteistyöryhmän tehtävänä on alueen maakuntaohjelmassa määriteltyjen kehittämistavoitteiden toteuttamiseksi ja eri ohjelmien ja rahoitusvälineiden yhteensovittamiseksi:

1) hyväksyä ja tarvittaessa tarkistaa maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma, jolla suunnataan maakuntaan osoitettua rakennerahastojen ja vastaavaa kansallista rahoitusta sekä muuta alueen kehittämiseen vaikuttavaa rahoitusta;

2) käsitellä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja tarvittavilta osin aluehallintoviraston esitykset strategiseksi tulostavoiteasiakirjaksi;

3) antaa tarvittaessa lausuntoja sen toimialueelle kohdistuvista rakennerahasto-ohjelman valtakunnallisista teemoista sekä maaseuturahaston tai muista aluekehityksen kannalta merkittävistä hankesuunnitelmista sekä asettaa tärkeysjärjestykseen alueen osallistumisen niihin; lausunto ei ole rahoittajaa velvoittava;

4) käsittelee maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitetun metropolisopimuksen, jotta se voidaan ottaa huomioon muussa maakunnan kehittämisessä;

5) antaa 27 §:n 4 momentin mukainen sitova lausunto alueelliseen suunnitelmaan sisältyvästä hankehakemuksesta;

6) edesauttaa laajojen, aluekehittämisen kannalta merkittävien hankekokonaisuuksien valmistelua ja edistää niiden toteuttamista eri rahoitusvälineillä;

7) tehdä tarvittaessa rakennerahasto-ohjelman seurantakomitean hyväksymiä valintakriteerejä tarkentavia alueellisia valintakriteerejä ja ilmoittaa niistä hallintoviran-

omaiselle sekä huolehtia tarvittavista menettelytavoista niiden soveltamiseksi alueella;

8) määritellä tarvittavat alueelliset menettelyt, joilla varmistetaan rahoitettaviksi hyväksyttävien hankkeiden mahdollisten ympäristövaikutusten selvittäminen ennen rahoituspäätösten tekoa;

9) raportoida rakennerahasto-ohjelman toteutumisesta hallintoviranomaiselle ja tarvittaessa esittää sille rakennerahasto-ohjelmaa koskevia muutostarpeita;

10) tiedottaa rakennerahasto-ohjelman toimeenpanosta;

11) hoitaa tarvittaessa myös muita tehtäviinsä liittyviä ja rakennerahasto-ohjelmien toimeenpanoon liittyviä tehtäviä, joista tarvittaessa määrätään tarkemmin työjärjestyksessä.

29 §

Valtakunnalliset alueiden kehittämisen painopisteet

Viranomaisten, maakuntien liittojen ja metropolihallinnon tulee ottaa huomioon aluekehittämispäätös sekä edistää sen toteuttamista. Ministeriöiden tulee pyytää työ- ja elinkeinoministeriöltä lausunto, jos ne tai hallinnonalansa keskushallintoviranomaiset ja liikelaitokset valmistelevat alueelliseen kehitykseen merkittävästi vaikuttavia toimenpiteitä, jotka eivät sisälly aluekehittämispäätökseen tai ne eivät tule käsiteltyä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa muussa yhteisessä valmistelussa.

32 §

Maakuntaohjelma

Maakunnan liitto laatii maakuntasuunnitelmaan perustuvan määräaikaisen maakuntaohjelman. Se sisältää maakunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin, kulttuuriin ja muihin erityispiirteisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet, kuvauksen maakunnan kehittämisen kannalta keskeisistä hankkeista ja muista olennaisista toimenpiteistä, laadittavista yh-

teistyösopimuksista tavoitteiden saavuttamiseksi ja tarvittaessa määrittelyn alueen kuntien yhteistyöalueista sekä suunnitelman ohjelman rahoittamiseksi. Uudenmaan maakunnassa maakuntaohjelmaan sisältyy metropolialuetta ja Lapin maakunnassa saamelaiskulttuuria koskeva osa.

Maakuntaohjelma valmistellaan yhteistyössä kuntien, valtion viranomaisten ja alueiden kehittämiseen osallistuvien yhteisöjen ja järjestöjen sekä muiden vastaavien tahojen kanssa. Uudenmaan maakunnassa metropolialuetta koskeva osan valmistelee metropolihallinto ja Lapin maakunnassa saamelaiskulttuuria koskevan osan valmistelee saamelaiskäräjät. Maakuntaohjelma laaditaan kunnanvaltuuston toimikausittain neljäksi vuodeksi. Maakuntaohjelman hyväksyy maakunnan liiton ylin päättävä toimielin. Maakuntaohjel-

maa tarkistetaan tarvittaessa aluekehittämispäätöksen perusteella sekä tarvittaessa muulloinkin.

45 §

Yhteistyösopimus

Metropolialueella laadittavasta metropoliosopimuksesta säädetään maankäyttö- ja rakennuslaissa sekä laissa metropolihallinnosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

16.

Laki

maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 46 a § ja 171 §:n 5 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 1129/2008,

muutetaan 7 §:n 1 momentti, 16 §:n 4 momentti, 17 §:n 1 momentti, 28 §:n 1 momentti, 39 §:n 1 momentti, 47 §:n 1 ja 3 momentti, 48 §:n otsikko, 54 §:n 1 momentti, 65 §:n 3 ja 4 momentti, 66 §:n 1 ja 3 momentti, 71 b §:n otsikko sekä 1 ja 2 momentti, 71 c §:n 2 momentti, 71 d §:n 1 momentti, 92 §, 99 §:n 2 momentti, 173 §:n 2 ja 3 momentti, 177 §:n 1, 3 ja 4 momentti, 178 §, 188 §:n 1, 3 ja 5 momentti, 190 §:n 1 ja 3 momentti, 191 §:n 1 ja 4 momentti, 193 §, 198 §:n 2 momentti, 199 §, 200 §:n 1-3 momentti, 203 § ja 205 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 7 §:n 1 momentti ja 191 §:n 4 momentti laissa 1441/2006, 47 §:n 1 momentti laissa 476/2004, 66 §:n 1 ja 3 momentti, 173 §:n 2 ja 3 momentti, 190 §:n 1 momentti, 191 §:n 1 momentti, 198 §:n 2 momentti ja 205 §:n 1 momentti laissa 1589/2009, 71 b §:n otsikko sekä 1 ja 2 momentti, 71 c §:n 2 momentti ja 71 d §:n 1 momentti laissa 319/2011, 188 §:n 5 momentti, 190 §:n 3 momentti ja 203 § laissa 1129/2008 sekä 199 § osaksi laissa 1589/2009, ja

lisätään 4 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 ja 4 momentti siirtyvät 4 ja 5 momentiksi, 16 §:ään uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 momentti siirtyy 5 momentiksi, lakiin uusi 19 a §, uusi 4 a luku, 36 §:ään uusi 2 momentti, 48 §:ään uusi 3 momentti, 54 §:ään uusi 5 momentti, 66 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1589/2009, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2-4 momentti siirtyy 3-5 momentiksi, 101 §:ään uusi 3 momentti, lakiin uusi 137 a §, 177 §:ään uusi 5 momentti, jolloin nykyinen 5 momentti siirtyy 6 momentiksi, lakiin uusi 195 a §, 196 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1589/2009, uusi 4 momentti ja 201 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1589/2009, uusi 3 ja 4 momentti, seuraavasti:

4 §

Alueiden käytön suunnittelujärjestelmä

Metropolikaavassa osoitetaan alueiden käytön pääpiirteet metropolihallinnosta annetussa laissa (/) tarkoitetulla metropolialueella.

7 §

Kaavoituskatsaus

Kunnan tulee vähintään kerran vuodessa laatia katsaus kunnassa, maakunnan liitossa ja metropolihallinnossa vireillä olevista ja lähiaikoina vireille tulevista kaava-asioista, jotka eivät ole merkitykseltään vähäisiä (*kaavoituskatsaus*). Siinä selostetaan lyhyesti kaava-asiat ja niiden käsittelyvaiheet sekä sellaiset päätökset ja muut toimet, joilla on välitöntä vaikutusta kaavoituksen lähtökohtiin, tavoitteisiin, sisältöön ja toteuttamiseen. Kaavoituskatsauksen yhteyteen on metropolialueella ja tonttikysynnän sitä edellyttäessä muuallakin liitettävä arvio asumiseen varattujen tonttien riittävyydestä.

16 §

Suunnittelutarvealue

Metropolihallinnosta annetun lain mukainen metropolialue on suunnittelutarvealuetta.

Rakennusluvan erityisistä edellytyksistä tässä pykälässä tarkoitettulla suunnittelutarvealueella säädetään 137 §:ssä ja metropolialueella lisäksi 137 a §:ssä.

17 §

Asianomaisen ministeriön tehtävät

Ympäristöministeriölle kuuluu alueiden käytön suunnittelun ja rakennustoimen yleinen kehittäminen ja ohjaus. Ympäristöministeriö edistää, ohjaa ja valvoo maakuntakaavoitusta ja metropolikaavoitusta.

19 a §

Metropolihallinnon tehtävät

Metropolihallinnon tehtävänä on metropolihallinnosta annetun lain mukaisen metropolialueen maankäytön suunnittelu ja ohjaus.

28 §

Maakuntakaavan sisältövaatimukset

Maakuntakaavaa laadittaessa on valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet otettava huomioon siten kuin siitä edellä säädetään. Kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä huomiota maakunnan oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin. Kaava on mahdollisuuksien mukaan yhteen sovitettava maakuntakaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntakaavoituksen ja metropolikaavoituksen kanssa.

4 a LUKU

Metropolikaava

34 a §

Metropolikaavan tarkoitus

Metropolikaavan tarkoituksena on metropolihallinnosta annetussa laissa tarkoitetun metropolialueen ympäristöllisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehityksen vahvistaminen edistämällä erityisesti yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän toimivuutta ja taloudellisuutta, asuminen vastaavan asuntotuotannon ja elinkeinoelämän kehittämisen edellytyksiä, sekä sosiaalisesti tasapainoisen elinympäristön kehittämistä.

Metropolikaavassa esitetään metropolialueen maankäytön, yhdyskuntarakenteen, liikennejärjestelmän, asumisen ja maapolitiikan kehittämisen periaatteet ja tavoitteet. Kaavassa osoitetaan lisäksi metropolialueen merkittävät asumisen, elinkeinotoimintojen ja muiden toimintojen sekä niiden kehittämi-

sen kanssa yhteen sovitettut liikenteen ratkaisut.

Metropolikaavassa esitetään myös keskeiset kaavan toteuttamisperiaatteet ja -toimenpiteet sekä tarpeen mukaan eri alueiden toteuttamisjärjestys.

Metropolikaavaa laadittaessa otetaan huomioon valtakunnalliset ja metropolialuetta koskevat tavoitteet sovittaen ne yhteen paikallisten tavoitteiden kanssa.

34 b §

Metropolikaavan laatiminen ja hyväksyminen

Metropolihallinnon tulee huolehtia tarpeellisesta metropolikaavan laatimisesta, kaavan pitämisestä ajan tasalla ja sen kehittämisestä.

Metropolikaava voidaan laatia myös vaiheittain tai osa-alueittain. Vaiheittain tai osa-alueittain laadittavan metropolikaavan tulee perustua metropolialuetta koskevaan riittävään kokonaisnäkemykseen.

Metropolihallinnon tulee metropolikaavaa laadittaessa olla tarpeellisessa määrin yhteistyössä alueen kuntien, kaavan kannalta keskeisten valtion viranomaisten ja muiden kaavan kannalta keskeisten tahojen kanssa. Ympäristöministeriön tulee asettaa yhteinen toimielin ohjaamaan metropolikaavan laadintaa. Toimielimessä tulee metropolihallinnon lisäksi olla edustettuina ainakin ympäristöministeriön sekä liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalat. Metropolikaavaa laadittaessa järjestettävistä viranomaisneuvotteluista säädetään 66 §:ssä.

Metropolikaavan hyväksyy metropolivaltuusto.

34 c §

Rakennuskielto metropolikaavaa laadittaessa

Kun metropolikaavan laatimisesta tai muuttamisesta on päätetty, metropolihallinto voi määrätä alueelle rakennuskiellon.

Rakennuskielto on voimassa enintään viisi vuotta. Kaavoituksen keskeneräisyyden vuoksi metropolihallinto voi pidentää aikaa enintään viidellä vuodella.

Jos metropolihallinto on määrännyt 1 momentissa tarkoitetun rakennuskiellon, se on voimassa myös alueella, jolle on hyväksytty metropolikaava tai sen muutos, kunnes hyväksymispäätös on saanut lainvoiman.

34 d §

Metropolikaavan sisältövaatimukset

Metropolikaavaa laadittaessa on otettava huomioon kaavan tarkoitus metropolialueen kehityksen ohjaamisessa sekä metropolialueen oloista johtuvat erityiset tarpeet. Erityisesti on katsottava, että merkittävä rakentaminen osoitetaan ensisijaisesti joukkoliikenteellä, erityisesti raideliikenteellä hyvin saatavutettaville alueille, olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen sekä keskusverkkoon tukeutuen.

Metropolikaava on laadittava niin, että kaavan tehtävän ja tavoitteiden vaatimalla tavalla otetaan erityisesti huomioon:

1) maankäytön, asumisen ja liikenteen sekä muiden toimintojen yhteensovittamisen tarpeet;

2) yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän toimivuus, taloudellisuus ja ekologinen kestävyys, olemassa olevan yhdyskuntarakenteen hyväksikäyttö ja tarve yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen;

3) mahdollisuudet ilmastonmuutoksen hillintään ja ilmastonmuutokseen varautumiseen;

4) mahdollisuudet turvalliseen, terveelliseen ja väestörakenteeltaan tasapainoiseen elinympäristöön;

5) riittävän asuntotuotannon edellytykset ja muut asumisen tarpeet;

6) palveluverkon kehittämisen tarpeet sekä palvelujen saatavuus kävelen, pyöräillen ja joukkoliikenteellä;

7) mahdollisuudet yhdyskuntateknisen huollon järjestämiseen ympäristön, luonnonvarojen ja talouden kannalta kestävällä tavalla;

8) seudun elinkeinoelämän toimintaedellytykset;

9) vesi- ja maa-ainesvarojen kestävä käyttö;

10) maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaaliminen;

11) virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyys ja viheralueverkoston jatkuvuus;

12) kaavan toteuttamistoimenpiteiden taroituksenmukainen ajoittaminen ja yhteensovittaminen.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on metropolikaavaa laadittaessa otettava huomioon siten kuin siitä erikseen säädetään. Metropolikaava on riittävästi sovitettava yhteen kaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntakaavoituksen kanssa.

Luonnonsuojelulain (1096/1996) 7 ja 77 §:ssä tarkoitettujen luonnonsuojeluohjelmien ja -päästösten sekä 32 §:ssä tarkoitettua maisema-aluetta koskevien perustamispäätösten tulee olla ohjeena metropolikaavaa laadittaessa.

Metropolikaavan toteuttamisen vaikutukset on selvitettävä ja kaavan sisältövaatimukset otettava huomioon sillä tavalla kuin laadittavan metropolikaavan tehtävä ja tavoitteet edellyttävät.

Metropolikaavan toteuttamistoimenpiteitä ja niiden ajoitusta määriteltäessä on kiinnitettävä huomiota kaavan toteuttamisesta kunnalle ja muille kaavaa toteuttaville tahoille aiheutuviin kustannuksiin. Metropolikaava ei saa aiheuttaa maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle kohtuutonta haittaa.

34 e §

Metropolikaavan esitystapa

Metropolikaavaan kuuluvat suunnitelmaosa ja toimeenpano-osa. Kaavaan kuuluvat myös kaavamääräykset ja -merkinnät.

Suunnitelmaosa sisältää pitkän aikavälin tavoitetilän ja metropolialueen merkittävät ratkaisut yhdyskuntarakenteen, liikennejärjestelmän ja muiden toimintojen kehittämisestä. Suunnitelmaosa esitetään kartalla.

Toimeenpano-osassa esitetään kaavan toteuttamisperiaatteet, lähivuosisien kehittämis-kohteet ja toteuttamistoimenpiteet sekä toteuttamisjärjestys ja toteutuksen ajoitus metropolikaavan tarkoituksen edellyttämällä tavalla.

Metropolikaavaan liittyy selostus, jossa esitetään kaavan tavoitteiden, eri vaihtoehtojen ja niiden vaikutusten sekä ratkaisujen perusteiden arvioimiseksi tarpeelliset tiedot si-

ten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

34 f §

Metropolikaavan toimeenpano-osan voimassaoloaika

Metropolikaavan toimeenpano-osa on voimassa enintään kahdeksan vuotta kerrallaan. Kaavassa voidaan toimeenpano-osan tai sen tietyn määräyksen voimassaoloaika määrätä lyhyemmäksi.

34 g §

Metropolisopimus

Metropolikaavan toteuttamiseksi tarpeellisista metropolihallinnon, valtion ja kuntien sekä tarpeellisilta osin myös muiden toteuttamisen kannalta keskeisten tahojen toimenpiteistä ja niiden ajoituksesta sovitaan metropolisopimuksessa. Metropolisopimusta laadittaessa otetaan huomioon, mitä metropolikaavan toimeenpano-osassa määrätään kaavan toteuttamisesta.

Metropolisopimuksessa osapuolet voivat sopia myös muista kuin metropolikaavan toteuttamiseen liittyvistä alueen kehittämistoimenpiteistä.

Metropolisopimusta valmisteltaessa tulee sopimuksen lähtökohdista, tavoitteista ja sisällöstä tiedottaa osallisten tiedonsaannin kannalta sopivalla tavalla. Osallisille tulee valmisteltavan sopimuksen tarkoituksen ja merkityksen kannalta sopivalla tavalla varata mahdollisuus esittää mielipiteensä asiasta. Jos metropolisopimuksen valmistelu koskee aluetta, jolla kaavan laatiminen on vireillä, sopimuksen valmistelusta tiedotetaan ja tilaisuus mielipiteen esittämiseen järjestetään kaavan laatimisen yhteydessä. Osallisten määrittelyssä noudatetaan soveltuvin osin, mitä 62 §:ssä säädetään kaavoitukseen osallisista.

34 h §

Metropolikaavamääräykset

Metropolikaavassa voidaan antaa määräyksiä, joita kaavan tarkoitus ja sen sisällölle asetettavat vaatimukset huomioon ottaen tarvitaan kaava-aluetta suunniteltaessa tai rakennettaessa tai kaavaa muutoin toteutettaessa.

Kaavamääräykset voivat muun ohessa koskea:

1) haitallisten ympäristövaikutusten estämistä tai rajoittamista;

2) maiseman, luonnonarvojen, rakennetun ympäristön, kulttuurihistoriallisten arvojen tai muiden erityisten ympäristöarvojen suojelamista;

3) vähittäiskaupan laatua ja kokoa, jos se kaupallisten palvelujen saatavuuden kannalta on tarpeen;

4) alueen yleis- ja asemakaavoituksen ajoitusta ja eri toimintojen mitoittamista riittävällä tarkkuudella;

5) kaavan toteuttamista koskevien liikennehankkeiden ja muiden rakentamis- ja kehittämishankkeiden sekä kaavan muiden toteuttamistoimenpiteiden periaatteita, toteuttamisjärjestystä ja ajoitusta.

34 i §

Metropolikaavan oikeusvaikutukset muuhun suunnitteluun ja viranomaistoimintaan

Metropolikaava ja sen toteuttamista koskevat määräykset on otettava huomioon ja metropolikaavan toteuttamista edistettävä laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi.

Viranomaisten on muutoinkin suunnitellaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava metropolikaava ja sen toteuttamista koskevat määräykset huomioon, edistettävä kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista.

Metropolikaava ei ole oikeusvaikutteisen yleiskaavan eikä asemakaavan alueella voimassa muutoin kuin 1 momentissa tarkoitettujen kaavojen muuttamista koskevan oikeusvaikutuksen osalta. Jos alueella voimassa oleva yleiskaava on ilmeisessä ristiriidassa metropolikaavan kanssa, metropolikaavassa

voidaan määrätä, että metropolikaava korvaa yleiskaavan.

34 j §

Rakentamisrajoitus

Metropolikaavassa virkistys- tai suojelualueeksi taikka liikenteen tai teknisen huollon verkostoja tai alueita varten osoitetulla alueella on voimassa rakentamista koskeva rajoitus. Rakentamisrajoituksen aluetta voidaan kaavassa erityisellä määräyksellä laajentaa tai supistaa. Alueella, jolla rakentamisrajoitus on voimassa, ei saa rakentaa niin, että vaikeutetaan metropolikaavan toteutumista.

Rakentamisrajoituksesta johtuvasta lunastus- ja korvausvelvollisuudesta säädetään 101 §:ssä.

36 §

Yleiskaavan laatimistarve

Metropolikaavan alueella kunnan tulee huolehtia tarpeellisesta yleiskaavan laatimisesta ja sen pitämisestä ajan tasalla, ellei metropolikaavassa toisin määrätä

39 §

Yleiskaavan sisältövaatimukset

Yleiskaavaa laadittaessa on maakuntakaava ja metropolikaava otettava huomioon siten kuin siitä edellä säädetään.

47 §

Yhteisen yleiskaavan laatiminen, hyväksyminen ja vahvistaminen

Kunnat voivat antaa yhteisen yleiskaavan laatimisen ja hyväksymisen maakunnan liiton, metropolihallinnon, tehtävään soveltuvan muun kuntayhtymän tai kuntien muun yhteisen toimielimen tehtäväksi sen estämät-

tä, mitä kuntalain 76 §:ssä säädetään kuntien yhteistoiminnan muodoista.

Oikeusvaikutteinen yhteinen yleiskaava saatetaan ympäristöministeriön vahvistettavaksi. Yhteisen yleiskaavan vahvistamiseen sovelletaan, mitä 31 §:ssä säädetään maakuntakaavan vahvistamisesta.

48 §

Maakuntakaavan, metropolikaavan ja yhteisen yleiskaavan suhde

Maakuntakaava ei ole voimassa metropolikaavan alueella. Metropolikaava on 34 i §:ssä säädetyllä tavalla otettava huomioon yhteistä yleiskaavaa laadittaessa ja muutettaessa

54 §

Asemakaavan sisältövaatimukset

Asemakaavaa laadittaessa on maakuntakaava, metropolikaava ja oikeusvaikutteinen yleiskaava otettava huomioon siten kuin siitä edellä säädetään.

Laadittaessa asemakaavaa metropolikaavan alueelle, jolla ei ole oikeusvaikutteista yleiskaavaa ja jota koskee metropolikaavassa 36 §:n 2 momentissa tarkoitettu määräys, ei sovelleta mitä edellä 4 momentissa säädetään

65 §

Kaavaehdotuksen asettaminen julkisesti nähtäville

Mitä tässä pykälässä säädetään kunnasta, koskee maakuntakaavan osalta maakunnan liittoa ja metropolikaavan osalta metropolihallintoa.

Kaavaehdotuksen asettamisesta nähtäville säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

66 §

Viranomaisneuvottelu

Maakuntakaavaa valmisteltaessa on oltava yhteydessä ympäristöministeriöön ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen. Ympäristöministeriön, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen sekä maakunnan liiton kesken on järjestettävä neuvottelu kaavan laadintaan liittyvien valtakunnallisten tavoitteiden ja muiden keskeisten tavoitteiden selvittämiseksi.

Metropolikaavaa valmisteltaessa on ympäristöministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, tarpeen mukaan muiden ministeriöiden, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja Liikenneviraston sekä metropolihallinnon kesken järjestettävä neuvottelu kaavan laadintaan liittyvien valtakunnallisten ja metropolialuetta koskevien tavoitteiden selvittämiseksi.

Edellä 1, 2 ja 3 momentissa tarkoitettuun neuvotteluun on kutsuttava ne viranomaiset, joiden toimialaa asia saattaa koskea.

71 b §

Vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevat erityiset sisältövaatimukset maakunta-, metropoli- ja yleiskaavalle

Osoitettaessa maakunta-, metropoli- tai yleiskaavassa vähittäiskaupan suuryksiköitä on sen lisäksi, mitä maakunta-, metropoli- ja yleiskaavasta muutoin säädetään, katsottava, että:

1) suunnitellulla maankäytöllä ei ole merkittäviä haitallisia vaikutuksia keskusta-alueiden kaupallisiin palveluihin ja niiden kehittämiseen;

2) alueelle sijoittuvat palvelut ovat mahdollisuuksien mukaan saavutettavissa joukkoliikenteellä ja kevyellä liikenteellä; sekä

3) suunniteltu maankäyttö edistää sellaisen palveluverkon kehitystä, jossa asiointimatkojen pituudet ovat kohtuulliset ja liikenteestä aiheutuvat haitalliset vaikutukset mahdollisimman vähäiset.

Maakuntakaavassa ja metropolikaavassa tulee esittää merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alaraja. Vähittäiskaupan suuryksiköiden enimmäismitoitus on osoitettava maakuntakaavassa ja metropolikaavassa riittävällä tarkkuudella.

71 c §

Vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittuminen

Merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön sijoittaminen maakuntakaavan ja metropolikaavan keskustatoiminnoille tarkoitetun alueen ulkopuolelle edellyttää, että vähittäiskaupan suuryksikön sijoituspaikaksi tarkoitettu alue on maakuntakaavassa ja metropolikaavassa erityisesti osoitettu tähän tarkoitukseen.

71 d §

Asemakaavan oikeusvaikutukset vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittumiseen

Vähittäiskaupan suuryksikköä ei saa sijoittaa maakunta-, metropoli- tai yleiskaavan keskustatoiminnoille tarkoitetun alueen ulkopuolelle, ellei alue ole asemakaavassa erityisesti osoitettu tätä tarkoitusta varten.

92 §

Kunnan oikeus yksityisen tien alueeseen

Jos yleiskaava-alueella tai metropolikaava-alueella yksityisistä teistä annetun lain (358/1962), jäljempänä yksityistielaki, 1 §:n mukainen yksityinen tie tai tie, jonka maanomistaja on yhdyskuntarakentamisen yhteydessä varannut tiealueeksi, sijaitsee sellaisella alueella, joka kaavan mukaan on tarkoitettu liikenneväyläksi, kunnalla on oikeus korvauksetta panna kuntoon tiealue siihen kuuluvine ojineen ja asettaa siihen johtoja sekä luovuttaa se yleiseen liikenteeseen.

99 §

Lunastuslupa perustuva maan lunastaminen

Ympäristöministeriö voi antaa kaavan toteuttavalle viranomaiselle oikeuden lunastaa maakuntakaavaan tai metropolikaavaan otetun alueen tai sen käyttöoikeuden supistamisen, jos se on tarpeellista maakuntakaavan tai metropolikaavan toteuttamiseksi valtion, seudun, kuntayhtymän tai kunnan väestön yhteisiä tarpeita varten.

101 §

Lunastus- ja korvausvelvollisuus

Mitä edellä tässä pykälässä säädetään, koskee 34 j §:ssä tarkoitetun määräyksen nojalla metropolikaavaa. Lunastus- tai korvausvelvollinen on kaavan toteuttamisesta vastaava julkisyhteisö.

137 a §

Rakennusluvan erityiset edellytykset metropolialueella

Rakennuslupa voidaan 16 §:n 4 momentissa tarkoitettulla suunnittelutarvealueella myöntää erityisestä syystä. Rakennuslupaa myönnettäessä on lisäksi otettava huomioon, mitä edellä 137 §:ssä rakennusluvan erityisistä edellytyksistä säädetään.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, saa rakentaa jo olevaan asuntoon tai maatilaaan kuuluvan talousrakennuksen.

Edellä 1 momentissa säädettyjen erityisten edellytysten olemassaolon ratkaisee rakennuslupamenettelystä erillisessä menettelyssä metropolihallinto.

Suunnittelutarveasiaa ratkaistaessa noudatetaan asianosaisten ja viranomaisten kuulemisessa sekä päätöksessä ja siitä ilmoittamisessa soveltuvien osien, mitä 173 ja 174 §:ssä säädetään poikkeamismenettelystä.

173 §

Poikkeamismenettely

Ennen poikkeamista koskevan asian ratkaisemista on tarvittaessa pyydyttävä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen, muun valtion viranomaisen, maakunnan liiton tai metropolihallinnon lausunto, jos poikkeaminen koskee merkittävästi niiden toimialaa. Jos poikkeaminen vaikuttaa merkittävästi naapurikunnan maankäyttöön, on pyydyttävä myös naapurikunnan lausunto.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausunto on kuitenkin pyydyttävä aina, kun poikkeaminen koskee:

- 1) aluetta, jota koskevat erityiset valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet;
- 2) luonnonsuojelun kannalta merkittävää aluetta;
- 3) rakennussuojelun kannalta merkittävää kohdetta tai aluetta; tai
- 4) maakuntakaavassa tai metropolikaavassa virkistys- tai suojelualueeksi varattua aluetta.

177 §

Määräys suunnitteluvorvoitteen toteuttamiseksi

Jollei kunta huolehdi rakennusjärjestyksen, tarpeellisten yleiskaavojen tai asemakaavojen laatimisesta taikka pitämisestä ajan tasalla ja on ilmeistä, että se vaikeuttaa laissa alueiden käytön suunnittelulle tai rakentamisen ohjaukselle asetettujen tavoitteiden toteuttamista, ympäristöministeriö voi asettaa määräajan, jonka kuluessa sitä koskeva päätös on tehtävä.

Jollei 1 momentissa tarkoitettua määräystä noudateta, ympäristöministeriö voi velvoittaa kunnan siihen uhkasakolla.

Mitä edellä tässä pykälässä säädetään kunnasta, koskee vastaavasti maakunnan liittoa, jollei se huolehdi tarpeellisesta maakuntakaavan laatimisesta tai sen pitämisestä ajan tasalla, ja metropolihallintoa, jollei se huolehdi metropolikaavan laatimisesta ja sen pitämisestä ajan tasalla.

lehti metropolikaavan laatimisesta ja sen pitämisestä ajan tasalla.

Mitä edellä 1 momentissa säädetään, sovelletaan vastaavasti, jollei kunta tai muu viranomainen huolehdi metropolikaavassa kaavan toteuttamiseksi annettujen määräysten tai muiden velvoitteiden noudattamisesta.

178 §

Määräys valtakunnallisen alueidenkäyttötavoitteen toteuttamiseksi

Jos edellytysten luominen tietylle alueen käytölle on valtakunnallisen alueidenkäyttötavoitteen toteuttamiseksi yleisen edun kannalta erittäin tärkeää eikä maakuntakaavassa, metropolikaavassa taikka yleis- tai asemakaavassa ole osoitettu tarpeellista ratkaisua, ympäristöministeriö voi antaa maakunnan liitolle, metropolihallinnolle tai kunnalle tähän liittyviä alueen suunnittelutehtävän hoitamista koskevia määräyksiä.

Ennen 1 momentissa tarkoitettujen määräysten antamista on neuvoteltava maakunnan liiton, metropolihallinnon, kunnan ja niiden muiden tahojen kanssa, joita asia koskee. Näiltä on myös pyydyttävä asiasta lausunto.

188 §

Muutoksenhaku kaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymispäätöksestä

Metropolikaavan, yleiskaavan, asemakaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymistä koskevaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin kuntalaissa säädetään. Kuntalaissa säädettyä oikaisumenettelyä ei kuitenkaan sovelleta asemakaavan hyväksymistä koskevissa asioissa silloinkaan, kun päätösvalta on 52 §:ssä säädettyllä tavalla siirretty kunnanhallitukselle tai lautakunnalle.

Maakuntakaavan hyväksymistä koskevaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla ympäristöministeriöön. Valitus käsitellään kaavan 31 §:ssä tarkoitettua vahvistamisen yhteydessä. Muutoin muutoksenhaussa sovelletaan, mitä kuntalaissa säädetään.

Hallinto-oikeuden päätökseen, joka koskee metropolikaavan tai oikeusvaikutteisen yleiskaavan alueella olevaa asemakaavaa ja jolla valitus on jätetty tutkimatta tai jolla ei ole muutettu valituksen kohteena ollutta viranomaisen päätöstä siltä osalta, johon valitus kohdistuu, saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Mitä tässä momentissa säädetään, ei koske ranta-asemakaavaa.

190 §

Muutoksenhaku muusta viranomaisen päätöksestä

Muutosta kunnan viranomaisen tämän lain mukaiseen muuhun kuin 188 ja 189 §:ssä tarkoitettuun päätökseen, maakunnan liiton 33 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päätökseen sekä metropolihallinnon ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen haetaan valittamalla hallinto-oikeuteen. Toimivaltainen hallinto-oikeus määräytyy hallintolainkäyttölain (586/1996) 12 §:n mukaan. Valitettaessa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksestä toimivaltainen hallinto-oikeus on kuitenkin se, jonka tuomiopiirissä pääosa kysymyksessä olevasta alueesta sijaitsee.

Metropolihallinnon suunnittelutarveasiassa tekemää 137 a §:n mukaista päätöstä sekä kunnan viranomaisen suunnittelutarveasiassa tekemää 137 §:n mukaista päätöstä, poikkeamispäätöstä, rakennuslupaa, toimenpidelupaa ja katusuunnitelmaa koskevassa asiassa hallinto-oikeuden päätökseen, jolla valitus on jätetty tutkimatta tai jolla ei ole muutettu valituksen kohteena ollutta viranomaisen päätöstä, saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

191 §

Valitusoikeus kaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymistä koskevasta päätöksestä

Sen lisäksi, mitä kuntalain 92 §:ssä säädetään valitusoikeudesta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella ja muulla viranomaisella on toimialaansa kuuluvissa asioissa oikeus valittaa kaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymistä koskevasta päätöksestä. Valitusoikeus on myös maakunnan liitolla, metropolihallinnolla ja kunnalla, joiden alueella kaavassa osoitetulla maankäytöllä tai rakennusjärjestyksellä on vaikutuksia.

Muilla kuin kunnalla ei ole oikeutta hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jolla hallinto-oikeus on kumonnut kunnan viranomaisen tekemän kaavan tai rakennusjärjestyksen hyväksymistä koskevan päätöksen. Jos ranta-asemakaavan laatimisesta on huolehtinut maanomistaja, hänellä on kuitenkin oikeus valittaa hallinto-oikeuden päätöksestä. Maakuntakaavan jäätyä vahvistamatta muulla kuin maakunnan liitolla tai kunnalla ei ole oikeutta hakea muutosta. Muilla kuin metropolihallinnolla tai kunnalla ei ole oikeutta hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jolla hallinto-oikeus on kumonnut metropolihallinnon tekemän metropolikaavan hyväksymistä koskevan päätöksen.

193 §

Valitusoikeus poikkeamispäätöksestä ja suunnittelutarveratkaisusta

Valitusoikeus poikkeamispäätöksestä ja kunnan viranomaisen suunnittelutarveasiassa tekemästä 137 §:n mukaisesta päätöksestä sekä metropolihallinnon suunnittelutarveasiassa tekemästä 137 a §:n mukaisesta päätöksestä on:

- 1) viereisen tai vastapäätä olevan alueen omistajalla ja haltijalla;
- 2) sellaisen kiinteistön omistajalla ja haltijalla, jonka rakentamiseen tai muuhun käyttämiseen päätös voi olennaisesti vaikuttaa;
- 3) sillä, jonka asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin hanke saattaa huomattavasti vaikuttaa;
- 4) sillä, jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa;
- 5) kunnalla ja naapurikunnalla, jonka maankäytön suunnitteluun päätös vaikuttaa;

6) toimialueellaan sellaisella rekisteröidyllä yhdistyksellä, jonka tarkoituksena on luonnon- tai ympäristönsuojelun tai kulttuuriarvojen suojelun edistäminen taikka elinympäristön laatuun muutoin vaikuttaminen;

7) elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella;

8) metropolihallinnolla; sekä

9) muulla viranomaisella toimialaansa kuuluvissa asioissa.

195 a §

Viranomaisen oikaisukehotus metropolikaava-asiassa

Ympäristöministeriö ja liikenneministeriö voivat tehdä metropolihallinnolle kirjallisen oikaisukehotuksen metropolikaavasta. Mitä 195 §:ssä säädetään oikaisukehotuksen tekemisen edellytyksistä ja menettelystä, sovelletaan vastaavasti metropolikaavasta tehtävään oikaisukehotukseen.

196 §

Oikaisukehotuksen johdosta tehdyn päätöksen vaikutus valituksiin

Mitä tässä pykälässä säädetään, koskee vastaavasti metropolikaavan hyväksymispäätöksestä tehtyä oikaisukehotusta.

198 §

Eräiden päätösten tiedoksi antaminen

Hallinto-oikeuden päätös 188 §:n 1 momentissa tarkoitetussa asiassa annetaan julkipanon jälkeen. Hallinto-oikeuden ja kunnan viranomaisen päätös lupa-asiassa sekä kunnan viranomaisen, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja hallinto-oikeuden päätös 171 §:ssä tarkoitetussa poikkeamista koskevassa asiassa annetaan julkipanon jälkeen. Ympäristöministeriön 31 §:n 1 momentissa, 33 §:n 3 momentissa, 177 §:n 1 mo-

mentissa ja 178 §:ssä sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen 38 §:n 2 momentissa ja 179 §:ssä tarkoitettu päätös annetaan samoin julkipanon jälkeen. Metropolihallinnon 137 a §:ssä tarkoitettu päätös annetaan samoin julkipanon jälkeen.

199 §

Valtioiden rajat ylittävät ympäristövaikutukset

Jos Suomea velvoittavan kansainvälisen sopimuksen toimeenpano edellyttää tämän lain mukaisen kaavan toteuttamisen ympäristövaikutuksia arvioitaessa yhteistyötä toisen valtion kanssa, kaavaa laativan maakunnan liiton, metropolihallinnon tai kunnan tulee toimittaa ennen kaavan hyväksymistä ympäristöministeriölle ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle sopimuksen mukaista toiselle valtiolle ilmoittamista varten tarpeelliset tiedot.

Ympäristöministeriö huolehtii 1 momentissa tarkoitetun sopimuksen mukaisista toiseen valtioon kohdistuvista ilmoitus- ja neuvottelutehtävistä.

Ilmoitus- ja neuvottelumenettelystä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

200 §

Eräiden päätösten voimaantulo

Kaava, rakennusjärjestys, tonttijako, rakennuskielto, toimenpiderajoitus ja 33 §:n 3 momentin rakentamisrajoitus tulevat voimaan, kun ne on saatettu yleisesti tiedoksi sillä tavoin kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Rakennuskielto, jota tarkoitetaan 53 §:n 3 momentissa, tulee kuitenkin voimaan kaavan hyväksymispäätöksellä.

Päätös asemakaavan, yleiskaavan, metropolikaavan, maakuntakaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymisestä on saatettava yleisesti tiedoksi niin kuin kunnalliset ilmoitukset kunnassa julkaistaan. Sama koskee päätöstä rakennuskiellosta, toimenpiderajoituk-

sesta ja 33 §:n 3 momentin rakentamisrajoituksesta.

Kunnan tulee lähettää viipymättä 2 momentissa mainittu päätös tiedoksi valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetäville viranomaisille.

201 §

Kaavapäätöksen täytäntöönpanokelpoisuus

Mitä 1 momentissa säädetään kunnasta, koskee vastaavasti metropolihallintoa metropolikaavan osalta.

Mitä edellä 2 momentissa säädetään 195 §:n nojalla tehdystä oikaisukehotuksesta ja kunnasta, koskee vastaavasti 195 a §:n nojalla tehtyä oikaisukehotusta ja metropolihallintoa

203 §

Muutoksenhaun yhteydessä kaavaan ja rakennusjärjestykseen tehtävät muutokset

Muutoksenhakuviranomainen voi tehdä kaavaan ja rakennusjärjestykseen oikaisuluonteisia korjauksia. Muutoksenhakuviranomainen voi kunnan, metropolihallinnon tai maakunnan liiton suostumuksella tehdä kaavaan myös vähäisiä tarkistuksia, jos tarkistuksilla ei ole vaikutusta muiden kuin siihen suostuneiden etuun tai oikeuteen.

205 §

Viranomaisen tiedonsaantioikeus

Ympäristöministeriöllä ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilla on oikeus saada kunnilta, metropolihallinnolta, maakuntien liitoilta ja muilta viranomaisilta maksettua näillä olevia alueiden käytön ja rakennetun ympäristön seurannan kannalta tarpeellisia tietoja sekä tämän lain mukaista valvontaa- ja muuta viranomaistehtävää varten tarpeellisia asiakirjoja siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

Voimaan tullut maakuntakaava on metropolialueella voimassa 32 §:n mukaisin maakuntakaavan oikeusvaikutuksin, kunnes se korvataan tämän lain mukaisella metropolikaavalla tai kumotaan.

Jollei maakuntakaavaa 10 vuoden kuluessa tämän lain voimaan tulosta korvata metropolikaavalla tai kumota, se on voimassa tämän lain mukaisena metropolikaavana.

Tämän lain 137 a §:ssä tarkoitettuun suunnittelutarveasiaan, joka on vireillä kunnan viranomaisessa tämän lain tullessa voimaan, sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

17.

Laki**ympäristönsuojelulain 12 ja 13 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ympäristönsuojelulain (527/2014) 12 § ja 13 §:n 3 momentti seuraavasti:

12 §

Oikeusvaikutteinen kaava toiminnan sijoittamisessa

Luvanvaraista tai rekisteröitävää toimintaa ei saa sijoittaa asemakaavan vastaisesti. Lisäksi alueella, jolla on voimassa maakunta-kaava, metropolikaava tai oikeusvaikutteinen yleiskaava, on katsottava, ettei toiminnan sijoittaminen vaikeuta alueen käyttämistä kaavassa varattuun tarkoitukseen.

— — — — —
Tätä pykälää ei sovelleta, jos 1 momentissa tarkoitetut luonnonarvot on otettu huomioon lainvoimaisessa maakuntakaavassa, lainvoimaisessa metropolikaavassa tai lainvoimaisessa, oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa ja toiminta sijoittuu mainitussa kaavassa sille varatulle alueelle.
— — — — —

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

13 §

Turvetuotannon sijoittaminen

18.

Laki**luonnonsuojelulain 33 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan luonnonsuojelulain (1096/1996) 33 §, sellaisena kuin se on laissa 1587/2009, seuraavasti:

33 §

Maisema-alueen perustaminen

Valtakunnallisesti merkittävän maisema-alueen perustamisesta ja tarkoituksesta päättää ympäristöministeriö. Muusta maisema-alueesta päättää elinkeino-, liikenne- ja ym-

päristökeskus maakunnan liiton tai metropolihallinnon esityksestä.
— — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

19.

Laki**maa-aineslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maa-aineslain (555/1981) 3 §:n 2 ja 3 momentti, 6 §:n 2 momentti ja 10 §:n 2 ja 3 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 2 momentti ja 6 §:n 2 momentti laissa 134/1999, 3 §:n 3 momentti ja 10 §:n 3 momentti laissa 495/2000 sekä 10 §:n 2 momentti laissa 468/2005, seuraavasti:

3 §*Ainesten ottamisen rajoitukset*

Alueella, jolla on voimassa asemakaava, oikeusvaikutteinen yleiskaava tai metropolikaava, on sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, katsottava, ettei ottaminen vaikeuta alueen käyttämistä kaavassa varattuun tarkoitukseen eikä turmele kaupunki- tai maisemakuvaa.

Maa-aineksia ei saa ilman erityistä syytä ottaa meren tai vesistön rantavyöhykkeellä, ellei aluetta ole asemakaavassa, oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa tai metropolikaavassa osoitettu tätä tarkoitusta varten.

6 §*Luvan myöntämisen edellytykset*

Alueella, jolla on voimassa toimenpiderajoitus metropolikaavan, yleiskaavan tai asemakaavan laatimista tai muuttamista varten, lupa voidaan myöntää, jollei ottaminen tuota huomattavaa haittaa kaavan laatimiselle tai muuttamiselle, turmele kaupunki- tai maisemakuvaa eikä muutenkaan ole ristiriidassa 3 §:ssä säädettyjen rajoitusten kanssa.

10 §*Luvan voimassaolo*

Erityisistä syistä lupa voidaan kuitenkin myöntää pitemmäksi ajaksi, kuitenkin enintään viideksitoista vuodeksi, ja kalliokiven louhinnan osalta enintään 20 vuodeksi, jos se hankkeen laajuuteen, esitetyn suunnitelman laatuun ja muihin ainesten ottamisessa huomioon otettaviin seikkoihin nähden katsotaan sopivaksi. Erityisenä syynä voidaan pitää myös sitä, että ottaminen kohdistuu maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaisessa voimassa olevassa maakuntakaavassa, metropolikaavassa tai oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa maa-ainesten ottamiseen varatulle alueelle.

Jos lupa on myönnetty kymmentä vuotta lyhyemmäksi ajaksi ja lupa-ajan päättyessä osa myönnetyn luvan maa-aineksista on vielä ottamatta, voidaan lupa-aikaa jatkaa niin, että kokonaisuutena tulee enintään kymmenen vuotta. Määräaikaa jatkettaessa voidaan lupamääräyksiä muuttaa tai antaa uusia lupamääräyksiä. Lupaa ei kuitenkaan saa jatkaa, jos alueelle on tullut voimaan maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitettu asemakaava, oikeusvaikutteinen yleiskaava tai metropolikaava taikka saman lain 34 c, 38 tai 53 §:ssä tarkoitettu toimenpiderajoitus. Lupa-aikaa voidaan jatkaa ilman 7 §:ssä sekä maa-ainesasetuksessa säädettyjä lausuntoja.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

Laki

rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain 5 ja 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) 5 §:n 2 momentti ja 7 §:n 2 momentti seuraavasti:

5 §

Asian vireilletulo

Esityksen rakennuksen suojelemisesta saa tehdä omistaja, valtion viranomainen, kunta, jonka alueella rakennus sijaitsee, maakunnan liitto, metropolihallinto ja toimialueellaan sellainen rekisteröity yhteisö, jonka toimialaan kuuluu kulttuuriperinnön vaaliminen.

Kun suojelua koskeva asia on tullut vireille, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi järjestää tilaisuuden, jossa rakennuksen ja kiinteistön omistajalla ja haltijalla, suojeluesityksen tekijällä, valtion viranomaisella, maakunnan liitolla, metropolihallinnolla ja kunnalla, jonka alueella rakennus sijaitsee, sekä niillä, joiden oloihin tai etuihin asia saattaa huomattavasti vaikuttaa, on mahdollisuus tuoda esiin suojelun tarpeeseen, tavoitteisiin ja keinoihin liittyviä näkökohtia.

7 §

Asianosainten kuuleminen ja lausunnot

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

4.

Laki**kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastamisesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastamisesta annetun lain (603/1977) 8 §:n 2 momentti, sellaisen kuin se on laissa 1394/2009, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

8 §

8 §

Asianomaiselle kunnalle sekä, jos hankkeella on seudullista merkitystä, maakunnan liitolle ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle on varattava 1 momentissa tarkoitettu tilaisuus. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle on varattava vastaava tilaisuus myös, jos hankkeella on ympäristönsuojelun kannalta huomattava merkitys.

Asianomaiselle kunnalle sekä, jos hankkeella on seudullista merkitystä, maakunnan liitolle, *metropolihallinnolle* ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle on varattava 1 momentissa tarkoitettu tilaisuus. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle on varattava vastaava tilaisuus myös, jos hankkeella on ympäristönsuojelun kannalta huomattava merkitys.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

5.

Laki**vesilain 3 luvun 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vesilain (587/2011) 3 luvun 5 §:n 1 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

5 §

5 §

*Suhde maankäytön suunnitteluun**Suhde maankäytön suunnitteluun*

Lupa-asiaa ratkaistaessa on otettava huomi-

Lupa-asiaa ratkaistaessa on otettava huo-

oon asemakaava. Lisäksi on otettava huomioon, mitä maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetään maakuntakaavan ja yleiskaavan oikeusvaikutuksista

mioon asemakaava. Lisäksi on otettava huomioon, mitä maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetään maakuntakaavan, *metropolikaavan* ja yleiskaavan oikeusvaikutuksista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

6.

Laki

kiinteistönmuodostamislain 33 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan kiinteistönmuodostamislain (554/1995) 33 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisena kuin ne ovat laissa 914/2011, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

33 §

Asemakaava-alueen ulkopuolella rakennuspaikaksi tarkoitettu kiinteistö saadaan muodostaa lohkomalla, jos muodostettava kiinteistö täyttää maankäyttö- ja rakennuslaissa sekä sen nojalla annetuissa säännöksissä ja määräyksissä rakennuspaikalle asetetut vaatimukset. Lisäksi on katsottava, ettei vaikeuteta kaavoitusta, kaavan toteuttamista tai alueiden käytön muuta järjestämistä, jos lohkominen koskee:

1) oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa virkistys- tai suojelualueeksi osoitettua aluetta;

2) maankäyttö- ja rakennuslain 16 §:ssä tarkoitettua suunnittelutarvealuetta;

3) aluetta, jolla on voimassa rakennuskielto asemakaavan laatimista varten; tai

4) maankäyttö- ja rakennuslain 72 §:n mukaista ranta-aluetta, jolla ei ole voimassa sellaista oikeusvaikutteista yleiskaavaa, jossa rakentamismahdollisuudesta on erityisesti määrätty.

Rakennuspaikaksi tarkoitettu määräala saadaan 1 momentin estämättä lohkoa kiinteistöksi, jos:

1) kunta antaa perustellusta syystä suostumuksensa lohkomiseen;

33 §

Asemakaava-alueen ulkopuolella rakennuspaikaksi tarkoitettu kiinteistö saadaan muodostaa lohkomalla, jos muodostettava kiinteistö täyttää maankäyttö- ja rakennuslaissa sekä sen nojalla annetuissa säännöksissä ja määräyksissä rakennuspaikalle asetetut vaatimukset. Lisäksi on katsottava, ettei vaikeuteta kaavoitusta, kaavan toteuttamista tai alueiden käytön muuta järjestämistä, jos lohkominen koskee:

1) *metropolikaavassa tai* oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa virkistys- tai suojelualueeksi osoitettua aluetta;

2) maankäyttö- ja rakennuslain 16 §:ssä tarkoitettua suunnittelutarvealuetta;

3) aluetta, jolla on voimassa rakennuskielto asemakaavan laatimista varten; tai

4) maankäyttö- ja rakennuslain 72 §:n mukaista ranta-aluetta, jolla ei ole voimassa sellaista oikeusvaikutteista yleiskaavaa, jossa rakentamismahdollisuudesta on erityisesti määrätty.

Rakennuspaikaksi tarkoitettu määräala saadaan 1 momentin estämättä lohkoa kiinteistöksi, jos:

1) kunta antaa perustellusta syystä suostumuksensa lohkomiseen;

2) määräälaa varten on toimitusta aloitettaessa voimassa tai toimituksen kestäessä saadaan maankäyttö- ja rakennuslain 137 §:n mukainen suunnittelutarveratkaisu tai 171 §:n mukainen poikkeus;

3) 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettulla alueella muodostettava kiinteistö on tarkoitettu käytettäväksi maankäyttö- ja rakennuslain 72 §:n 3 momentin mukaiseen rakentamiseen;

4) lohkottavaa aluetta varten on toimitusta aloitettaessa voimassa tai toimituksen kuluessa saadaan muuta kuin tilapäistä rakennusta koskeva rakennuslupa; taikka

5) määräälalalle on jo rakennettu asuinrakennus muuta kuin tilapäistä rakennusta koskevan rakennusluvan perusteella, eikä kunta erityisestä syystä vastusta lohkomista.

2) määräälaa varten on toimitusta aloitettaessa voimassa tai toimituksen kestäessä saadaan maankäyttö- ja rakennuslain 137 tai 137 a §:n mukainen suunnittelutarveratkaisu tai 171 §:n mukainen poikkeus;

3) 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettulla alueella muodostettava kiinteistö on tarkoitettu käytettäväksi maankäyttö- ja rakennuslain 72 §:n 3 momentin mukaiseen rakentamiseen;

4) lohkottavaa aluetta varten on toimitusta aloitettaessa voimassa tai toimituksen kuluessa saadaan muuta kuin tilapäistä rakennusta koskeva rakennuslupa; taikka

5) määräälalalle on jo rakennettu asuinrakennus muuta kuin tilapäistä rakennusta koskevan rakennusluvan perusteella, eikä kunta erityisestä syystä vastusta lohkomista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

7.

Laki

metsälain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan metsälain (1093/1996) 2 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1085/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan metsän hoitamiseen ja käyttämiseen metsätalousmaaksi luettavilla alueilla. Lakia ei kuitenkaan sovelleta:

1) luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla muodostetuilla suojelualueilla, valtion luonnonsuojelutarkoitukseen hankkimilla alueilla eikä muilla valtion omistamilla alueilla, joita hoidetaan Metsähallituksen tai valtion maata hallinnoivan viranomaisen suojelupäätöksen mukaisesti;

2) maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999)

Tätä lakia sovelletaan metsän hoitamiseen ja käyttämiseen metsätalousmaaksi luettavilla alueilla. Lakia ei kuitenkaan sovelleta:

1) luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla muodostetuilla suojelualueilla, valtion luonnonsuojelutarkoitukseen hankkimilla alueilla eikä muilla valtion omistamilla alueilla, joita hoidetaan Metsähallituksen tai valtion maata hallinnoivan viranomaisen suojelupäätöksen mukaisesti;

2) maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999)

mukaisessa kaavassa suojelualueeksi osoitetulla alueella;

3) erämaailain (62/1991) mukaisilla alueilla muutoin kuin tämän lain 12 §:n 1 momentin osalta;

4) asemakaava-alueilla lukuun ottamatta maa- ja metsätalouteen osoitettuja alueita;

5) alueilla, joilla on voimassa toimenpiderajoitus asemakaavan laatimiseksi;

6) oikeusvaikutteisen yleiskaavan alueella lukuun ottamatta maa- ja metsätalouteen ja virkistyskäyttöön osoitettuja alueita;

7) puolustusvoimien ampuma-alueiden maalialueilla.

mukaisessa kaavassa suojelualueeksi osoitetulla alueella;

3) erämaailain (62/1991) mukaisilla alueilla muutoin kuin tämän lain 12 §:n 1 momentin osalta;

4) asemakaava-alueilla lukuun ottamatta maa- ja metsätalouteen osoitettuja alueita;

5) alueilla, joilla on voimassa toimenpiderajoitus asemakaavan laatimiseksi;

6) *metropolikaavan ja* oikeusvaikutteisen yleiskaavan alueella lukuun ottamatta maa- ja metsätalouteen ja virkistyskäyttöön osoitettuja alueita;

7) puolustusvoimien ampuma-alueiden maalialueilla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

8.

Laki

vesihuoltolain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään vesihuoltolain (119/2001) 5 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 681/2014, uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

5 §

Vesihuollon yleinen kehittäminen

Vesihuollon yleinen kehittäminen.

Metropolihallinto sovittaa yhteen kuntien vesihuollon kehittämissuunnittelua sekä alueellista yleissuunnittelua metropolialueella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

9.

Laki

joukkoliikennelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan joukkoliikennelain (869/2009) 4 §:n 2 momentti, 12 §:n 2 ja 3 momentti, 13 §:n 2 momentti, 14 §:n 1 momentti ja 62 §:n 5 momentti, sellaisina kuin niistä 12 §:n 2 ja 3 momentti ovat laissa 872/2012 sekä 13 §:n 2 momentti, 14 §:n 1 momentti ja 62 §:n 5 momentti ovat laissa 1007/2010, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

4 §

*Joukkoliikenteen palvelutason määrittely**Joukkoliikenteen palvelutason määrittely*

Palvelutason määrittelyä valmistellessaan viranomaisten tulee toimia tarpeellisilta osin yhteistyössä keskenään sekä kuntien ja maakuntien liittojen kanssa. Palvelutason määrittely on voimassa määrääjän.

Palvelutason määrittelyä valmistellessaan viranomaisten tulee toimia tarpeellisilta osin yhteistyössä keskenään sekä kuntien, maakuntien liittojen ja metropolihallinnon kanssa. Palvelutason määrittely on voimassa määrääjän.

12 §

12 §

*Reittiliikenneluvan myöntävät viranomaiset.**Reittiliikenneluvan myöntävät viranomaiset.*

Yksinomaan Hyvinkään, Imatran, Kajaanin, Kemin, Kokkolan, Kotkan, Kouvolan, Lappeenrannan, Mikkelin, Rauman, Riihimäen, Rovaniemen, Salon, Savonlinnan, Seinäjoen tai Vaasan alueella harjoitettavaan reittiliikenteeseen luvan myöntää kyseisen kunnan viranomainen.

Seudullinen kunnallinen viranomainen myöntää luvan yksinomaan toimivalta-alueellaan harjoitettavaan reittiliikenteeseen. Seudullisia kunnallisia viranomaisia ovat:

1) Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä Espoon, Helsingin, Kauniaisten, Keravan, Kirkkonummen, Sipoon ja Vantaan kuntien muodostamalla alueella;

2) Hämeenlinnan kaupunki Hattulan, Hämeenlinnan ja Janakkalan kuntien muodostamalla alueella;

3) Joensuun kaupunki Joensuun, Kon-

Yksinomaan Imatran, Kajaanin, Kemin, Kokkolan, Kotkan, Kouvolan, Lappeenrannan, Mikkelin, Rauman, Riihimäen, Rovaniemen, Salon, Savonlinnan, Seinäjoen tai Vaasan alueella harjoitettavaan reittiliikenteeseen luvan myöntää kyseisen kunnan viranomainen.

Seudullinen kunnallinen viranomainen myöntää luvan yksinomaan toimivalta-alueellaan harjoitettavaan reittiliikenteeseen. Seudullisia kunnallisia viranomaisia ovat:

1) metropolihallinto metropolihallinnosta annetussa laissa (/) tarkoitetulla metropolialueella;

2) Hämeenlinnan kaupunki Hattulan, Hämeenlinnan ja Janakkalan kuntien muodostamalla alueella;

3) Joensuun kaupunki Joensuun, Kon-

tiolahden ja Liperin kuntien muodostamalla alueella;

4) Jyväskylän kaupunki Jyväskylän, Laukaan ja Muuramen kuntien muodostamalla alueella;

5) Kuopion kaupunki Kuopion ja Siilinjärven kuntien muodostamalla alueella;

6) Lahden kaupunki Asikkalan, Hartolan, Heinolan, Hollolan, Hämeenkosken, Kärkölän, Lahden, Nastolan, Orimattilan, Padasjoen ja Sysmän kuntien muodostamalla alueella;

7) Oulun kaupunki Iin, Kempeleen, Limingan, Lumijoen, Muhoksen, Oulun ja Tyrnävän muodostamalla alueella;

8) Porin kaupunki Harjavallan, Kokemäen, Nakkilan, Porin ja Ulvilan kuntien muodostamalla alueella;

9) Tampereen kaupunki Kangasalan, Lempäälän, Nokian, Oriveden, Pirkkalan, Tampereen, Vesilahden ja Ylöjärven kuntien muodostamalla alueella;

10) Turun kaupunki Kaarinan, Liedon, Naantalin, Raision, Ruskon ja Turun kuntien muodostamalla alueella.

tiolahden ja Liperin kuntien muodostamalla alueella;

4) Jyväskylän kaupunki Jyväskylän, Laukaan ja Muuramen kuntien muodostamalla alueella;

5) Kuopion kaupunki Kuopion ja Siilinjärven kuntien muodostamalla alueella;

6) Lahden kaupunki Asikkalan, Hartolan, Heinolan, Hollolan, Hämeenkosken, Kärkölän, Lahden, Nastolan, Orimattilan, Padasjoen ja Sysmän kuntien muodostamalla alueella;

7) Oulun kaupunki Iin, Kempeleen, Limingan, Lumijoen, Muhoksen, Oulun ja Tyrnävän muodostamalla alueella;

8) Porin kaupunki Harjavallan, Kokemäen, Nakkilan, Porin ja Ulvilan kuntien muodostamalla alueella;

9) Tampereen kaupunki Kangasalan, Lempäälän, Nokian, Oriveden, Pirkkalan, Tampereen, Vesilahden ja Ylöjärven kuntien muodostamalla alueella;

10) Turun kaupunki Kaarinan, Liedon, Naantalin, Raision, Ruskon ja Turun kuntien muodostamalla alueella.

13 §

Kutsujoukkoliikenneluvan myöntävät viranomaiset

Yksinomaan 12 §:n 2 ja 3 momentissa mainittujen kuntien toimivalta-alueella harjoitettavaan kutsujoukkoliikenteeseen luvan myöntää kyseisen kunnan viranomainen. Yksinomaan *Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän toimivalta-alueella* harjoitettavaan kutsujoukkoliikenteeseen luvan myöntää *Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä*.

14 §

Palvelusopimusasetuksessa tarkoitetut toimivaltaiset viranomaiset ja niiden yhteistyö sekä päätös palvelusopimusasetuksen soveltamisesta

Palvelusopimusasetuksessa tarkoitettuja tie-

13 §

Kutsujoukkoliikenneluvan myöntävät viranomaiset

Yksinomaan 12 §:n 2 ja 3 momentissa mainittujen kuntien toimivalta-alueella harjoitettavaan kutsujoukkoliikenteeseen luvan myöntää kyseisen kunnan viranomainen. Yksinomaan *metropolialueella* harjoitettavaan kutsujoukkoliikenteeseen luvan myöntää *metropolihallinto*.

14 §

Palvelusopimusasetuksessa tarkoitetut toimivaltaiset viranomaiset ja niiden yhteistyö sekä päätös palvelusopimusasetuksen soveltamisesta

Palvelusopimusasetuksessa tarkoitettuja

liikenteen toimivaltaisista viranomaisista ovat toimivaltaiset elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset sekä 12 §:n 2 ja 3 momentissa mainitut kunnalliset viranomaiset. Viranomaisten keskinäinen toimivallanjako on 12 ja 13 §:ssä säädetyn mukainen, kuitenkin niin, että toimivaltaisen kunnallisen viranomaisen järjestämä liikennepalvelu voi vähäisessä määrin ulottua sen varsinaisen toimivalta-alueen ulkopuolelle. Rautatieliikennettä koskevissa asioissa toimivaltainen viranomainen on liikenne- ja viestintäministeriö ja omalla toimivalta-alueellaan Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä. Muuta raideliikennettä koskevissa asioissa toimivaltaisista viranomaisista ovat 12 §:n 2 ja 3 momentissa mainitut kunnalliset viranomaiset omalla toimivalta-alueellaan.

62 §

Liikennelupien ja sopimusten voimassaoloon liittyvät siirtymäsäännökset

Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän toimivalta-alueella kumpikin sopijapuoli voi irtisanoa siirtymäajan liikennöintisopimuksen päättymään 30 päivänä kesäkuuta 2014 tai myöhemmin noudattaen 18 kuukauden irtisanomisaikaa, jos toimivaltainen viranomainen on tehnyt 14 §:n 4 momentin mukaisen päätöksen liikenteen järjestämisestä palvelusopimusasetuksen mukaisesti ja järjestää liikenteen tarjouskilpailumenettelyssä. Keravan ja Kirkkonummen alueella kumpikin sopijapuoli voi kuitenkin irtisanoa siirtymäajan liikennöintisopimuksen päättymään 30 päivänä kesäkuuta 2013 tai myöhemmin noudattaen 18 kuukauden irtisanomisaikaa, jos toimivaltainen viranomainen on tehnyt 14 §:n 4 momentin mukaisen päätöksen liikenteen järjestämisestä palvelusopimusasetuksen mukaisesti ja järjestää liikenteen tarjouskilpailumenettelyssä.

tieliikenteen toimivaltaisista viranomaisista ovat toimivaltaiset elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset sekä 12 §:n 2 ja 3 momentissa mainitut kunnalliset viranomaiset. Viranomaisten keskinäinen toimivallanjako on 12 ja 13 §:ssä säädetyn mukainen, kuitenkin niin, että toimivaltaisen kunnallisen viranomaisen järjestämä liikennepalvelu voi vähäisessä määrin ulottua sen varsinaisen toimivalta-alueen ulkopuolelle. Rautatieliikennettä koskevissa asioissa toimivaltainen viranomainen on liikenne- ja viestintäministeriö ja metropolialueella metropolihallinto. Muuta raideliikennettä koskevissa asioissa toimivaltaisista viranomaisista ovat 12 §:n 2 ja 3 momentissa mainitut kunnalliset viranomaiset omalla toimivalta-alueellaan.

62 §

Liikennelupien ja sopimusten voimassaoloon liittyvät siirtymäsäännökset

Metropolihallinnosta annetussa laissa tarkoitettuna metropolialueella kumpikin sopijapuoli voi irtisanoa siirtymäajan liikennöintisopimuksen päättymään 30 päivänä kesäkuuta 2014 tai myöhemmin noudattaen 18 kuukauden irtisanomisaikaa, jos toimivaltainen viranomainen on tehnyt 14 §:n 4 momentin mukaisen päätöksen liikenteen järjestämisestä palvelusopimusasetuksen mukaisesti ja järjestää liikenteen tarjouskilpailumenettelyssä. Keravan ja Kirkkonummen alueella kumpikin sopijapuoli voi kuitenkin irtisanoa siirtymäajan liikennöintisopimuksen päättymään 30 päivänä kesäkuuta 2013 tai myöhemmin noudattaen 18 kuukauden irtisanomisaikaa, jos toimivaltainen viranomainen on tehnyt 14 §:n 4 momentin mukaisen päätöksen liikenteen järjestämisestä palvelusopimusasetuksen mukaisesti ja järjestää liikenteen tarjouskilpailumenettelyssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

10.

Laki

joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetun lain (469/1979) 1 §:n 1 momentti ja 2 §, sellaisin kuin ne ovat laissa 831/2009, seuraavasti;

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Oikeus tarkastusmaksun perimiseen ilman asianmukaista matkalippua joukkoliikenteessä matkustavalta voidaan myöntää kunnalle sekä *pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta annetun lain (829/2009) 3 §:ssä tarkoitettulle kuntayhtymälle*, jolle rautatieliikenteen osalta voidaan myöntää oikeus tarkastusmaksun keräämiseen valtakunnallisesti.

Oikeus tarkastusmaksun perimiseen ilman asianmukaista matkalippua joukkoliikenteessä matkustavalta voidaan myöntää kunnalle sekä *metropolihallinnolle*, jolle rautatieliikenteen osalta voidaan myöntää oikeus tarkastusmaksun keräämiseen valtakunnallisesti.

2 §

2 §

Tarkastusmaksun perimisoikeuden saaneiden tahojen välinen yhteistoiminta

Tarkastusmaksun perimisoikeuden saaneiden tahojen välinen yhteistoiminta

Edellä 1 §:n 1 momentissa tarkoitetut julkisyhteisöt voivat sopia toimivaltansa piirissä olevien tarkastusmaksujen perimisestä yhteistoiminnassa. Kunnat voivat myös sopia yhteistoiminnan järjestämisestä niin, että tarkastusmaksujen periminen annetaan toisen kunnan tai *pääkaupunkiseudun kuntien jätehuoltoa ja joukkoliikennettä koskevasta yhteistoiminnasta annetun lain 3 §:ssä tarkoitettun kuntayhtymän* hoidettavaksi yhden tai useamman kunnan puolesta siten kuin kuntalaisissa (365/1995) säädetään. Yhteistoimintaa koskeva sopimus on liitettävä tarkastusmaksun perimisoikeutta koskevaan hakemukseen tai, jos sopimus tehdään myöhemmin kuin hakemus, toimitettava liikenne- ja viestintäministeriölle tiedoksi.

Edellä 1 §:n 1 momentissa tarkoitetut julkisyhteisöt voivat sopia toimivaltansa piirissä olevien tarkastusmaksujen perimisestä yhteistoiminnassa. Kunnat voivat myös sopia yhteistoiminnan järjestämisestä niin, että tarkastusmaksujen periminen annetaan toisen kunnan tai *metropolihallinnon* hoidettavaksi yhden tai useamman kunnan puolesta siten kuin kuntalaissa (365/1995) säädetään. Yhteistoimintaa koskeva sopimus on liitettävä tarkastusmaksun perimisoikeutta koskevaan hakemukseen tai, jos sopimus tehdään myöhemmin kuin hakemus, toimitettava liikenne- ja viestintäministeriölle tiedoksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

11.

Laki**maantielain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maantielain (503/2005) 17 §:n 2 ja 3 momentti, 18 §, 27 §:n 4 momentti, 99 §, 104 §:n 2 momentti ja 105 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä 17 §:n 2 ja 3 momentti, 27 §:n 4 momentti, 99 §, 104 §:n 2 momentti ja 105 §:n 2 momentti ovat laissa 1242/2009, seuraavasti:

17 §

Tien suunnittelu ja alueiden käytön suunnittelu

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sekä maakuntakaava ja yleiskaava on otettava huomioon siten kuin maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetään. Yleissuunnitelmaa ei saa hyväksyä vastoin maakuntakaavaa tai oikeusvaikutteista yleiskaavaa. Yleissuunnitelma voidaan hyväksyä vastoin voimassa olevaa asemakaavaa, jos kunta sitä puoltaa. Tiesuunnitelmaa ei saa hyväksyä vastoin oikeusvaikutteista kaavaa. (22.12.2009/1242)

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, voidaan maantie suunnitella, jos tien luonne huomioon ottaen tien sijainti ja suhde muuhun alueiden käyttöön voidaan ilman kaavaakin riittävästi selvittää yhteistyössä kunnan ja maakunnan liiton kanssa.

18 §

Yleissuunnitelma

Yleissuunnitelma on laadittava, jolleivät hankkeen vaikutukset ole vähäiset taikka maantien sijaintia ja sen vaikutuksia ole jo riittävässä määrin ratkaistu asemakaavassa tai oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa. Yleissuunnitelma on aina laadittava sellaisissa hankkeissa, joihin sovelletaan ympäristövai-

17 §

Tien suunnittelu ja alueiden käytön suunnittelu

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sekä maakuntakaava, *metropolikaava* ja yleiskaava on otettava huomioon siten kuin maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetään. Yleissuunnitelmaa ei saa hyväksyä vastoin maakuntakaavaa, *metropolikaavaa* tai oikeusvaikutteista yleiskaavaa. Yleissuunnitelma voidaan hyväksyä vastoin voimassa olevaa asemakaavaa, jos kunta sitä puoltaa. Tiesuunnitelmaa ei saa hyväksyä vastoin oikeusvaikutteista kaavaa.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, voidaan maantie suunnitella, jos tien luonne huomioon ottaen tien sijainti ja suhde muuhun alueiden käyttöön voidaan ilman kaavaakin riittävästi selvittää yhteistyössä kunnan, maakunnan liiton ja *metropolihallinnon* kanssa.

18 §

Yleissuunnitelma

Yleissuunnitelma on laadittava, jolleivät hankkeen vaikutukset ole vähäiset taikka maantien sijaintia ja sen vaikutuksia ole jo riittävässä määrin ratkaistu *metropolikaavassa*, asemakaavassa tai oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa. Yleissuunnitelma on aina laadittava sellaisissa hankkeissa, joihin sovelle-

kutusten arviointimenettelystä annetun lain (468/1994) 2 luvun mukaista arviointimenettelyä.

27 §

Vuorovaikutus

Tienpitoviranomaisen on pyydettävä suunnitelmasta lausunto niiltä maakunnan liitoilta ja kunnilta, joiden alueelle suunnitelma sijoittuu tai joiden alueella suunnitelman vaikutukset muutoin ilmenevät. Tienpitoviranomaisen on pyydettävä muulta viranomaiselta lausunto, jos se on päätösharkinnassa tarpeen. Jos tienpitoviranomainen on muu kuin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, myös keskukselta on pyydettävä lausunto.

99 §

Päätöksenteko

Liikenne- ja viestintäministeriö hyväksyy tiesuunnitelmat, jotka koskevat maantien lakkauttamista muulloin kuin maantien rakentamisen yhteydessä. Muut tiesuunnitelmat sekä yleissuunnitelmat hyväksyy Liikennevirasto. Jos kunta, maakunnan liitto tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on suunnitelman olennaisista kohdista eri mieltä Liikenneviraston kanssa, asia on siirrettävä liikenne- ja viestintäministeriön ratkaistavaksi. Liikennevirasto voi erityisistä syistä muutenkin siirtää suunnitelman liikenne- ja viestintäministeriön hyväksyttäväksi.

104 §

Päätösten ilmoittaminen muistutuksen tehneille ja viranomaisille

Liikenneviraston on lähetettävä ilmoitus yleis- ja tiesuunnitelman hyväksymispäätöksestä kunnalle, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle ja maakunnan liitolle sekä tarvittaessa muullekin viranomaiselle. Ilmoitukseen on tarvittaessa liitettävä jäljennös

taan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (468/1994) 2 luvun mukaista arviointimenettelyä.

27 §

Vuorovaikutus

Tienpitoviranomaisen on pyydettävä suunnitelmasta lausunto niiltä maakunnan liitoilta, *metropolihallinnolta* ja kunnilta, joiden alueelle suunnitelma sijoittuu tai joiden alueella suunnitelman vaikutukset muutoin ilmenevät. Tienpitoviranomaisen on pyydettävä muulta viranomaiselta lausunto, jos se on päätösharkinnassa tarpeen. Jos tienpitoviranomainen on muu kuin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, myös keskukselta on pyydettävä lausunto.

99 §

Päätöksenteko

Liikenne- ja viestintäministeriö hyväksyy tiesuunnitelmat, jotka koskevat maantien lakkauttamista muulloin kuin maantien rakentamisen yhteydessä. Muut tiesuunnitelmat sekä yleissuunnitelmat hyväksyy Liikennevirasto. Jos kunta, maakunnan liitto, *metropolihallinto* tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on suunnitelman olennaisista kohdista eri mieltä Liikenneviraston kanssa, asia on siirrettävä liikenne- ja viestintäministeriön ratkaistavaksi. Liikennevirasto voi erityisistä syistä muutenkin siirtää suunnitelman liikenne- ja viestintäministeriön hyväksyttäväksi.

104 §

Päätösten ilmoittaminen muistutuksen tehneille ja viranomaisille

Liikenneviraston on lähetettävä ilmoitus yleis- ja tiesuunnitelman hyväksymispäätöksestä kunnalle, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle, maakunnan liitolle ja *metropolihallinnolle* sekä tarvittaessa muullekin viranomaiselle. Ilmoitukseen on tarvittaessa

suunnitelmasta.

105 §

Muutoksenhaku

Kunnalla, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella sekä maakunnan liitolla on oikeus hakea valittamalla muutosta sellaiseen yleis- ja tiesuunnitelman hyväksymispäätökseen, jonka vaikutukset ulottuvat kunnan alueelle tai viranomaisen toimialueelle.

liitettävä jäljennös suunnitelmasta.

105 §

Muutoksenhaku

Kunnalla, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella, maakunnan liitolla ja *metropolihallinnolla* on oikeus hakea valittamalla muutosta sellaiseen yleis- ja tiesuunnitelman hyväksymispäätökseen, jonka vaikutukset ulottuvat kunnan alueelle tai viranomaisen toimialueelle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

12.

Laki

ratalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan ratalain (110/2007) 8 §:n 2 momentti, 10 §:n 2-4 momentti, 11 §, 22 §:n 4 momentti, 28 §, 79 §:n 3 momentti, 91 §:n 2 momentti ja 92 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä 8 §:n 2 momentti, 10 §:n 3 ja 4 momentti, 22 §:n 4 momentti, 28 §, 79 § 3 momentti, 91 §:n 2 momentti ja 92 §:n 2 momentti ovat laissa 1243/2009, seuraavasti:

8 §

Yleistä rautatien suunnittelusta

Suunnitelmia tehtäessä radanpitäjä toimii yhteistyössä maakunnan liittojen, kuntien, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä muiden viranomaisten kanssa. Suunnittelun on perustuttava rautatien kehittämisen tarpeisiin, valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin sekä muuhun alueiden käytön suunnitteluun.

8 §

Yleistä rautatien suunnittelusta

Suunnitelmia tehtäessä radanpitäjä toimii yhteistyössä maakunnan liittojen, *metropolihallinnon*, kuntien, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä muiden viranomaisten kanssa. Suunnittelun on perustuttava rautatien kehittämisen tarpeisiin, valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin sekä muuhun alueiden käytön suunnitteluun.

10 §

Rautatiealueen suunnittelu ja alueiden käytön suunnittelu

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sekä maakuntakaava ja yleiskaava on otettava huomioon siten kuin maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetään.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, voidaan olemassa olevan rautatien rakentamista koskeva yleissuunnitelma ja ratasuunnitelma laatia, jos hankkeen luonne huomioon ottaen suunnitelman suhde muuhun alueiden käyttöön voidaan riittävästi selvittää yhteistyössä liikenneviranomaisten, kunnan, maakunnan liiton sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa.

Yleissuunnitelmaa ei saa hyväksyä vastoin maakuntakaavaa tai oikeusvaikutteista yleiskaavaa. Yleissuunnitelma voidaan hyväksyä vastoin voimassa olevaa asemakaavaa, jos kunta sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus sitä puoltavat. Ratasuunnitelmaa ei saa hyväksyä vastoin oikeusvaikutteista kaavaa.

11 §

Yleissuunnitelma

Yleissuunnitelma on laadittava, jolleivät hankkeen vaikutukset ole vähäiset taikka rautatiealueen sijainti ja sen vaikutukset ole jo riittävässä määrin ratkaistu asemakaavassa tai oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa. Yleissuunnitelma on aina laadittava sellaisissa hankkeissa, joihin sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (468/1994) 2 luvun mukaista arviointimenettelyä.

22 §

Vuorovaikutus

Radanpitäjän on pyydettävä yleis- ja ratasuunnitelmasta lausunto niiltä elinkeino-, lii-

10 §

Rautatiealueen suunnittelu ja alueiden käytön suunnittelu

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sekä maakuntakaava, *metropolikaava* ja yleiskaava on otettava huomioon siten kuin maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetään.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, voidaan olemassa olevan rautatien rakentamista koskeva yleissuunnitelma ja ratasuunnitelma laatia, jos hankkeen luonne huomioon ottaen suunnitelman suhde muuhun alueiden käyttöön voidaan riittävästi selvittää yhteistyössä liikenneviranomaisten, kunnan, *metropolihallinnon*, maakunnan liiton sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa.

Yleissuunnitelmaa ei saa hyväksyä vastoin maakuntakaavaa, *metropolikaavaa* tai oikeusvaikutteista yleiskaavaa. Yleissuunnitelma voidaan hyväksyä vastoin voimassa olevaa asemakaavaa, jos kunta sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus sitä puoltavat. Ratasuunnitelmaa ei saa hyväksyä vastoin oikeusvaikutteista kaavaa.

11 §

Yleissuunnitelma

Yleissuunnitelma on laadittava, jolleivät hankkeen vaikutukset ole vähäiset taikka rautatiealueen sijainti ja sen vaikutukset ole jo riittävässä määrin ratkaistu asemakaavassa, *metropolikaavassa* tai oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa. Yleissuunnitelma on aina laadittava sellaisissa hankkeissa, joihin sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (468/1994) 2 luvun mukaista arviointimenettelyä.

22 §

Vuorovaikutus

Radanpitäjän on pyydettävä yleis- ja ratasuunnitelmasta lausunto niiltä elinkeino-, lii-

kenne- ja ympäristökeskuksilta, maakunnan liitoilta ja kunnilta, joiden alueelle suunnitelma sijoittuu ja joiden alueella suunnitelman vaikutukset muutoin ilmenevät. Radanpitäjän tulee pyytää muulta viranomaiselta lausunto, jos se on päätösharkinnassa tarpeen.

28 §

Suunnitelmien hyväksyminen

Liikenne- ja viestintäministeriö hyväksyy rautatien lakkauttamista koskevat ratasuunnitelmat, jotka koskevat rautatien lakkauttamista muulloin kuin rautatien rakentamisen yhteydessä. Muut ratasuunnitelmat ja yleissuunnitelmat hyväksyy Liikennevirasto. Jos kunta, maakunnan liitto tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on suunnitelman olennaisista kohdista eri mieltä Liikenneviraston kanssa, on asia siirrettävä liikenne- ja viestintäministeriön ratkaistavaksi. Liikennevirasto voi erityisistä syistä muutoinkin siirtää suunnitelman liikenne- ja viestintäministeriön hyväksyttäväksi.

79 §

Rautatien lakkauttaminen muussa yhteydessä

Liikenne- ja viestintäministeriön tulee ennen tässä pykälässä tarkoitetun päätöksen tekemistä kuulla tarvittaessa asianomaisia ministeriöitä, maakunnan liittoja ja kuntia

91 §

Päätösten ilmoittaminen muistutuksen teille ja viranomaisille

Radanpitäjän on lähetettävä yleis- ja ratasuunnitelman hyväksymispäätöksestä ilmoitus kunnalle, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle ja maakunnan liitolle sekä tarvittaessa muullekin viranomaiselle. Ilmoitukseen on tarvittaessa liitettävä jäljennös suunnitelmasta.

kenne- ja ympäristökeskuksilta, maakunnan liitoilta, *metropolihallinnolta* ja kunnilta, joiden alueelle suunnitelma sijoittuu ja joiden alueella suunnitelman vaikutukset muutoin ilmenevät. Radanpitäjän tulee pyytää muulta viranomaiselta lausunto, jos se on päätösharkinnassa tarpeen.

28 §

Suunnitelmien hyväksyminen

Liikenne- ja viestintäministeriö hyväksyy rautatien lakkauttamista koskevat ratasuunnitelmat, jotka koskevat rautatien lakkauttamista muulloin kuin rautatien rakentamisen yhteydessä. Muut ratasuunnitelmat ja yleissuunnitelmat hyväksyy Liikennevirasto. Jos kunta, maakunnan liitto, *metropolihallinto* tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on suunnitelman olennaisista kohdista eri mieltä Liikenneviraston kanssa, on asia siirrettävä liikenne- ja viestintäministeriön ratkaistavaksi. Liikennevirasto voi erityisistä syistä muutoinkin siirtää suunnitelman liikenne- ja viestintäministeriön hyväksyttäväksi.

79 §

Rautatien lakkauttaminen muussa yhteydessä

Liikenne- ja viestintäministeriön tulee ennen tässä pykälässä tarkoitetun päätöksen tekemistä kuulla tarvittaessa asianomaisia ministeriöitä, maakunnan liittoja, *metropolihallintoa* ja kuntia.

91 §

Päätösten ilmoittaminen muistutuksen teille ja viranomaisille

Radanpitäjän on lähetettävä yleis- ja ratasuunnitelman hyväksymispäätöksestä ilmoitus kunnalle, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle, maakunnan liitolle ja *metropolihallinnolle* sekä tarvittaessa muullekin viranomaiselle. Ilmoitukseen on tarvittaessa liitettävä jäljennös suunnitelmasta.

92 §

Muutoksenhaku

Kunnalla, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella ja maakunnan liitolla on oikeus hakea valittamalla muutosta sellaiseen yleis- ja ratasuunnitelman hyväksymispäätökseen, jonka vaikutukset ulottuvat kunnan alueelle tai viranomaisen toimialueelle.

92 §

Muutoksenhaku

Kunnalla, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella, maakunnan liitolla ja *metropolihallinnolla* on oikeus hakea valittamalla muutosta sellaiseen yleis- ja ratasuunnitelman hyväksymispäätökseen, jonka vaikutukset ulottuvat kunnan alueelle tai viranomaisen toimialueelle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

13.

Laki**ilmailulain 86 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ilmailulain (1194/2009) 86 §:n 1 momentti seuraavasti:

86 §

*Rakentamislupa-asian käsittelyyn liittyvä
kuulemismenettely*

Ennen lentopaikan rakentamisluvan myöntämistä on asianomaiselle kunnalle sekä asian laadun mukaan puolustusministeriölle, ympäristöministeriölle, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle ja maakunnan liitolle varattava tilaisuus antaa lausuntonsa asiasta.

86 §

*Rakentamislupa-asian käsittelyyn liittyvä
kuulemismenettely*

Ennen lentopaikan rakentamisluvan myöntämistä on asianomaiselle kunnalle sekä asian laadun mukaan puolustusministeriölle, ympäristöministeriölle, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle, maakunnan liitolle ja *metropolihallinnolle* varattava tilaisuus antaa lausuntonsa asiasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

14.

Laki**elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain (897/2009) 7 §:n 2 momentti seuraavasti:

7 §

Strateginen suunnittelu ja ohjaus

—————
 Työ- ja elinkeinoministeriö laatii yhdessä 8 §:ssä mainittujen ministeriöiden tai keskushallinnon virastojen sekä yhteistyössä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ja maakunnan liittojen kanssa strategia-asiakirjan ja strategiset tulostavoiteasiakirjat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille. Jos strategia-asiakirjan sisällöstä ei saavuteta yksimielisyyttä ministeriöiden kesken, ratkaisee asian valtioneuvosto.
 —————

7 §

Strateginen suunnittelu ja ohjaus

—————
 Työ- ja elinkeinoministeriö laatii yhdessä 8 §:ssä mainittujen ministeriöiden tai keskushallinnon virastojen sekä yhteistyössä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten, maakunnan liittojen ja metropolihallinnon kanssa strategia-asiakirjan ja strategiset tulostavoiteasiakirjat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille. Jos strategia-asiakirjan sisällöstä ei saavuteta yksimielisyyttä ministeriöiden kesken, ratkaisee asian valtioneuvosto.
 —————

—————
 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

15.

Laki**alueiden kehittämisestä ja rakennerrahastotoiminnan hallinnoinnista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan alueiden kehittämisestä ja rakennerrahastotoiminnan hallinnoinnista annetun lain (7/2014) 3 §, 7 §:n 3 momentti, 17 §, 24 §:n 4 momentti, 28 §:n 1 momentti, 29 §:n 2 momentti ja 32 §:n 1 ja 3 momentti, ja

lisätään 6 §:ään uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 ja 5 momentti siirtyvät 5 ja 6 momentiksi, sekä 45 §:ään uusi 3 momentti, seuraavasti:

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) alueella maakuntajakolain (1159/1997) mukaisia maakunnan alueita tai valtion aluehallintoviranomaisten toimialueita sekä valtakunnallisessa toiminnassa Manner-Suomen aluetta;

2) rakennerrahastoilla Euroopan aluekehitysrahastoa, jäljempänä aluekehitysrahasto ja Euroopan sosiaalirahastoa, jäljempänä sosiaalirahasto;

3) rakennerrahasto-ohjelmalla Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 -toimenpideohjelmaa;

4) alueellisilla suunnitelmilla aluelähtöisesti ja alueellisen organisaation johdolla tehtävää ohjelmavalmistelua;

5) valtakunnallisilla teemoilla ohjelmassa olevia valtakunnallisia tavoitteita ja toimintaa, jotka on valmisteltu ministeriöiden kesken niiden keskeisten strategioiden pohjalta;

6) rakennerrahastovaroilla Euroopan komission Euroopan unionin talousarvioista Suomeen myöntämiä rakennerrahastojen varoja;

7) välittävällä toimitelmällä viranomaista, joka hoitaa hallinto- tai todentamisviranomaisen puolesta tuen saajiin liittyviä tehtäviä; ja

8) yleisasetuksella yhteiseen strategiakehykseen kuuluvaa Euroopan aluekehitysrahastoa, Euroopan sosiaalirahastoa, koheesiorahastoa, Euroopan maaseudun kehittä-

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) alueella maakuntajakolain (1159/1997) mukaisia maakunnan alueita tai valtion aluehallintoviranomaisten toimialueita sekä valtakunnallisessa toiminnassa Manner-Suomen aluetta;

2) *metropolialueella metropolihallinnosta annetussa laissa (/) tarkoitettua metropolialuetta;*

3) rakennerrahastoilla Euroopan aluekehitysrahastoa, jäljempänä aluekehitysrahasto ja Euroopan sosiaalirahastoa, jäljempänä sosiaalirahasto;

4) rakennerrahasto-ohjelmalla Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 -toimenpideohjelmaa;

5) alueellisilla suunnitelmilla aluelähtöisesti ja alueellisen organisaation johdolla tehtävää ohjelmavalmistelua;

6) valtakunnallisilla teemoilla ohjelmassa olevia valtakunnallisia tavoitteita ja toimintaa, jotka on valmisteltu ministeriöiden kesken niiden keskeisten strategioiden pohjalta;

7) rakennerrahastovaroilla Euroopan komission Euroopan unionin talousarvioista Suomeen myöntämiä rakennerrahastojen varoja;

8) välittävällä toimitelmällä viranomaista, joka hoitaa hallinto- tai todentamisviranomaisen puolesta tuen saajiin liittyviä tehtäviä; ja

9) yleisasetuksella yhteiseen strategiakehykseen kuuluvaa Euroopan aluekehitysrahastoa, Euroopan sosiaalirahastoa, ko-

tämisen maatalousrahastoa ja Euroopan meri- ja kalatalousrahastoa koskevista yhteisistä säännöksistä ja Euroopan aluekehitysrahastoa, Euroopan sosiaalirahastoa, koheesiorahastoa ja Euroopan meri- ja kalatalousrahastoa koskevista yleisistä säännöksistä sekä neuvoston asetuksen (EY) N:o 1083/2006 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) N:o 1303/2013.

6 §

Alueiden kehittämisen suunnittelu

heesiorahastoa, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastoa ja Euroopan meri- ja kalatalousrahastoa koskevista yhteisistä säännöksistä ja Euroopan aluekehitysrahastoa, Euroopan sosiaalirahastoa, koheesiorahastoa ja Euroopan meri- ja kalatalousrahastoa koskevista yleisistä säännöksistä sekä neuvoston asetuksen (EY) N:o 1083/2006 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) N:o 1303/2013.

6 §

Alueiden kehittämisen suunnittelu

Uudenmaan maakuntasuunnitelmassa ja maakuntaohjelmassa on metropolialuetta koskevat erilliset osiot. Metropolikaavasta säädetään erikseen. Uudenmaan liitto ja metropolihallinto vastaavat yhteistyössä maakuntakaavan ja metropolikaavan yhteensovittamisesta.

7 §

Työ- ja elinkeinoministeriön tehtävät

Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö vastaa maakuntaohjelmien ja muiden tämän lain mukaisten kansallisten ohjelmien valmistelun ja toimeenpanon yhteensovittamisesta, seurannasta ja arvioinnista yhteistyössä ministeriöiden, maakuntien liittojen, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ja muiden alueiden kehittämisen kannalta keskeisten tahojen kanssa.

7 §

Työ- ja elinkeinoministeriön tehtävät

Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö vastaa maakuntaohjelmien ja muiden tämän lain mukaisten kansallisten ohjelmien valmistelun ja toimeenpanon yhteensovittamisesta, seurannasta ja arvioinnista yhteistyössä ministeriöiden, maakuntien liittojen, metropolihallinnon, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ja muiden alueiden kehittämisen kannalta keskeisten tahojen kanssa.

17 §

Maakunnan liiton tehtävät

Maakunnan liitto vastaa aluekehittämisen strategisesta kokonaisuudesta ja siinä tehtävässä:

1) vastaa maakunnan yleisestä kehittämisestä ja toimii tällöin yhteistyössä valtion viranomaisten, alueen keskuskaupunkien ja

17 §

Maakunnan liiton tehtävät

Maakunnan liitto vastaa aluekehittämisen strategisesta kokonaisuudesta ja siinä tehtävässä:

1) vastaa maakunnan yleisestä kehittämisestä ja toimii tällöin yhteistyössä valtion viranomaisten, alueen keskuskaupunkien ja

muiden kuntien, yliopistojen ja korkeakoulujen sekä muiden alueiden kehittämiseen osallistuvien tahojen kanssa sekä Lapin maakunnassa saamelaiskäräjien kanssa; yhteistyöstä voidaan laatia yhteistyösopimuksia;

2) kehittää alueensa elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ottaen huomioon kuntien erilaisista lähtökohdista johtuvat tarpeet ja vahvuudet;

3) osallistuu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä tarvittavin osin aluehallintovirastojen strategisten ohjausasiakirjojen laatimiseen sekä osallistuu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tulossopimuksia koskeviin neuvotteluihin alueen kehittämistavoitteiden huomioon ottamiseksi;

4) vastaa alueellisen pitkän ja keskipitkän aikavälin koulutustarpeiden ennakoinnin yhteensovittamisesta ja alueellisten koulutustavoitteiden valmistelusta osana koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnittelua;

5) vastaa kulttuuria koskevien suunnitelmien ja kehittämistoimenpiteiden yhteensovittamisesta osana maakuntaohjelman toteuttamista;

6) vastaa maakunnan liikennejärjestelmäsuunnitelman suunnitteluprosessin käynnistämisestä, siihen liittyvän yhteistyön johtamisesta ja kyseisen suunnittelun yhteensovittamisesta maakunnan muun suunnittelun kanssa *muualla kuin Helsingin seudulla*;

7) vastaa alueellisten laaja-alaisten luonnonvarojen ja ympäristöä koskevien suunnitelmien osalta suunnitteluprosessin käynnistämisestä, siihen liittyvän yhteistyön johtamisesta ja kyseisen suunnittelun yhteensovittamisesta maakunnan muun suunnittelun kanssa;

8) laatii kuntien ja muiden koulutuksen järjestäjien hanke-esitysten kiireellisyysjärjestyksen seuraavaa neljää vuotta koskevaan rahoitussuunnitelmaan, lukuun ottamatta liikunnan koulutuskeskusten hankkeita;

9) asettaa alueelliset liikuntaneuvostot;

10) edistää julkisen hallinnon yhteispalvelusta annetussa laissa (223/2007) tarkoitettua yhteispalvelua alueellaan;

11) vastaa ennakoinnin yhteensovittamisesta maakunnassa, arvioi ja seuraa maakunnan ja sen osien kehitystä sekä kehittämistoiminnan vaikuttavuutta;

12) edistää kuntien ja maakuntien välistä

muiden kuntien, yliopistojen ja korkeakoulujen sekä muiden alueiden kehittämiseen osallistuvien tahojen kanssa sekä Lapin maakunnassa saamelaiskäräjien kanssa; yhteistyöstä voidaan laatia yhteistyösopimuksia;

2) kehittää alueensa elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ottaen huomioon kuntien erilaisista lähtökohdista johtuvat tarpeet ja vahvuudet;

3) osallistuu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä tarvittavin osin aluehallintovirastojen strategisten ohjausasiakirjojen laatimiseen sekä osallistuu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tulossopimuksia koskeviin neuvotteluihin alueen kehittämistavoitteiden huomioon ottamiseksi;

4) vastaa alueellisen pitkän ja keskipitkän aikavälin koulutustarpeiden ennakoinnin yhteensovittamisesta ja alueellisten koulutustavoitteiden valmistelusta osana koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnittelua;

5) vastaa kulttuuria koskevien suunnitelmien ja kehittämistoimenpiteiden yhteensovittamisesta osana maakuntaohjelman toteuttamista;

6) vastaa maakunnan liikennejärjestelmäsuunnitelman suunnitteluprosessin käynnistämisestä, siihen liittyvän yhteistyön johtamisesta ja kyseisen suunnittelun yhteensovittamisesta maakunnan muun suunnittelun kanssa;

7) vastaa alueellisten laaja-alaisten luonnonvarojen ja ympäristöä koskevien suunnitelmien osalta suunnitteluprosessin käynnistämisestä, siihen liittyvän yhteistyön johtamisesta ja kyseisen suunnittelun yhteensovittamisesta maakunnan muun suunnittelun kanssa;

8) laatii kuntien ja muiden koulutuksen järjestäjien hanke-esitysten kiireellisyysjärjestyksen seuraavaa neljää vuotta koskevaan rahoitussuunnitelmaan, lukuun ottamatta liikunnan koulutuskeskusten hankkeita;

9) asettaa alueelliset liikuntaneuvostot;

10) edistää julkisen hallinnon yhteispalvelusta annetussa laissa (223/2007) tarkoitettua yhteispalvelua alueellaan;

11) vastaa ennakoinnin yhteensovittamisesta maakunnassa, arvioi ja seuraa maakunnan ja sen osien kehitystä sekä kehittämistoiminnan vaikuttavuutta;

12) edistää kuntien ja maakuntien välistä

yhteistyötä, hoitaa tehtäviinsä liittyviä kansainvälisiä asioita ja yhteyksiä; sekä

13) hoitaa muut tässä laissa säädetty tehtävänsä.

24 §

Maakunnan yhteistyöryhmä

Yhteistyöryhmässä on oltava kattavasti edustettuina maakunnan alueen kehittämisen kannalta seuraavat keskeiset tahot:

1) alueen kunnat ja maakunnan liitto sekä Lapin maakunnassa lisäksi saamelaiskäräjät;

2) ohjelmia rahoittavat valtion viranomaiset ja muut yhteistyöryhmän tehtävien kannalta merkittävät valtionhallintoon kuuluvat organisaatiot;

3) alueen kehittämisen kannalta keskeisiä tahoja kuten työmarkkina- ja elinkeinojärjestöjä sekä kansalaisyhteiskuntaa kuten ympäristöjärjestöjä ja tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä vastaavia järjestöjä.

28 §

Maakunnan yhteistyöryhmän tehtävät

Maakunnan yhteistyöryhmän tehtävänä on alueen maakuntaohjelmassa määriteltyjen kehittämistavoitteiden toteuttamiseksi ja eri ohjelmien ja rahoitusvälineiden yhteensovittamiseksi:

1) hyväksyä ja tarvittaessa tarkistaa maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma, jolla suunnataan maakuntaan osoitettua rakennerahastojen ja vastaavaa kansallista rahoitusta sekä muuta alueen kehittämiseen vaikuttavaa rahoitusta;

2) käsitellä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja tarvittavilta osin aluehallintoviraston esitykset strategiseksi tulostavoiteasiakirjaksi;

3) antaa tarvittaessa lausuntoja sen toimi-

yhteistyötä, hoitaa tehtäviinsä liittyviä kansainvälisiä asioita ja yhteyksiä; sekä

13) hoitaa muut tässä laissa säädetty tehtävänsä.

Metropolihallinto toimii yhteistyössä Uudenmaan liiton kanssa ja hoitaa metropolialueella 1 momentin 3 ja 6 kohdissa tarkoitettut tehtävät.

24 §

Maakunnan yhteistyöryhmä

Yhteistyöryhmässä on oltava kattavasti edustettuina maakunnan alueen kehittämisen kannalta seuraavat keskeiset tahot:

1) alueen kunnat ja maakunnan liitto sekä Uudenmaan maakunnassa metropolihallinto ja Lapin maakunnassa lisäksi saamelaiskäräjät;

2) ohjelmia rahoittavat valtion viranomaiset ja muut yhteistyöryhmän tehtävien kannalta merkittävät valtionhallintoon kuuluvat organisaatiot;

3) alueen kehittämisen kannalta keskeisiä tahoja kuten työmarkkina- ja elinkeinojärjestöjä sekä kansalaisyhteiskuntaa kuten ympäristöjärjestöjä ja tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä vastaavia järjestöjä.

28 §

Maakunnan yhteistyöryhmän tehtävät

Maakunnan yhteistyöryhmän tehtävänä on alueen maakuntaohjelmassa määriteltyjen kehittämistavoitteiden toteuttamiseksi ja eri ohjelmien ja rahoitusvälineiden yhteensovittamiseksi:

1) hyväksyä ja tarvittaessa tarkistaa maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma, jolla suunnataan maakuntaan osoitettua rakennerahastojen ja vastaavaa kansallista rahoitusta sekä muuta alueen kehittämiseen vaikuttavaa rahoitusta;

2) käsitellä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja tarvittavilta osin aluehallintoviraston esitykset strategiseksi tulostavoiteasiakirjaksi;

3) antaa tarvittaessa lausuntoja sen toimi-

alueelle kohdistuvista rakennerahasto-ohjelman valtakunnallisista teemoista sekä maaseuturahaston tai muista aluekehityksen kannalta merkittävistä hankesuunnitelmista sekä asettaa tärkeysjärjestykseen alueen osallistumisen niihin; lausunto ei ole rahoittajaa velvoittava;

4) antaa 27 §:n 4 momentin mukainen sitova lausunto alueelliseen suunnitelmaan sisältyvästä hankehakemuksesta;

5) edesauttaa laajojen, aluekehittämisen kannalta merkittävien hankekokonaisuuksien valmistelua ja edistää niiden toteuttamista eri rahoitusvälineillä;

6) tehdä tarvittaessa rakennerahasto-ohjelman seurantakomitean hyväksymiä valintakriteerejä tarkentavia alueellisia valintakriteerejä ja ilmoittaa niistä hallintoviranomaiselle sekä huolehtia tarvittavista menettelytavoista niiden soveltamiseksi alueella;

7) määrittellä tarvittavat alueelliset menettelyt, joilla varmistetaan rahoitettaviksi hyväksyttävien hankkeiden mahdollisten ympäristövaikutusten selvittäminen ennen rahoitus päätösten tekoa;

8) raportoida rakennerahasto-ohjelman toteutumisesta hallintoviranomaiselle ja tarvittaessa esittää sille rakennerahasto-ohjelmaa koskevia muutostarpeita;

9) tiedottaa rakennerahasto-ohjelman toimeenpanosta;

10) hoitaa tarvittaessa myös muita tehtäviinsä liittyviä ja rakennerahasto-ohjelmien toimeenpanoon liittyviä tehtäviä, joista tarvittaessa määrätään tarkemmin työjärjestyksessä.

29 §

Valtakunnalliset alueiden kehittämisen painopisteet

Viranomaisten ja maakuntien liittojen tulee ottaa huomioon aluekehittämispäätös sekä edistää sen toteuttamista. Ministeriöiden tulee pyytää työ- ja elinkeinoministeriöltä lausunto,

alueelle kohdistuvista rakennerahasto-ohjelman valtakunnallisista teemoista sekä maaseuturahaston tai muista aluekehityksen kannalta merkittävistä hankesuunnitelmista sekä asettaa tärkeysjärjestykseen alueen osallistumisen niihin; lausunto ei ole rahoittajaa velvoittava;

4) käsittelee maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitetun metropoliosuimuksen, jotta se voidaan ottaa huomioon muussa maakunnan kehittämisessä;

5) antaa 27 §:n 4 momentin mukainen sitova lausunto alueelliseen suunnitelmaan sisältyvästä hankehakemuksesta;

6) edesauttaa laajojen, aluekehittämisen kannalta merkittävien hankekokonaisuuksien valmistelua ja edistää niiden toteuttamista eri rahoitusvälineillä;

7) tehdä tarvittaessa rakennerahasto-ohjelman seurantakomitean hyväksymiä valintakriteerejä tarkentavia alueellisia valintakriteerejä ja ilmoittaa niistä hallintoviranomaiselle sekä huolehtia tarvittavista menettelytavoista niiden soveltamiseksi alueella;

8) määrittellä tarvittavat alueelliset menettelyt, joilla varmistetaan rahoitettaviksi hyväksyttävien hankkeiden mahdollisten ympäristövaikutusten selvittäminen ennen rahoitus päätösten tekoa;

9) raportoida rakennerahasto-ohjelman toteutumisesta hallintoviranomaiselle ja tarvittaessa esittää sille rakennerahasto-ohjelmaa koskevia muutostarpeita;

10) tiedottaa rakennerahasto-ohjelman toimeenpanosta;

11) hoitaa tarvittaessa myös muita tehtäviinsä liittyviä ja rakennerahasto-ohjelmien toimeenpanoon liittyviä tehtäviä, joista tarvittaessa määrätään tarkemmin työjärjestyksessä.

29 §

Valtakunnalliset alueiden kehittämisen painopisteet

Viranomaisten, maakuntien liittojen ja metropolihallinnon tulee ottaa huomioon aluekehittämispäätös sekä edistää sen toteuttamista. Ministeriöiden tulee pyytää työ- ja

jos ne tai hallinnonalansa keskushallintoviranomaiset ja liikelaitokset valmistelevat alueelliseen kehitykseen merkittävästi vaikuttavia toimenpiteitä, jotka eivät sisälly aluekehittämispäätökseen tai ne eivät tule käsiteltyä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa muussa yhteisessä valmistelussa.

32 §

Maakuntaohjelma

Maakunnan liitto laatii maakuntasuunnitelmaan perustuvan määräaikaisen maakuntaohjelman. Se sisältää maakunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin, kulttuuriin ja muihin erityispiirteisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet, kuvauksen maakunnan kehittämisen kannalta keskeisistä hankkeista ja muista olennaisista toimenpiteistä, laadittavista yhteistyösopimuksista tavoitteiden saavuttamiseksi ja tarvittaessa määrittelyn alueen kuntien yhteistyöalueista sekä suunnitelman ohjelman rahoittamiseksi. *Lapin maakunnassa maakuntaohjelmaan sisältyy saamelaiskulttuuria koskeva osa.*

Maakuntaohjelma valmistellaan yhteistyössä kuntien, valtion viranomaisten ja alueiden kehittämiseen osallistuvien yhteisöjen ja järjestöjen sekä muiden vastaavien tahojen kanssa. Lapin maakunnassa saamelaiskulttuuria koskevan osan valmistelee saamelaiskäräjät. Maakuntaohjelma laaditaan kunnanvaltuuston toimikausittain neljäksi vuodeksi. Maakuntaohjelman hyväksyy maakunnan liiton ylin päättävä toimielin. Maakuntaohjelmaa tarkistetaan tarvittaessa aluekehittämispäätöksen perusteella sekä tarvittaessa muulloinkin.

elinkeinoministeriöltä lausunto, jos ne tai hallinnonalansa keskushallintoviranomaiset ja liikelaitokset valmistelevat alueelliseen kehitykseen merkittävästi vaikuttavia toimenpiteitä, jotka eivät sisälly aluekehittämispäätökseen tai ne eivät tule käsiteltyä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa muussa yhteisessä valmistelussa.

32 §

Maakuntaohjelma

Maakunnan liitto laatii maakuntasuunnitelmaan perustuvan määräaikaisen maakuntaohjelman. Se sisältää maakunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin, kulttuuriin ja muihin erityispiirteisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet, kuvauksen maakunnan kehittämisen kannalta keskeisistä hankkeista ja muista olennaisista toimenpiteistä, laadittavista yhteistyösopimuksista tavoitteiden saavuttamiseksi ja tarvittaessa määrittelyn alueen kuntien yhteistyöalueista sekä suunnitelman ohjelman rahoittamiseksi. *Uudenmaan maakunnassa maakuntaohjelmaan sisältyy metropolialuetta ja Lapin maakunnassa saamelaiskulttuuria koskeva osa.*

Maakuntaohjelma valmistellaan yhteistyössä kuntien, valtion viranomaisten ja alueiden kehittämiseen osallistuvien yhteisöjen ja järjestöjen sekä muiden vastaavien tahojen kanssa. *Uudenmaan maakunnassa metropolialuetta koskevan osan valmistelee metropolihallinto ja Lapin maakunnassa saamelaiskulttuuria koskevan osan valmistelee saamelaiskäräjät.* Maakuntaohjelma laaditaan kunnanvaltuuston toimikausittain neljäksi vuodeksi. Maakuntaohjelman hyväksyy maakunnan liiton ylin päättävä toimielin. Maakuntaohjelmaa tarkistetaan tarvittaessa aluekehittämispäätöksen perusteella sekä tarvittaessa muulloinkin.

45 §

Yhteistyösopimus

45 §

Yhteistyösopimus

Metropolialueella laadittavasta metropoli-
sopimuksesta säädetään maankäyttö- ja ra-
kennuslaissa sekä laissa metropolihallinnos-
ta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
201 .

16.**Laki****maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 46 a § ja 171 §:n 5 momentti, sellaisina
kuin ne ovat laissa 1129/2008,

muutetaan 7 §:n 1 momentti, 16 §:n 4 momentti, 17 §:n 1 momentti, 28 §:n 1 momentti, 39
§:n 1 momentti, 47 §:n 1 ja 3 momentti, 48 §:n otsikko, 54 §:n 1 momentti, 65 §:n 3 ja 4 mo-
mentti, 66 §:n 1 ja 3 momentti, 71 b §:n otsikko sekä 1 ja 2 momentti, 71 c §:n 2 momentti, 71
d §:n 1 momentti, 92 §, 99 §:n 2 momentti, 173 §:n 2 ja 3 momentti, 177 §:n 1, 3 ja 4 moment-
ti, 178 §, 188 §:n 1, 3 ja 5 momentti, 190 §:n 1 ja 3 momentti, 191 §:n 1 ja 4 momentti, 193 §,
198 §:n 2 momentti, 199 §, 200 §:n 1-3 momentti, 203 § ja 205 §:n 1 momentti, sellaisina kuin
niistä ovat 7 §:n 1 momentti ja 191 §:n 4 momentti laissa 1441/2006, 47 §:n 1 momentti laissa
476/2004, 66 §:n 1 ja 3 momentti, 173 §:n 2 ja 3 momentti, 190 §:n 1 momentti, 191 §:n 1
momentti, 198 §:n 2 momentti ja 205 §:n 1 momentti laissa 1589/2009, 71 b §:n otsikko sekä
1 ja 2 momentti, 71 c §:n 2 momentti ja 71 d §:n 1 momentti laissa 319/2011, 188 §:n 5 mo-
mentti, 190 §:n 3 momentti ja 203 § laissa 1129/2008 sekä 199 § osaksi laissa 1589/2009, ja

lisätään 4 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 ja 4 momentti siirtyvät 4 ja 5 momen-
tiksi, 16 §:ään uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 momentti siirtyy 5 momentiksi, lakiin uusi
19 a §, uusi 4 a luku, 36 §:ään uusi 2 momentti, 48 §:ään uusi 3 momentti, 54 §:ään uusi 5
momentti, 66 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1589/2009, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen
2-4 momentti siirtyy 3-5 momentiksi, 101 §:ään uusi 3 momentti, lakiin uusi 137 a §, 177
§:ään uusi 5 momentti, jolloin nykyinen 5 momentti siirtyy 6 momentiksi, lakiin uusi 195 a §,
196 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1589/2009, uusi 4 momentti ja 201 §:ään, sellai-
sena kuin se on laissa 1589/2009, uusi 3 ja 4 momentti, seuraavasti:

4 §

Alueiden käytön suunnittelujärjestelmä

4 §

Alueiden käytön suunnittelujärjestelmä

Metropolikaavassa osoitetaan alueiden
käytön pääpiirteet metropolihallinnosta an-

netussa laissa (/) tarkoitetulla metropolialueella.

7 §

Kaavoituskatsaus

Kunnan tulee vähintään kerran vuodessa laatia katsaus kunnassa ja maakunnan liitossa vireillä olevista ja lähiaikoina vireille tulevista kaava-asioista, jotka eivät ole merkitykseltään vähäisiä (*kaavoituskatsaus*). Siinä selostetaan lyhyesti kaava-asiat ja niiden käsittelyvaiheet sekä sellaiset päätökset ja muut toimet, joilla on välitöntä vaikutusta kaavoituksen lähtökohtiin, tavoitteisiin, sisältöön ja toteuttamiseen. Kaavoituskatsauksen yhteyteen on kysynnän sitä edellyttäessä liitettävä arvio asumiseen varattujen tonttien riittävydestä.

16 §

Suunnittelutarvealue

Rakennusluvan erityisistä edellytyksistä tässä pykälässä tarkoitettulla suunnittelutarvealueella säädetään 137 §:ssä

17 §

Asianomaisen ministeriön tehtävät

Asianomaiselle ministeriölle kuuluu alueiden käytön suunnittelun ja rakennustoimen yleinen kehittäminen ja ohjaus. *Asianomainen* ministeriö edistää, ohjaa ja valvoo maakunta-kaavoitusta.

7 §

Kaavoituskatsaus

Kunnan tulee vähintään kerran vuodessa laatia katsaus kunnassa, maakunnan liitossa ja metropolihallinnossa vireillä olevista ja lähiaikoina vireille tulevista kaava-asioista, jotka eivät ole merkitykseltään vähäisiä (*kaavoituskatsaus*). Siinä selostetaan lyhyesti kaava-asiat ja niiden käsittelyvaiheet sekä sellaiset päätökset ja muut toimet, joilla on välitöntä vaikutusta kaavoituksen lähtökohtiin, tavoitteisiin, sisältöön ja toteuttamiseen. Kaavoituskatsauksen yhteyteen on *metropolialueella ja tonttikysynnän* sitä edellyttäessä *muuallakin* liitettävä arvio asumiseen varattujen tonttien riittävydestä.

16 §

Suunnittelutarvealue

Metropolihallinnosta annetun lain mukainen metropolialue on suunnittelutarvealue.

Rakennusluvan erityisistä edellytyksistä tässä pykälässä tarkoitettulla suunnittelutarvealueella säädetään 137 §:ssä ja metropolialueella lisäksi 137 a §:ssä.

17 §

Asianomaisen ministeriön tehtävät

Ympäristöministeriölle kuuluu alueiden käytön suunnittelun ja rakennustoimen yleinen kehittäminen ja ohjaus. *Ympäristöministeriö* edistää, ohjaa ja valvoo maakunta-kaavoitusta ja metropolikaavoitusta.

19 a §

Metropolihallinnon tehtävät

Metropolihallinnon tehtävänä on metropolihallinnosta annetun lain mukaisen metropolialueen maankäytön suunnittelu ja ohjaus.

28 §

Maakuntakaavan sisältövaatimukset

Maakuntakaavaa laadittaessa on valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet otettava huomioon siten kuin siitä edellä säädetään. Kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä huomiota maakunnan oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin. Kaava on mahdollisuuksien mukaan yhteen sovitettava maakuntakaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntakaavoituksen kanssa.

28 §

Maakuntakaavan sisältövaatimukset

Maakuntakaavaa laadittaessa on valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet otettava huomioon siten kuin siitä edellä säädetään. Kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä huomiota maakunnan oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin. Kaava on mahdollisuuksien mukaan yhteen sovitettava maakuntakaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntakaavoituksen ja metropolikaavoituksen kanssa.

4 a LUKU

Metropolikaava

34 a §

Metropolikaavan tarkoitus

Metropolikaavan tarkoituksena on metropolihallinnosta annetussa laissa tarkoitetun metropolialueen ympäristöllisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehityksen vahvistaminen edistämällä erityisesti yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän toimivuutta ja taloudellisuutta, asu- mistarpeita vastaavan asuntotuotannon ja elinkeinoelämän kehittämisen edellytyksiä, sekä sosiaalisesti tasapainoisen elinympäristön kehittämistä.

Metropolikaavassa esitetään metropolialueen maankäytön, yhdyskuntarakenteen, liikennejärjestelmän, asumisen ja maapolitiikan kehittämisen periaatteet ja tavoitteet. Kaavassa osoitetaan lisäksi metropolialueen merkittävät asumisen, elinkeinotoimintojen ja muiden toimintojen sekä niiden kehittämisen kanssa yhteen sovitettut liikenteen ratkaisut.

Metropolikaavassa esitetään myös keskeiset kaavan toteuttamisperiaatteet ja -toimenpiteet sekä tarpeen mukaan eri alueiden toteuttamisjärjestys.

Metropolikaavaa laadittaessa otetaan huomioon valtakunnalliset ja metropolialueita koskevat tavoitteet sovittaen ne yhteen paikallisten tavoitteiden kanssa.

34 b §

Metropolikaavan laatiminen ja hyväksyminen

Metropolihallinnon tulee huolehtia tarpeellisesta metropolikaavan laatimisesta, kaavan pitämisestä ajan tasalla ja sen kehittämisestä.

Metropolikaava voidaan laatia myös vaiheittain tai osa-alueittain. Vaiheittain tai osa-alueittain laadittavan metropolikaavan tulee perustua metropolialuetta koskevaan riittävään kokonaisnäkemykseen.

Metropolihallinnon tulee metropolikaavaa laadittaessa olla tarpeellisessa määrin yhteistyössä alueen kuntien, kaavan kannalta keskeisten valtion viranomaisten ja muiden kaavan kannalta keskeisten tahojen kanssa. Ympäristöministeriön tulee asettaa yhteinen toimitusohje ohjaamaan metropolikaavan laadintaa. Toimielimessä tulee metropolihallinnon lisäksi olla edustettuina ainakin ympäristöministeriön sekä liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalat. Metropolikaavaa laadittaessa järjestettävistä viranomaisneuvotteluista säädetään 66 §:ssä.

Metropolikaavan hyväksyy metropolivaltuusto.

34 c §

Rakennuskielto metropolikaavaa laadittaessa

Kun metropolikaavan laatimisesta tai muuttamisesta on päätetty, metropolihallinto voi määrätä alueelle rakennuskiellon.

Rakennuskielto on voimassa enintään viisi vuotta. Kaavoituksen keskeneräisyyden vuoksi metropolihallinto voi pidentää aikaa enintään viidellä vuodella.

Jos metropolihallinto on määrännyt 1 momentissa tarkoitetun rakennuskiellon, se on voimassa myös alueella, jolle on hyväksytty

metropolikaava tai sen muutos, kunnes hyväksymispäätös on saanut lainvoiman.

34 d §

Metropolikaavan sisältövaatimukset

Metropolikaavaa laadittaessa on otettava huomioon kaavan tarkoitus metropolialueen kehityksen ohjaamisessa sekä metropolialueen oloista johtuvat erityiset tarpeet. Erityisesti on katsottava, että merkittävä rakentaminen osoitetaan ensisijaisesti joukkoliikenteellä, erityisesti raideliikenteellä hyvin saavutettaville alueille, olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen sekä keskusverkkoon tukeutuen.

Metropolikaava on laadittava niin, että kaavan tehtävän ja tavoitteiden vaatimalla tavalla otetaan erityisesti huomioon:

1) maankäytön, asumisen ja liikenteen sekä muiden toimintojen yhteensovittamisen tarpeet;

2) yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän toimivuus, taloudellisuus ja ekologinen kestävyys, olemassa olevan yhdyskuntarakenteen hyväksikäyttö ja tarve yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen;

3) mahdollisuudet ilmastonmuutoksen hillintään ja ilmastonmuutokseen varautumiseen;

4) mahdollisuudet turvalliseen, terveelliseen ja väestörakenteeltaan tasapainoiseen elinympäristöön;

5) riittävän asuntotuotannon edellytykset ja muut asumisen tarpeet;

6) palveluverkon kehittämisen tarpeet sekä palvelujen saavutettavuus kävellen, pyöräillen ja joukkoliikenteellä;

7) mahdollisuudet yhdyskuntateknisen huollon järjestämiseen ympäristön, luonnonvarojen ja talouden kannalta kestävällä tavalla;

8) seudun elinkeinoelämän toimintaedellytykset;

9) vesi- ja maa-ainesvarojen kestävä käyttö;

10) maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaaliminen;

11) virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyys ja viheralueverkoston jatkuvuus;

12) kaavan toteuttamistoimenpiteiden tar-

koituksenmukainen ajoittaminen ja yhteensovittaminen.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on metropolikaavaa laadittaessa otettava huomioon siten kuin siitä erikseen säädetään. Metropolikaava on riittävästi sovitettava yhteen kaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntakaavoituksen kanssa.

Luonnonsuojelulain (1096/1996) 7 ja 77 §:ssä tarkoitettujen luonnonsuojeluohjelmien ja -päästösten sekä 32 §:ssä tarkoitettua maisema-aluetta koskevien perustamispäätösten tulee olla ohjeena metropolikaavaa laadittaessa.

Metropolikaavan toteuttamisen vaikutukset on selvitettävä ja kaavan sisältövaatimukset otettava huomioon sillä tavalla kuin laadittavan metropolikaavan tehtävä ja tavoitteet edellyttävät.

Metropolikaavan toteuttamistoimenpiteitä ja niiden ajoitusta määriteltäessä on kiinnitettävä huomiota kaavan toteuttamisesta kunnalle ja muille kaavaa toteuttaville tahoille aiheutuviin kustannuksiin. Metropolikaava ei saa aiheuttaa maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle kohtuutonta haittaa.

34 e §

Metropolikaavan esitystapa

Metropolikaavaan kuuluvat suunnitelma-osa ja toimeenpano-osa. Kaavaan kuuluvat myös kaavamääräykset ja -merkinnät.

Suunnitelmaosa sisältää pitkän aikavälin tavoitetilan ja metropolialueen merkittävät ratkaisut yhdyskuntarakenteen, liikennejärjestelmän ja muiden toimintojen kehittämisestä. Suunnitelmaosa esitetään kartalla.

Toimeenpano-osassa esitetään kaavan toteuttamisperiaatteet, lähivuosien kehittämis-kohteet ja toteuttamistoimenpiteet sekä toteuttamisjärjestys ja toteutuksen ajoitus metropolikaavan tarkoituksen edellyttämällä tavalla.

Metropolikaavaan liittyy selostus, jossa esitetään kaavan tavoitteiden, eri vaihtoehtojen ja niiden vaikutusten sekä ratkaisujen perusteiden arvioimiseksi tarpeelliset tiedot siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

34 f §

Metropolikaavan toimeenpano-osan voimassaoloaika

Metropolikaavan toimeenpano-osa on voimassa enintään kahdeksan vuotta kerrallaan. Kaavassa voidaan toimeenpano-osan tai sen tietyn määräyksen voimassaoloaika määrätä lyhyemmäksi.

34 g §

Metropolisopimus

Metropolikaavan toteuttamiseksi tarpeellisista metropolihallinnon, valtion ja kuntien sekä tarpeellisilta osin myös muiden toteuttamisen kannalta keskeisten tahojen toimenpiteistä ja niiden ajoituksesta sovitaan metropolisopimuksessa. Metropolisopimusta laadittaessa otetaan huomioon, mitä metropolikaavan toimeenpano-osassa määrätään kaavan toteuttamisesta.

Metropolisopimuksessa osapuolet voivat sopia myös muista kuin metropolikaavan toteuttamiseen liittyvistä alueen kehittämistoimenpiteistä.

Metropolisopimusta valmisteltaessa tulee sopimuksen lähtökohdista, tavoitteista ja sisällöstä tiedottaa osallisten tiedonsaannin kannalta sopivalla tavalla. Osallisille tulee valmisteltavan sopimuksen tarkoituksen ja merkityksen kannalta sopivalla tavalla varata mahdollisuus esittää mielipiteensä asiasta. Jos metropolisopimuksen valmistelu koskee aluetta, jolla kaavan laatiminen on vireillä, sopimuksen valmistelusta tiedotetaan ja tilaisuus mielipiteen esittämiseen järjestetään kaavan laatimisen yhteydessä. Osallisten määrittelyssä noudatetaan soveltuvin osin, mitä 62 §:ssä säädetään kaavoitukseen osallisista.

34 h §

Metropolikaavamääräykset

Metropolikaavassa voidaan antaa määräyksiä, joita kaavan tarkoitus ja sen sisällölle asetettavat vaatimukset huomioon ottaen tarvitaan kaava-aluetta suunniteltaessa tai ra-

kennettaessa tai kaavaa muutoin toteutettaessa.

Kaavamääräykset voivat muun ohessa koskea:

- 1) haitallisten ympäristövaikutusten estämistä tai rajoittamista;
- 2) maiseman, luonnonarvojen, rakennetun ympäristön, kulttuurihistoriallisten arvojen tai muiden erityisten ympäristöarvojen suojelemista;
- 3) vähittäiskaupan laatua ja kokoa, jos se kaupallisten palvelujen saatavuuden kannalta on tarpeen;
- 4) alueen yleis- ja asemakaavoituksen ajoitusta ja eri toimintojen mitoitusta riittävällä tarkkuudella;
- 5) kaavan toteuttamista koskevien liikennehankkeiden ja muiden rakentamis- ja kehittämishankkeiden sekä kaavan muiden toteuttamistoimenpiteiden periaatteita, toteuttamisjärjestystä ja ajoitusta.

34 i §

Metropolikaavan oikeusvaikutukset muuhun suunnitteluun ja viranomaistoimintaan

Metropolikaava ja sen toteuttamista koskevat määräykset on otettava huomioon ja metropolikaavan toteuttamista edistettävä laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi.

Viranomaisten on muutoinkin suunnitellensa alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava metropolikaava ja sen toteuttamista koskevat määräykset huomioon, edistettävä kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista.

Metropolikaava ei ole oikeusvaikutteisen yleiskaavan eikä asemakaavan alueella voimassa muutoin kuin 1 momentissa tarkoitettujen kaavojen muuttamista koskevan oikeusvaikutuksen osalta. Jos alueella voimassa oleva yleiskaava on ilmeisessä ristiriidassa metropolikaavan kanssa, metropolikaavassa voidaan määrätä, että metropolikaava korvaa yleiskaavan.

34 j §

Rakentamisrajoitus

Metropolikaavassa virkistys- tai suojelu-alueeksi taikka liikenteen tai teknisen huollon verkostoja tai alueita varten osoitetulla alueella on voimassa rakentamista koskeva rajoitus. Rakentamisrajoituksen aluetta voidaan kaavassa erityisellä määräyksellä laajentaa tai supistaa. Alueella, jolla rakentamisrajoitus on voimassa, ei saa rakentaa niin, että vaikeutetaan metropolikaavan toteutumista.

Rakentamisrajoituksesta johtuvasta lunastus- ja korvausvelvollisuudesta säädetään 101 §:ssä.

36 §

Yleiskaavan laatimistarve

36 §

Yleiskaavan laatimistarve

Metropolikaavan alueella kunnan tulee huolehtia tarpeellisesta yleiskaavan laatimisesta ja sen pitämisestä ajan tasalla, ellei metropolikaavassa toisin määrätä

39 §

Yleiskaavan sisältövaatimukset

Yleiskaavaa laadittaessa on maakuntakaava otettava huomioon siten kuin siitä edellä säädetään.

39 §

Yleiskaavan sisältövaatimukset

Yleiskaavaa laadittaessa on maakuntakaava ja metropolikaava otettava huomioon siten kuin siitä edellä säädetään.

46 a §

Pääkaupunkiseudun yleiskaava

Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten kaupunkeihin laaditaan kuntien yhteinen yleiskaava (pääkaupunkiseudun yleiskaava). Oikeusvaikutteisen pääkaupunkiseudun yleiskaavan tultua voimaan edellä mainittuihin pääkaupunkiseudun kuntiin ei sovelleta 8 eikä 195 §:ää. Poikkeamisvallasta pääkaupunkiseudun yleiskaavan alueella säädetään 171 §:ssä.

47 §

Yhteisen yleiskaavan laatiminen, hyväksyminen ja vahvistaminen

Kunnat voivat antaa yhteisen yleiskaavan laatimisen ja hyväksymisen maakunnan liiton, tehtävään soveltuvan muun kuntayhtymän tai kuntien muun yhteisen toimielimen tehtäväksi sen estämättä, mitä kuntalain 76 §:ssä säädetään kuntien yhteistoiminnan muodoista.

Oikeusvaikutteinen yhteinen yleiskaava saatetaan *asianomaisen* ministeriön vahvistettavaksi. Yhteisen yleiskaavan vahvistamiseen sovelletaan, mitä 31 §:ssä säädetään maakuntakaavan vahvistamisesta

48 §

Maakuntakaavan ja yhteisen yleiskaavan suhde

54 §

Asemakaavan sisältövaatimukset

Asemakaavaa laadittaessa on maakuntakaava ja oikeusvaikutteinen yleiskaava otettava huomioon siten kuin siitä edellä säädetään.

47 §

Yhteisen yleiskaavan laatiminen, hyväksyminen ja vahvistaminen

Kunnat voivat antaa yhteisen yleiskaavan laatimisen ja hyväksymisen maakunnan liiton, *metropolihallinnon*, tehtävään soveltuvan muun kuntayhtymän tai kuntien muun yhteisen toimielimen tehtäväksi sen estämättä, mitä kuntalain 76 §:ssä säädetään kuntien yhteistoiminnan muodoista.

Oikeusvaikutteinen yhteinen yleiskaava saatetaan *ympäristöministeriön* vahvistettavaksi. Yhteisen yleiskaavan vahvistamiseen sovelletaan, mitä 31 §:ssä säädetään maakuntakaavan vahvistamisesta.

48 §

*Maakuntakaavan, **metropolikaavan** ja yhteisen yleiskaavan suhde*

Maakuntakaava ei ole voimassa metropolikaavan alueella. Metropolikaava on 34 i §:ssä säädetyllä tavalla otettava huomioon yhteistä yleiskaavaa laadittaessa ja muutettaessa

54 §

Asemakaavan sisältövaatimukset

Asemakaavaa laadittaessa on maakuntakaava, *metropolikaava* ja oikeusvaikutteinen yleiskaava otettava huomioon siten kuin siitä edellä säädetään.

Laadittaessa asemakaavaa metropolikaavan alueelle, jolla ei ole oikeusvaikutteista yleiskaavaa ja jota koskee metropolikaavassa 36 §:n 2 momentissa tarkoitettu määräys, ei sovelleta mitä edellä 4 momentissa säädetään.

65 §

Kaavaehdotuksen asettaminen julkisesti nähtäville

Mitä tässä pykälässä säädetään kunnasta, koskee maakuntakaavan osalta maakunnan liittoa.

Kaavaehdotuksen asettamisesta nähtäville säädetään tarkemmin asetuksella.

65 §

Kaavaehdotuksen asettaminen julkisesti nähtäville

Mitä tässä pykälässä säädetään kunnasta, koskee maakuntakaavan osalta maakunnan liittoa ja metropolikaavan osalta metropolihallintoa.

Kaavaehdotuksen asettamisesta nähtäville säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

66 §

Viranomaisneuvottelu

Maakuntakaavaa valmisteltaessa on oltava yhteydessä *asianomaiseen* ministeriöön ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen. *Asianomaisen* ministeriön, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen sekä maakunnan liiton kesken on järjestettävä neuvottelu kaavan laadintaan liittyvien valtakunnallisten tavoitteiden ja muiden keskeisten tavoitteiden selvittämiseksi.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun neuvotteluun on kutsuttava ne viranomaiset, joiden toimialaa asia saattaa koskea.

66 §

Viranomaisneuvottelu

Maakuntakaavaa valmisteltaessa on oltava yhteydessä *ympäristöministeriöön* ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen. *Ympäristöministeriön*, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen sekä maakunnan liiton kesken on järjestettävä neuvottelu kaavan laadintaan liittyvien valtakunnallisten tavoitteiden ja muiden keskeisten tavoitteiden selvittämiseksi.

Metropolikaavaa valmisteltaessa on ympäristöministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, tarpeen mukaan muiden ministeriöiden, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja Liikenneviraston sekä metropolihallinnon kesken järjestettävä neuvottelu kaavan laadintaan liittyvien valtakunnallisten ja metropolialuetta koskevien tavoitteiden selvittämiseksi.

Edellä 1, 2 ja 3 momentissa tarkoitettuun neuvotteluun on kutsuttava ne viranomaiset, joiden toimialaa asia saattaa koskea.

71 b §

Vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevat erityiset sisältövaatimukset maakunta- ja yleiskaavalle

Osoitettaessa maakunta- tai yleiskaavassa vähittäiskaupan suuryksiköitä on sen lisäksi,

71 b §

Vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevat erityiset sisältövaatimukset maakunta-, metropoli- ja yleiskaavalle

Osoitettaessa maakunta-, metropoli- tai yleiskaavassa vähittäiskaupan suuryksiköitä

mitä maakunta- ja yleiskaavasta muutoin säädetään, katsottava, että:

1) suunnitellulla maankäytöllä ei ole merkittäviä haitallisia vaikutuksia keskusta-alueiden kaupallisiin palveluihin ja niiden kehittämiseen;

2) alueelle sijoittuvat palvelut ovat mahdollisuuksien mukaan saavutettavissa joukkoliikenteellä ja kevyellä liikenteellä; sekä

3) suunniteltu maankäyttö edistää sellaisen palveluverkon kehitystä, jossa asiointimatkojen pituudet ovat kohtuulliset ja liikenteestä aiheutuvat haitalliset vaikutukset mahdollisimman vähäiset.

Maakuntakaavassa tulee esittää merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alaraja. Vähittäiskaupan suuryksiköiden enimmäismitoitus on osoitettava maakuntakaavassa riittävällä tarkkuudella

71 c §

Vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittuminen

Merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön sijoittaminen maakuntakaavan keskustatoiminnoille tarkoitetun alueen ulkopuolelle edellyttää, että vähittäiskaupan suuryksikön sijoituspaikaksi tarkoitettu alue on maakuntakaavassa erityisesti osoitettu tähän tarkoitukseen.

71 d §

Asemakaavan oikeusvaikutukset vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittumiseen

Vähittäiskaupan suuryksikköä ei saa sijoittaa maakunta- tai yleiskaavan keskustatoiminnoille tarkoitetun alueen ulkopuolelle, ellei alue ole asemakaavassa erityisesti osoitettu tätä tarkoitusta varten.

on sen lisäksi, mitä maakunta-, *metropoli*- ja yleiskaavasta muutoin säädetään, katsottava, että:

1) suunnitellulla maankäytöllä ei ole merkittäviä haitallisia vaikutuksia keskusta-alueiden kaupallisiin palveluihin ja niiden kehittämiseen;

2) alueelle sijoittuvat palvelut ovat mahdollisuuksien mukaan saavutettavissa joukkoliikenteellä ja kevyellä liikenteellä; sekä

3) suunniteltu maankäyttö edistää sellaisen palveluverkon kehitystä, jossa asiointimatkojen pituudet ovat kohtuulliset ja liikenteestä aiheutuvat haitalliset vaikutukset mahdollisimman vähäiset.

Maakuntakaavassa *ja metropolikaavassa* tulee esittää merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alaraja. Vähittäiskaupan suuryksiköiden enimmäismitoitus on osoitettava maakuntakaavassa *ja metropolikaavassa* riittävällä tarkkuudella.

71 c §

Vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittuminen

Merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön sijoittaminen maakuntakaavan *ja metropolikaavan* keskustatoiminnoille tarkoitetun alueen ulkopuolelle edellyttää, että vähittäiskaupan suuryksikön sijoituspaikaksi tarkoitettu alue on maakuntakaavassa *ja metropolikaavassa* erityisesti osoitettu tähän tarkoitukseen.

71 d §

Asemakaavan oikeusvaikutukset vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittumiseen

Vähittäiskaupan suuryksikköä ei saa sijoittaa maakunta-, *metropoli*- tai yleiskaavan keskustatoiminnoille tarkoitetun alueen ulkopuolelle, ellei alue ole asemakaavassa erityisesti osoitettu tätä tarkoitusta varten.

92 §

Kunnan oikeus yksityisen tien alueeseen

Jos yleiskaava-alueella yksityisistä teistä annetun lain (358/1962), jäljempänä yksityistielaki, 1 §:n mukainen yksityinen tie tai tie, jonka maanomistaja on yhdyskuntarakentamisen yhteydessä varannut tiealueeksi, sijaitsee sellaisella alueella, joka kaavan mukaan on tarkoitettu liikenneväyläksi, kunnalla on oikeus korvauksetta panna kuntoon tiealue siihen kuuluvine ojineen ja asettaa siihen johtoja sekä luovuttaa se yleiseen liikenteeseen.

92 §

Kunnan oikeus yksityisen tien alueeseen

Jos yleiskaava-alueella *tai metropolikaava-alueella* yksityisistä teistä annetun lain (358/1962), jäljempänä yksityistielaki, 1 §:n mukainen yksityinen tie tai tie, jonka maanomistaja on yhdyskuntarakentamisen yhteydessä varannut tiealueeksi, sijaitsee sellaisella alueella, joka kaavan mukaan on tarkoitettu liikenneväyläksi, kunnalla on oikeus korvauksetta panna kuntoon tiealue siihen kuuluvine ojineen ja asettaa siihen johtoja sekä luovuttaa se yleiseen liikenteeseen.

99 §

Lunastuslupa perustuva maan lunastaminen

Asianomainen ministeriö voi antaa kaavan toteuttavalle viranomaiselle oikeuden lunastaa maakuntakaavaan otetun alueen tai sen käyttöoikeuden supistamisen, jos se on tarpeellista maakuntakaavan toteuttamiseksi valtion, seudun, kuntayhtymän tai kunnan väestön yhteisiä tarpeita varten.

99 §

Lunastuslupa perustuva maan lunastaminen

Ympäristöministeriö voi antaa kaavan toteuttavalle viranomaiselle oikeuden lunastaa maakuntakaavaan *tai metropolikaavaan* otetun alueen tai sen käyttöoikeuden supistamisen, jos se on tarpeellista maakuntakaavan *tai metropolikaavan* toteuttamiseksi valtion, seudun, kuntayhtymän tai kunnan väestön yhteisiä tarpeita varten.

101 §

Lunastus- ja korvausvelvollisuus

101 §

Lunastus- ja korvausvelvollisuus

Mitä edellä tässä pykälässä säädetään, koskee 34 j §:ssä tarkoitetun määräyksen nojalla metropolikaavaa. Lunastus- tai korvausvelvollinen on kaavan toteuttamisesta vastaava julkisyhteisö.

137 a §

Rakennusluvan erityiset edellytykset metropolialueella

Rakennuslupa voidaan 16 §:n 4 momentissa tarkoitetulla suunnittelutarvealueella

myöntää erityisestä syystä. Rakennuslupaa myönnettäessä on lisäksi otettava huomioon, mitä edellä 137 §:ssä rakennuslupan erityisistä edellytyksistä säädetään.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, saa rakentaa jo olevaan asuntoon tai maatilaaan kuuluvan talousrakennuksen.

Edellä 1 momentissa säädettyjen erityisten edellytysten olemassaolon ratkaisee rakennuslupamenettelystä erillisessä menettelyssä metropolihallinto.

Suunnittelutarveasiaa ratkaistaessa noudetaan asianosaisten ja viranomaisten kuulemisessa sekä päätöksessä ja siitä ilmoittamisessa soveltuvien osin, mitä 173 ja 174 §:ssä säädetään poikkeamismenettelystä.

171 §

Poikkeamisvalta

Oikeusvaikutteisen pääkaupunkiseudun yleiskaavan alueella poikkeuksen myöntäminen kuuluu 2 ja 3 momenteissa säädetystä poiketen kunnalle.

171 §

Poikkeamisvalta

173 §

Poikkeamismenettely

Ennen poikkeamista koskevan asian ratkaisemista on tarvittaessa pyydettävä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen, muun valtion viranomaisen tai maakunnan liiton lausunto, jos poikkeaminen koskee merkittävästi niiden toimialaa. Jos poikkeaminen vaikuttaa merkittävästi naapurikunnan maankäyttöön, on pyydettävä myös naapurikunnan lausunto.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausunto on kuitenkin pyydettävä aina, kun poikkeaminen koskee:

- 1) aluetta, jota koskevat erityiset valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet;
- 2) luonnonsuojelun kannalta merkittävää aluetta;
- 3) rakennussuojelun kannalta merkittävää kohdetta tai aluetta; tai

173 §

Poikkeamismenettely

Ennen poikkeamista koskevan asian ratkaisemista on tarvittaessa pyydettävä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen, muun valtion viranomaisen, maakunnan liiton tai metropolihallinnon lausunto, jos poikkeaminen koskee merkittävästi niiden toimialaa. Jos poikkeaminen vaikuttaa merkittävästi naapurikunnan maankäyttöön, on pyydettävä myös naapurikunnan lausunto.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausunto on kuitenkin pyydettävä aina, kun poikkeaminen koskee:

- 1) aluetta, jota koskevat erityiset valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet;
- 2) luonnonsuojelun kannalta merkittävää aluetta;
- 3) rakennussuojelun kannalta merkittävää kohdetta tai aluetta; tai

4) maakuntakaavassa virkistys- tai suojelualueeksi varattua aluetta.

4) maakuntakaavassa *tai metropolikaavassa* virkistys- tai suojelualueeksi varattua aluetta.

177 §

Määräys suunnitteluvuorituksen toteuttamiseksi

Jollei kunta huolehdi rakennusjärjestyksen, tarpeellisten yleiskaavojen tai asemakaavojen laatimisesta taikka pitämisestä ajan tasalla ja on ilmeistä, että se vaikeuttaa laissa alueiden käytön suunnittelulle tai rakentamisen ohjaukselle asetettujen tavoitteiden toteuttamista, *asianomainen* ministeriö voi asettaa määräajan, jonka kuluessa sitä koskeva päätös on tehtävä.

Jollei 1 momentissa tarkoitettua määräystä noudateta, ministeriö voi velvoittaa kunnan siihen uhkasakolla.

Mitä edellä tässä pykälässä säädetään kunnasta, koskee vastaavasti maakunnan liittoa, jollei se huolehdi tarpeellisesta maakuntakaavan laatimisesta tai sen pitämisestä ajan tasalla.

178 §

Määräys valtakunnallisen alueidenkäyttötavoitteen toteuttamiseksi

Jos edellytysten luominen tietylle alueen käytölle on valtakunnallisen alueidenkäyttötavoitteen toteuttamiseksi yleisen edun kannalta erittäin tärkeää eikä maakuntakaavassa taikka yleis- tai asemakaavassa ole osoitettu tarpeellista ratkaisua, *asianomainen* ministeriö voi antaa maakunnan liitolle tai kunnalle tähän liittyviä alueen suunnittelutehtävän hoitamista koskevia määräyksiä.

177 §

Määräys suunnitteluvuorituksen toteuttamiseksi

Jollei kunta huolehdi rakennusjärjestyksen, tarpeellisten yleiskaavojen tai asemakaavojen laatimisesta taikka pitämisestä ajan tasalla ja on ilmeistä, että se vaikeuttaa laissa alueiden käytön suunnittelulle tai rakentamisen ohjaukselle asetettujen tavoitteiden toteuttamista, *ympäristöministeriö* voi asettaa määräajan, jonka kuluessa sitä koskeva päätös on tehtävä.

Jollei 1 momentissa tarkoitettua määräystä noudateta, *ympäristöministeriö* voi velvoittaa kunnan siihen uhkasakolla.

Mitä edellä tässä pykälässä säädetään kunnasta, koskee vastaavasti maakunnan liittoa, jollei se huolehdi tarpeellisesta maakuntakaavan laatimisesta tai sen pitämisestä ajan tasalla, *ja metropolihallintoa, jollei se huolehdi metropolikaavan laatimisesta ja sen pitämisestä ajan tasalla.*

Mitä edellä 1 momentissa säädetään, sovelletaan vastaavasti, jollei kunta tai muu viranomainen huolehdi metropolikaavassa kaavan toteuttamiseksi annettujen määräysten tai muiden velvoitteiden noudattamisesta.

178 §

Määräys valtakunnallisen alueidenkäyttötavoitteen toteuttamiseksi

Jos edellytysten luominen tietylle alueen käytölle on valtakunnallisen alueidenkäyttötavoitteen toteuttamiseksi yleisen edun kannalta erittäin tärkeää eikä maakuntakaavassa, *metropolikaavassa* taikka yleis- tai asemakaavassa ole osoitettu tarpeellista ratkaisua, *ympäristöministeriö* voi antaa maakunnan liitolle, *metropolihallinnolle* tai kunnalle tähän liittyviä alueen suunnittelutehtävän hoitamista koskevia määräyksiä.

Ennen 1 momentissa tarkoitetun määräyksen antamista on neuvoteltava maakunnan liiton, kunnan ja niiden muiden tahojen kanssa, joita asia koskee. Näiltä on myös pyydettyä asiasta lausunto

188 §

Muutoksenhaku kaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymispäätöksestä

Yleiskaavan, asemakaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymistä koskevaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin kuntalaissa säädetään. Kuntalaissa säädettyä oikaisumenettelyä ei kuitenkaan sovelleta asemakaavan hyväksymistä koskevista asioista silloinkaan, kun päätösvalta on 52 §:ssä säädettyllä tavalla siirretty kunnanhallitukselle tai lautakunnalle.

Maakuntakaavan hyväksymistä koskevaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla asianomaiseen ministeriöön. Valitus käsitellään kaavan 31 §:ssä tarkoitetun vahvistamisen yhteydessä. Muutoin muutoksenhaussa sovelletaan, mitä kuntalaissa säädetään.

Hallinto-oikeuden päätökseen, joka koskee oikeusvaikutteisen yleiskaavan alueella olevaa asemakaavaa ja jolla valitus on jätetty tutkimatta tai jolla ei ole muutettu valituksen kohteena ollutta viranomaisen päätöstä siltä osalta, johon valitus kohdistuu, saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Mitä tässä momentissa säädetään, ei koske ranta-asemakaavaa.

190 §

Muutoksenhaku muusta viranomaisen päätöksestä

Muutosta kunnan viranomaisen tämän lain mukaiseen muuhun kuin 188 ja 189 §:ssä tarkoitettuun päätökseen, maakunnan liiton 33 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päätökseen sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökes-

Ennen 1 momentissa tarkoitetun määräyksen antamista on neuvoteltava maakunnan liiton, *metropolihallinnon*, kunnan ja niiden muiden tahojen kanssa, joita asia koskee. Näiltä on myös pyydettyä asiasta lausunto.

188 §

Muutoksenhaku kaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymispäätöksestä

Metropolikaavan, yleiskaavan, asemakaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymistä koskevaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin kuntalaissa säädetään. Kuntalaissa säädettyä oikaisumenettelyä ei kuitenkaan sovelleta asemakaavan hyväksymistä koskevista asioista silloinkaan, kun päätösvalta on 52 §:ssä säädettyllä tavalla siirretty kunnanhallitukselle tai lautakunnalle.

Maakuntakaavan hyväksymistä koskevaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla *ympäristöministeriöön*. Valitus käsitellään kaavan 31 §:ssä tarkoitetun vahvistamisen yhteydessä. Muutoin muutoksenhaussa sovelletaan, mitä kuntalaissa säädetään.

Hallinto-oikeuden päätökseen, joka koskee *metropolikaavan tai* oikeusvaikutteisen yleiskaavan alueella olevaa asemakaavaa ja jolla valitus on jätetty tutkimatta tai jolla ei ole muutettu valituksen kohteena ollutta viranomaisen päätöstä siltä osalta, johon valitus kohdistuu, saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Mitä tässä momentissa säädetään, ei koske ranta-asemakaavaa.

190 §

Muutoksenhaku muusta viranomaisen päätöksestä

Muutosta kunnan viranomaisen tämän lain mukaiseen muuhun kuin 188 ja 189 §:ssä tarkoitettuun päätökseen, maakunnan liiton 33 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päätökseen sekä *metropolihallinnon ja* elinkeino-,

kuksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen haetaan valittamalla hallinto-oikeuteen. Toimivaltainen hallinto-oikeus määräytyy hallintolainkäyttölain (586/1996) 12 §:n mukaan. Valitettaessa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksestä toimivaltainen hallinto-oikeus on kuitenkin se, jonka tuomiopiirissä pääosa kysymyksessä olevasta alueesta sijaitsee.

Kunnan viranomaisen suunnittelutarveasiassa tekemää 137 §:n mukaista päätöstä, poikkeamispäätöstä, rakennuslupaa, toimenpidelupaa ja katusuunnitelmaa koskevassa asiassa hallinto-oikeuden päätökseen, jolla valitus on jätetty tutkimatta tai jolla ei ole muutettu valituksen kohteena ollutta viranomaisen päätöstä, saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

191 §

Valitusoikeus kaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymistä koskevasta päätöksestä

Sen lisäksi, mitä kuntalain 92 §:ssä säädetään valitusoikeudesta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella ja muulla viranomaisella on toimialaansa kuuluvissa asioissa oikeus valittaa kaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymistä koskevasta päätöksestä. Valitusoikeus on myös maakunnan liitolla ja kunnalla, joiden alueella kaavassa osoitetulla maankäytöllä tai rakennusjärjestyksellä on vaikutuksia.

Muilla kuin kunnalla ei ole oikeutta hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jolla hallinto-oikeus on kumonnut kunnan viranomaisen tekemän kaavan tai rakennusjärjestyksen hyväksymistä koskevan päätöksen. Jos ranta-asemakaavan laatimisesta on huolehtinut maanomistaja, hänellä on kuitenkin oikeus valittaa hallinto-oikeuden päätöksestä. Maakuntakaavan jäätyä vahvistamatta muulla kuin maakunnan liitolla tai kunnalla ei ole oikeutta hakea muutosta.

liikenne- ja ympäristökeskuksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen haetaan valittamalla hallinto-oikeuteen. Toimivaltainen hallinto-oikeus määräytyy hallintolainkäyttölain (586/1996) 12 §:n mukaan. Valitettaessa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksestä toimivaltainen hallinto-oikeus on kuitenkin se, jonka tuomiopiirissä pääosa kysymyksessä olevasta alueesta sijaitsee.

Metropolihallinnon suunnittelutarveasiassa tekemää 137 a §:n mukaista päätöstä sekä kunnan viranomaisen suunnittelutarveasiassa tekemää 137 §:n mukaista päätöstä, poikkeamispäätöstä, rakennuslupaa, toimenpidelupaa ja katusuunnitelmaa koskevassa asiassa hallinto-oikeuden päätökseen, jolla valitus on jätetty tutkimatta tai jolla ei ole muutettu valituksen kohteena ollutta viranomaisen päätöstä, saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

191 §

Valitusoikeus kaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymistä koskevasta päätöksestä

Sen lisäksi, mitä kuntalain 92 §:ssä säädetään valitusoikeudesta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella ja muulla viranomaisella on toimialaansa kuuluvissa asioissa oikeus valittaa kaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymistä koskevasta päätöksestä. Valitusoikeus on myös maakunnan liitolla, metropolihallinnolla ja kunnalla, joiden alueella kaavassa osoitetulla maankäytöllä tai rakennusjärjestyksellä on vaikutuksia.

Muilla kuin kunnalla ei ole oikeutta hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jolla hallinto-oikeus on kumonnut kunnan viranomaisen tekemän kaavan tai rakennusjärjestyksen hyväksymistä koskevan päätöksen. Jos ranta-asemakaavan laatimisesta on huolehtinut maanomistaja, hänellä on kuitenkin oikeus valittaa hallinto-oikeuden päätöksestä. Maakuntakaavan jäätyä vahvistamatta muulla kuin maakunnan liitolla tai kunnalla ei ole oikeutta hakea muutosta. *Muilla kuin metropolihallinnolla tai kunnalla ei ole oikeutta*

193 §

Valitusoikeus poikkeamispäätöksestä ja suunnittelutarveratkaisusta

Valitusoikeus poikkeamispäätöksestä ja kunnan viranomaisen suunnittelutarveasiassa tekemästä 137 §:n mukaisesta päätöksestä on:

- 1) viereisen tai vastapäätä olevan alueen omistajalla ja haltijalla;
- 2) sellaisen kiinteistön omistajalla ja haltijalla, jonka rakentamiseen tai muuhun käyttämiseen päätös voi olennaisesti vaikuttaa;
- 3) sillä, jonka asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin hanke saattaa huomattavasti vaikuttaa;
- 4) sillä, jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa;
- 5) kunnalla ja naapurikunnalla, jonka maankäytön suunnitteluun päätös vaikuttaa;
- 6) toimialueellaan sellaisella rekisteröidyllä yhdistyksellä, jonka tarkoituksena on luonnon- tai ympäristönsuojelun tai kulttuuriarvojen suojelun edistäminen taikka elinympäristön laatuun muutoin vaikuttaminen;
- 7) elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella; *sekä*
- 8) muulla viranomaisella toimialaansa kuuluvissa asioissa.

hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jolla hallinto-oikeus on kumonnut metropolihallinnon tekemän metropolikaavan hyväksymistä koskevan päätöksen.

193 §

Valitusoikeus poikkeamispäätöksestä ja suunnittelutarveratkaisusta

Valitusoikeus poikkeamispäätöksestä ja kunnan viranomaisen suunnittelutarveasiassa tekemästä 137 §:n mukaisesta päätöksestä *sekä metropolihallinnon suunnittelutarveasiassa tekemästä 137 a §:n mukaisesta päätöksestä* on:

- 1) viereisen tai vastapäätä olevan alueen omistajalla ja haltijalla;
- 2) sellaisen kiinteistön omistajalla ja haltijalla, jonka rakentamiseen tai muuhun käyttämiseen päätös voi olennaisesti vaikuttaa;
- 3) sillä, jonka asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin hanke saattaa huomattavasti vaikuttaa;
- 4) sillä, jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa;
- 5) kunnalla ja naapurikunnalla, jonka maankäytön suunnitteluun päätös vaikuttaa;
- 6) toimialueellaan sellaisella rekisteröidyllä yhdistyksellä, jonka tarkoituksena on luonnon- tai ympäristönsuojelun tai kulttuuriarvojen suojelun edistäminen taikka elinympäristön laatuun muutoin vaikuttaminen;
- 7) elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella;
- 8) *metropolihallinnolla; sekä*
- 9) muulla viranomaisella toimialaansa kuuluvissa asioissa.

195 a §

Viranomaisen oikaisukehotus metropolikaavasiassa

Ympäristöministeriö ja liikenneministeriö voivat tehdä metropolihallinnolle kirjallisen oikaisukehotuksen metropolikaavasta. Mitä 195 §:ssä säädetään oikaisukehotuksen tekemisen edellytyksistä ja menettelystä, sovelletaan vastaavasti metropolikaavasta tehtävään oikaisukehotukseen.

196 §

Oikaisukehotuksen johdosta tehdyn päätöksen vaikutus valituksiin

196 §

Oikaisukehotuksen johdosta tehdyn päätöksen vaikutus valituksiin

Mitä tässä pykälässä säädetään, koskee vastaavasti metropolikaavan hyväksymispäätöksestä tehtyä oikaisukehotusta.

198 §

Eräiden päätösten tiedoksi antaminen

198 §

Eräiden päätösten tiedoksi antaminen

Hallinto-oikeuden päätös 188 §:n 1 momentissa tarkoitettussa asiassa annetaan julkipanon jälkeen. Hallinto-oikeuden ja kunnan viranomaisen päätös lupa-asiassa sekä kunnan viranomaisen, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja hallinto-oikeuden päätös 171 §:ssä tarkoitettussa poikkeamista koskevassa asiassa annetaan julkipanon jälkeen. Ympäristöministeriön 31 §:n 1 momentissa, 33 §:n 3 momentissa, 177 §:n 1 momentissa ja 178 §:ssä sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen 38 §:n 2 momentissa ja 179 §:ssä tarkoitettu päätös annetaan samoin julkipanon jälkeen.

Hallinto-oikeuden päätös 188 §:n 1 momentissa tarkoitettussa asiassa annetaan julkipanon jälkeen. Hallinto-oikeuden ja kunnan viranomaisen päätös lupa-asiassa sekä kunnan viranomaisen, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja hallinto-oikeuden päätös 171 §:ssä tarkoitettussa poikkeamista koskevassa asiassa annetaan julkipanon jälkeen. Ympäristöministeriön 31 §:n 1 momentissa, 33 §:n 3 momentissa, 177 §:n 1 momentissa ja 178 §:ssä sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen 38 §:n 2 momentissa ja 179 §:ssä tarkoitettu päätös annetaan samoin julkipanon jälkeen. *Metropolihallinnon 137 a §:ssä tarkoitettu päätös annetaan samoin julkipanon jälkeen.*

199 §

Valtioiden rajat ylittävät ympäristövaikutukset

Jos Suomea velvoittavan kansainvälisen sopimuksen toimeenpano edellyttää tämän lain mukaisen kaavan toteuttamisen ympäristövaikutuksia arvioitaessa yhteistyötä toisen valtion kanssa, kaavaa laativan maakunnan liiton tai kunnan tulee toimittaa ennen kaavan hyväksymistä *asianomaiselle* ministeriölle ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle sopimuksen mukaista toiselle valtiolle ilmoittamista varten tarpeelliset tiedot.

Asianomainen ministeriö huolehtii 1 mo-

199 §

Valtioiden rajat ylittävät ympäristövaikutukset

Jos Suomea velvoittavan kansainvälisen sopimuksen toimeenpano edellyttää tämän lain mukaisen kaavan toteuttamisen ympäristövaikutuksia arvioitaessa yhteistyötä toisen valtion kanssa, kaavaa laativan maakunnan liiton, *metropolihallinnon* tai kunnan tulee toimittaa ennen kaavan hyväksymistä *ympäristöministeriölle* ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle sopimuksen mukaista toiselle valtiolle ilmoittamista varten tarpeelliset tiedot.

Ympäristöministeriö huolehtii 1 momentis-

mentissa tarkoitetun sopimuksen mukaisista toiseen valtioon kohdistuvista ilmoitus- ja neuvottelutehtävistä.

Ilmoitus- ja neuvottelumenettelystä säädetään tarkemmin asetuksella

200 §

Eräiden päätösten voimaantulo

Kaava, rakennusjärjestys, tonttijako, rakennuskielto, toimenpiderajoitus ja 33 §:n 3 momentin rakentamisrajoitus tulevat voimaan, kun ne on saatettu yleisesti tiedoksi sillä tavoin kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Rakennuskielto, jota tarkoitetaan 53 §:n 3 momentissa, tulee kuitenkin voimaan kaavan hyväksymispäätöksellä.

Päätös asemakaavan, yleiskaavan, maakuntakaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymisestä on saatettava yleisesti tiedoksi niin kuin kunnalliset ilmoitukset kunnassa julkaistaan. Sama koskee päätöstä rakennuskiellosta, toimenpiderajoituksesta ja 33 §:n 3 momentin rakentamisrajoituksesta.

Kunnan tulee lähettää viipymättä 2 momentissa mainittu päätös tiedoksi asetuksella tarkemmin säädetäville viranomaisille.

201 §

Kaavapäätöksen täytäntöönpanokelpoisuus

203 §

Muutoksenhaun yhteydessä kaavaan ja rakennusjärjestykseen tehtävät muutokset

sa tarkoitetun sopimuksen mukaisista toiseen valtioon kohdistuvista ilmoitus- ja neuvottelutehtävistä.

Ilmoitus- ja neuvottelumenettelystä säädetään tarkemmin *valtioneuvoston* asetuksella.

200 §

Eräiden päätösten voimaantulo

Kaava, rakennusjärjestys, tonttijako, rakennuskielto, toimenpiderajoitus ja 33 §:n 3 momentin rakentamisrajoitus tulevat voimaan, kun ne on saatettu yleisesti tiedoksi sillä tavoin kuin *valtioneuvoston* asetuksella tarkemmin säädetään. Rakennuskielto, jota tarkoitetaan 53 §:n 3 momentissa, tulee kuitenkin voimaan kaavan hyväksymispäätöksellä.

Päätös asemakaavan, yleiskaavan, *metropolikaavan*, maakuntakaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymisestä on saatettava yleisesti tiedoksi niin kuin kunnalliset ilmoitukset kunnassa julkaistaan. Sama koskee päätöstä rakennuskiellosta, toimenpiderajoituksesta ja 33 §:n 3 momentin rakentamisrajoituksesta.

Kunnan tulee lähettää viipymättä 2 momentissa mainittu päätös tiedoksi *valtioneuvoston* asetuksella tarkemmin säädetäville viranomaisille.

201 §

Kaavapäätöksen täytäntöönpanokelpoisuus

Mitä 1 momentissa säädetään kunnasta, koskee vastaavasti metropolihallintoa metropolikaavan osalta.

Mitä edellä 2 momentissa säädetään 195 §:n nojalla tehdystä oikaisukehotuksesta ja kunnasta, koskee vastaavasti 195 a §:n nojalla tehtyä oikaisukehotusta ja metropolihallintoa

203 §

Muutoksenhaun yhteydessä kaavaan ja rakennusjärjestykseen tehtävät muutokset

Muutoksenhakuviranomainen voi tehdä kaavaan ja rakennusjärjestykseen oikaisunluonteisia korjauksia. Muutoksenhakuviranomainen voi kunnan tai maakunnan liiton suostumuksella tehdä kaavaan myös vähäisiä tarkistuksia, jos tarkistuksilla ei ole vaikutusta muiden kuin siihen suostuneiden etuun tai oikeuteen.

205 §

Viranomaisen tiedonsaantioikeus

Asianomaisella ministeriöllä ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilla on oikeus saada kunnilta, maakuntien liitoilta ja muilta viranomaisilta maksutta näillä olevia alueiden käytön ja rakennetun ympäristön seurannan kannalta tarpeellisia tietoja sekä tämän lain mukaista valvonta- ja muuta viranomaistehävää varten tarpeellisia asiakirjoja siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

Muutoksenhakuviranomainen voi tehdä kaavaan ja rakennusjärjestykseen oikaisunluonteisia korjauksia. Muutoksenhakuviranomainen voi kunnan, *metropolihallinnon* tai maakunnan liiton suostumuksella tehdä kaavaan myös vähäisiä tarkistuksia, jos tarkistuksilla ei ole vaikutusta muiden kuin siihen suostuneiden etuun tai oikeuteen.

205 §

Viranomaisen tiedonsaantioikeus

Ympäristöministeriöllä ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilla on oikeus saada kunnilta, *metropolihallinnolta*, maakuntien liitoilta ja muilta viranomaisilta maksutta näillä olevia alueiden käytön ja rakennetun ympäristön seurannan kannalta tarpeellisia tietoja sekä tämän lain mukaista valvonta- ja muuta viranomaistehävää varten tarpeellisia asiakirjoja siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

Voimaan tullut maakuntakaava on metropolialueella voimassa 32 §:n mukaisin maakuntakaavan oikeusvaikutuksin, kunnes se korvataan tämän lain mukaisella metropolikaavalla tai kumotaan.

Jollei maakuntakaavaa 10 vuoden kuluessa tämän lain voimaan tulosta korvata metropolikaavalla tai kumota, se on voimassa tämän lain mukaisena metropolikaavana.

Tämän lain 137 a §:ssä tarkoitettuun suunnittelutarveasiaan, joka on vireillä kunnan viranomaisessa tämän lain tullessa voimaan, sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

17.

Laki**ympäristönsuojelulain 12 ja 13 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ympäristönsuojelulain (527/2014) 12 § ja 13 §:n 3 momentti seuraavasti:

12 §

Oikeusvaikutteinen kaava toiminnan sijoittamisessa

Luvanvaraista tai rekisteröitävää toimintaa ei saa sijoittaa asemakaavan vastaisesti. Lisäksi alueella, jolla on voimassa maakuntakaava tai oikeusvaikutteinen yleiskaava, on katsottava, ettei toiminnan sijoittaminen vaikeuta alueen käyttämistä kaavassa varattuun tarkoitukseen

13 §

Turvetuotannon sijoittaminen

Tätä pykälää ei sovelleta, jos 1 momentissa tarkoitetut luonnonarvot on otettu huomioon lainvoimaisessa maakuntakaavassa tai lainvoimaisessa, oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa ja toiminta sijoittuu mainitussa kaavassa sille varatulle alueelle.

12 §

Oikeusvaikutteinen kaava toiminnan sijoittamisessa

Luvanvaraista tai rekisteröitävää toimintaa ei saa sijoittaa asemakaavan vastaisesti. Lisäksi alueella, jolla on voimassa maakuntakaava, *metropolikaava* tai oikeusvaikutteinen yleiskaava, on katsottava, ettei toiminnan sijoittaminen vaikeuta alueen käyttämistä kaavassa varattuun tarkoitukseen.

13 §

Turvetuotannon sijoittaminen

Tätä pykälää ei sovelleta, jos 1 momentissa tarkoitetut luonnonarvot on otettu huomioon lainvoimaisessa maakuntakaavassa, *lainvoimaisessa metropolikaavassa* tai lainvoimaisessa, oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa ja toiminta sijoittuu mainitussa kaavassa sille varatulle alueelle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

18.

Laki**luonnonsuojelulain 33 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan luonnonsuojelulain (1096/1996) 33 §, sellaisena kuin se on laissa 1587/2009,
 seuraavasti:

33 §

Maisema-alueen perustaminen

Valtakunnallisesti merkittävän maisema-alueen perustamisesta ja tarkoituksesta päättää ympäristöministeriö. Muusta maisema-alueesta päättää elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus maakunnan liiton esityksestä.

33 §

Maisema-alueen perustaminen

Valtakunnallisesti merkittävän maisema-alueen perustamisesta ja tarkoituksesta päättää ympäristöministeriö. Muusta maisema-alueesta päättää elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus maakunnan liiton *tai metropolihallinnon* esityksestä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

19.

Laki**maa-aineslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maa-aineslain (555/1981) 3 §:n 2 ja 3 momentti, 6 §:n 2 momentti ja 10 §:n 2 ja 3 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 2 momentti ja 6 §:n 2 momentti laissa 134/1999, 3 §:n 3 momentti ja 10 §:n 3 momentti laissa 495/2000 sekä 10 §:n 2 momentti laissa 468/2005,
 seuraavasti:

3 §

Ainesten ottamisen rajoitukset

Alueella, jolla on voimassa asemakaava tai oikeusvaikutteinen yleiskaava, on sen lisäksi,

3 §

Ainesten ottamisen rajoitukset

Alueella, jolla on voimassa asemakaava, oikeusvaikutteinen yleiskaava *tai metropoli-*

mitä 1 momentissa säädetään, katsottava, ettei ottaminen vaikeuta alueen käyttämistä kaavassa varattuun tarkoitukseen eikä turmele kaupunki- tai maisemakuvaa.

Maa-aineksia ei saa ilman erityistä syytä ottaa meren tai vesistön rantavyöhykkeellä, ellei aluetta ole asemakaavassa tai oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa osoitettu tätä tarkoitusta varten.

6 §

Luvan myöntämisen edellytykset

Alueella, jolla on voimassa toimenpiderajoitus yleiskaavan tai asemakaavan laatimista tai muuttamista varten, lupa voidaan myöntää, jollei ottaminen tuota huomattavaa haittaa kaavan laatimiselle tai muuttamiselle, turmele kaupunki- tai maisemakuvaa eikä muutenkaan ole ristiriidassa 3 §:ssä säädettyjen rajoitusten kanssa.

10 §

Luvan voimassaolo

Erityisistä syistä lupa voidaan kuitenkin myöntää pitemmäksi ajaksi, kuitenkin enintään viideksitoista vuodeksi, ja kalliokiven louhinnan osalta enintään 20 vuodeksi, jos se hankkeen laajuuteen, esitetyn suunnitelman laatuun ja muihin aineiden ottamisessa huomioon otettaviin seikkoihin nähden katsotaan sopivaksi. Erityisenä syynä voidaan pitää myös sitä, että ottaminen kohdistuu maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaisessa voimassa olevassa maakuntakaavassa tai oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa maa-ainesten ottamiseen varatulle alueelle.

Jos lupa on myönnetty kymmentä vuotta lyhyemmäksi ajaksi ja lupa-ajan päättyessä osa myönnetyn luvan maa-aineksista on vielä ottamatta, voidaan lupa-aikaa jatkaa niin, että kokonaisajaksi tulee enintään kymmenen vuotta. Määräaikaa jatkettaessa voidaan lu-

kaava, on sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, katsottava, ettei ottaminen vaikeuta alueen käyttämistä kaavassa varattuun tarkoitukseen eikä turmele kaupunki- tai maisemakuvaa.

Maa-aineksia ei saa ilman erityistä syytä ottaa meren tai vesistön rantavyöhykkeellä, ellei aluetta ole asemakaavassa, oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa tai metropolikaavassa osoitettu tätä tarkoitusta varten.

6 §

Luvan myöntämisen edellytykset

Alueella, jolla on voimassa toimenpiderajoitus metropolikaavan, yleiskaavan tai asemakaavan laatimista tai muuttamista varten, lupa voidaan myöntää, jollei ottaminen tuota huomattavaa haittaa kaavan laatimiselle tai muuttamiselle, turmele kaupunki- tai maisemakuvaa eikä muutenkaan ole ristiriidassa 3 §:ssä säädettyjen rajoitusten kanssa.

10 §

Luvan voimassaolo

Erityisistä syistä lupa voidaan kuitenkin myöntää pitemmäksi ajaksi, kuitenkin enintään viideksitoista vuodeksi, ja kalliokiven louhinnan osalta enintään 20 vuodeksi, jos se hankkeen laajuuteen, esitetyn suunnitelman laatuun ja muihin aineiden ottamisessa huomioon otettaviin seikkoihin nähden katsotaan sopivaksi. Erityisenä syynä voidaan pitää myös sitä, että ottaminen kohdistuu maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaisessa voimassa olevassa maakuntakaavassa, metropolikaavassa tai oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa maa-ainesten ottamiseen varatulle alueelle.

Jos lupa on myönnetty kymmentä vuotta lyhyemmäksi ajaksi ja lupa-ajan päättyessä osa myönnetyn luvan maa-aineksista on vielä ottamatta, voidaan lupa-aikaa jatkaa niin, että kokonaisajaksi tulee enintään kymmenen vuotta. Määräaikaa jatkettaessa voidaan lu-

pamääräyksiä muuttaa tai antaa uusia lupamääräyksiä. Lupaa ei kuitenkaan saa jatkaa, jos alueelle on tullut voimaan maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitettu asemakaava tai oikeusvaikutteinen yleiskaava taikka saman lain 38 tai 53 §:ssä tarkoitettu toimenpiderajoitus. Lupa-aikaa voidaan jatkaa ilman 7 §:ssä sekä maa-ainesasetuksessa säädettyjä lausuntoja.

pamääräyksiä muuttaa tai antaa uusia lupamääräyksiä. Lupaa ei kuitenkaan saa jatkaa, jos alueelle on tullut voimaan maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitettu asemakaava, oikeusvaikutteinen yleiskaava tai *metropolikaava* taikka saman lain 34 c, 38 tai 53 §:ssä tarkoitettu toimenpiderajoitus. Lupa-aikaa voidaan jatkaa ilman 7 §:ssä sekä maa-ainesasetuksessa säädettyjä lausuntoja.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

20.

Laki

rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain 5 ja 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) 5 §:n 2 momentti ja 7 §:n 2 momentti seuraavasti:

5 §

Asian vireilletulo

Esityksen rakennuksen suojelemisesta saa tehdä omistaja, valtion viranomainen, kunta, jonka alueella rakennus sijaitsee, maakunnan liitto ja toimialueellaan sellainen rekisteröity yhteisö, jonka toimialaan kuuluu kulttuuriperinnön vaaliminen.

5 §

Asian vireilletulo

Esityksen rakennuksen suojelemisesta saa tehdä omistaja, valtion viranomainen, kunta, jonka alueella rakennus sijaitsee, maakunnan liitto, *metropolihallinto* ja toimialueellaan sellainen rekisteröity yhteisö, jonka toimialaan kuuluu kulttuuriperinnön vaaliminen.

7 §

Asianosaisten kuuleminen ja lausunnot

Kun suojelua koskeva asia on tullut vireille, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi järjestää tilaisuuden, jossa rakennuksen ja kiinteistön omistajalla ja haltijalla, suojeluesityksen tekijällä, valtion viranomaisella, maakunnan liitolla, kunnalla, jonka alueella rakennus sijaitsee, sekä niillä, joiden oloihin tai etuihin asia saattaa huomattavasti vaikuttaa, on mahdollisuus tuoda esiin suojelun tarpeeseen, tavoitteisiin ja keinoihin liittyviä näkökohtia.

7 §

Asianosaisten kuuleminen ja lausunnot

Kun suojelua koskeva asia on tullut vireille, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi järjestää tilaisuuden, jossa rakennuksen ja kiinteistön omistajalla ja haltijalla, suojeluesityksen tekijällä, valtion viranomaisella, maakunnan liitolla, *metropolihallinnolla ja* kunnalla, jonka alueella rakennus sijaitsee, sekä niillä, joiden oloihin tai etuihin asia saattaa huomattavasti vaikuttaa, on mahdollisuus tuoda esiin suojelun tarpeeseen, tavoitteisiin ja keinoihin liittyviä näkökohtia.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .